XI. Ulusal Sosyoloji Kongresi

Toplumsal Dönüşümler ve İhtimaller:
Sosyolojinin Yeni Sorunsalları

17 - 19
Eylül 2025

Bildiri Özetleri

SOSYOLOJİ DERNEĞİ
1990

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

https://www.sosyolojikongresi.org

Hazırlayan: Akın Bakioğlu

Bakioğlu, A. (Ed.). (2025). XI. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Bildiri Özetleri Kitabı (17–19 Eylül 2025, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye). Sosyoloji Derneği Yayınları.

ISBN: 978-625-92822-0-6

Kongre

XI. ULUSAL SOSYOLOJİ KONGRESİ

Toplumsal Dönüşümler ve İhtimaller: Sosyolojinin Yeni Sorunsalları

Yer: Bursa Uludağ Üniversitesi (Görükle Kampüsü), Bursa

Adres: Özlüce Görükle Kampüsü, 16059 Nilüfer/Bursa

Tarih: 17–19 Eylül 2025

E-posta: kongre2025@sosyolojidernegi.org.tr

Web: www.sosyolojikongresi.org

Sosyoloji Derneği

Adres: Mareşal Fevzi Çakmak Cad. 9/7, Beşevler – Ankara

Tel: +90 312 222 12 52

Genel iletişim: sosyolojidernegi@gmail.com

Web: www.sosyolojidernegi.org.tr

Facebook: https://www.facebook.com/sosyolojidernegi

Twitter (X): https://twitter.com/sosyolojidernek

Instagram: https://www.instagram.com/sosyolojidernegi/

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Ferudun Yılmaz

Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

ODTÜ Sosyoloji Bölümü Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Celalettin Yanık

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya

Sosyoloji Derneği Başkan Yardımcısı

A.Ü. DTCF Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Ali Ergur

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Kezban Çelik

TED Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Fatma Umut Beşpınar Akgüner

ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Akın Bakioğlu

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

EBYÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Haktan Ural

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

A.Ü. DTCF Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Günce Demir

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Kırıkkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Mustafa Berkay Aydın

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Hasan Kürşat Akcan

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Besim Can Zırh

Sosyoloji Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

ODTÜ Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Erhan Kuçlu

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Manap

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Ali Ergur
Prof. Dr. Aylin Baran
Prof. Dr. Ayşe Canatan
Prof. Dr. Ayşe Gündüz Hoşgör
Prof. Dr. Bahattin Akşit
Prof. Dr. Bengül Güngörmez Akosman
Prof. Dr. Biray Kolluoğlu
Prof. Dr. Birsen Şahin Kütük
Prof. Dr. Bülent Kara
Prof. Dr. Dilek Cindoglu
Prof. Dr. Esma Durugönül
Prof. Dr. Fatma Umut Beşpınar Akgüner
Prof. Dr. Fuat Güllüpınar
Prof. Dr. Füsun Kökalan Çımrın
Prof. Dr. Gülsen Demir
Prof. Dr. Hayriye Erbaş
Prof. Dr. Helga Rittersberger Tılıç
Prof. Dr. İbrahim Keskin
Prof. Dr. İlknur Öner
Prof. Dr. Kayhan Delibaş
Prof. Dr. Kemal Dil
Prof. Dr. Kezban Çelik
Prof. Dr. M. Aytül Kasapoğlu
Prof. Dr. Muammer Tuna
Prof. Dr. Nadir Suğur
Prof. Dr. Nevin Güngör Ergan
Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya
Prof. Dr. Nuran Erol Işık
Prof. Dr. Nurşen Adak
Prof. Dr. Pınar Melis Yelsalı Parmaksız
Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu
Prof. Dr. Songül Sallan Gül
Prof. Dr. Suheyla Sarıtaş
Prof. Dr. Sutay Yavuz
Prof. Dr. Yıldız Akpolat
Doç. Dr. Akın Bakioğlu
Doç. Dr. Enes Battal Keskin
Doç. Dr. Erhan Akarçay
Doç. Dr. Günce Demir
Doç. Dr. Günnur Ertong Attar
Doç. Dr. Haktan Ural
Doç. Dr. Kurtuluş Cengiz
Doç. Dr. Mehmet Ozan Aşık
Doç. Dr. Mustafa Berkay Aydın
Doç. Dr. Yasemin Yüce
Doç. Dr. Zeynep Kurnaz
Dr. Hasan Kürşat Akcan
Dr. Öğr. Üyesi Besim Can Zırh
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Manap
Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Karmaz
Dr. Öğr. Üyesi Fatih Aman
Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Con Wright
Dr. Öğr. Üyesi Zehra Nurdan Atalay
Dr. Öğr. Üyesi Zehra Hopyar

Kongre Açılış Konuşmaları

Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ferudun Yılmaz

Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bilgen Osman

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Celalattin Yanık

Sosyoloji Derneği Başkanı Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu

Kongre Açılış Mesajları

Uluslararası Sosyoloji Derneği Başkanı Prof. Dr. Geoffrey Pleyers

Avrupa Sosyoloji Derneği Başkanı Prof. Dr. Kaja Gadowska

Açılış Paneli

Gıda Güvenliğinde Güncel Tartışmalar

Moderatör: Prof. Dr. Ali Ergur

Panelistler

Prof. Dr. Zafer Yenal

Kalkınmanın Sonu mu? Tarım Krizi ve Sosyoloji

Prof. Dr. Mustafa Koç

21. Yüzyılda Açlıkla Terbiye Edilmek

İçindekiler

Düzenleme Kurulu 2
Bilim Kurulu 3
Kongre Açılış Konuşmaları 4
Kongre Açılış Mesajları 4
Açılış Paneli 4
BİLDİRİ 14
ÖZETLERİ 14
Düğümlenen Hafıza: İlmek İlmek Aktarılan Kadın Emeği ve Kolektif Bilgi 15
Ukraynalı Feministlerin Sömürgecilik Karşıtı Söylemi: Femen ve Zla Mavka Kadın Hareketleri Örneği 16
Akademisyen Kadınların Annelik Deneyimleri: Dokuz Eylül Üniversitesi Örneği 17
Uymayanlar: Göçmenlikte Uyum, Kültürel çatışma ve Kimliğin Yeniden İnşası 18
Göç Yönetiminde Görsel İletişimin Rolü ve Mültecilerin Temsili Üzerine Bir Analiz 19
Yapay Zekanın Hakiki Şiddeti 20
İleri Teknoloji Toplumunun Dijitalleşen Kamusalı: Metaverse Üzerinden Bir Değerlendirme 21
Kalkınmanın Gölgesinde Cinsiyet Rejimi: GAP Bölgesi'nde 17 Yıllık Bir Dönüşümün İzinde 22
Bölgesel Kalkınmanın Can Suyu GAP'ın İzinden Şırnak 23
Bölgesel Kalkınmada Sağlığın Güçlendirilmesinde Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) Yeri ve Güncel Gelişmeler 24
Altyapı Kalkınması ve Siyasal Tercihler: GAP Bölgesinde Yatırımların Seçmen Davranışlarına Etkisi (2008-2024) 25
Suriyeli Sığınmacıların Güneydoğu Anadolu Projesine Etkisi: Gaziantep İli örneği 26
Çokkültürlü Eğitim Ortamlarında Kimlik Sunumu ve Damgalama: Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencileri ve Akademisyenler Üzerine Nitel Bir Araştırma 27
Çocuğumun Dilleri, Benim Kimliğim: Türk-Alman Etkisinde Baba Olmak 28
Azınlık İçinde Azınlık: Şikago Küçük Filistin Mahallesinde Yaşayan Filistinli Olmayan Müslümanların Deneyimleri 29
Yoksulluktan Yoksunluğa: Desteklenen Siyasi Parti Türüne Göre Yoksunluk Algısı ve Klientalizmle İlişkisi 30
Dijital Toplumda Siyaset ve Elektronik Siyasal Partiler 31
Türkiye'de Çocuk Algısı Profilleri: Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021 ile Hiyerarşik Kümeleme Analizi 32
Ebeveynliğin Toplumsal Cinsiyet Rolleri Üzerinden Tanımlanmasına Bir Direniş Örneği: "Insta-Dad"ler 33
Gerçek ve Mit Arasında Kadına Şiddetin Konumu 34
Erkeklik Olgusunun Toplumsal İnşasını Anlamak: Konya'da Erkeklik Deneyimleri 35
Baba Olmanın Yeni Biçimleri: Korunan ve Dönüşen Yönleri üzerine Nitel Bir İnceleme 36

Baba ve Eş Olarak “Erkeklik”: Almanya ve Türkiye’de İşsizlik ve Güvencesizliğin Gölgesinde Kimlik İnşası 37
Michelin Yıldızları ve Usta Şefler: Ünlülerin Aşçılık Pratikleri, Erkeklik ve Toplumsal Cinsiyet 38
Dirençliliği Sorgulamak: Türkiye ve Almanya’daki Türkiye Kökenli İşsiz Babaların Başa Çıkma Stratejilerinin Ardındaki Dinamikler 39
Allahsız Alanlarda Erkeklikler: Lâdinilik ve Erkeklik Performansları 40
Erkeklik Krizi, Dijital Kadın Düşmanlığı ve Feminist Mizahın Direniş Gücü: Bayan Yanı Örneği 41
Deprem Sonrası Nüfus Hareketlerini Nasıl Sınıflandırmalıyız? Türkiye'de 6 Şubat Depremleri Sonrası Nüfus Hareketliliği Üzerine Saha Çalışmasına Dayalı Bir Analiz 42
Türkiye’de Kahramanmaraş Depremleri Sonrasında Ailelerin Yer Değiştirme Kararları ve Stratejileri 43
Afet Sonrası İyileşmenin Toplumsal Cinsiyete Bağlı Yükleri: 6 Şubat 2023 Depremlerinden Sonra Hanelerin Dönüşümü ve Kadınların Deneyimleri 44
Sosyal Sermayenin Gücü: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Kazanlı örneği 45
Bennett’in Yeni Materyalizmi: İnsan Öznesini Aşmak Mümkün Mü? 46
Yüzer-gezer Mülteci Kampı: İçkin Olarak Siyasi Teknolojiler ve Bibby Stockholm’ün Politikası 47
Uzay Fetihleri Rüyası: Kapitalizmin Teknofetişist İleri Kaçışı 48
İnsansız Ordu Fantazmagoryasına Karşı Küresel Şiddet Hallerini Düşünmek 49
Sağlık Hizmetlerinin Metalaşması Sürecinde Hekimliğin Dönüşümü Üzerine Nitel Bir Araştırma 50
Toplumsal Roller, Sağlık Hizmeti Alımı ve Kültürel Faktörler Açısından Anneliğin Yansımaları: Etiyopya Örneği 51
Uluslararası Göçmenlerin İlaca Erişim Zorlukları ve Mücadele Stratejileri 52
Yemek, Yas ve Yaşam: Beslenmenin Toplumsal Anlamı ve Onkolojik Deneyim 53
Bakım Yükünün Ölçülebilir Hâle Getirilişi ve Hayati Risk Sınırının Yönetimi 54
Çözülmenin Eşiğinde: Duygular ve Toplumsal Bağlar 55
Duygu Sosyolojisi Bağlamında Marx’ı Yeniden Düşünmek 56
Sürdürülebilir Toplumlarda Sürdürülemeyen İlişkiler: Duygusal Sürdürülebilirlik Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme 57
Algı ve Söylem Odaklı Tartışmaların Ötesinde Türkiye’de Aile Gerçekliğini Bulmak 58
Türkiye’de Boşanma ve Yeniden Evlenme Pratiklerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirilmesi 59
Sembolik şiddet ve Hukuki Alan: KHK'lıların Boşanmalarının Hukuki Nedenleri 60
Kırsal Alanda Boşanmış Kadınların Boşanma Sonrasındaki Deneyimleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma 61
Gelenekten Geleceğe: Anadolu Mutfak Kültüründe Sürdürülebilirlik İzleri 62
Türkiye’de Veganizm: Kimlik İnşası ve Grup Dinamikleri 63
Dijital Ortamda Engelli Bedenin Dönüşümü: Pubg Mobile Örneği 64

Dijitalleşmenin Görünmeyen Maliyeti: Yapay Zeka Destekli Bir İşyerinde Kolektif Kaygı 65
Üreme Sağlığında Kadınların Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıbba Yönelişi: Feminist Bir Perspektif66
Türkiye'de Toplumsal Pronatalizmin Yükselişi: Dönem ve çift Dinamiklerinin Doğurganlık Tercihlerine Etkisi 67
Almanya'da Türkiyeli İşçilerin Çalışma Deneyimleri: Dışlanma, Sınıf İçi Konum ve Örgütlenme .68
Avrupa Göç Sisteminde Göç Endüstrilerinin İnşası.....69
Kadınların Camiyi Şekillendirme Pratikleri: Mekân, Toplumsal Cinsiyet ve Dini Aidiyetin Yeniden Şekillenişi 70
Türkiye'den Göç Etmiş Yüksek Nitelikli Göçmen Kadınlar: Niteliksizleşme ve Yeni Olanaklar 71
Çalışma Yaşamındaki Dönüşümler ve Neoliberal Psikopolitika 72
Tele-çalışma Döneminde Örgütsel İlişkiler, Öğrenme ve Aidiyet: Orta Kademe Yöneticiler Üzerine Nitel Bir Araştırma 73
Modern Endüstriyalizmin Yıkımı Karşısında "Dünya Mirası Safranbolu" Korumacılığını Anlamlandırma 74
Simgesel Sermayenin Yeniden Üretimi: Özel Müzelerin Kurumsal Kimlik Sunumunda.....75
Katalizör Olarak Kullanılması 75
Turizm Tanıtımı Kapsamında Neo-Liberal Ekonomi Politikalarının Turizm Reklamlarına Yansımaları: Antalya Örneği 76
Instagram'da Toplumsal Dayanışmanın Yeni Yüzü: Ankara Abisi Örneği 77
Sosyal Medyada Mahremiyetin Değişimi ve Habitusun Dönüşümü Arasındaki Etkileşim: Konya Örneği.....78
Getat Uygulayıcılarının Instagram Kullanımı: Mesleki Temsilden Dijital Görünürlüğe.....79
Pınar Mahallesinde Toplumsal Değişme: Bir Köy Monografisi Örneği 80
Köydeki Değişimlerin Farklı Görünümleri 81
Barajların Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkisi: Yusufeli Örneği 82
Teknisyen Zihniyetin Kırsaldaki İzleri: Akıllı Köy Projesi ve Toplumsal Bölünme.....83
Dramayı Yaşama: Eşleri Metamfetamin Bağımlısı Olan Kadınların Deneyimlerini İnceleyen Nitel Bir Araştırma 84
Aile Temelli Uzun Süreli Bakımda Bakım Verenlerde Depresyon: Bakım Süresinin Etkileri.....85
Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Destek Bağlamında Depresyon: Evli Kadınların Deneyimi Üzerinden Bir İnceleme.....86
Üniversite Öğrencilerinin Gözünden Evlilik ve Aile: Beklentiler, Sorunlar, Çözümler 87
Dijital Emek ve Cinsiyet Ayrımı: Üniversiteli Gençlerin Sosyal Medyada İçerik Üretimi Deneyimleri Üzerine Nitel Bir İnceleme.....88
Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşullarına Yönelik Etnografik Çalışma: Bursa Örneği.....89
Az Gelişmişlik ve Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşçiliği: Mardin Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuklar 90
Ataerkil İktidarın Kadın Çalışma İlişkilerine Yansıması: Samsun Örneği 91

Bedenin Tarihsel İnşası ve Kadın Bedeni 92
İhmal Edilen Bedenden İmal Edilen Bedene: Eskişehir'de Ayrışan Fitness Alanlarında Beden ve Kimlik 93
Biyoiktidar Konteksinde Güzellik Endüstrisinin Sosyolojik Değerlendirilmesi 94
Neoliberal Sağlık Rejimi ve Şişman Erkeklik: Beden, Direnç ve İçselleştirme Mekanizmaları 95
Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Tutum ve Demokrasiden Memnuniyet 96
Türkiye'nin Yakın Dönem Sınır Politikasının Oluşumu: Sorunlar, Potansiyeller ve Fırsatlar 97
Gözetimin İkircikli Doğası ve Veri Toplumunun İkiliği: Sosyal Bilimler Örneği 98
Yok Olmak Mı Dönüşerek Yeniden Var Olmak Mı Eşitlikçi ve Müzakereci Toplumların Yeni Var Oluş İhtimallerinde Demokratik İletişim ve Halkla İlişkiler Kaynakları 99
Michael Burawoy ve Sosyoloji: Müdahil Bilgi, Kamusal Bilim, Mümkünlerin Direnişi 100
Çevre Sosyolojisinde Yeni Ontolojik Perspektifler: Çevre Sorunlarıyla Mücadelede Kolektif Bağların Yeniden İnşası 101
Çevre ve Sağlık İlişkiselliği Açısından Sosyolojik Bağlamda Bataklıklar 102
Türkiye'de Çevre Oluşumlarında Olanakların ve Sınırlılıkların Değerlendirilmesi: Buğday Derneği Örneği 103
Dijital Göç Yolunda Sanal Alanın Özsaygı Sorunları 104
Dijital Platformlarda Yoğun Annelik: Instagram'da Normatif Temsil Biçimleri 105
Instagram'da Benlik Sunumu ve Yabancılaşma: Triatlon Sporcuları Üzerine Nitel Bir İnceleme 106
Toprağın Hafızası: Kırkağaç Kavunu üzerinden Kırsal Emek, Kimlik ve Toplumsal Dönüşümün Sosyolojik Analizi 107
Kırsalda Çalışma İlişkilerinin Dönüşümünde Kobilerin Etkisi: Pestil-köme İşletmeleri Örneği .. 108
Mevsimlik Göç Sarmalında Çocuk İşçiliği ve Eğitim 109
Dijital Çağda Çocukluk ve Risk: İnternet Temelli Çocuk İstismarına Sosyal Politika Perspektifinden Bir Yaklaşım 110
Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşmesi ve Yalnızlık Deneyimleri Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği 111
Z Kuşağı Bireylerin Sosyal Medyada Sosyal Kimlik İnşa Süreçleri ve Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Deneyimleri 112
Dijital İletişimde Duyguların Görsel Simgelerle Aktarımı: Emojilerin Sosyolojik Yansıması ve Atatürk Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma 113
Dijital Hegemonya Woke Mizahının Kültürel Kodları 114
Popülizm ve Anti Entelektüalizm Bağlamında Doktorlara Yönelik şiddet 115
Sermayenin Peşinde Değişen Mekân: Saraçoğlu Mahallesi'nde Sınıf, Kültür ve Kimlik 116
Orta Sınıf Habitusunun Türlerarası Aileleri: Ankara örneği 117
Kaygan Mobilite: Türkiye'de İnternet Girişimciliği ve Melek Yatırımcılık Örneği 118
Yardım Sosyolojisi Bir Nexum Olarak Yardımın Sosyolojik Temelleri 119

Sosyolojik Teoride Dönüş Enflasyonu: Linguistik, Pragmatik, İlişkisel, Aktivist, Duygusal, Kültürel, Normatif 120
Demokratik İmgeler, Simüle Arzular: Simülasyon Teorisi Işığında Bir Değerlendirme 121
Yeşil Kurban Bölgelerinin Politik Ekolojisi Bağlamında Rüzgâr Enerjisi Santrallerinin Analizi 122
Eleştirel Hayvan Çalışmaları Işığında İstanbul'da Doğa Kuşçularının Sosyallikleri 123
Sürdürülebilirlik, Dirençlilik ve Sosyal-jeoloji 124
Yeni Savaş Ortamında Askerî Liderlik ve Uzmanlaşma: Merkezî Planlama Bağlamında Değerlendirme 125
Oyun Alanındaki Görünümüyle Askerlik 126
Akıllı Kent Yaklaşımının Sürdürülebilir Çözüm Üretme Niteliği: Amsterdam Örneği 127
Deprem Temelli Zorunlu Göçün Büyükşehirlerdeki Sosyal Yapıya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme 128
Ergenlik Döneminde Toplumsal Uyum Sorunları: Kritik Bir Literatür Okuması 129
Kendini Arayan Kuşak: Z Neslinde Dirençsizlik ve Kırılganlık 130
Gençlerin Siyasal Toplumsallaşmasında Aile Etkisinin Sosyokültürel Dönüşümü 131
Üniversite öğrencilerinin Umutsuzluk Algısında Sosyolojik Belirleyiciler: Yapısal Eşitsizlikten Kurumsal Güvensizliğe 132
Türkiye' de Rüzgâr Enerjisi ve Müşterekler: Sermaye Odaklı Yenilenebilir Enerji Sektörü 133
İdeoloji, Hegemonya ve Şiddetin Estetiği: The Purge Serisinde Özgürlüğün Sosyolojik İnşası ... 134
Dijital Devletin Yükselişi: Türkiye'de Biyoiktidarın Platformlar üzerinden Yeniden Kuruluşu 135
Bilimkurgu Sinemasında Geleceğe Dair İhtimallerin Sosyolojik Tahlili 136
Sinefiliden Yeni Sinefiliye: Meşrulaştırma Rejimleri Bağlamında Sinema Sevgisinin Dönüşümü 137
Sosyal Bilimlerde Fotoğrafın Kullanımı: Görsel Sosyolojik Bir Analiz 138
Tütüne Yüklenen Anlamlar: Bir Görsel Sosyoloji Çalışması 139
Kaybolan Umutlar ve Yeni Dünya Arayışı: Interstellar Filmi üzerinden Sosyolojik Bir Okuma 140
Suç ve Sapma Literatürüne Bibliyometrik Bir Bakış: Alanın Haritalandırılması 1963–2024 141
Türkiye'de Sosyal Medyada Yargı Kararlarına Yönelik Kampanyaların Sosyolojik Analizi 142
Yapay Zeka ve Hukuk Sistemlerinde Kadın Mağdurlar: Önyargılar ve Çözüm Önerileri 143
Adalet Sürecinde Duyguların Rolü 144
Türkiye'de Anayasa Tartışmalarına Cehalet Peçesinin Ardından Bakmak: Rawls'un Adalet Kuramı Yeni Bir Anayasa İdeali İçin Ne Vaat Edebilir 145
Yapay Zekâ Perspektifinden İnsan ve İnsan-olmayanın Etkileşimi: Teknolojinin Şekillendirdiği Yeni Bir Toplumsallık 146
Yapay Zekâ Çağında Toplumsal Dönüşüm: Bilgi Kapitalizmi, Gençlik ve Politika Stratejileri Üzerine Bir Değerlendirme 147
Makine Öğrenmesi Tekniği ile Türkiye'de Yaşlıların Sosyal Dışlanma Risklerini Haritalamak 148

Yapay Zekâda Simülakr Riyakârlık: Ahlaki Simülasyon, Dini Performans ve Samimiyet Problemi 149
Konya'da Yerel Kent Aktörleri Olarak Eşraf ve Eşraflığın Dönüşümü 150
Aktör İlişkiler Ağı Kuramı Perspektifinde İzmir Kemeraltı Çarşısı Esnafı Üzerine Nitel Bir Araştırma 151
Cumhuriyetten Günümüze Antalya'da Çarşı Mekânlarının Dönüşümü ve Çok Katmanlı Hafıza 152
Edirne Ali Paşa Çarşısındaki Kültürel Dinamiklerin Mekana Yansıması 153
Türkiye'de Gelir Düzeyi, Eğitim Durumu, Cinsiyet, Yaş Değişkenlerine Göre Hastaların Kök Hücre Tedavilerine Yaklaşımları 154
Türkiye'de Hastaların Sağlık Tutumları ve Tıptaki Gelişmelere Yönelik Yaklaşımları Bağlamında Kök Hücre Tedavisi 155
Rejeneratif ve Restoratif Tıp Uygulamaları Bağlamında Epistemolojik Sınırda Etik Müzakere ve Bilim Algısı 156
Bakımın Cinsiyeti ve Tıpta Yenilikçi Uygulamalar: Hasta Yakınlarının Deneyimlerine Dayalı Niteliksel Bir İnceleme 157
Sınırda Bir Hak: Kürtaja Erişimin Kırılganlığı ve Liminalliği 158
Yukarıdaki ve Aşağıdaki Kesik Arasında Doğum: Türkiye'deki Epizyotomi ve Sezaryen Uygulamalarına üreme Adaleti Perspektifinden Bir Bakış 159
Kiralık Rahimler: Doğumun, Anneliğin Biyoteknolojik Dönüşümleri 160
Kalpten Doğan Aileler: Evlat Edinme Hikayeleri ve Toplumsal Normalleştirme 161
Dijital Çağda Z Kuşağı ve Dönüşen İş Gücünü Yönetmek Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve 162
Bumerang Kuşağında Diplomalı İşsiz Olmak 163
Hem Eğitimde Hem İstihdamda Olmak: Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Araştırma 164
Türkiye'de Gençlere Yönelik Sosyal Politikalar: Genç İşsizlikle Mücadeledeki Mevcut Yaklaşımlara Yönelik Bir İnceleme 165
Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Sermayesinin İnşasında Gönüllülük ve Toplumsal Katılımın Rolü: Ampirik Bir Saha Araştırması 166
Modern üniversite Gençliğinde Ahlaki Belirsizlik ve Sorumluluk Algısı: Bauman ve Kohlberg Kuramları Ekseninde Disiplinlerarası Bir Analiz 167
Kimin Kalemi? Yapay Zeka Destekli Akademik Yazımda Dijital Emek Üzerinden Etik ve Özne İnşası 168
Kentten Taşraya Akademik Göç: Öğrencilerin Adaptasyon Süreçleri 169
Ayrımcılığın Gölgesinde Yükselenler: Türkiye'de Romanlarda Elitleşme, Temsiliyet ve Statü Mücadelesi 170
Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde şeyhlik Olgusunun Toplumsal Yansımaları 171
Türk İslamcılığı ve Kürt Sekülerleşmesinin Sosyolojik Kavşağı 172
Bilimin Kamusal Statüsü: Bilime Duyulan Güvenin Toplumsal Haritası 173
Açık Bilimin Sosyolojide İmkanları ve Sınırları 174

Birikim ve Toplum ve Bilim Dergilerinin Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Biçimlenişi Konusundaki Etkileri 175
Türkiye'de İşletmelerin Dijitalleşme ve Yapay Zekâ Kullanım Düzeyleri 176
Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı: Eleştirel Bir Bakış 177
Yapay Zekâ Destekli Araçların Sosyal Bilimlerdeki Yükselişi: Akademik Alanda Yeni Bir Sermaye Biçimi 178
Yapay Zekânın Mesleki Çalımı Bağlamında Duygusal Danışmanlık Olarak Astroloğun Dijital Temsili ve Etkileşimlerde Rasyo-duygusal Dönüşüm Haritası: Chatgbt ve X-Grok örneği 179
Vegan Etik Bağlamında Çocuk Kitaplarında Hayvan Temsili 180
İnsan-merkezciliğin Eleştirisinin Sınırı: Kırılganlık ve Radikal Başkalık Temelli Bir Etik 181
Tasarıdan Uygulamaya: Alan Deneyimlerini Açmak 182
Zaman Kavramının Sosyolojik Analizi: Eksi Sözlük Örneği 183
20. Yüzyıl Başında Afro- Amerikalı Bir Kadın Heykeltraş: Augusta Savage, Harlem Rönesansının Sanata, Kültüre ve Politikaya Katkıları 184
İlişkisel Estetik Kuram ve Arte Útil Bağlamında Dijital Çağda Sanatsal Hakikat Rejimleri, Direniş ve Müzakere 185
Geç Modern Dönemde Genç Olmak 186
Lise Gençliğinin Değerleri Araştırması: Aydın İli Örneği 186
İkinci Seçenekten Stratejik Alana: Meslek Lisesi Gerçekten Memleket Meselesi mi Türkiye'de Mesleki Eğitim Politikalarının Eleştirel ve Gelecek Odaklı Analizi 187
Z Kuşağının Zaman Tüketimi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme 188
Modernleşme Sürecinde Ahiliğin İşlev Kaybı ve Toplumsal Ütopya Olarak Ahilik: Tarihsel-Sosyolojik Bir Değerlendirme 189
Meslek Yüksekokullarındaki Hiyerarşik Yapının Çalışanların Çalışma Performansına Etkisi: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği 190
Profesyonel mi Esnaf mı: Eczacılıkta Meslek Sarkacı 191
Eğitimden Mesleğe Geçişte Mimarların Habitusu 192
Bursa'da Dijitalleşen Esnaflar, Dönüşen İlişkiler: Üniversite Öğrencileriyle Katılımcı Bir Destek Modeli Üzerine Sosyolojik Gözlemler 193
Deprem Sonrası Kadınların Deneyimleri: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afet Süreçleri ve Kolektif Güçlenme Stratejileri 194
Afetlerin Siyasal Güven Üzerine Etkileri 195
Zombilerden Afetlere Popüler Korkuların Sosyolojik Yansımaları 196
Belirsizlik Döneminde Mutluluğun İzinde: Pandemi Öncesi ve Sonrası Avrupa'da Yaşam Memnuniyetindeki Değişimler 197
Türkiye'de Farklı Otoriterleşme Dönemleri ve Değişmeyen Ekonomi-politik 198
Borç ve Vatandaşlık İlişkisini Yeniden Düşünmek 199
Kapitalist Genişleme ve Sermaye Arayışı Bağlamında Uzay Ekonomisi 200
Gösteri Toplumu ve Tüketim 201

İki Yönlü Bir Tartışma: Oyunlaştırma Kavramına Sosyolojik Bir Bakış 202
Dijital Oyun Mekânları: Minecraft Evreninde Eşitlik, Müzakere ve Kamusallık Arayışı 203
Bilimsel ve Spiritüel Hayat Arasında Benliğin Sunumu: Oto-etnografik Bir İnceleme 204
Bir Hafıza Mekanı Olarak Hediyeleşme 205
Birlikte Başlayan, Tek Başına Biten Yolculuk: Eşini Kaybeden Yaşlıların Yaşlanma Deneyimi 206
Yaş Ayrımcılığı ile Mücadelede Eğitimin Dönüştürücü Rolü 207
Yaşlıların Eş Kaybı Sonrası Bekârlık Deneyimleri: Dulluk, Sosyal Dışlanma ve Baş Etme Stratejileri 208
Sermaye ve Kampüs: Türkiye'de Vakıf Üniversitesi Yöneticileri 209
Politik Katılımın Bir Arenası Olarak Üniversite 210
Yükseköğretim Sosyolojisine Çağrı 211
Türkiye'de Üniversitelere Güvenin Siyasal Kurumlar Üzerinden İnşası 212
Faşizmin Yirmi Birinci Yüzyılda İktidara Gelmesi Mümkün Mü? 213
Bilim, İnanç ve Güven: Türkiye'de Siyasetler ve Kamular 214
Genç Türk Diaspora Üyelerinin Hollanda'da Popülist Radikal Sağ Partinin Yükselişine İlişkin Destekleyici Anlatıları 215
Alternatif Sağın Yükselişi: Küresel Bir Fenomen Olarak Alternatif Sağ ve Türkiye'deki Seküler Milliyetçiliğe Etkileri 216
Sayed Kashua'nın Dans Eden Araplar Adlı Romanında İsrailli Arap Kimliği 217
Popüler Yazarlığın Yeni Ekosistemi: Sosyal Medya Fenomenlerinden Kitaplı Yazarlara 218
Biraz Gürültü Bol Direniş: "We Are Lady Parts" Dizisinde Farklı Feminist Temsiller 219
Kadın Bildungsromanlarında Karşılaştırmalı Okuma Denemesi: Tante Rosa ile Run Gülüzar Run Örnekleri 220
Türkiye'den Almanya'ya Yönelen Yeni Nesil Göçleri Tarihsel Bağlamı İçinde Ele Almak: Son On Yılda Göç Etmiş Türkiyeli Gençlerin Deneyimleri 221
Almanya'da Türk Göçmenlerin Aşırı Sağ Medyada Temsili: Dışlayıcı Söylemlerin Sosyolojik Analizi 222
Yüksek Nitelikli Göç Bağlamında Ulusötesi Dayanışmanın Yeni İhtimalleri: ODTÜ Mezunları Derneği Örneğinde Çevrim İçi Mentorluk, Gurbette Duygusal Ebeveynlik ve Duygusal Destek Pratikleri 223
Çocuksuz Aile Olur mu?" Tartışmaları Üzerinden Modern Aile Kavramının İdeolojik İnşası: Erken Cumhuriyet Dönemi Basınına Bir Bakış 224
Yalnız Yaşamanın Toplumsal Halleri: Ataerkil Aileye İtirazlar ve Toplumsal Kırılganlık Biçimleri 225
"Yurt Çocuğu" Kadın Damgasının Yeniden Üretilmesinde Devlet Ebeveynliğinin Rolü 226
Kutsalın Kozmik Yeniden İnşası: Türkiye'den Bir Ufo Dini Olarak Bilgi Kitabı ve Tanrının Teknolojik Surette Geri Dönüşü 227
Çoklu Buhran Çağında Doğu Anadolu'da Şifacılık Deneyimleri: Nitel Bir Araştırma 228
Ritüelden Reddiyeye: Türkiye'de Üniversite Gençliğinin Ölümle Seküler Yüzleşme Biçimleri Bir Ölçek Geliştirme Çalışması 229

Gig Ekonomisinin Görünmeyen Yüzü: Kadın Esnaf-kuryeler 230
Vaatler ve Gerçekler Sarkacında Platform Kapitalizmi ve Esnaf Kuryelik Modeli 231
Esnek çalışma Ortamlarında Duygusal Emek ve İş Güvencesizliği: Samsun'daki Cash & Carry Çalışanları Üzerine Nitel Bir çalışma..... 232
Ergenlik Çağındaki Kız Çocuklarının Beden Algısı ve Benlik Saygısı Üzerinde Sosyal Medya Kullanımının Etkisi: Sosyolojik Bir Araştırma 233
Paylaşan Ebeveynlik ve Dikkatli Paylaşan Ebeveynlik Kavramları Üzerinden Dijital Çağda Ebeveynlik..... 234
Reklamın Yeni Söylemi: Toplumsal Hassasiyetlerin Metalaştırılması 235
Gündelik Nesnelerin Sınıfsal Kodları: Gösterişçi Tüketim Üzerinden Kentsel Temsiliyetin Dönüşen İmgeleri 236
Pandemi Sürecinde Köylerde Yaşanan Teknolojik Sıkıntılar 237
Keçiören'de Kültürel Entegrasyon Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Analizi: Eritme Kazanı mı Salata Kasesi mi?..... 238
Ailenin Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Aşk Bağımlılığına Yansımaları 239
Tr81 Bölgesinde Düşük Toplam Doğurganlık Hızının Sosyoekonomik Dinamikleri..... 240
Toplumsal Cinsiyete Dayalı Vatandaşlık Stratejileri ve Geri Dönüş Göçü: Avusturya ve Hollanda'dan Geri Dönüş Yapan Göçmen Aileler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma 241
Cumhuriyet'in Nüfusu: Haber-filmlerde Sayım ve Güç..... 242

BİLDİRİ ÖZETLERİ

Düğümlenen Hafıza: İlmek İlmek Aktarılan Kadın Emeği ve Kolektif Bilgi

Yeliz Kendir Gök[1]

Bu çalışma, Türkiye'nin güneybatısında, Burdur'a bağlı bir köyde 1970'lerden 1990'ların sonuna kadar faaliyet göstermiş olan "Salda Halıcılık Okulu" örneği üzerinden, kırsal kadın emeğinin kuşaklar arası aktarımı, sosyal organizasyonu ve kolektif hafıza içindeki temsil biçimlerini analiz etmektedir. Feminist politik ekonomi ve toplumsal yeniden üretim kuramına dayanan kuramsal çerçeve, kadın emeğini yalnızca üretim süreci içinde değil; aynı zamanda dayanışma, bakım ve etik değer aktarımı bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın ampirik zemini, 2023–2024 yılları arasında yürütülen sözlü tarih temelli, bağımsız, nitel saha araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmada, 61 yaş ve üzeri birinci kuşak ile 50–60 yaş aralığındaki ikinci kuşaktan toplam 20 kadın ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş; veriler MAXQDA programıyla tematik olarak analiz edilmiştir. Atölyenin yalnızca ekonomik üretimin gerçekleştiği bir işyeri değil; aynı zamanda kadınlar arasında bilgi, deneyim ve etik değerlerin dolaşıma girdiği bir "toplumsal öğrenme mekânı" olarak işlev gördüğü ortaya konmuştur.

Bulgular, kadın emeğinin halı dokuma sürecinde yalnızca teknik bilgiye değil, aynı zamanda sosyal, duygusal ve ahlaki değerlerin aktarımına da dayandığını göstermektedir. "İyi dokumacı" olmak, yalnızca üretim hızı ya da teknik beceriyle değil; sabır, sessizlik, dikkat, yardımlaşma ve ahlaki yükümlülüklerle tanımlanmıştır. Bu aktarım pratikleri, yalnızca dikey (anne-kız) değil, yatay (akraba-komşu) biçimlerde de örgütlenmekte; böylece kadınlar arası dayanışma, üretim sürecinin ayrılmaz bir parçası hâline gelmektedir. Atölyede sürdürülen üretim yalnızca halı üretimi değil; aynı zamanda bir "kadınlık bilgisi"nin ilmek ilmek aktarımıdır.

1980 sonrası neoliberal dönüşümle halıcılığın kurumsal yapısının çözülmesi, kadın emeğinin yalnızca ekonomik olarak değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler ve kolektif bellek açısından da görünmezleşmesine neden olmuştur. Atölyelerin ortadan kalkması, üretimle birlikte bilgi ve dayanışma aktarımının da kesintiye uğramasına yol açmıştır. Bu bağlamda çalışma, kırsal kadın emeğini yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda toplumsal hafıza, kuşaklar arası aktarım ve kadınlar arası örgütlenme açısından çok katmanlı bir alan olarak yeniden düşünmeyi önermektedir.

[1] Arş. Gör. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyoloji

Ukraynalı Feministlerin Sömürgecilik Karşıtı Söylemi: Femen ve Zla Mavka Kadın Hareketleri Örneği

Beyza Uğur[1]

Gülmelek Doğanay[2]

Sömürgecilik ekonomik, siyasal ve kültürel düzeyde derinlere işleyen, katı eşitsizlikler yaratan ve kendini ırkçılık gibi özcü ideolojiler aracılığıyla meşrulaştıran bir sistemdir. Postkolonyalizm, kültürler arasındaki bu eşitsiz güç ilişkisini sorgular. Sömürgecilik sonrası oluşan çeşitli postkolonyallikleri tüm farklılıkları, çelişkileri ve kesişimselliğiyle ele alan postkolonyal eleştiri temelde sömürgecilik, ırkçılık, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sınıf tahakkümü ve postkolonyal milliyetçiliklere karşı mücadele eder. Postkolonyal feminizm hem sömürge sonrası milliyetçi hareketlerin hem de Batılı merkezin toplumsal baskısını üzerinde hisseden Batılı olmayan kadınların koşullarını inceler. Ancak bu koşulları sadece bireysel olarak değil, tüm toplumsal yapılarla birlikte ele alır. Özellikle azınlık, göçmen ve yoksul kadınların gündelik yaşamda karşılaştığı toplumsal sorunları merkezine alır.

Bu çalışmada, 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna savaşının Ukraynalı kadınlar üzerindeki etkisi ve onların ürettiği direniş biçimleri incelenecektir. Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya yönelik başlattığı askerî harekât Ukraynalılar tarafından işgal olarak nitelendirilmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Rusya Federasyonu'nun "yakın çevre" olarak gördüğü eski Sovyet coğrafyasında yeniden etkili olma arzusunu yeni-sömürgecilik olarak değerlendirmek mümkündür. Ukraynalı kadınlar, dayanışma ağları kurarak ve toplumsal hareketler oluşturarak işgale karşı direnişte önemli roller üstlenmektedirler. Bu çalışma Ukraynalı kadınlar tarafından kurulan ve postkolonyal bir direniş olduğunu varsaydığımız feminist hareketlerin Rusya-Ukrayna savaşına karşı olan eylemleri ve söylemlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Böylece sömürgeci ve patriyarkal tahakküm biçimleri açığa çıkartılacaktır. Bununla birlikte kadınların postkolonyal özneler olarak nasıl konumlandıkları ortaya konabilecektir.

Araştırma verileri FEMEN ve Zla Mavka feminist gruplarının resmi internet siteleri ve sosyal medya hesaplarından toplanmıştır. Toplanan verilere tema analizi uygulanmıştır. Bulgulara göre, aralarında eylem repertuvarları açısından farklar olmakla birlikte, her iki grubun da postkolonyal feminist bir söylem ürettiği sonucuna varılmıştır. Ukraynalı feministler kendilerini Rusya'nın ürettiği sömürgeci patriyarkal söyleme karşı konumlandırmakta ve Rusya-Ukrayna savaşının kadınlık deneyimi üzerindeki etkilerini açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Araştırma konusunu oluşturan feminist grupların sömürgecilik karşıtı toplumsal hareketlerden oldukları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Postkolonyal Feminizm, Sömürgecilik, Kadın Hareketi, Ukrayna, Rusya

[1] Arş. Gör., Trabzon Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

[2] Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kamu Yönetimi

Akademisyen Kadınların Annelik Deneyimleri: Dokuz Eylül Üniversitesi Örneği

Füsun Kökalan Çımrın[1]

Büşra Koç Koparan[2]

Bu çalışmanın amacı, entelektüel bir özne olarak yaşamlarını sürdüren akademisyen kadınların annelik deneyimlerini görünür kılmaktır. Tarih boyunca görüldüğü üzere genellikle anne olmaya ilişkin söylemler, kadın bedeninin ve düşünüş tarzının denetimine, kadın emeğinin sömürüsüne hizmet etmektedir. Oysa akademisyen kadınlar, bilim ile ilgilenme çabası içerisindeyken bilimin özgürleştirici yönüne rağmen annelik deneyimini eş zamanlı olarak tecrübe etmektedirler. Böylesi bir durumda orta çıkan annelik olgusunun dinamiklerinin araştırılması, bu çalışmanın özgün yönünü açığa çıkarmaktadır. Çünkü klasik ataerkil sistem içerisinde iktidarların izledikleri politika yani erkin beden üzerindeki denetim kurma biçimleri bireyci ve rekabetçi neo -liberal piyasa toplumunda muhafazakar eğilimler sergileyerek "makbul anne" söylemini güçlendirmektedir. Annelik gibi evrensel, doğuştan ve içgüdüsel olduğu kabul edilen bu olguya derinlemesine bakıldığında durumun hiç de öyle olmadığı, denetim ve sömürü mekanizmaları ile birlikte eleştirel düşünceden, özgürleşmeden çok bir çeşit güçsüzlüğe işaret ettiği görülmektedir. Böylesi koşullarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan akademisyen annelerin yaşam deneyimlerinin görünür kılınması bizlere eleştirel düşünme, bilim ve toplumsal yaşam hakkında önemli bilgiler sunabilme kapasitesine sahiptir.

Yukarıdaki anlayıştan yola çıkan bu çalışma, nitel araştırma yöntemleri üzerine inşa edilmiştir. Deseni ise fenomenoloji olarak belirlenmiştir. Araştırmada örneklem büyüklüğü olarak veri doygunluğu kriteri esas alınmıştır. Araştırmanın evreni ise Dokuz Eylül Üniversitesi Merkez Kampüsüdür. Araştırmada veri toplama teknikleri olarak derinlemesine görüşme, araştırma günlükleri ve fotoses kullanılmıştır. Çalışmanın kuramsal özgünlüğün yanında metodolojik olarak da başka bir özgünlüğe sahip olduğu ifade edilebilir. Özellikle sosyolojik temelli araştırmalarda çok sıklıkla rastlamadığımız fotoses veri toplama tekniği, bu çalışmanın diğer özgün yönlerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Böylece derinlemesine görüşme sırasında kısıtlı bir zamanda elde edilemeyen bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada analiz tekniği olarak içerik analizi kullanılmış olup, veriler Maxqda yazılımı çerçevesinde yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre akademisyen kadınlar her ne kadar bilimsel süreçler üzerine çalışmalar yürütmüş olsalar da "makbul anne" girdabına sürüklenmekten kaçınamamaktadırlar. Bir yandan bilimsel düşünce ile birlikte gelişen eleştirel düşünce sistematiğine karşın diğer yandan klasik ataerkinin demir parmaklıklarında sıkışmış görünmektedirler.

[1] Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

Uymayanlar: Göçmenlikte Uyum, Kültürel çatışma ve Kimliğin Yeniden İnşası

Kübra Alarçin[1]

Bir yerden başka bir yere gitmekle bitmez göç. Asıl yolculuk insanın içinde başlar; çünkü her sınır önce içimizde çizilir' der Eduard Glissant. Göçmenlik de yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil, aynı zamanda kimliğin yeniden kurgulandığı, kültürel sınırların müzakere edildiği ve çoğu zaman çatışmalı biçimde yeniden kurulduğu bir süreçtir. Göçmenlik deneyimi, beraberinde bir uyum beklentisi getirirken, bu beklentinin arkasında yatan normatif çerçeve çoğu zaman görünmezdir. Uyum kavramı bireylerin sosyalleşmesini kolaylaştıran bir araç olmasının yanısıra, Michel Foucault'nun iktidar ve disiplin anlayışı çerçevesinde, bireyleri belli normlara göre biçimlendiren bir toplumsal araç haline gelmektedir. Bu bağlamda göçmenlerin çoğunluk topluma uygun hale gelmeleri beklenirken, bu süreç aynı zamanda bir dışlama ve kimlik aşınması sürecine de dönüşebilmektedir. Kültürel çatışma da bu anlamda sadece dil ya da alışkanlık farklılıklarından ibaret değildir, aynı zamanda sosyal normlar, görünmeyen sınırlar ve toplumsal dışlayıcılıkla da ilgilidir. Bu çatışmalar göçmenlerin 'yetersiz', 'fazla' ya da 'uyumsuz' olarak görülmelerine neden olabilir. Bu çalışma Stuart Hall'un temsil ve kimlik kuramı kullanılarak kimliğin sabit değil, söylemle inşa edilen bir yapı olduğu ve Homi Bhabha'nın 'melezlik' ve 'ara mekan' kavramlarıyla göçmen kimliğin sabit ikilikler içinde değil, geçişken ve çoğu zaman çatışmalı biçimde kurulduğu düşüncelerinden hareketle göçmen kimliğinin nasıl şekillendiğine odaklanır. Uyum politikalarının ve kültürel çatışmaların toplumsal temsilleri incelenerek kuramsal çerçeveye dayalı bir söylem analizi ile göçmen kimliğinin nasıl çözümlendiği, uyum söyleminin kültürel farklar üzerinde nasıl bir etkisi olduğu, kimliğin hangi sınırlar içinde yeniden kurulduğu ve bu sürecin görünmeyen baskı mekanizmalarıyla nasıl örüldüğü bu çalışmanın temel tartışma alanını oluşturmaktadır. Göçmenlik yalnızca bir geçiş midir, yoksa bir kimlik mücadelesi, bir anlam kurma çabası ve hatta bir direniş alanı mıdır?

Anahtar Kelimeler: Göçmenlik, Uyum, Kültürel Çatışma, Kimlik

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyoloji

Göç Yönetiminde Görsel İletişimin Rolü ve Mültecilerin Temsili Üzerine Bir Analiz

Çiğdem Manap[1]

Bu çalışma Türkiye'nin göç yönetimi bağlamında görsel iletişimin insani ve siyasal işlevlerini incelemektedir. Görsel iletişimin siyasi konulara ilişkin kamuoyu algısını şekillendirmedeki önemli etkisi göz önüne alındığında devlet kurumları stratejik mesajları iletmek için web sitelerine ve sosyal medya platformlarına giderek daha fazla fotoğraf dahil etmektedir. Bu platformlarda tercih edilen mülteci tasviri dayanışmayı ve insani katılımı teşvik eden ya da dışlayıcı politikaları ve yabancı düşmanı anlatıları güçlendiren ulusal ve uluslararası algıları etkilemektedir. Çalışma Türkiye'nin göç politikasında görsel anlatıların rolünü ve göçle ilgili imgelerin göç yönetimine ilişkin devlet öncülüğündeki söyleme nasıl katkıda bulunduğunu incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda Göç İdaresi Başkanlığı tarafından 2021 yılında düzenlenen "Bir Fotoğraf Bin Hikaye" başlıklı yarışmaya gönderilen ve dijital katalogda yayımlanan 44 fotoğraf analiz edilmiştir. İlk olarak tüm fotoğraflar mültecilerin tasvirinde yinelenen kalıpları, önyargıları ve temaları belirlemek için içerik analizine tabi tutulmuş ardından yarışmada dereceye giren üç fotoğraf göstergebilimsel analiz yöntemiyle derinlemesine incelenmiştir. Fotoğraflarda mültecilerin nasıl temsil edildiği, devlet aktörleri, kolluk kuvvetleri ve yerel topluluklarla görsel etkileşimleri ile ele alınmıştır. Görseller mültecilerin mağduriyet, direnç, entegrasyon gibi farklı temalar altında nasıl sunulduğu, çocuk ve aile odaklı imgelerin yoğunluğu, fotoğraflardaki kişi sayısı, fotoğrafın açısı, devlet sembolleriyle olan ilişkisi ve mekânsal bağlamlar (kamp, sınır noktası, kamu kurumları) üzerinden kodlanmıştır. Göç olgusunun görsel temsili bilgilendirici veya estetik bağlamların yanı sıra ideolojik ve politik anlamlarla yüklüdür. Devlet kurumları bu görselleri insani yardım sağlayıcısı kimliğini ve göçü "kontrol altında tutan" otorite konumunu pekiştirmek amacıyla stratejik olarak kullanmaktadır. Görsellerin ulusal sembollerle, resmi mekânlarla ve devlet görevlileriyle birlikte sunulması göç yönetiminin ulusal egemenlik ve kimlik çerçevesinde yeniden tanımlanmasına katkı sağlamaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

Yapay Zekanın Hakiki Şiddeti

Nihal Demir[1]

Çalışmada, yapay zeka teknolojilerinin özellikle kadına ve çocuğa yönelik şiddet biçimlerini nasıl değiştirip dönüştürdüğünü, sahte görüntülerin üretilip dolaşıma sokulmasıyla akran zorbalığı, aile içi şiddet ve intihar vakalarının nasıl bir değişim grafiği gösterdiğine odaklanılmıştır. Çalışmada, çoklu ampirik dataya dayanan karşılaştırma tekniğinden yararlanılmış, Mart 2025'te tamamlanmıştır.

UNICEF'in 2023'te tamamladığı çalışmaya göre, dijital şiddete maruz kalan ergenlerin %18'inde intihar düşüncesi, eğilimi gelişmiştir. Deepfake teknolojisiyle üretilen müstehcen, utandırıcı, aşağılayıcı içeriklerin %96'sı kadınları hedef alırken, bu içeriklerin sosyal medya aracılığıyla dolaşıma sokulmasıyla şiddet hedefi haline getirilen kadınlarda; itibar kaybı, dışlanma ve psikolojik çöküşe rastlanılmıştır. Türkiye'deki veriler de uluslararası kurumların verileriyle paralellik göstermektedir. Örneğin, KADEM'in 2023 Türkiye'de Dijital Şiddet Raporuna göre dijital şiddet mağdurlarının %70'i kadındır, UNFPA (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu) ve Toplumsal Bilgi ve İletişim Derneği'nin yürütücülüğünü birlikte üstlendikleri Türkiye'de Dijital Şiddet Araştırması (2021) verilerine göre ise 18- 32 yaş arası her üç gençten biri dijital şiddete uğruyor, kadınların %46'sı ise ısrarlı takibe maruz kalıyor.

Çalışmanın kavramsal ana ekseni; Michel Foucault'nun iktidar ve gözetim çalışmaları, Nancy Fraser'ın tanınma politikaları ve Shoshana Zuboff'un gözetim kapitalizmi yaklaşımıyla çerçevelendirilmiştir. Yapay zeka, yalnızca teknolojik bir araç değil, patriyarkal tahakkümün dijital alandaki yeniden üreticisi ve yeni temsilcisi olarak ele alınmaktadır.

Yapay zeka tabanlı içerik üreten platformlar; şiddeti, fiziksel ya da yüz yüze mecralardan bağımsızlaştırarak sürdürülmesine, şiddeti mekandan ayırarak ""her yerdeliğine"" imkan yaratmaktadır. Çalışmada dijital şiddet türlerinin tanımlanması, failinin görünür kılınması ve çok aktörlü müdahale stratejilerinin geliştirilmesi gerektiği savunulmakta ve mevcut hukuki düzenlemelerin dijital şiddet çerçevesindeki yetersizliğine, yaygın eğitim kurumlarında dijital şiddet eğitimine yönelik çalışmaların hızla artırılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Şiddet, Dijitalleşme, Kadın, Çocuk

[1] Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji

İleri Teknoloji Toplumunun Dijitalleşen Kamusalı: Metaverse Üzerinden Bir Değerlendirme

Kadir Şahin[1]

İleri teknoloji toplumunun içinden yükselen dijital teknolojinin geldiği noktada var ettiği tüm pratikler, geleneksel nitelikteki beden bedene ilişkilerin tamamını yaralayan türde çıktılar ortaya koymaktadır. Nitekim imajlar arasında açığa çıkan hipergerçek evren, bütün bilindik kamusal pratikleri de yaralayarak, insan insana ilişkileri 'gerçeklik krizinin' eşiğin getirmektedir. Öyle ki bugünlerde bütün olası insani deneyimleri teknolojik koşulların içine dahil etmenin çabası, beraberinde de giderek 'dijitalleşen bir kamusal alanın' açığa çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumun en zirve noktalarından birisi, sosyal anlamdaki bütün gerçeklikleri içerisine çekebilmenin iddiasında olan metaverse'tür. Dahası metaverse, bütün bilindik türdeki insani deneyimleri, teknolojik ortamlarda yeniden yapılandırmanın iddiasındadır. Ancak var edilen dijital ortamlardaki imajlarla/kimliklerle (avatarlarla) bütün insani deneyimler -içinde derin bir gerçeklik krizini de barındıran halleriyle birlikte- 'radikal bedensizleşmeleri' (yani bedensiz bir kamusal alanı) var edebilecek niteliklerde yapılandırılmaktadırlar. Bu açıdan söz konusu bedensizleşmeyle birlikte yükselen 'gerçeklik krizini', ileri teknoloji toplumunu var ettiği dijital ortamların ışığında, bir 'dijitalleşen kamusal alan sorunu' olarak tartışabilmek olası hale gelmektedir. Bu açıdan bizler de bu çalışma kapsamında, son zamanlarda öne çıkan 'metaverse'ün (dahası "metaverse çılgınlığının") var ettiği pratikleri, dijitalleşen kamusal alanın çıktıları olarak tartışabilmenin çabasında olacağız. Bu sayede nitel olarak kurgulanan çalışmamız kapsamında kartopu tekniği kullanılarak, metaverse deneyimi yaşayan toplamda 21 kişiyle -yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanarak- derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Toplamda elde edilen 19 saat 16 dakikalık ses kaydı, çalışmamız kapsamında üretilen çeşitli temalar nezdinde söylem analizi tekniği kullanılarak anlamlandırılmış ve kamusal pratiklerin dijitalleşmesi bağlamında tartışılmışlardır. Bu sayede "avatarlarla" birlikte metaverse üzerinden açığa çıkan olası pratikler, geleneksel anlamdaki kamusal alanın dijitalleşme bağlamında yaşadığı dönüşümleri ve beraberinde getirdiği "gerçeklik krizlerinin" anlamlandırması kapsamında tartışılmışlardır.

[1] Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

Kalkınmanın Gölgesinde Cinsiyet Rejimi: GAP Bölgesi'nde 17 Yıllık Bir Dönüşümün İzinde

Nilay Çabuk Kaya[1]

Bu sunum, kalkınma politikalarının toplumsal cinsiyet rejimi üzerindeki etkilerini tarihsel süreklilik ve kırılma ekseninde ele alarak, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) bölgesel dönüşüm söylemini feminist bir perspektifle yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. 2008 yılında tamamlanan TÜBİTAK destekli "GAP Bölgesinde Karşılaştırmalı Sosyal ve Ekonomik Yapı Araştırması"nın 17 yıl sonrasında, 2025 yılında Şanlıurfa, Şırnak ve Gaziantep illerinde yürütülen nitel saha çalışmaları, TÜİK verileri ve güncel bölgesel raporlarla birlikte bu analizin temelini oluşturmaktadır.

Araştırma, toplumsal cinsiyet rejiminin mekânsal, kültürel ve kurumsal düzeylerde nasıl yeniden üretildiğini ya da dönüşüme uğradığını anlamaya yönelik olarak, geçmiş dönem bulguları ile güncel anlatıları karşılaştırmalı biçimde analiz etmektedir. Kadınların eğitime ve istihdama erişimi, ev içi emek ve bakım yükü, şiddet deneyimleri, toplumsal cinsiyet temelli işbölümü ve kamusal alandaki temsiliyeti gibi temalar, ataerkil süreklilik ile yerel direniş pratiklerinin kesişimselliği çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Elde edilen bulgular, kadınların toplumsal konumlarını dönüştürme süreçlerinde karşılaştıkları yapısal ve kültürel sınırlılıkları görünür kılarken; aynı zamanda gündelik yaşam pratiklerinde geliştirdikleri özneleşme biçimlerinin, ataerkil normlara karşı nasıl bir direniş sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışma, yalnızca bölgesel kalkınma politikalarının toplumsal cinsiyet rejimi üzerindeki etkilerini feminist bir bakış açısıyla eleştirel olarak analiz etmekle kalmamakta; aynı zamanda kadınların kesişen kimlikleri ve çok katmanlı deneyimleri temelinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretim biçimlerini ve bu yapılar içinde ortaya çıkan dönüşüm potansiyellerini de ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, GAP, Bölgesel Kalkınma, Feminist Perspektif, Ataerkil Normlar

[1] Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyoloji

Bölgesel Kalkınmanın Can Suyu GAP'ın İzinden Şırnak

Zuhal Güler[1]

Yapılacak bu çalışmanın konusunu, 17 yıl önce 2008'de TÜBİTAK desteğiyle Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu yürütücülüğünde yapılan "GAP Bölgesinde Karşılaştırmalı Sosyal ve Ekonomik Yapı Araştırması" adlı çalışma temel alınarak GAP illerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında en sonda (9. sırada) yer alan Şırnak ili örneğinde GAP'ın değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı ise, GAP Bölgesi'nde yer alan Şırnak'ın sosyal yapı ve insani gelişme göstergeleri açısından 17 yıl öncesine göre nasıl bir değişme eğilimi içinde olduğunun ve değişme nedenlerinin, anlamaya çalışılması oluşturmaktadır.

Çalışmanın kapsamını, GAP kapsamında yer alan Şırnak il merkezi oluşturmaktadır. 17 yıl önceki çalışmada hem GAP'tan en az yararlanan hem de DPT'nin GAP illerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre en az gelişmiş il Şırnak olduğu için söz konusu bu il amaçlı örneklem yöntemiyle çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir. Ayrıca çalışmanın daha sonra projelendirilerek dokuz GAP ilini kapsayacak şekilde genişletilmesi planlanmaktadır. Dolayısıyla Şırnak örnekleminde yapılacak olan bu çalışma, daha sonra yapılacak olan proje için de bir arama çalışması ya da hazırlık çalışması olacaktır.

Çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıdır. Çalışmada veriler derinlemesine mülakat ve odak grup çalışması yoluyla derlenecektir. Bu kapsamda konuyla doğrudan ilgili kamu kurum ve kuruluş yetkilileriyle, mahalle muhtarlarıyla, STK temsilcileriyle derinlemesine mülakat yapılacak, Şırnak ilinde her bir kategoriden (kadın-erkek-genç kadın ve erkek-kamu kurum ve kuruluş yetilisi) beşer katılımcı olmak üzere toplamda 15 kişiyle mülakat yapılacaktır. Bir adet ise odak grup çalışması (en az 8 kişiden oluşan kadın-erkek-genç kadın ve erkek) grup çalışması yapılacaktır. Mülakat ve odak gurup çalışması aracılığı ile derlenen veriler, içerik analizine tabi tutularak tema-kategori-kod şeklinde analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, GAP, Şırnak, Toplumsal Değişme Eğilimi, Sürdürülebilir Kalkınma

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji

Bölgesel Kalkınmada Sağlığın Güçlendirilmesinde Güneydoğu Anadolu Projesinin (GAP) Yeri ve Güncel Gelişmeler

Alev Akbal[1]

II. Dünya Savaşından sonra başta gelişmiş ülkeler için kullanılmaya başlanılan “kalkınma” kavramı, daha sonra gelişmekte olan ülkeler içinde kullanılmaya ve kalkınma programları ve projeleri şeklinde planlanmaya ve uygulanmaya başlandı. Türkiye için en önemli bölgesel kalkınma projelerinden birisi olan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), yalnızca kırsal alanda değil Güneydoğu Anadolu’daki tüm kırsal ve kentsel alanlarda sosyal, ekonomik kalkınmayı ve bölgeler arası eşitsizlikleri gidermeyi amaçlamaktadır. Entegre bir proje olan GAP sağlık alanında da önemli değişimlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu sunum Bölgesel Kalkınma Projesi olan GAP’ın toplumun sağlık düzeyini ve buna bağlı olarak kişilerin yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla Sağlık Bakanlığıyla koordineli yürüttüğü projelerin sağlık sosyolojisi perspektifinden yeniden değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

Bu sunum, 2008 yılında tamamlanan Prof. Dr. Aytül Kasapoğlu tarafından yürütülen TÜBİTAK destekli “GAP Bölgesinde Karşılaştırılmalı Sosyal ve Ekonomik Yapı Araştırması”nın temel bulgularından olan sağlık göstergelerinin 17 yıl sonra nasıl bir değişim gösterdiği, mevcut TÜİK verisi, güncel bölgesel raporlar ve konuyla ilgili alan yazın çalışmaları incelenerek ortaya konulacaktır. Sağlık verisi, 17 yıl önce tamamlanan çalışmada, DPT tarafından GAP illerinin sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasına göre belirlenen 9 il genelinde değerlendirilecektir.

Sağlık verisi, 17 yıl önce tamamlanan çalışmada, DPT tarafından GAP illerinin sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasına göre belirlenen 9 il genelinde değerlendirilecektir.

""GAP Bölgesinde Karşılaştırılmalı Sosyal ve Ekonomik Yapı Araştırması""nda DPT tarafından gelişmişlik düzeyine göre iller Gaziantep, Kilis, Diyarbakır, Adıyaman, Şanlıurfa, Batman, Mardin, Siirt ve Şırnak'tır. İllerin gelişmişlik düzeyine göre aile planlaması, ailenin sağlık sorunları yaşadıklarında tavır alışları, bölgedeki halk sağlığı çalışmaları ve hastalıklara ilişkin veri analiz edilecektir. Bununla birlikte GAP Bölge Kalkınma Planı Sağlık Sektörü Raporu ile bölgede mevcut sağlık durumu ve ihtiyaçlar değerlendirilecektir. Elde edilen veri sağlık sosyolojisinde sağlık ve hastalıkla ilgili sosyal değişkenler olarak tanımlanan yaşanan coğrafi bölge, meslek, cinsiyet, etnik köken, medeni durum, işsizlik, yaş, sosyal sınıf, kültürel yapı ile ilişkilendirilerek tartışılacaktır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Hizmet

Altyapı Kalkınması ve Siyasal Tercihler: GAP Bölgesinde Yatırımların Seçmen Davranışlarına Etkisi (2008-2024)

Akın Bakioğlu[1]

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak'ı kapsayan, Türkiye'nin en kapsamlı bölgesel kalkınma projelerinden biridir. Bölge, Türkiye'nin %10,8'lik alan ve nüfus payına sahip olup, etnik, kültürel ve ekonomik çeşitliliğiyle öne çıkmaktadır. Bu çalışma, Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) 2008-2024 döneminde bölgede yarattığı sosyo-ekonomik dönüşümün siyasal tercihler üzerindeki etkilerini sistematik olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Başlangıçta su kaynaklarının geliştirilmesine odaklanan GAP, zamanla çok sektörlü bir bölgesel kalkınma programına evrilmiş ve bölgenin demografik yapısından yerleşim dokusuna kadar geniş bir alanda dönüştürücü etkiler yaratmıştır.

Kalkınma politikaları, GAP bölgesinde siyasal katılımı şekillendiren temel dinamiklerden biri olmuştur. Sulama projeleri, sanayi bölgeleri ve ulaşım altyapısı gibi yatırımlar, kentleşme ve modernleşme süreçlerini hızlandırarak seçmen davranışlarını etkilemiştir. Bununla birlikte, ekonomik dönüşümün, bölgedeki etnik ve kültürel kimliklerin siyasal temsil taleplerini tamamen geri plana ittiği söylenemez. Özellikle Kürt nüfusun yoğun olduğu illerde, kalkınma projelerinin sunduğu fırsatların yanı sıra, bölgesel eşitsizlik algısı ve kimlik politikalarının da siyasal katılım üzerinde belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. 2013-2015 çözüm süreci, kayyum atamaları, ekonomik krizler ve 2023 Kahramanmaraş depremleri gibi faktörlerin, seçmen tercihlerinde ekonomik beklentiler ile kimlik temelli talepler arasındaki gerilimi artırmış olabileceği üzerinde durulmaktadır.

Araştırmanın temel sorusu, GAP'ın fiziki ve ekonomik altyapı yatırımlarının bölge seçmeninin siyasal davranışlarını hangi mekanizmalarla ve ne düzeyde etkilediğidir. Bu bildiri, kalkınma projelerinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel dinamikleri de dönüştürdüğü tezini tartışmaya açmaktadır. GAP bölgesindeki seçmen davranışlarının, ekonomik kalkınma vaatleri ile kimlik politikaları arasındaki gerilimi yansıttığı öne sürülmektedir. Çalışmada, Yüksek Seçim Kurulu (YSK) verileri, anketler ve saha araştırmaları temel alınarak, bölgedeki siyasi değişimler modernleşme, kimlik ve eşitsizlik kavramları çerçevesinde analiz edilmiştir. Bulgular, kalkınma projelerinin siyasi etkilerinin yerel sosyo-kültürel bağlamla iç içe şekillendiğine işaret etmektedir.

[1] Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyoloji

Suriyeli Sığınmacıların Güneydoğu Anadolu Projesine Etkisi: Gaziantep İli örneği

Atik Aslan[1]

Göç İdaresi Başkanlığı'nın 2025 yılı verilerine göre Türkiye'de 3,5 milyon geçici koruma altında Suriyeli bulunmaktadır. "Geçici koruma" statüsüne sahip olan Suriyelilerin bölge ekonomisi ve toplumsal yapısı üzerinde etkisinin bilimsel veriler çerçevesinde analiz edilerek değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bağlamında 2011 yılından itibaren Türkiye'ye kitlesel bir şekilde göç eden Suriyeli sığınmacıların bölgenin sosyal ve ekonomik yapısı üzerindeki etkilerini incelemeyi hedeflemektedir. Türkiye'nin uzun yılardır yaşamakta olduğu sosyal ve ekonomik sorunların çözülmesi amacıyla uyguladığı önemli projelerden biri olarak kabul edilen GAP'ın uygulandığı illerde kitlesel Suriyeli göçünün nasıl bir sosyo-ekonomik etki oluşturduğu değerlendirilecektir. Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılmış olan sosyo ekonomik çalışmalarla birlikte araştırma problematiğine yönelik olarak oluşturulacak olan örneklem grubuna yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilmesi planlanan veriler içerik analizine tabi tutularak değerlendirilecektir.

GAP projesinin uygulandığı 9 ile ilişkin istatistiki verilerin kitlesel Suriyeli göçünün öncesi ve sonrası dikkate alınacak ve karşılaştırılmalı bir şekilde analize tabi tutulacaktır. Bölge ekonomisinin sosyoekonomik yönden en gelişmiş ili olarak bilinen Gaziantep'te yaşanan kitlesel Suriyeli göçünün bölge genelindeki yansımaları 'işgücü istatistikleri, gelir dağılımı, yoksulluk göstergeleri, eğitim ve sağlık olanaklarından yararlanma durumu, sosyal uyum süreci, temel hizmetlere erişim durumu' gibi başlıklarda sorunlar kritik edilecektir. Gaziantep il örneğinde yapılacak olan bu çalışmada sosyal ve ekonomik yapıya ilişkin verilerden hareketle politika önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Türkiye'nin uygulamakta olduğu göç politikalarının GAP üzerindeki etkilerinin ne olduğuna ilişkin istatistiksel verilerden yararlanılacak; Suriyeli sığınmacılar ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sosyal ve ekonomik durumunun karşılaştırmalı olarak analizi yapılacaktır. Bu araştırma, 'sosyo ekonomik kalkınma ile uygulanan göç politikaları arasında nasıl bir ilişki olduğu' sorusu etrafında şekillenecektir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyoloji

Çokkültürlü Eğitim Ortamlarında Kimlik Sunumu ve Damgalama: Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencileri ve Akademisyenler Üzerine Nitel Bir Araştırma[1]

Leyla Kaygusuz Güler[2]

Nazar BAL[3]

Çokkültürlülük, bir toplumda birden fazla kültürel grup, dil, inanç ve kimliğin karşılıklı saygı, hoşgörü ve eşitlik temelinde bir arada yaşamasını ifade eder. Bu anlayışa dayanan çokkültürlü eğitim ise, farklı kültürel geçmişlerden gelen öğrencilerin eşit koşullarda eğitim almasını ve kültürel çeşitliliğin eğitim sürecine entegre edilmesini hedefler.

Küreselleşmeyle birlikte üniversitelerde yabancı uyruklu öğrenci sayısının artması, çokkültürlü eğitim ortamlarının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Araştırmada, yabancı uyruklu öğrencilerin toplumsal kimlikleri, kültürel farklılıkları ve toplumsal etkileşimlerde karşılaştıkları zorlukların ortaya çıkarılması amaçlamaktadır. Bu çalışma, çokkültürlü üniversite ortamlarında öğrencilerin kimliklerini nasıl sunduklarını ve bu süreçte karşılaştıkları damgalanma biçimlerini, Erving Goffman'ın "dramaturji" ve "damgalama" kuramları çerçevesinde incelemektedir. Nitel araştırma yönteminin mülakat tekniği kapsamında, 30 Kasım 2022 – 5 Ocak 2023 tarihleri arasında özel bir üniversitede öğrenim gören 20 yabancı uyruklu öğrenci ve görevli 18 akademisyen ile yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada, bireylerin sosyal etkileşimlerini sahne önü ve sahne arkası ayrımıyla nasıl düzenledikleri, kültürel kimliklerini ne ölçüde ifade edebildikleri ve toplumsal normlara uyum sağlama çabaları MAXQDA 2020 programı ile analiz edilmiştir. Bulgular, çokkültürlü eğitim ortamlarında öğrencilerin kimliklerini sergilerken sıklıkla kendilerini sansürlediklerini, "kabul gören" rolleri oynamak zorunda kaldıklarını göstermiştir. Giyim tarzı, yeme alışkanlıkları, davranış biçimleri ve inançlar gibi kültürel farklar, öğrencilerin güvensizlik hissetmelerine ve sosyal çatışmalara neden olabilmektedir. Özellikle Afrika ve Orta Asya kökenli öğrencilerin fiziksel görünümlerine bağlı olarak daha yoğun ötekileştirme yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Buna ek olarak, akademik müfredatın çoğu zaman Türk öğrencilere yönelik tasarlandığı ve bu durumun yabancı uyruklu öğrencilerin akademik ve sosyal uyumunu zorlaştırdığı belirlenmiştir. Eğitimcilerin kültürel yetkinliklerinin artırılması ve kapsayıcı eğitim stratejilerinin benimsenmesi, bu sorunların çözümünde önemli bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, üniversitelerde daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir eğitim ortamının nasıl inşa edilebileceğine dair tartışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, Kimlik, Dramaturji, Damgalanma, Kültürel Uyum

[1] Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın "Türkiye'de Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Sosyolojik Değerlendirmesi: Fenomenolojik Bir Çalışma" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

[2] Öğrenci İşleri Uluslararası Öğrenci Müdürü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyoloji

[3] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyoloji

Çocuğumun Dilleri, Benim Kimliğim: Türk-Alman Etkisinde Baba Olmak

Meryem Sarıköse[1]

Banu Demirbaş[2]

Avrupa'ya göç eden Türkler, kültürel kimliklerini koruma kaygısıyla çoğunlukla Türk kökenli eş tercihinde bulunmaktadır. Özellikle birinci kuşak Türkler çocukları evlilik çağına ulaştığında, eş seçimlerini Türkiye'den biriyle yani "ithal gelin" ya da "ithal damat" ile yapmalarını istemişlerdir. Ailelerin dil ve kültürel olarak yaşam biçimleri birbirine benzese de eşler arasında dünya görüşü, toplumsal roller ve mizah anlayışları gibi pek çok konuda dikkat çeken ayrımlar yaşanmaktadır. Bu bağlamda en önemli ayrımlardan biri şüphesiz hedef ülkeye gelen bireyin dil engelidir. Hedef ülkenin diline hâkim olmayan eş, toplumsal yaşamın birçok alanında eşine bağımlı bir hayat sürdürmek zorunda kalmakta; çocuk sahibi olduğunda ise, hedef dilde yetişen çocuğuyla sağlıklı bir iletişim kurmakta güçlük yaşayabilmektedir. Bu çalışmada, Almanya'nın Hamburg şehrinde gerçekleştirilen 12 derinlemesine bire bir görüşme aracılığıyla, Türkiye'den Almanya'ya evlilik yoluyla gelen ve "ithal damat" olarak tanımlanan bireylerin göç deneyimleri bağlamında çocuklarıyla yaşadıkları dil temelli sorunlar incelenmiş; iki dilli bir çocuğun babası olma deneyimi, Türk-Alman kültürel etkileşimi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın verileri MAXQDA 24 nitel analiz programıyla içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, Almanya ve Türkiye'de baba olmanın iki farklı toplumsal ve kültürel koşullar içinde şekillendiğini göstermektedir. Almanya'da baba olmak daha çok bireysel özgürlüklerin, iyi eğitim olanaklarının ve çocukların dil gelişiminin ön planda olduğu bir deneyim olarak anlatılırken; Türkiye'de baba olmak daha çok geleneksel rollerin, ekonomik kaygıların ve fırsat eşitsizliği gibi zorlukların göze çarptığı bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu iki farklı ortam, babalığın ne anlama geldiğini, hangi beklentilerin ve zorlukların öne çıktığını kültürel olarak nasıl etkilediğini gösterirken, aynı zamanda göç eden ve iki dilli çocuk yetiştiren ailelerde babalık rolünün yeniden şekillendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimler: Göç, İki Dillilik, İthal Damatlar, Babalık

[1] Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Samsun Üniversitesi

Azınlık İçinde Azınlık: Şikago Küçük Filistin Mahallesinde Yaşayan Filistinli Olmayan Müslümanların Deneyimleri

Yunus Yeşil[1]

Diaspora çalışmaları geleneksel olarak tek etnik topluluklara odaklanmış ve çoğunlukla çok kültürlü ve çok etnikli diasporaların karmaşıklıklarını göz ardı etmiştir. Bu makale, Şikago'da ağırlıklı olarak Filistinlilerin yaşadığı Küçük Filistin (Little Palestine) adlı mahallede, Filistinli olmayan Müslüman azınlıkların yaşadığı deneyimleri incelemektedir. Bu mahallede ortak bir dini kimlik etrafında birleşen Türk, Hint, Cezayirli, Sudanlı Müslümanlar dahil olmak üzere farklı etnik gruptan insan toplulukları baskın Filistin etkisi altında aidiyet, uyum sağlama ve dışlanma gibi çok katmanlı dinamiklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu çalışma kapsamında mahallede yaşayan 15 kişi ile yapılan derinlemesine görüşmeler ve 5 ay kadar süren katılımcı gözlem neticesinde ortaya konan etnografik çalışma özellikle diaspora oluşumunda etniklik, din ve kültürel kimliğin kesişimlerini irdelemektedir. Bulgular neticesinde, Küçük Filistin'in sadece Filistin kimliği için bir siyasi ve kültürel merkez olmadığını, aynı zamanda Filistinli olmayan Müslümanların "Filistinleşme" sürecini yaşadıkları bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Bu olgu, Filistin ulusal anlatılarının, sembollerinin ve siyasi söylemlerinin mahalle habitatında ve günlük yaşamında baskınlığını ortaya koymaktadır. Bu durum, diğer azınlık gruplarının tarihleri, mücadeleleri ve anlatılarını sıklıkla gölgelemektedir. Dahası, azınlık grupların günlük yaşamı baskın Filistin etkisi neticesinde kültürel asimilasyon, dilsel adaptasyon ve dışlayıcı uygulamalar bağlamında şekillenmektedir. Bunun yanı sıra, bu çalışma mahalle genelinde on yıllarca süren FBI gözetimi, 11 Eylül sonrası 'teröre karşı savaş' politikaları ve ABD'deki genel İslamofobik söylemler nezdinde, mahalledeki güçlü dayanışma kültürünü ortaya koyduğu kadar, bu sürecin beraberinde getirdiği içsel hiyerarşileri pekiştirmedeki rolünü de incelemektedir. En nihayetinde bu araştırma, "azınlık içinde azınlık" kavramına odaklanarak, diaspora yaşamının tek bir etnik ya da dini kategorinin ötesindeki karmaşıklığını vurgulayarak, ulusötesi alanlarda kimlik ve aidiyet kavramlarına yönelik yeni bakış açıları sunmaktadır. Bu çalışma, Sosyoloji lisans tezi kapsamında nihayete erdirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diaspora, Etnisite, Filistin, Azınlık, Kimlik

[1] İbn Haldun Üniversitesi, Sosyoloji

Yoksulluktan Yoksunluğa: Desteklenen Siyasi Parti Türüne Göre Yoksunluk Algısı ve Klientalizmle İlişkisi

Hasan Yeniçırak[1]

İnsanlar, toplumsal konumlarını ve yaşam standartlarını değerlendirebilmek için çoğu zaman kendilerini başkalarıyla karşılaştırırlar. Bu sosyal karşılaştırmalar bireylerde göreli yoksunluk hissinin ortaya çıkmasına yol açabilir. Göreli yoksunluk, bireyin sahip olduklarını, başkalarının sahip olduklarıyla kıyaslayarak kendisini dezavantajlı ya da dışlanmış hissetmesi durumudur. Türkiye'de bu tür kıyaslamalar, yalnızca ekonomik ya da sosyal statü temelli değil, aynı zamanda yoğun biçimde siyasi parti tercihleri üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda siyasi kimlik, bireylerin kendilerini nerede konumlandırdıklarını ve başkalarına göre ne derece yoksun hissettiklerini belirleyen önemli bir faktör haline gelmektedir. Bu çalışma, bireylerin destekledikleri siyasi parti temelinde göreli yoksunluk düzeylerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya 18-55 yaş aralığında, 307'si erkek ve 248'i kadın olmak üzere toplam 555 katılımcı dahil edilmiştir. Veriler, Birey-temelli Göreli Yoksunluk Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, katılımcılar en yüksek düzeyde göreli yoksunluğu AKP seçmenleriyle kendilerini karşılaştırdıklarında hissetmişlerdir. Bu durumu sırasıyla MHP, CHP, İYİ Parti ve HDP seçmenleriyle yapılan kıyaslamalar takip etmiştir. Yoksunluk hissi en yoğun şekilde ekonomik alanda ortaya çıkmıştır. Ekonomik alandaki yoksunluk hissini sırasıyla sosyal ve siyasi yoksunluk takip etmiştir. Ekonomik yoksunluk bağlamında en çok belirtilen faktörler düşük gelir seviyesi, maddi olanakların yetersizliği ve kayırmacılık sonucu eşitsiz iş fırsatları olmuştur. Sosyal yoksunluk hisseden katılımcılar ise adalet, temel haklara erişim ve sosyal imkanlara yönelik eşitsizlikleri ön plana çıkarmıştır. Siyasi yoksunluk algısı taşıyan bireyler ise bürokratik sistemde seslerini duyuramama, karar alma süreçlerinden dışlanma ve belirli gruplara tanınan siyasi ayrıcalıklar gibi faktörlere dikkat çekmiştir. Bu bulgular ise klientalizm ve patronaj ilişki ağları kapsamında tartışılmıştır. Klientalizm ve patronaj ilişki ağlarının, bireylerin toplumsal kıyaslamalarını ve aidiyet hissini nasıl etkilediği vurgulanmıştır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Hizmet

Dijital Toplumda Siyaset ve Elektronik Siyasal Partiler

Zafer Durdu[1]

Dijitalleşme, siyaset alanında köklü değişimlere yol açarak siyasi partilerin, seçim süreçlerinin ve sivil toplumun işleyişini dönüştürmektedir. Özellikle internet, sosyal medya ve yapay zekâ destekli analizler, siyasetin daha erişilebilir ve katılımcı hale gelmesini sağlamaktadır. Elektronik siyasal partiler, geleneksel siyasi partiler ve geleneksel siyasal katılma biçimlerine dair güvenin azalması, geleneksel modellerin meşruluğundaki gerilemelerden beslenen, yeni bir çağrı, yeni bir açılım sunma iddiasındadır.

Doğrudan demokrasi yönündeki tartışmalar e-demokrasi bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Dijitalleşmenin etkilerinin görünürlüğü siyasal partiler ve kampanyalarını, halk ile temas ve iletişim modellerini de değiştirmekte, kampanyalar artık dijital platformlar üzerinden yürütülmekte, adaylar seçmenlere sosyal medya aracılığıyla ulaşmaktadır. Dijital mecralar bireyselleştirilmiş siyasi mesajlar üretilebilmekte ve böylece daha etkin propaganda sistemleri geliştirilebilmektedir. Ayrıca, e-oylama ve blok zincir tabanlı seçim sistemleri demokratik süreçleri daha güvenli ve şeffaf hale getirme potansiyeline sahiptir. Elektronik siyasal partiler henüz yaygınlaşmamıştır ve etkisi düşük olan partilerdir. Ancak dijitalleşmenin hızı düşünüldüğünde elektronik partiler e- demokrasinin bir uzantısı olarak gelecek dönemlerde daha çok karşımıza çıkacaktır. Bu partiler zamanla yasal düzenlemelerin de yapılması sonrası parlamentolarda temsil edilecek duruma gelebilirler. Günümüz siyasal kültürü açısından henüz meşru olmasa da elektronik partiler siyasal alanda bir genişleme, alternatif seslerin, duyulamayanların sesi olabilirler.

Demokratikleşmeyi olumlu yönde etkilemesi bir yana dijitalleşme, siyasette bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Dezenformasyon ve sahte haberler, yurttaşların algılarını, tutumlarını ve davranışlarını manipüle edebilirken, yapay zekâ destekli algoritmalar seçmen davranışlarını yönlendirebilir. Aynı zamanda, dijital gözetim mekanizmalarının artması da bireysel özgürlükleri tehdit edebildiği gibi belirli güç ve çıkar merkezlerini daha da avantajlı kılabilir. Sonuç olarak, dijitalleşme siyaseti daha dinamik, şeffaf ve veri odaklı hale getirse de dezenformasyon, siber güvenlik tehditleri ve dijital eşitsizlik gibi sorunlar yeni düzenlemeler gerektirmektedir.

Çalışma J. Van Dijk, Manuel Castells başta olmak üzere, günümüz sosyal teorisyenlerinin tartışmalarından beslenen, dijital toplum kavramlaştırması üzerine düşünen, eleştirel bir okumadır.

[1] Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Çocuk Algısı Profilleri: Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021 ile Hiyerarşik Kümeleme Analizi

Sutay Yavuz[1]

Bu çalışma, Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) 2021 mikro verisi kullanılarak çocuğa yönelik toplumsal algıları analiz etmeyi ve bu algılar doğrultusunda ortaya çıkan profil kümelerini keşfetmeyi amaçlamaktadır. Aile sosyolojisi ve sosyal demografi literatüründe giderek önem kazanan tutumsal temelli doğurganlık analizlerine katkı sunmayı hedefleyen bu araştırma, ikincil veri analizi ve keşifsel çok değişkenli analiz teknikleri kullanılarak yürütülmektedir.

Araştırmanın ilk aşamasında, çocuğa atfedilen anlamları ölçen yargı ifadeleri üzerinden tematik olarak gruplanmış dört alt indeksten oluşan bir analitik yapı geliştirilmektedir. Bu indekslerden ilki, çocuk konusundaki geleneksel değerleri ne derece benimsendiğini ortaya koyan "Geleneksel-Değer Temelli Çocuk Algısı"; ikincisi, çocuk sahibi olmada ekonomik algıların ne kadar belirleyici olduğunu gösteren "Ekonomik Yük ve Katkı Algısı"; üçüncüsü, çocuk sahibi olmanın aile içi ilişkilere yönelik etkilerine dair tutumları gösteren "Aile İçi İlişkilere Etki Algısı"; dördüncüsü, ebeveynlerin günlük yaşamlarını ve kariyerlerini ne ölçüde etkilediğine dair bakış açılarını gösteren "İş ve Sosyal Yaşam Üzerindeki Etki Algısı" indeksleridir.

Çalışmanın ikinci aşamasında bu indeksten elde edilen standartlaştırılmış puanlar kullanılarak, hiyerarşik kümeleme analizi (Ward) gerçekleştirilerek veride doğal olarak ortaya çıkan profil kümeleri belirlenmektedir. Ardından, bu kümelere ait katılımcıların demografik ve sosyal özellikleri incelenerek her bir profilin sosyolojik karakteristiği betimlenmektedir.

Araştırmanın akademik katkısı, aile sosyoloji alanında "çocuğun değeri" araştırmaları literatüründe tutumsal boyutları merkeze alan indeks temelli analiz yaklaşımlarına yöntemsel bir örnek sunmasıdır. Bu yaklaşımlar kullanılarak örneğin "gönüllü çocuksuzluk" gibi yeni eğilimlerin yaygınlığına yönelik ölçümler üzerine çalışılabilecektir. Öte yandan, pro-natalist politikalarının geliştirilmesinde çocuk sahibi olmada algı yapıları farklı olan toplumsal grupların olduğu ve bu grupların özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Örneğin, geleneksel değerleri yüksek, ancak ekonomik kaygıları düşük kesimler karşısında, çocuğun ekonomik ve sosyal maliyet algısının yüksek olduğu kesimlere yönelik farklı sosyal politika araçlarının geliştirilmesi gerekmekte iken bu grupların belirlenmesi önem arz etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye'de çocuk sahibi olmaya yönelik eğilimlerin ardındaki sosyo-kültürel dinamikleri anlamaya yönelik ampirik bir çaba olarak değerlendirilebilir.

[1] Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyoloji

Ebeveynliğin Toplumsal Cinsiyet Rolleri Üzerinden Tanımlanmasına Bir Direniş Örneği: "Insta- Dad"ler

Selin Bozkurt[1]

Hegemonik erkekliğin somutlaşmış modellerinden biri olarak babalık, bir yönüyle ataerkil düzenin ve toplumsal cinsiyete dayalı rollerin yeniden üretilmesine ve erkeklik deneyimlerinin aktarılmasına katkıda bulunmaktadır. Eleştirel erkeklik çalışmaları kapsamında alternatif erkeklik deneyimlerinin de bulunduğu iddiasından hareketle, tek bir babalık deneyiminden bahsedilemeyeceği bu çalışmanın iddiasını oluşturmaktadır. Geleneksel babalık anlayışı; aileyi korumakla yükümlü, evin reisi konumunda bulunan, çocuklarıyla iletişiminde mesafeli ve çocuk bakımı konusunda katkıda bulunmayan ya da çok az katkıda bulunan bir temsil üzerinden inşa edilmektedir. Bu gelenekselliğe bir karşı duruş olarak yeni baba figürleri ise gittikçe toplumsal sahnede yerlerini almaktadırlar. Sosyal medyanın popülerleşmesiyle birlikte bu farklı/ yeni babalık deneyimleri görünürlük kazanmıştır. Bu çalışma Instagram uygulamasında babalık kimliğiyle öne çıkan "Insta-Dad"leri ve bu profillerin babalık deneyimini nasıl temsil ettikleriyle ilgilenmektedir. Sosyal medyada ebeveynliğin sadece anneler üzerinden görünür olmasını eleştirerek geleneksel babalığa yeni anlamlar yükleyen bu babalar, "ben yedek ebeveyn değil, babayım", "Doğurmak ve emzirmek dışında her şeyi ben de yapabilirim", "babalık kan bağıyla değil, can bağıyla olur", "Ev işleri bütün ailenin işidir" gibi söylemler üretmektedirler. Bu söylemleriyle dışlanmış ebeveynlik hissinden kurtulmak istemekte ve aile içindeki toplumsal cinsiyet rollerine de bir direniş örneği sergilemektedirler. Bu çalışmada nitel yöntemlerden içerik analizi tercih edilmiş ve babalık kimliğiyle öne çıkan en az 30.000 takipçiye sahip olan 6 tane Instagram profili analize dahil edilmiştir. Çalışmanın örneklemi Instagram profillerinin ilk açıldığı tarihten 2025 yılının şubat ayına kadar olan gönderiler arasından özellikle eşin ve çocuğun paylaşıldığı gönderiler oluşturmaktadır. Bunlardan bazıları aile babası, bazıları boşanmış ve bir tanesi de evlat edinmiş bir baba olması bakımından farklı babalık deneyimlerinin nasıl temsil edildiği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yeni Babalık, Hegemonik Erkeklik, Ebeveynlik, Toplumsal Cinsiyet, Temsil

[1] Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

Gerçek ve Mit Arasında Kadına Şiddetin Konumu

Eylül Aleyna Koç[1]

Kadına yönelik şiddet, tarihsel, kültürel ve toplumsal kökenleriyle birlikte günümüzde de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin yansımalarından biridir. Kadının tarih boyunca ikincil konumda temsil edilmesi, modern dönemde de ataerkil iktidar yapıları tarafından sürdürülen cinsiyetçi pratiklerle devam etmektedir. Kadınlar, ötekileştirilmekte ve şiddetin her türlüsüne maruz kalmaktadır. Bu türlerden biri olan cinsel şiddet, toplumdaki kültürel ögeler ve normlar sebebiyle çoğu kadın tarafından dile getirilmemektedir. Kadın hem kendi bedeni hem de hayatı üzerinde erkeklerin tahakkümüne maruz kalmakta ve iktidar nesnesine dönüşmektedir. Kadının tek görevinin yalnızca erkeğin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak olduğu düşüncesi tecavüze zemin hazırlamaktadır. Cinsel suçları haklı gösteren ve saldırıyı gerçekleştiren erkeği koruma eğiliminde olan sosyal normlar "tecavüz mitleri" olarak adlandırılır. Bu inançlar, tecavüz mağdurlarına karşı gizli bir düşmanlık taşımakta ve toplumda tecavüz vakalarının yaygınlaşmasının önünü açmaktadır. Medya ise bu mitlerin yeniden üretilmesinde kritik bir rol oynayarak şiddeti normalleştiren ve mağduru suçlayan temsiller üretmektedir. Tecavüzü sıradanlaştıran bu yaklaşım, toplumsal algının çarpıtılmasına ve eşitsizliklerin pekişmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma medya dilinin kadına yönelik şiddet tutumları üzerindeki meşrulaştırıcı etkisini incelemektedir. Nitel yaklaşımla yürütülen araştırmada A Van Dıjk'ın eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak 1 Ocak-31 Aralık 2024 tarihleri arasında Türkiye'deki milliyet ve sözcü dijital gazeteleri irdelenmektedir. Doküman analizi veri toplama tekniği olarak kullanılmıştır. Çalışma, feminist bir cinsiyet perspektifiyle ele alınmış, toplumsal yapıdaki ataerkil normların bu mitleri nasıl beslediği gözlemlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen ana temalar; ataerkil zihniyet sembolleri, kadınların nesneleştirilmesi ve yalnızca cinsellik üzerinden tanımlanması ile medya temsilinde kadınlara yönelik ideolojik tutumlardır. Bulgular, medyanın sansasyonel dilinin tecavüz mitlerini desteklediğini göstermektedir. Haber başlıkları incelendiğinde kadının gece dışarı çıkması, alkol alması, giyimi veya yaşantısı gibi ayrıntılar öne çıkarılarak suçun hafifletildiği gözlemlenmektedir. Bu aynı zamanda failin geri planda kalmasını sağlamakta ve tecavüz mitlerini de kuvvetlendirmektedir. Özellikle son yıllarda erkek şiddetini konu alan haberlerde artış gözlemlenmektedir. Bu haberlerdeki cinsiyetçi kodlar, şiddeti olağanlaştırarak toplumdaki olumsuz kadın algısını da pekiştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Şiddet, Cinsel İstismar, Tecavüz Miti, Kalıp Yargı, Medya

[1] Lisans Öğrencisi, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyoloji

Erkeklik Olgusunun Toplumsal İnşasını Anlamak: Konya'da Erkeklik Deneyimleri

Fatma Beyza Direk[1]

Erkeklik çalışmaları, uluslararası literatürde 1970'li yıllarda feminizmi destekleyen tartışmalar doğrultusunda ortaya çıkarken Türkiye'de ise 2000'li yıllarda yabancı metinlerin Türkçeye çevrilmesiyle birlikte gelişmeye başlamıştır. Erkekliğin toplumsal olarak inşa edilen bir kurgu olduğu ve eril kimliğin bu noktada karmaşık kültürel etkileşimlerin ürünü olduğu göz önüne alındığında, erkeklik, toplumsal ve kültürel olarak değişmekte ve gelişmektedir. Türkiye'de hegemonik erkeklik üzerine yapılan çalışmalar, erkeklik biçimlerinin, kültürel yapı ve aile kurumunun toplumsal hayattaki belirleyici rolü etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır. Aynı toplum içerisinde bulunan diğer erkekliklerin kendisini ona göre kurguladığı 'hegemonik erkeklik' unsurlarından söz edilmektedir. Farklı erkeklikler, aynı toplumda farklı bölgelerin kültürel yapılarına göre de ortaya çıkmaktadır. Tarihsel olarak muhafazakâr, geleneksel ve dindar yapısıyla öne çıkan Konya, İç Anadolu'nun toplumsal değerlerini temsil eden bir kent olarak, ataerkil normların ve yerel kimlik algılarının erkeklik inşasında nasıl bir rol oynadığını anlamak açısından zengin bir veri sunmaktadır. Bu bağlamda, Konya'da erkekliğin inşasını çözümlemeyi ve toplumsal pratikler olarak "erkeklikler"in hegemonya kavramı çerçevesinde nasıl farklı konumlar ürettiğini Konya'da yapılan araştırmayla anlatılmak istenmiştir. Araştırmanın amacı, Konyalı erkeklerin, erkeklik deneyimleri üzerinden, erkekliğin hangi ön kabuller ve toplumsal mekanizmalar aracılığıyla nasıl inşa edildiğini, erkeklerin söylemleri üzerinden, Konyalılık kimliği bağlamında nasıl inşa edildiğini ve hangi "erkekliklerin" üretildiğini anlamaktır. Yüksek lisans tez konusuna dayanan araştırmanın yöntemi nitel olup, Konya ve ilçelerinde doğup büyümüş, hâlen Konya'da yaşayan, 25–45 yaş aralığında ve en az lise mezunu 18 erkekle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Araştırma bulguları, Konyalı erkeklerin geleneksel yapıyı sürdürürken, 'hegemonik erkeklik' anlayışının erkeklik göstergeleri olarak sünnet, askerlik, evlilik ve iş bulma temelinde deneyimlediğini ortaya koymaktadır. Muhafazakâr kent olarak Konya'da, Konyalılık kimliği bağlamında, Konyalı erkeklerin 'yobaz' ve 'hovarda' olarak nitelendirildiği ve Konyalı olmanın 'ayrıcalıklı' bir kimlik olarak da kurgulandığı iki farklı söylemin öne çıktığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik, Erkeklik Çalışmaları, Erkekliğin İnşası, Hegemonik Erkeklik, Konya'da Erkeklik

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyoloji

Baba Olmanın Yeni Biçimleri: Korunan ve Dönüşen Yönleri üzerine Nitel Bir İnceleme

Yusuf Emir Eren[1]

Toplumsal cinsiyet ve aile kurumunun ortak paydası olan babalık, son yıllarda hem küresel hem de yerel düzeyde üzerine çalışmaların yapıldığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma 2023 yılında yürütülmüş bir alan araştırması üzerinden erkeklerin babalık deneyimlerinin ve bu deneyime bağlı olarak babalık algısında yaşanan değişimin incelenmesini amaçlamaktadır.

Bu çalışma Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni'nde (SoSa) 2024 yılında yayımlanan ""Baba Olmanın Yeni Biçimleri: Korunan ve Dönüşen Yönler Üzerine Nitel Bir İnceleme"" başlıklı makalede sunulan verilerin bir kısmını içermekte ve makalede sunulan tartışmaların gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş bir versiyonunu sunmaktadır.

Araştırma nitel yöntemle ve fenomenolojik desenle yürütülmüştür. Katılımcılar amaçsal örnekleme tekniğiyle seçilen, Eskişehir ve Uşak'ta yaşayan, 38-56 yaş aralığında en az on yıldır baba olan beş erkektir. Veriler yarı yapılandırılmış mülakatlarla yüz yüze toplanmıştır. Araştırmada nitel araştırmalar için güven duyulabilirlik kavramının kriterlerine (inandırıcılık, güvenilirlik, doğrulanabilirlik ve aktarılabilirlik) uyulmak için çaba gösterilmiştir. Görüşmecilerin onayıyla ses kaydı alınan görüşmeler ortalama 80 dakika sürmüş ve ses kayıtları deşifre edildikten sonra tematik analiz edilmiştir.

Görüşmelerde öne çıkan en önemli bulgu, kendilerini babalarıyla kıyaslamaları istenmediği halde katılımcıların mülakatların başından itibaren baba olmanın anlamını kendi babalarıyla yaptıkları kıyas üzerinden açıklamasıdır. Katılımcılar, babalarının olumsuz olduğunu düşündükleri davranışlarını göstermemeye, olumlu olduğunu düşündükleri davranışlarını ise sürdürmeye çaba göstermektedirler. Tematik analiz sonucunda iki tema ortaya çıkmıştır; babayı yaşatmak ve babayı aşmak. İlk temada çocuğu korumak ve aileyi geçindirmek olmak üzere iki kategori, ikinci temada ise sevginin dışavurumu ve şiddeti önlemek olmak üzere iki kategori yer almaktadır.

Çalışmada babalık deneyimlerinin bir nesil sonra bile değişim gösterdiği hem süreklilik hem de dönüşüm içeren yönleriyle yeniden şekillendiği ve erkeklerin kendi babalarıyla kurdukları ilişkisel referanslar üzerinden yeni babalık biçimlerini inşa ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Babalık, Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Değişme, Aile Sosyolojisi

[1] Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

Baba ve Eş Olarak "Erkeklik": Almanya ve Türkiye'de İşsizlik ve Güvencesizliğin Gölgesinde Kimlik İnşası

Zeynep Beşpınar[1]

Bu çalışma, TÜBİTAK ve DAAD desteğiyle yürütülen, Ocak 2023 ile Eylül 2024 tarihleri arasında Türkiye ve Almanya'da yaşayan babalarla yapılan 67 derinlemesine görüşmeyi içeren saha araştırmasına dayanmaktadır. Çalışma, özellikle işsiz babaların "erkekliklerini" ekonomik kırılganlık bağlamında nasıl kurduklarını, babalık rolleri ve eşle ilişkileri üzerinden bu kimliği nasıl müzakere ettiklerini incelemektedir. Bunu yaparken, hegemonik erkeklik ve hibrit erkeklik stratejileri kuramsal çerçevesinden yararlanmakta ve bu kuramlar aracılığıyla erkekliğin nasıl yeniden üretildiğini ve dönüştürüldüğünü anlamayı hedeflemektedir. Katılımcıların erkeklik kurgularının; önceki meslek deneyimleri, sınıf-din temelli kültürel değerleri, babalık pratikleri ve eşle ilişkileriyle şekillendiği gözlemlenmiştir. Bulgular, ekonomik baskı altındaki erkeklik kimliklerinin ne kadar kırılgan olabileceğini ve erkeklerin kendilerini değerli hissetmek ve özne konumlarını korumak için geliştirdikleri çeşitli stratejileri – çocukla duygusal bağ kurma, aile içi rolleri yeniden tanımlama ya da hegemonik erkekliğe yaklaşma ya da uzaklaşma gibi– gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, "gururlu", "hayat öğretmeni", "maceracı", "vazgeçmiş", "günü kurtaran" veya "öfkeli" gibi farklı erkeklik tiplemeleri ortaya konmuştur. Babalık rolleri ise genellikle "kaynak sağlayıcı", "otoriter", "oyun arkadaşı" ya da "ilgili baba" gibi biçimlerde deneyimlenmektedir. İşsizlik bu yaklaşımlar arasında denge kurmayı güçleştirirken, bazı babalar maddi yetersizlikleri çocukların gelişimi için "öğretici" bir fırsat olarak anlamlandırmakta, bazıları ise kimlik krizleri yaşamaktadır. Eşle ilişkilerde, özellikle ekonomik katkı ve ev içi sorumluluk paylaşımına dair beklentilerin çatışması ilişkileri zorlamaktadır. Bazı erkekler işsizliğe rağmen geleneksel iş bölümüne dayalı rolleri korurken, bazıları ev ve bakım işlerine katılarak toplumsal cinsiyet rollerinde sınırlı dönüşümler yaşamaktadır. Toplumsal ve kurumsal destek mekanizmalarının varlığı, niteliği ve düzeyi de erkeklik stratejilerinin yönünü belirleyen önemli etkenler arasında yer almaktadır. Çalışma, erkeklik, iş güvencesizliği ve aile ilişkileri literatürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Sosyoloji

Michelin Yıldızları ve Usta Şefler: Ünlülerin Aşçılık Pratikleri, Erkeklik ve Toplumsal Cinsiyet

Erhan Akarçay[1]

Disiplinlerarası bir çalışma alanı olarak yemek çalışmaları ekseninde gerçekleştirilen bu çalışma esas itibariyle yemek, toplumsal cinsiyet, yeni medya araçları, sosyoloji ve mekân üzerine odaklanmaktadır. Yemek olanca sıradanlığına karşın ve gündelik yaşam alanına ait gibi görülmekle beraber, günümüz toplumlarında artık her zamankinden daha fazla ekranlarda yer almaktadır. Tematik yemek kanalları, yemek programları, yeni medya araçlarında ve sosyal medyada yemek içerikli amatör ya da profesyonel paylaşımlar günümüz toplumsallığının en önemli bileşenleri arasında bulunmaktadır. Bu bildiride Michelin yıldızlı ve ünlü (celebrity) şeflerin geleneksel medya ve/veya yeni medya araçlarında en çok takip edilen içerik üreticilere dönüşmesi sonucunda belki istemeden de olsa yemek pişirmenin cinsiyetlendirilmiş alanlarını, özel alan gündelik pratiği olan yemek pişirme edimini nasıl kamusal alanda köprü kurduklarını, bununla beraber kadınlık ve erkeklik temsillerini nasıl değiştirdikleri analiz edilecektir. Bu çerçevede bu çalışma gerek geleneksel medyada gerekse yeni medyada üretilen yemek temalı içerikleri bir metin olarak ele almaktadır. Söz konusu içeriklerde ve metinlerde kullanılan dilin, yemek üzerinden okumasını gerçekleştirmektedir. Türkiye'de ekranlardaki ve sosyal medyada boy gösteren günümüzün ünlü şeflerine odaklanarak, bu şeflerin geleneksel medyadaki televizyon programlarının, yeni medya araçlarındaki sosyal medya paylaşımlarının içerik analizini gerçekleştirerek toplumsal cinsiyet ve sınıf ilişkilerinin, onların kamusal kişiliklerinde nasıl ortaya çıktığının izini sürmektedir. Medyada yer alan şef temsillerinin maskülen ve feminen yemek pişirme tarzlarına, mutfak ilişkilerine, yemek ve mutfak kültürüne etkilerine bakarak toplumsal cinsiyet, mekân, erkeklik ve kadınlık perspektiflerini, bunların yeniden üretilme biçimlerini ortaya koymaktadır. Dijital yemek çalışmalarına dayanan bu çalışma, bir kadın şefin besleyici rollerini ya da bir erkek şefin şefkatli olmaktan başka ne anlam(lar)a geldiğini ortaya koymaya çalışıyor.

[1] Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Dirençliliği Sorgulamak: Türkiye ve Almanya'daki Türkiye Kökenli İşsiz Babaların Başa Çıkma Stratejilerinin Ardındaki Dinamikler

Fatma Umut Beşpınar[1]

Ekonomik krizler ve yapısal dönüşümler, yalnızca bireylerin işgücü piyasasındaki konumlarını değil, aynı zamanda aile içindeki rollerini, kişilerarası ilişkilerini ve kimliklerini de derinden etkilemektedir. Bu etkiler, toplumsal cinsiyet rolleriyle yakından ilişkili olan "erkeklik" ve "babalık" gibi alanlarda daha belirgin hale gelmektedir; algılarda ve yaşantılarda önemli dönüşümler ortaya çıkmaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının güçlü biçimde etkili olduğu toplumlarda işsizlik, erkeklerin birincil geçim sağlayıcı olma konumlarını tehdit ederek babalık kimliğinin yeniden müzakere edilmesine ve tanımlanmasına zemin hazırlamaktadır. TÜBİTAK ve DAAD tarafından desteklenmiş olan bu çalışma, Türkiye ve Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli babaların işsizlik deneyimlerini çok boyutlu bir perspektifle ele almaktadır. Ocak 2023 ile Eylül 2024 tarihleri arasında Türkiye'de ve Almanya'da yaşayan babalarla gerçekleştirilen toplam 67 yarı yapılandırılmış görüşmenin analizine dayanan çalışmada, işsizliğin nasıl algılandığı, nasıl müzakere edildiği ve toplumsal, ailesel ve kurumsal dinamikler aracılığıyla nasıl hafifletilmeye çalışıldığı incelenmekte; iki ülkenin farklı toplumsal bağlamlarında başvurulan başa çıkma mekanizmaları araştırılmaktadır. Bulgular, işsizliğin çoğu zaman erkeklik ve kimlik krizine yol açtığını, ancak bu etkinin düzeyi ve biçiminin, bir dizi kesişen faktöre bağlı olarak anlamlı ölçüde değiştiğini ortaya koymaktadır. Bu faktörler arasında kültürel ve sosyal sermaye (eğitim geçmişi, sosyal ağlara erişim, aile desteği), işsizliğin tekil mi yoksa çoklu krizlerle mi iç içe geçtiği, geçmiş iş deneyimleri ve işe yüklenen anlamlar ile kurumsal destek mekanizmalarının erişilebilirliği ve işlevselliği yer almaktadır. Çalışma, dirençlilik (resilience) ve erkeklik literatürlerine katkı sunmayı amaçlamakta ve dirençlilik literatüründe mevcut kuramsal çerçevelerin sınırlılıklarını eleştirel biçimde tartışmaktadır. Özellikle bireysel özellikler ve kapasitelere odaklanan baskın direnç yaklaşımlarının, bireylerin başa çıkma stratejilerini biçimlendiren ailesel, toplumsal ve kurumsal yapıların rolünü görünmez kılma riski taşıdığı ileri sürülmektedir. Bu karşılaştırmalı ve ampirik temelli analiz aracılığıyla çalışma, direnci bağlamsal ve ilişkisel bir perspektiften yeniden düşünmeyi önermektedir.

[1] Prof. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Allahsız Alanlarda Erkeklikler: Lâdinilik ve Erkeklik Performansları

Elif Yönden[1]

Dicle Paşa[2]

Araştırmamız "Türkiye'de Lâ-Dini İnançlar ve Pratikler: Değişen Toplumsal Yapıda Din Dışı Arayışlar" başlıklı 121K876 nolu TÜBİTAK projesi verilerine dayanmaktadır. Üç yıl süren proje boyunca Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden birer il seçilerek atanmış cinsiyetleri bağlamında 35 kadın 35 erkek katılımcıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca İstanbul, Ankara ve Van'da odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Bu görüşmelerin temel odağı dinden uzaklaşan, dine karşı kayıtsız ya da tereddütleri olan (lâdini [nonrelligious] çatı kavramı altında tanımlanan) kişilerin motivasyonlarını anlamaktır. Yapılan görüşmeler deşifre edilmiş, her bir katılımcıya kod isim verilerek deşifre edilen dosyalar Atlas.ti adlı nitel araştırma programına yüklenmiş ve bu programla kodlamalar yapılmıştır. Çalışmamızda, bu kodlardan "gender genel, gender erkeklik, gender kadınlık, queer" gibi temelde toplumsal cinsiyet ve din/lâdinilik alanlarına ilişkin temalar altındaki alıntılar kullanılmıştır.

Bu çalışma çerçevesinde feminist teorinin bir uzantısı olan erkeklik çalışmaları dikkate alınacak ve Connell'ın (2019) "hegemonik erkeklik, işbirlikçi erkeklik, marjinal erkeklik ve madun erkeklik" kategorilerine sadık kalınarak bir tartışma yürütülecektir. Tartışmanın temel problemi lâdini erkeklerin patriyarkayla uzlaşma ve patriyarkadan uzaklaşma biçimlerinin hangi erkeklik kategorilerine denk düştüğünü sorgulamaktır. Katılımcılarımızın yorumlarından hareketle bulgulanan, dini iktidar alanlarına ve bunun patriayarkal kesişimlerine dair erkeklerin kendi bedenleri (sünnet, küpe takma vb.) söz konusu olduğunda genellikle çatışmalar yaşadığıdır. Kürtaj, giyim-kuşam gibi kadın bedenine dair tartışmalar söz konusu olduğunda ise aynı yüksek sesli ton söz konusu değildir. Erkekliklerin dindar erkeklikler dahil patriyarkal rolleri sürdüren öznelerle ve alanlarla genellikle uzlaşı içinde oldukları, işbirlikçi erkeklik biçimlerini sergiledikleri söylenebilir. Zaman zaman patriyarkayla uzlaşmayan lâdini erkekliklerin performansı da söz konusudur.

Erkeklik, pek çok biçimde tartışılsa da genellikle hegemonik ilişkilerle, baskın kültürel, toplumsal, politik ve ekonomik değerlerle ele alınabilmektedir. Peki, hegemonik olmayan, patriyarkayla uzlaşmayan, feminizmin sözünü bölmeye çalışmayan bir lâdini erkekliğin imkanı var mıdır? Özellikle Connell'ın tanımlamasına uygun biçimde "hegemonik erkeklikle" iç içe geçmiş kabul edilebilecek bugünün Türkiye'sindeki "Türk Sünni Müslüman ve zengin erkeklik dışındaki erkeklikler nasıl tartışılabilir?" sorularına cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Lâdinilik, Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet, Din Sosyolojisi, Feminizm

[1] Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyoloji

Erkeklik Krizi, Dijital Kadın Düşmanlığı ve Feminist Mizahın Direniş Gücü: Bayan Yanı Örneği

Kutlu Asena Kayhan[1]

Bu bildiri, dijital çağda giderek görünürlük kazanan kadın düşmanlığını, feminizme karşı gelişen reaksiyoner bir karşı-hareket olarak ele almakta ve bu harekete karşı feminist mizahın nasıl bir savunma ve direniş aracı olabileceğini tartışmaktadır. Günümüz erkeklik çalışmalarında da feminizmin erkekler ve erkeklik hareketleri üzerindeki etkilerine dikkat çekilmekte; erkeklik siyasetlerini "erkeklikçi", "erkek kurtuluşçu" ve "(pro)feminist" olarak sınıflandıran yaklaşımlar bulunmaktadır. Erkek kurtuluşçu yaklaşımı ise anti-feminist ve pro-feminist çizgilere ayrılarak kendi içinde bir bölünme yaşadığı iddiasıyla ele alan çalışmalar mevcuttur. Bu bağlamda, bazı araştırmalar hegemonik erkekliğin feminist kazanımlara karşı güç ve eşitsizlik yapılarını yeni biçimlerde gizleyerek döneme adapte olduğunu ve üstün konumunu sürdürdüğünü öne sürmektedir.

Post-endüstriyel dönemin ekonomik belirsizlikleri, toplumsal cinsiyet rollerinin çözülmesi ve feminizmin kamusal alandaki etkisi, günümüzde bir erkeklik krizine yol açmış görünmektedir. Kendini yetersiz hisseden bazı erkekler, bu konum kaybının sorumluluğunu "öteki" olarak kodladıkları kadınlara yüklemekte; kamusal alanda daha görünür hale gelen kadınları hedef haline getirmektedir. Başarısızlığın tetiklediği utanç duygusu, kimi durumlarda kadına yönelik nefrete dönüşmekte; eşitlikçi ve kapsayıcı olduğu varsayılan sosyal medyada dahi kadınlar yoğun saldırılara maruz kalmaktadır. Kadınları nefret söylemi yoluyla kamusal alandan dışlama çabaları, bu mecralarda gözlemlenebilmektedir. "Beta erkek" mizojinisinde olduğu gibi, açıkça kadın düşmanı olmayan erkeklerin bile, duygusal düzeyde tahakküm arzularını sürdürerek söylemsel şiddeti yeniden ürettiği durumlar mevcuttur.

Bu çalışma, Aralık 2023'te tamamladığım Sosyal Medya'da Kadın Düşmanlığı: Kezban Örneği başlıklı doktora tezimde geliştirdiğim kuramsal zeminden beslenmektedir. "Incel" topluluğu gibi manosphere örneklerinden hareketle dijital kadın düşmanlığının ideolojik yapısı analiz edilmekte, bu yapıya karşı feminist mizahın direniş potansiyeli incelenmektedir. Dünyada kadınlar tarafından yayımlanan tek mizah dergisi olan Bayan Yanı, nitel içerik analizi ve söylem çözümlemesi yöntemleriyle ele alınmaktadır.

Bulgular, Bayan Yanı'nın eril tahakküme karşı hiciv yoluyla kamusal karşı-anlatılar ürettiğini ve mizahı politik bir savunma mekanizması olarak işlevselleştirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda, bu bildiri mizahın yalnızca bir tepki değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm aracı olarak da değerlendirilebileceğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimler: Kadın Düşmanlığı, Feminist Mizah, Erkeklik Krizi, Hegemonik Erkeklik, Dijital Çağ

[1] Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, Sosyoloji

Deprem Sonrası Nüfus Hareketlerini Nasıl Sınıflandırmalıyız? Türkiye'de 6 Şubat Depremleri Sonrası Nüfus Hareketliliği Üzerine Saha Çalışmasına Dayalı Bir Analiz

Kezban Çelik[1]

Elif Sebahat Uyar[2]

Deprem sonrası nüfus hareketleri, önemli bir deprem olayından sonra meydana gelen insan yer değiştirmelerinin kalıplarını ve eğilimlerini ifade etmektedir. Akademik çalışmalarda deprem sonrası yaşanan nüfus hareketleri için "tahliye", "yer değiştirme", "zorunlu göç" gibi ifadeler kullanılmaktadır. Diğer yandan doğal afetler ve yol açtıkları nüfus hareketleri arasındaki ilişkiye dair mevcut bilgiler bir hayli karmaşıktır. Bazı çalışmalar doğal afetlerden sonra göç akışlarında bir artış olduğunu gösterirken, diğerleri ise normal demografik dinamikler üzerinde negatif veya sıfır etkisi olduğunu bulgulamaktadır. Bu hareketler hem etkilenen bölgeleri hem de göç alanları önemli ölçüde etkilemektedir Göç veren bölgenin yerleşik göç kalıpları da depremin yol açtığı etkileri anlamada önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, olası etkiler doğal afetin türüne ve nüfusun sosyoekonomik özelliklerine veya etkilenen bölgedeki önceden var olan eşitsizliklere bağlı olarak da farklılık gösterebilmektedir.

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen ve 11 ili etkileyen büyük depremler sonrası Türkiye'de büyük bir nüfus hareketliliği yaşanmıştır. Sadece bölge nüfusu değil, geçici koruma altında olup bölgede yaşayan 2 milyon Suriyeli de bu hareketlilikten etkilenmiştir. Çok genel bir tanımla göç etme, bireylerin veya hanelerin kişisel, sosyal ve ekonomik faktörlere dayalı olarak faydalarını en üst düzeye çıkarma stratejisi olarak tanımlanabilir. Ancak, savaş veya afet gibi kriz durumlarında bu kararın nasıl verildiğini anlamak, içerdiği belirsizlik ve aciliyet nedeniyle daha zor ve karmaşık gözükmektedir. Bu çalışma, 6 Şubat depremlerinden sonra göç hareketlerinin kalıp ve eğilimlerini konu edinmektedir. Çalışmada "hareketlilik adaleti" kavramsal çerçevesi kullanılarak hareketliliğin yönü, bu hareketliliğe kimlerin katıldığı, kimlerin katılmadığı ve gelinen yerdeki deneyimleri ile geri göç düşünleri irdelenecektir. Bölgede afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde çalışan kilit uzmanlarla Ankara ve Mersin illerine göç etmiş olanlarla gerçekleştirilmiş olan derinlemesine görüşmeler aracılığı ile deprem sonrası göç hareketlerinin çok boyutlu doğasına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Etkili afet yönetimi stratejileri içine nüfus hareketleri boyutu ile sosyoloji ve şehir planlamasından gelen içgörüleri dahil ederek çok disiplinli bir yaklaşım geliştirmek de hedeflenmektedir.

[1] Prof. Dr., TED Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Kahramanmaraş Depremleri Sonrasında Ailelerin Yer Değiştirme Kararları ve Stratejileri

Gülçin Con Wright[1]

Aylin Çakıroğlu Çevik[2]

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli 7,8 ve 7,5 büyüklüğünde meydana gelen iki deprem 11 şehri kapsayan geniş bir bölgeyi etkilemiştir. Yüksek sayıda can kaybına ve bazı yerleşim yerlerinin neredeyse tamamen yok olmasına ek olarak, bu yıkıcı felaket birçok insanı bölge dışına göç etmeye zorlamıştır. Devlet tarafından etkili bir afet sonrası yeniden yerleştirme stratejisinin geliştirilmemesi sonucu göçün, deprem sonrası krizle başa çıkmak için yalnızca bazı kişiler tarafından uygulanan bir strateji olduğunu "hareketlilik adaleti" çerçevesine dayanarak ileri sürmek mümkündür. Bu kapsamda bu çalışma, deprem bölgesinden yüksek oranda göç alan Ankara ve Mersin'e taşınan depremzedelerin deneyimlerine odaklanmaktadır. Yaşam seyri perspektifini kullanarak bireylerin göç etme kararlarını, göç sonrası entegrasyonlarını ve geri dönüş niyetlerini anlamak adına iki ilden toplam 75 kişiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Verilere uygulanan nitel analizler ışığında, birçok katılımcının depremler esnasında aile üyeleri ve arkadaşlarının ölümü, sakatlıklar gibi kayıpların yanında ev ve işyerinin hasara uğraması gibi çeşitli şekillerde etkilendiği görülmüştür. Katılımcılar, deprem sonrası koşullarının aciliyeti nedeniyle, derinlemesine bir müzakere yapamadan çok hızlı bir şekilde göç etme kararı aldıklarını vurgulamıştır. Nereye göç edileceği konusunda, geçmiş mesleki veya eğitim deneyimlerinden sahip oldukları aşinalıkları, geniş akraba veya akraba dışı ağlarının varlığına dayanarak karar verdiklerini de eklemişlerdir. Birincil hedefin aile üyelerinin güvenliğini ve yardım ve hizmetlere erişimini sağlamak olduğu bu deprem sonrası dönemde çeşitli yer değiştirme taktikleri kullanıldığı da göze çarpmaktadır. Bazı ailelerde, erkekler deprem bölgesinde çalışmaya devam etmek için geride kalırken ailenin diğer üyeleri ise gençlerin eğitim ihtiyaçlarını veya yaşlıların ve engellilerin sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için göç etmişlerdir. Kimileri ise, daha önce sahip oldukları her şeyi kaybettikleri memleketlerini terk edip yeni bir şehirde hayatlarını yeniden kurmak zorunda kalmışlardır. Tüm bu deneyimlerin çeşitliliği, deprem sonrası dönemin tüm aileler için benzer gerçeklikler yaratmadığını, hanelerin kaynakları ve ihtiyaçları yönünde farklılıklar yarattığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, ailelerin afetlere verdiği tepkilerdeki farklılıkları anlamamıza katkıda bulunmaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Doç. Dr., TED Üniversitesi, Sosyoloji

Afet Sonrası İyileşmenin Toplumsal Cinsiyete Bağlı Yükleri: 6 Şubat 2023 Depremlerinden Sonra Hanelerin Dönüşümü ve Kadınların Deneyimleri

Aysima Çalışan[1]

Gülçin Con Wright[2]

6 Şubat Kahramanmaraş depremleri, Türkiye'nin 11 ilinde yüz binlerce kişinin yerinden olmasına yol açarak büyük bir iç göç dalgasını tetiklemiştir. Devletin sınırlı hazırlık kapasitesi, müdahaleyi ağırlıklı olarak arama-kurtarma gibi acil yardım faaliyetlerine odaklamış; uzun vadeli barınma ihtiyacı ise büyük ölçüde karşılıksız kalmıştır. Konut stoklarının azalması ve kira fiyatlarının hızla yükselmesiyle birlikte, hayatta kalanlar alternatif barınma stratejilerine yönelmiştir: konteyner ve çadır kentlerde yaşam, başka şehirlere göç, ya da geniş ailelerle birlikte yaşama gibi çözümler benimsenmiştir. Bu zorunlu stratejiler, özellikle hane yapıları ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinde önemli sosyal dönüşümlere yol açmıştır. Devlet, kurumsal ve kapsamlı bir iyileşme süreci geliştirmek yerine, iyileşme sorumluluğunu aile ağlarına devrederek ataerkil toplumsal düzeni yeniden üretmiştir. Bu süreçte kadınlar hem yerinden edilme hem de bakım emeği yükünü aynı anda üstlenmek zorunda kalmış, iyileşme sürecinin asli öznesi haline gelmişlerdir. Bu çalışma, deprem sonrasında Mersin ve Ankara'ya göç eden kadınlarla gerçekleştirilen 32 derinlemesine görüşmenin nitel analizine dayanmaktadır. Bu nitel analizlerde, kadınların yeni ev içi gerçekliklere nasıl uyum sağladığına odaklanılmıştır. Kadınların çoğu, akraba desteği bulabilecekleri şehirlere göç etmiş ve bu durum, çekirdek aile yapısından geniş aile yapısına ani geçişleri beraberinde getirerek kadınların bakım sorumluluklarının artmasına ve çoğu zaman kendi travmalarını geri plana iterek başkalarının ihtiyaçlarını önceliklendirmelerine neden olmuştur. Çalışan kadınlar, ücretli emek ile artan ev içi sorumluluklar arasında denge kurmakta zorlanırken; erkekler ise ev içi sorumluluklardan daha da geri çekilmişlerdir. Kadınlar, barınma, duygusal destek ve kıt kaynakların yönetimi gibi alanlarda dayanıklılık aktörleri olarak öne çıkmıştır. Geniş aile yapısı, kısa vadede barınma ihtiyacına çözüm sunarken, aynı zamanda bakım emeğinin kadınlaşmasını pekiştirmiştir. Ailevi sorumluluklara dair toplumsal söylemler, kadınları aileleriyle kalmaya zorlayarak bireysel özerkliklerini sınırlamış; kalabalık yaşam koşulları mahremiyet ve samimiyet anlayışlarını dönüştürmüştür. Kadınlar, artan denetimle karşı karşıya kalmış ve ev içindeki mekânsal sınırların yeniden tanımlandığı bir düzende yaşamaya başlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Afet Kaynaklı Yerinden Edilme, Hanehalkı Dönüşümü, Bakım, Dayanıklılık, Toplumsal Cinsiyet

[1] Doktora Öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Sosyoloji

Sosyal Sermayenin Gücü: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Kazanlı örneği

Günnur Ertong Attar[1]

Aysima Çalışan[2]

Bu çalışma, Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından yaşanan yerinden edilmeyi, özellikle depremlerden sonra yoğun iç göç alan şehirlerden biri olan Mersin'in Arap Alevi toplumsal bağlarıyla öne çıkan Kazanlı Mahallesi özelinde ele alarak, hareketlilik dinamiklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bourdieu'nün sosyal sermaye kavramsallaştırmasına dayanan bu çalışma, bazı gruplarda göçle yaşanan değişimlerin şekillenmesinde sosyal sermayenin önemini ve bu durumun afet sonrası iyileşme ile toplumsal uyum üzerindeki etkilerini incelemiştir.

Mersin'e göç etmiş 32 depremzedeyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucunda, Kazanlı'nın depremi yıkıcı biçimde deneyimleyen, Hatay'dan gelen Arap Alevi depremzedeler için bir "güvenli alan" işlevi gördüğü tespit edilmiştir. Depremzedeler için Kazanlı'daki dayanıklılığın kaynağının, Arap Alevi kimliği üzerinden paylaşılan kültürel değerler olduğu görülmüştür. Ayrıca, Hatay'dan Mersin'e deprem nedeniyle göç eden bireylere, daha önce bölgeye yerleşmiş aile üyeleri ve akrabalar tarafından ücretsiz barınma sağlanmış ve çeşitli destekler sunulmuş; bu sayede resmi yardım mekanizmalarına başvurmaya gerek kalmaksızın yaşamlarını sürdürebilmişlerdir. Bu durum, ortak kimliğin etkisiyle güçlenen bağlayıcı sosyal sermayenin kriz zamanlarında bir yaşam hattına dönüşebileceğini göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları, afet kaynaklı göç bağlamında sosyal sermayenin temel bir kaynak olarak nasıl işlediğini ortaya koymakta; resmi mekanizmalardan daha hızlı ve etkili biçimde yardım sunabilen gayri resmî ve topluluk temelli destek ağlarının önemine işaret etmektedir. Literatürdeki tartışmalar, afetler sonrası iyileşme süreçlerinde sosyal sermayenin genellikle göz ardı edilen ancak kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu çerçevede, çalışmada ortaya konan bulgular, Nakagawa ve Shaw (2004) tarafından ileri sürülen sosyal sermayenin topluluk temelli afet risk yönetimindeki etkinliğini destekler niteliktedir. Ayrıca Aldrich (2012)'in ifade ettiği üzere, toplumsal dayanıklılık, maddi kaynaklardan çok topluluk içi ilişkilerle ve sosyal bağlarla yakından ilişkilidir. Böylelikle, bu çalışma afetler ve göç literatürüne katkı sunmayı amaçlamakta; özellikle afetlerin orantısız biçimde kırılgan toplulukları etkilediğini ve bu topluluklara özgü dayanıklılık stratejilerinin önemini vurgulayarak, Antroposen çağında toplumsal dirençlilik ve iyileşme mekanizmalarının güçlendirilmesinde sosyal sermayenin rolüne dikkat çekmektedir.

[1] Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Doktora Öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Bennett'in Yeni Materyalizmi: İnsan Öznesini Aşmak Mümkün Mü?

Buse Akkaya[1]

Yeni materyalizm, insan öznesini failliğin tek odağı olmaktan çıkararak, varlığı hem insan hem de insan olmayan maddeye yayılmış dinamik bir eylemlilik alanı olarak yeniden tasavvur eder. Dolayısıyla toplumsal alan, insan öznesinin ontolojik önceliğinin olmadığı düz bir karşılaşma düzlemi olarak karşımıza çıkar. Bu felsefi tutum Jane Bennett'in düşüncesinde billurlaşır. Bennett'a göre faillik insan öznelere özgü, amaçlı bir eylemlilik durumundan ziyade insan veya değil, bütün 'şey'lerin sahip olduğu bir maddesel etkinliktir. Burada, insan ve insan olmayan bütün maddeler etki yaratma ve 'canlanma' kapasitesine sahip varlıklar olarak yorumlanırlar. Bennett şeylerin sergilediği bu eylemselliğe thing-power (şey-iktidarı) der. Bu thing-power, ancak bir ilişkisellik içerisinde tezahür eder. Bennett ve onun düşüncesinde somutlaşan yeni materyalizmin sosyolojide süregelen yapı/fail, özne/nesne tartışmalarına önerdiği, eylemliliğin alana ve şeylere dağıldığı bu ontolojik düzleştirme, insan ve insan olmayan düalizmini aşmak için düşünsel bir alan açar. Ancak bu yaklaşım çeşitli çelişkileri ve etik-politik tartışmaları beraberinde getirir. Antroposentrik düşünme biçimlerinin ötesine geçmek ve toplumsallığı insanla sınırlı olmayan bir etkileşim alanı olarak kavramsallaştırmak, çoklu kriz çağımızda düşünsel bir gereklilik haline gelmişken; bu ontolojik çerçevenin kısıtlılıklarını, etik izdüşümlerini ve potansiyel kör noktalarını da eşzamanlı olarak sorgulamak büyük önem taşımaktadır. Bu bildiri, Bennett'in yeni materyalizminin failliği dirimselci (vitalist) bir mercekle yeniden yapılandırma girişimine odaklanacak; tüm maddelerin canlılığa sahip olduğu iddiasının, ilk bakışta varlıkların hiyerarşik konumlanmaları sarsıyor gibi gözükse de insan merkezli düşünceye dayanan bir varlık hiyerarşisini yeniden ürettiğini ileri sürecektir. Bu bağlamda, thing-power'ın bir canlılık tezahürü olarak yorumlanmasının, insan istisnacılığından radikal bir kopuş değil; canlılığı ayrıcalıklı bir ontolojik koşul olarak tahayyül eden antroposentrik eğilimlerin bizatihi bir yansıması olduğu savunulacaktır. Bu dirimsel materyalist (vital materialist) yaklaşımların insan olmayan varlıkları antropomorfize eder niteliğinin altı çizilecektir. Ayrıca, belirli bir özne-nesne konumunun olmadığı, nedenselliğin yalnızca ilişkiler ağı içinde biçimlendiği bu dağınık ontoloji içerisinde, sorumluluk fikrinin nasıl muğlaklaştığı ele alınacak; bu yaklaşımların iktidar ilişkilerini görünmez kılma potansiyeli etik ve politik boyutlarıyla tartışılacaktır.

Anahtar Kelimler: Yeni Materyalizm, Thing-Power, Fail/Yapı, İnsan Olmayan

[1] Arş. Gör., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Yüzer-gezer Mülteci Kampı: İçkin Olarak Siyasi Teknolojiler ve Bibby Stockholm'ün Politikası

Cansu Saral[1]

Düzensiz göçe yönelik siyasi tepkilerin uç örneklerine sahne olan bir dönemde, devletlerin göçü yönetmelerine aracılık eden politika araçları, teknolojiler ve siyaset arasındaki iç içe geçmişliğin farklı şekillerde yeniden düşünülebileceği teorik bir alan açmaktadır. Bu bildiri, Birleşik Krallık'ın ekstrem göç politikalarından birini oluşturan Bibby Stockholm'ü, bu teorik sorgulama için bir mercek olarak kullanacaktır. Bir kapatma merkezi olarak tasarlanan Bibby Stockholm, hükümetin küçük botlarla Manş Tüneli'nden geçen sığınmacıları hedef alan daha geniş siyasi repertuarının bir parçası olarak 7 Ağustos 2023'te uygulamaya konmuştur. Sadece Birleşik Krallık'ın değil, Belçika, Hollanda, İrlanda gibi farklı ülkelerin de benzer uygulamalar tesis etmek üzere attıkları adımlar ve Birleşik Krallık'ın başka mavnaları da kullanıma sunma planları Bibby Stockholm'ü tekil bir olgudan ziyade paradigmatik bir analiz nesnesi olarak konumlandırmaya izin verir. Bu bildiri, kuramsal olarak Bibby Stockholm'ü tarafsız ve rastlantısal bir politika uygulama aracı olarak ele almayı reddederek, eskiden bir hapishane mavnası olan ve şimdi sığınmacıları alıkoymak için yeniden tasarlanan bu 'yüzer-gezer mülteci kampını', Langdon Winner'ın içkin olarak siyasi teknolojiler olarak kavramsallaştırdığı teknolojilerin bir örneği olarak sorgulamaya açmaktadır. Bildiri, Bibby Stockholm'ü Birleşik Krallık'ın göç politikasında daha geniş bir tarihselliğin bir uzantısı olarak konumlandırarak hem geminin uygulanma mantığını şekillendiren yasal çerçeveye hem de bizatihi geminin maddi biçimine sirayet eden siyasi desenlerin 'sınırların kontrolünü geri alma', 'suçlu ilan etme'', ve 'dışlama' olduğunu iddia edecektir. Bu siyasi desenler Denizlerin Serbestisi (Mare Liberum) ilkesi ile birleştiğinde, bir konsept olarak yüzer-gezer mülteci kampının, göçmen öznelliğini kasıtlı bir şekilde bir tür 'yasalar dışı ve geçici' öznellik biçimi olarak kurgulamaya alan açtığı, dolayısıyla Bibby Stockholm'ün göçmen yönetişiminde daha geniş bir siyasi mantığın somutlaştığı bir örnek olduğu tartışılacaktır. Tüm bunların belirli bir sınır tahayyülü ve sınırlama eylemiyle nasıl ilişkili olduğu ve teknolojinin bu bağlamdaki kurucu rolü, tartışmanın arka plan sorusunu oluşturacaktır.

[1] Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Uzay Fetihleri Rüyası: Kapitalizmin Teknofetişist İleri Kaçışı

Ali Ergur[1]

Uzay çalışmaları, başlangıcı ve gelişme ivmesinin doğası gereği yüksek düzeyde politik bir karakter arz etmiştir. Piyasacı kamu politikalarının devlet işlevlerini önemli ölçüde özelleştirmesi, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, dünya politik sahnesinde güç dengelerinin değişmesi, bir yandan Çin, Hindistan, Avrupa Birliği gibi yeni aktörlerin uzay çalışmalarına katılmasını teşvik etmiş, diğer yandan uzay araştırma ve misyonlarının münhasıran kamusal bir etkinlik olma özelliği sona ermiştir. Bu doğrultuda, özel şirketler uzay çalışmalarına katılmaya başlamış, uzay turizmi kavramı ortaya çıkmış, uydu kullanımında özel sermayenin ağırlığı artmaya başlamıştır. Kapitalizmin küresel ve akışkan bir aşamaya geçmesiyle birlikte, yeryüzü ölçeğinde etkinlik gösteren devasa şirketler, yalnızca ekonomik değil, belirgin bir şekilde politik aktörler hâline gelmiştir. Politikada etkin rol oynayan bu sermaye grupları ve onların kamusal tanınırlığı olan yöneticileri, çoğunlukla aynı zamanda popülist politika pratiğine destek vermektedirler. Özel sermayenin uzay çalışmalarında söz ve iddia sahibi olmasıyla birlikte, uzay araştırmalarının bilimsel karakteri değişmeye, ütopik olarak adlandırılabilecek hayaller, teknofil düşler hâlinde kamuya duyurulmaya başlamıştır. Yeni kuşak uzay projeleri, başka gök cisimlerini keşfetmekten ziyade, onları fethetmeye dayalı mütecaviz bir tutumun dışavurumu olarak belirmektedir. Yeni uzay projeleri, öncelikle Güneş Sistemi'nde dünyaya yakın ve kayalık gezegenlere, Mars ve Venüs'e koloni kurma hayalini içermektedir. Özellikle yeryüzüne en yakın jeolojik ve iklimsel özelliklere sahip olan, ancak yine de insan türü için yaşanması mümkün olmayan Mars gezegenini terraforme etme, diğer bir deyişle dünya benzeri bir yaşam ortamı oluşturma projeleri ciddi olarak tartışılmaktadır. Bu bildiri, dünya-dışı gezegenlerin kolonileştirilmesi projelerinin savunucularının savlarına odaklanarak, bu rasyonelleştirmenin gerisindeki kâr-odaklı ve tüketmeye dayalı ideolojiyi açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, başka gezegenlerin kolonileştirilmesinin, dünyanın kaynaklarının âdil dağıtılması yerine önerilen bir başka liberal ve kıyametçi proje olduğunu iddia ediyoruz. Yöntem, dünya-dışı gezegenlerin kolonileştirilmesini savunan aktörlerin söylem çözümlemelerine dayalıdır. Bu bildiri bir tez çalışması değildir.

[1] Prof. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji

İnsansız Ordu Fantazmagoryasına Karşı Küresel Şiddet Hallerini Düşünmek

M. Ertan Kardeş[1]

Askeri yenilikler toplumsal fantazmagoryaların üretildiği başlıca alanlar arasındadır. Walter Benjamin (1892-1940) açısından fantazmagoryalar, tıpkı metâ fetişizminde olduğu gibi zihinde oluşan imgelerle ilgilidir. Toplumda oluşan yanılsamalar, yalanlar ve yanıltıcı resimlerin bütününün adıdır. Ancak Benjamin fantazmagoryaların yanılsamalı oldukları savıyla bütünüyle bir kenara bırakılmasını önermez aksine alegorik yöntemiyle fantazmagoryalardaki olumsuzlayıcı öğenin keşfine yönelir. Yapay zekâ sistemleri (C4I, C4ISR, derin öğrenme, bağlantısallık, hatta özel askeri yüklenici şirketlerin muharebe yapma özelliklerini de sürece dahil ederek yaptığı C5ISR, C6ISR gibi adlandırmalar) ve yeni nesil teknik tertibatların artmasıyla askeri alandaki fantazmagoryaların çoğu daha az şiddet ve saldırganlık sahnesi iddiasını sunarlar. "Risksiz savaş", "insansız ordu", "yumuşak ölüm" gibi adlandırmalar askeri sınai kompleksin ürettiği ve toplumsal alanda karşılık bulan fantazmagoryalardır. Birçok neoliberal ideolog tarafından yeni yapay zekâ sistemlerinin, Tocqueville deyişiyle "demokratik orduyu" gereksiz kılacağı varsayımı sıklıkla dile getirilmektedir. Oysa insansız ordu öğelerinin demokratik ordu ve paralı ordu öğeleriyle harmanlanarak yeni küresel şiddet halleri sürecini hızlandırdığı açıktır. Şiddet hallerinden, modern savaş tanımının zıddı anlaşılmaktadır. Yönsüzleşmiş savaşlar, yeni zamanlardaki savaşların temel yapısal bir özelliğine işaret eder. Muharip tarafların karşılıklı tanınma ve ilanla başlayan savaş eylemlerinin olmaması hallerinin yaygınlaşması, başka bir deyişle ilan edilerek başlamayan savaşın barışla bitme imkânının da olmadığı şiddet ve çatışma hallerinin geçerlilik kazanmasıdır. Savaşların yönsüzleşmesi bağlamında insansız ordu vb. fantazmagoryaların yarattığı işlev, insanın toplumsal ve politik varoluşunun sorumluluğunu kolektif olarak üstlenememesidir. Fantazmagoryaların olumsuzlanması ise toplumsal düzlemde insanın varoluş olarak politikliğini düşünmekle başlar.

Anahtar Kelimeler: İnsansız Ordu, Yönsüzleşmiş Savaşlar, Şiddet Halleri, Fantazmagorya,

[1] Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Felsefe

Sağlık Hizmetlerinin Metalaşması Sürecinde Hekimliğin Dönüşümü Üzerine Nitel Bir Araştırma

Tuğçe Zeynep Abalı Akgül[1]

Neoliberal politikalar kapsamında 1980'lerden itibaren birçok kamusal hizmet metalaşma sürecine girmiştir. Bu hizmetlerin en önemlilerinden biri de sağlık hizmet sunumudur. Sağlık hizmet sunumu özel sektör tarafından sunulmaya başlanmasının yanı sıra kamu sektöründe de sunumu devam ederken metalaşmaya başlamıştır. Sağlıkta Dönüşüm Programı (SDP) ile temeli atılan sağlık hizmet sunumunun metalaşması süreci hekim emeğinin de metalaşmasıyla devam etmektedir. SDP ile gelen kamunun kâr amacı güden bir işletmeye dönüşmesi mantığı; hekimleri kamu sektöründe işletme mantığında çalışan maaşlı emekçilere, adeta beş dakikada bir hasta bakan seri üretim bandı işçilerine dönüştürmüştür. Kamu özel ortaklığı sisteminin sağlık hizmet sunumuna uygulanması, müşteri-hasta olgusunun ortaya çıkışı, hekim emek sürecinin denetimi ve gözetimi, performans uygulamasının çıktıları hekim emeğinin nicelleşmesine ve metalaşmasına sebep olmuştur. Mevcut literatür incelendiğinde görünen husus "hekim emeğinin metalaşmasına" dönük özellikle saha araştırmalarının literatürde yeterli düzeyde yer bulmadığıdır. Bu sebepten dolayı konunun sosyolojik olarak da incelenmesi ve mevcut literatürde eksikliği görülen bu konu üzerine araştırma yapılması elzemdir. Bir saha araştırmasına dayanan bu çalışmayla "hekim emeğinin metalaşması" bağlamında sosyolojik bir değerlendirme yapılmıştır. Bu araştırma hekim emeğinin metalaşmasını; birçok dinamiği birlikte irdeleyerek, öznelerin deneyimleri, anlamlandırmalarını ve faillik olanaklarını ortaya koyan nitel bir araştırmanın bulgularına dayanmaktadır. Doktora tezi kapsamında yapılan saha çalışması 2022 yılında yürütülmüştür. Yapılan saha çalışması kapsamında bir kamu özel ortaklığı (KÖO) şehir hastanesinde dahili ve cerrahi branşlardan çeşitli unvanlara sahip 34 hekim ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler tematik analize tabi tutulmuştur. Hekimlerin hekimlik mesleğini nasıl anlamlandırdığı, hekim emeğinin nasıl değersizleştiği, metalaştığı, maddî olarak nasıl proleterleştiği, iş üzerinde hâkimiyet kayıpları, emek denetimleri gibi hususlar hekimlerin deneyimleri üzerinden analiz edilmiştir. Analizlerde MAXQDA programından da faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimler: Sağlık Hizmet Sunumunun Metalaşması, Hekim Emeğinin Metalaşması, SDP

[1] Arş. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

Toplumsal Roller, Sağlık Hizmeti Alımı ve Kültürel Faktörler Açısından Anneliğin Yansımaları: Etiyopya Örneği

Yasin Nura Abdi[1]

Cihad Özsöz[2]

Akademik başarıya ulaşmanın önemli bir görünümü, başkalarına fayda sağlayabilecek bilgileri toplama ve paylaşma fırsatıdır. Bazı bilgiler belirli zaman ve mekân bağlamlarıyla sınırlı olsa da annelik meselesi bu sınırları aşan boyutlara sahiptir. Annelik, hayatın birçok başka yönünü etkileyen temel bir deneyimdir ve bu da onu sosyolojik araştırmalar için kritik bir konu haline getirir. Annelik olgusu Doğu Afrika'daki gelişmekte olan ülkeler için toplumsal cinsiyet, aile yapıları ve sağlık alanında karşılaşılan zorluklar açısından özellikle önemlidir. Bu ülkeler genellikle anne sağlığını, sağlık hizmetlerine erişimi ve anneler için destek sistemlerini etkileyen önemli yapısal sorunlarla boğuşmaktadır.

Bu metni geliştirmek için, doğrudan odaklanılan alanla ilgili sosyal sorunları tespit etmeyi sağlayacak nitel yöntemler kullanılmıştır. Bu araştırma için sınırlı zaman dilimi göz önüne alındığında, katılımcı yanıtlarını kayıt altına alabilmek ve analiz etmek için, gözlem ve görüşme tekniklerinin bir arada kullanıldığı bir strateji belirlendi. Araştırma ayrıntılı bir gözlem süreciyle başladı ve bu vakaların mekânsal dağılımının açıkça belirlenmesini sağladı. İlk olarak sağlık kurumlarının gözlemlenmesi, hizmetlerin sunulduğu ortamı anlamak ve hizmet sunumunu etkileyen temel yönleri belirlemek için çok önemliydi. İlk aşamanın ardından, beş kritik rehber soru etrafında Adis Ababa ve Bale Roba'da yarı yapılandırılmış beş görüşme gerçekleştirildi. Bu sorular, aracı kişilerle yaptığım ön değerlendirme görüşmelerinden edilen içgörülere dayanarak dikkatlice formüle edildi.

Bu çalışmanın özgün yanını, bahsedilen ülkedeki annelerin kendi anlatımlarına odaklanılması oluşturmaktadır. Hikâyelerine odaklanarak onların yaşadıkları zorluklar, yoksunluklar ve aile içi rollerini şekillendiren kültürel faktörlere dair fikir edinme imkânı buluyoruz. Bu anlatılar yalnızca anneliği çevreleyen karmaşıklıkları aydınlatmakla kalmıyor, aynı zamanda aile içindeki konum almaların, doğum süreçlerini ve ebeveynlik hakkındaki anlayışımızı nasıl etkilediğini de yansıtıyor. Bu sayede anneliğin bireysel ve toplumsal yansımalarını tespit etme ve bu rolü üstlenen kadınların ihtiyaç duyduğu destek ve kaynaklara dair daha derin bir anlayış geliştirme imkânı bulabiliriz.

[1] Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

Uluslararası Göçmenlerin İlaca Erişim Zorlukları ve Mücadele Stratejileri

Betül Durmaz Yurt[1]

Uluslararası göçmenlerin ilaca erişimde yaşadıkları güçlükler hem sağlık politikaları hem de göç çalışmaları açısından kritik bir mesele olmasına rağmen; göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimine odaklanan çalışmalarda bu konunun sıklıkla göz ardı edildiği dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada Anadolu Üniversitesi tarafından desteklenen BAP kapsamında yapılmış nitel bir araştırmanın bulguları ele alınmıştır. Çalışmanın evreni Eskişehir; örneklemi Afganistan, Suriye, İran ve Irak menşeli göçmenlerdir. Çalışmanın amacı, göçmenlerin ilaca erişimi konusunda karşılaştıkları sorunları vurgulamak ve onların bu zorluklarla mücadele edebilmek için geliştirdikleri stratejileri anlamaktır. 37 katılımcı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme verileri tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre; ekonomik ve bürokratik olmak üzere katılımcıların ilaca erişimini engelleyen iki faktör vardır. Göçmen katılımcılar bu faktörlerden herhangi biri dolayısıyla gerekli ilaçlara erişemedikleri durumlarda kopuş, direniş ve uyum şeklinde kodlanan toplumsal tepkiler geliştirmektedir. Kopuş temasında ilaçlara erişimin kesilmesi ve tedavi sürecinin kesintiye uğramasıyla göçmenlerin sağlık sisteminden uzaklaşmaları ve geleneksel tedavi yöntemlerine eğilimleri konu edilmiştir. Direniş temasında, göçmenlerin dışlandıkları sağlık sistemini reddettikleri ve kendi tedavi süreçlerinin aktif bir öznesi olmak için çabaladıkları tepkileri ele alınmıştır. Bu tepkilerde bazen göç öncesinde alınan ilaçlara devam edilmekte bazen de internet aracılığı ile hangi ilacın kullanılması gerektiğine dair kararlar verilebilmektedir. Uyum temasında ise göçmenlerin, mevcut sağlık sistemini tamamen dışlamadan başkalarının sağlık sigortaları üzerinden ya da enformel sektör üzerinden borçlanarak ilaca erişimi denedikleri örneklendirilmiştir. Bu veriler göçmenlerin sistem içerisinde kendilerine bir yer açma çabası olarak okunmuştur.

Bu çalışma, göçmenlerin ilaca erişebilmek için sağlık sistemine karşı geliştirdikleri stratejilerin sağlık hakkının da ötesinde sosyal adalet, yurttaşlık ve eşitlik bağlamında değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Gerek insan hakları ve gerek sağlık hakkı bağlamında herkes için eşit, erişilebilir ve sürdürülebilir bir sağlık sistemi inşa edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Sağlığı, İlaca Erişim, Sağlık Sosyolojisi, Sağlık Eşitsizliği

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Sosyoloji

Yemek, Yas ve Yaşam: Beslenmenin Toplumsal Anlamı ve Onkolojik Deneyim

Adem Sağır[1]

Erdener Gülenç[2]

Kanser tedavisi ve uzun vadeli iyileşme, yalnızca tıbbi müdahalelerle değil, aynı zamanda hastaların sağlık davranışlarını ve sonuçlarını etkileyen beslenme alışkanlıklarının da içinde olduğu yaşam tarzı değişikliklerini kapsayan geniş toplumsal ve kültürel dinamiklerle yönlendirilmektedir. Bu araştırma, kanser hastalarının diyet ve yaşam tarzı değişikliklerine nasıl yaklaştıklarını incelemektedir. Çalışmada, özellikle bu değişimlerin sağlık davranışları üzerindeki sosyo-kültürel etkilerine ve kişiye özel bakım yaklaşımlarının olası yararlarına odaklanılmaktadır. Keşifsel bir bakış açısıyla, fenomenolojik bir yöntem tercih edilmiş ve kanser hastalarının deneyimlerine derinlemesine odaklanılmıştır. Araştırmanın verileri, Batı Karadeniz Bölgesi'nde (Karabük, Zonguldak) ikamet eden 20 kanser hastasıyla yapılan derinlemesine görüşmelerle toplanmıştır. Bölgenin seçilmesindeki temel kaygı, Türkiye'de kanser istatistiklerinde ilk ikide yer almasıdır. Ayrıca bölgede yer alan ağır sanayi ve çevresel kirlilik, iyi beslenme ve sağlıklı yaşam kavramlarının da dikkat çekici iki değer olduğunu göstermektedir. Görüşmeler, hastaların ilk teşhisten itibaren beslenme alışkanlıklarını nasıl değiştirdiklerini, bu süreçte karşılaştıkları zorlukları ve beslenme kararlarını sürdürürken etkilendikleri toplumsal-kültürel etmenleri ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgularda beslenme pratiklerinin yaşam süresi ve kalitesi üzerinde belirleyici bir rol oynadığı gözlemlenmiştir. Ancak bu değişikliklerin hayata geçirilmesinde toplumsal normlar, kültürel beklentiler ve çevresel koşulların belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma, "sağlıklı yaşam" söyleminin kanser hastalarının üzerinde baskı yarattığını ve fazlaca bireysel sorumluluk yüklediğini, sağlık sorunlarının yapısal ve sistemik belirleyicilerini geri planda bıraktığını ortaya koymuştur. Sonuç olarak, bu araştırma, kanser hastalarının sağlıkla ilgili kararlarını yalnızca bireysel tercihler olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamlar içinde anlamak gerektiğini vurgulamakta; beslenme pratiklerinin ise hastalığın seyrinde ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesinde kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yas, Kanser, Yemek, Yaşam Kalitesi, Hastalık Deneyimi, Batı Karadeniz.

[1] Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

[2] İzmir Bakırçay Üniversitesi, Sosyoloji

Bakım Yükünün Ölçülebilir Hâle Getirilişi ve Hayati Risk Sınırının Yönetimi

Balkır Uysal[1]

Bakım verme, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan süreğen bir faaliyet olarak, profesyonel personelin kurumsal çerçevede sunduğu hizmetler şeklinde gerçekleşebileceği gibi, biyolojik bağ ya da yasal yükümlülükler doğrultusunda şekillenen ve aile içinde yürütülen informel bir formda da olabilir. Bu anlamda bakım emeği, duygusal bağla gerçekleştirilen, çocuk, yaşlı, engelli veya hasta bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasını içeren bir emek biçimi olarak tanımlanırken, bu süreçte ortaya çıkan fiziksel ve psikolojik sorunlar, sosyal izolasyon, ekonomik zorluklar ve şiddet riski gibi olumsuz sonuçlar bakım yükü kavramıyla ifade edilir. Literatürde, her ne kadar tanımlamalar konusunda ihtilaflar olsa da kavramsal düzen içinde bakım vermenin bir tür maliyet muhasebesi matrisine çekilerek yönetsel bir sürece indirgenmesi söz konusudur. Bakım emeği, çoğunlukla kadınlar (anneler, eşler) tarafından üstlenilen ve toplumsal cinsiyet rollerinin bu eşitsiz dağılımı pekiştirdiği bir faaliyet konumundayken, bakım yükü ise bu emeğin bedelini somutlaştıran, kurumlar tarafından "tükenmişlik düzeyi" veya "maliyet etkinliği" gibi metriklerle nesnelleştirilmeye çalışılan bir olgudur. Özellikle ruhsal engelli bireylerin bakımında, "düşük yoğunluklu" şiddetin hayati risk sınırına kadar "yönetilmesi" gereken bir parametre olarak görülmesi, ailenin ekonomik destek için sessiz kalması veya kurumların bakımı "sürdürülebilir" kılmak adına eşitsizlikleri görmezden gelmesi, bu iki kavramın iç içe geçtiği çelişkileri ortaya koymaktadır. Engellinin "selameti" odaklı çerçeveleme ile ruhsal engelli bireyin bakımının getirdiği ve farklı biçimlerde karşımıza çıkan duygusal çatışmaların çözümü bireysel psiko-eğitim programlarına (başa çıkma stratejileri gibi) havale edilirken, sosyal hizmet kurumlarının müdahale çerçevesi ise büyük ölçüde evde bakım desteğine odaklanmakta, bunun dışındaki uygulamalar ise oldukça sınırlı kalmaktadır. Türkiye'de ruh sağlığı alanındaki tertibatlar üzerine yürütülen doktora tezine dayanan bu çalışma, aile içinde üstlenilen informel bakım emeği kavramını, bu süreçte ortaya çıkan bakım yükünü ve kurumsal yaklaşımların sınırlarını eleştirel bir perspektifle analiz etme amacındadır.

Anahtar Kelimeler: Bakım Emeği, Bakım Yükü, Risk, Şiddet, Ruhsal Engellilik

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Hizmetler

Çözülmenin Eşiğinde: Duygular ve Toplumsal Bağlar

Nihal Demir[1]

Bu bildiri, kolektif bilincin çözülme süreçlerinde duyguların, yurttaşlık ve sınıf bilinci üzerindeki etkisini siyaset sosyolojisi çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Klasik sosyolojinin ana akım geleneğinde kolektif bilinç; toplumsal bütünleşmenin başat unsuru olarak tanımlanır ve modernleşmenin yükselişi, bireyselleşmenin artışıyla birlikte kolektif bilincin zayıflayacağı öne sürülür. Çağdaş dönemde ise ekonomik eşitsizlikler ve siyasal kutuplaşma ile birlikte yurttaşlık ve sınıf bilincinde kırılmalar belirginleşirken öfke, güvensizlik ve yabancılaşma gibi duyguların yükselişi izlenir.

Çalışmada; Türkiye'deki kolektif bilinç eksenindeki çözülmelerin duygularla nasıl bir ilişki kurduğu ampirik verilerle analiz edilmiştir. Araştırma verilerinden; yurttaşların, devletle ve sınıfsal aidiyetleriyle kurdukları duygusal bağlara ve bu bağların değişim dinamiklerine dair bulgulara ulaşılmış, Mart 2025'te tamamlanmıştır.

Çalışmada PURE INPUT araştırma şirketi ile tarafımızca birlikte yürütülmüş olan araştırmanın verileri, KONDA'nın Biz Kimiz, Anayasa Algısı, Toplumsal Cinsiyet, Gençlik gibi tematik araştırma verileri, TÜSES'in sınıf ve kimlik, seçmen davranışları, orta sınıfa yönelik araştırma raporları, TESEV'in yurttaşlık, devlet algısı, demokratikleşmeye yönelik kamuoyu araştırmaları gibi pek çok araştırmadan yararlanılmıştır. Araştırmalar, yurttaşlık algısı, sınıfsal konum, toplumsal güven, politik katılım vb. değişkenler aracılığıyla kolektif bilinç ve duygular arasındaki ilişkiyi anlamakta bulguya dayalı temel oluşturmuştur. Çalışmanın kavramsal çerçevesinin ana ekseni ise Durkheim'ın kolektif bilinç kavramı, Hochschild'ın duygu sosyolojisi çalışmaları ve çağdaş emek çalışmaları literatürüyle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre kolektif bilinç çözülürken duygular, sadece bireysel deneyimler sınırlılığında değil, sınıf ve yurttaşlık aidiyetlerini de yeniden üreterek biçimlendirmektedir. Çalışmada, siyaset sosyolojisi bağlamında duyguların, kolektif bilincin çözülme dönemlerinde üstlendiği role ayrıca/ ya da değişimine ve kolektif bilincin güçlendirilmesinde duyguların nasıl yönetileceğine dair perspektif geliştirilerek, ekonomik eşitsizlikler ve yurttaşlık pratiklerinin toplumsal duygular üzerindeki etkilerine odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duygu, Kolektif Bilinç, Siyaset Sosyolojisi

[1] Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji

Duygu Sosyolojisi Bağlamında Marx'ı Yeniden Düşünmek

Süeda Karadeniz[1]

Sadece öznel deneyimlerin ürünü olmaktan çok uzak olan duygular ilişkileri, sosyal ve kültürel normları ve toplumsal yapıları hem etkileyen hem de etkilenen sosyal oluşumlardır. Duygular yaratıcılığın yolunu açar, sosyal hareketleri harekete geçirir ve karmaşık bir dünyada aidiyet duygumuzu pekiştirir ya da uzaklaştırır. Duygu sosyolojisi, artan ilgiye rağmen, sosyolojinin diğer alt alanlarının aksine bütüncül bir kavramsallaştırma, sınıflandırma ve teorik çerçeveden yoksundur. Bir alanda analiz yapmak isteniyorsa, o alandaki unsurların tarihselliği içinde izlerinin sürülmesi gerekmektedir. Klasik sosyolojide duyguların okunması, eksik bir bağlam üzerinden ele alınmış ve bu haliyle kurumsallaşmıştır. Bu çalışma, Marx'ın eserlerinde duyguların nasıl kavramsallaştırıldığını inceleyerek, klasik sosyolojide sıklıkla ihmal edilen bu boyutu yeniden görünür kılmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu şudur: Marx'ın toplumsal analizlerinde duygular nasıl konumlandırılmıştır ve bu yaklaşım günümüz duygu sosyolojisine ne tür bir katkı sunabilir?

Marx'ta duygular, yabancılaşma, sınıf mücadelesi ve ideoloji bağlamında tarihsel ve yapısal bir zemine oturtulur. Kapitalist üretim, yalnızca emeği değil, bireyin bedenini, duygusal dünyasını ve toplumsal bağlarını da araçsallaştırır ve denetime tabi kılar. Egemenlik ilişkileri, korku, huzur ve melankoli gibi duyguları ideolojik birer araç olarak seferber ederken; acının bedenlerde biriktirdiği öfke, yabancılaşma ve empati gibi duyguları bastırılmış sınıfsal deneyimlerin ifadesi olarak kolektif eylem potansiyelini içinde barındırır. Marx'ın metinlerinde duygular, yalnızca edilgen yaşantılar değil toplumsal dönüşümün duygusal dinamikleri olarak belirir.

Marx'ın duygulara yaklaşımı, yalnızca bireysel hisleri değil aynı zamanda üretim ilişkilerinin ve sınıfsal konumların bedende ve zihinde bıraktığı izleri de içermektedir. Duyguların yalnızca bastırılmışlık değil, dönüşümün de habercisi olduğunu savunarak bireye aktif bir katılım sağlar. Bu bağlamda, Marx'ın düşüncesi çağdaş duygu sosyolojisi için diyalektik, yapısal ve tarihsel bir katkı sunma potansiyeline sahiptir. Bu çalışma, Marx'ın duygulara ilişkin çözümlemelerini merkeze alarak duygu sosyolojisinin hem kuramsal yapısını hem de çağdaş yönelimlerini tarihsel ve eleştirel bir perspektifle yeniden değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygu Sosyolojisi, Karl Marx, Yabancılaşma, Beden, Sınıf Mücadelesi

[1] Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyoloji

Sürdürülebilir Toplumlarda Sürdürülemeyen İlişkiler: Duygusal Sürdürülebilirlik Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme

Betül Akgöl[1]

Birleşmiş milletler tarafından ilan edilen 2030 sürdürülebilir kalkınma gündemi, sürdürülebilirlik kavramının uluslararası düzeyde önemini artırarak bu alanı küresel politika ajandalarının merkezine oturmuştur. Ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere temel üç bileşenden oluşan sürdürülebilirliğin son zamanlarda sosyal boyutu ile gerek ulusal gerek uluslararası camiada birçok sosyal bilimcinin dikkatini çektiği gözlemlenmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik genel anlamda bireylerin refahını esas alarak, onların toplumsal katılımı ve psikososyal bütünlükleri gibi alanlara odaklanarak sürdürülebilirliğin daha insan merkezli boyutuna karşılık gelmektedir.

Ne var ki birçok uluslararası örgüt ve kuruluşların hassas olduğu küresel sürdürülebilirlik hedeflerine rağmen gerek dünyada gerekse ülkemizde romantik ilişkiler ve bu kapsamda evlilik ve aile gibi kurumlarda ciddi düzeyde bir kırılganlık ve çözülme hakimdir. TUİK verilerine göre Türkiye'de son 20 yılda boşanma oranlarında %89 oranında artış söz konusudur. Bu oran biz sosyal bilimciler için toplumsal ilişkiler düzeyinde duygusal bağların sürdürülebilirliğinde ciddi bir kriz yaşandığı olgusuna dikkat çekmektedir.

Bu bildiride son zamanlarda meydana gelen kırılganlığın ve çözülmelerin nedenleri sosyolojik bir düzlemde Eva Illouz'un duygular sosyolojisi perspektifinden tartışılacaktır. Illuoz'a göre aşk, evlilik ve duygusal yakınlık gibi olgular salt bireysel tercihlerle değil, sekülerleşme, tüketim kültürü ve piyasa ideolojisinin etkisiyle yeniden şekillenmektedir. Bu yeni oluşumlar duygusal ilişkileri adeta meta düzeyine indirgemekte ve bağların ve ilişkilerin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.

Bu bağlamda ilişkilerin söz konusu bu sürdürülemezliği değerlendirilmek üzere sosyal sürdürülebilirliğin alt bir bileşeni olarak "duygusal sürdürülebilirlik" kavramı tartışılacaktır. Öte yandan sürdürülebilirliğin ekonomik ve çevresel bileşenlerini güçlendirmek adına politika yapıcılar çeşitli girişimlerde ve uygulamalarda bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle sosyal sürdürülebilirliğin alt bir bileşeni şeklinde değerlendirilen duygusal sürdürülebilirlik olgusunu güçlendirmek bağlamında bazı politika önerilerinde bulunulacaktır. Çünkü sürdürülebilir bir toplum yaratmak yalnızca çevresel ve ekonomik ve makro sosyal parametrelerle değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal yapının bütünlüğüyle mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Sosyolojisi, Sosyal Sürdürülebilirlik, Duygusal Sürdürülebilirlik, Duygu Sosyolojisi, Aile Sosyolojisi.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Din Sosyolojisi

Algı ve Söylem Odaklı Tartışmaların Ötesinde Türkiye'de Aile Gerçekliğini Bulmak

Mahmut Hakkı Akın[1]

2000'li yıllarda Türkiye'de evlenme, boşanma ve doğurganlık hızı gibi demografik verilerin değişimi özellikle aile odağında tartışmaların gündem olmasına sebep olmuştur. Erkeklerde ve kadınlarda ilk evlilik yaş ortalamasının yükselmesi, ailede çocuk sayısı, normal ya da sezaryen doğum gibi konular etrafında birçok tartışma genelde politik bir bağlamda yapılmıştır. Ayrıca medyada gündüz kuşağı programları, üçüncü sayfa haberleri ve sosyal medya mecralarındaki paylaşımlar ve tartışmalar, aile kurumunun zarar gördüğü şeklindeki söylemlere kaynaklık etmiştir. Demografik göstergeler ve gündem olan tartışmalar, 2025 yılının Türkiye'de Aile Yılı olarak kabul edilmesinin sebepleri olarak gösterilmiştir. Bütün bu gelişmelerde sosyolojik bilginin ne kadar itibar gördüğü ve politika uygulama noktasında karşılığının olacağı da meselenin başka bir yönüdür. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan başta Türkiye Aile Yapısı Araştırması olmak üzere ulusal ve uluslararası araştırmalar, aile konusunda farklı konular bağlamında değişim eğilimlerini yansıtmaktadır. Ayrıca aile önemli bir değişim konusu olduğu için hakkında sosyoloji başta olmak üzere pek çok sosyal bilim alanında lisansüstü tezler, projeler ve akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bu bilimsel çalışmalar, farklı konularda aile hakkında üretilen algı ve söylemler ile toplumsal gerçeklik arasındaki mesafeleri tespit etme noktasında önemli veriler sunmaktadır. Bu bildiri, Türkiye'de aile konusunu Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları mikro verilerine yansıyan temel eğilimlerin yanında Eurostat, OECD aile veri tabanı ve Dünya Değerler Araştırması'na yansıyan veriler üzerinden, karşılaştırmalı olarak analiz etmek amacındadır. Türkiye'de aileye dair temel kabuller ve değerlerdeki değişim ve süreklilikler, tartışmalara kaynaklık eden algı ve söylemler de dikkate alınarak değerlendirilecektir. Nicel veri ve göstergeler, istatistik tekniklerine göre analiz edilecektir. Böylece aile kurumunun Türkiye'de toplumsal gerçeklik bağlamı ve aile konusunda uluslararası eğilim ve yönelimler karşısındaki konumu tespit edilmeye çalışılacaktır.

[1] Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Boşanma ve Yeniden Evlenme Pratiklerinin Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Değerlendirilmesi

Çağrı Elmas[1]

Nurşen Adak[2]

Son yıllarda küresel ölçekteki sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümler, aile yapısında önemli kırılmalara ve yeniden yapılanmalara yol açmıştır. Bu dönüşümün en dikkat çekici boyutlarından birisiyse boşanma ve yeniden evlilik pratiklerinin giderek artan bir şekilde gündelik yaşam pratiklerine yerleşmesi ve buna bağlı olarak karmaşık aile yapılarının ortaya çıkmasıdır. Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında, evlilik yalnızca partnerlik ilişkisi değil, aynı zamanda belirli toplumsal cinsiyet rollerinin kurumsallaştığı ve yeniden üretildiği iktidar alanıdır. Bu bağlamda Türkiye'de boşanma ve yeniden evlenme pratikleri, sadece bireysel tercihlerin değil, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve normlarının yeniden kurulduğu süreçler olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada, TÜİK'in 2021 yılına ait Aile Yapısı Araştırması mikro veri setinden elde edilen veriler kullanılarak, boşanma ve yeniden evlilik olguları toplumsal cinsiyet perspektifiyle ikincil veri analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu çalışmada ise TAYA-2021 mikro veri setinde yer alan toplumsal cinsiyet algısı ve evlilik beklentileri ölçekleri kullanılarak boşanmış ve yeniden evlenmiş bireylerin evlilik pratiklerine ilişkin veriler analiz edilmiştir. Araştırma, Türkiye'de geleneksel cinsiyet rollerinin evlilik, boşanma ve yeniden evlilik kararlarında belirleyici bir unsur olmaya devam ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte kuşak farklılıkları ve toplumsal cinsiyetin kesişimsel etkisi, bireylerin bu kararlara yüklediği anlamları dönüştürmektedir. Genç kuşaktaki kadınların boşanma veya eş kaybı sonrası yeniden evlenmeye dair tutumları, ekonomik sermaye ve maddi güvence gibi faktörlerle şekillenmekte; bu grup, yeniden evleneceği erkeklerde yüksek gelir ve varlıklı aile geçmişi gibi özellikleri ön plana çıkarmaktadır. Öte yandan ileri yaş kadınların yeniden evlenmeye daha mesafeli yaklaştığı; yaşlı erkeklerin ise kadınlara kıyasla yeniden evlenmeye daha açık ve istekli oldukları gözlemlenmektedir. Erkeklerin önceki evlilik deneyimleri, sonraki evliliklerden beklentilerini biçimlendiren önemli referans noktası haline gelmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'de boşanma ve yeniden evlenme pratiklerinin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle iç içe geçmiş biçimde seyrettiği; evlilik kararlarının sadece bireysel değil, aynı zamanda yapısal ve kültürel koşullar tarafından belirlendiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Aile Yapısı, Boşanma, Yeniden Evlenme, Toplumsal Cinsiyet

[1] Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sosyoloji

Sembolik şiddet ve Hukuki Alan: KHK'lıların Boşanmalarının Hukuki Nedenleri

Yasemin Ceylan[1]

Türkiye'de 20 Temmuz 2016'da ilan edilen OHAL sürecinde çıkarılan 32 KHK ile 152 bin kamu personeli kamu görevinden ihraç edilmiştir. KHK'ların KHK'lılar açısından hukuki ve ekonomik düzeyde ciddi sonuçlar doğurmasının yanı sıra, özel yaşam alanında da radikal etkiler yaratmıştır. Bu süreç, KHK'lılar arasında intihar, sağlık sorunları ve özellikle boşanmalara neden olmuştur. Araştırma, iktidarın uyguladığı sembolik şiddetin öngörülmeyen bir sonucu boşanmalara odaklanmaktadır.

Araştırma, KHK'lılar arasında artan boşanmaların hukuki nedenlerini Pierre Bourdieu'nun "hukukun gücü", "hukuk alanı" ve "sembolik şiddet" kavramları çerçevesinde incelemektedir. Siyasal iktidar, hukuku yalnızca zor kullanma aygıtı değil, aynı zamanda toplumsal meşruiyet üretme aracı olarak kullanmaktadır. KHK'lıların maruz kaldığı hukuki süreçler, sembolik şiddet mekanizması olarak işlev görmüştür. İktidar, yalnızca kamu personelini görevden uzaklaştırmakla kalmamakta; aynı zamanda mahkemeler aracılığıyla bu uygulamalarını meşrulaştırmaktadır. Böylece KHK'lıların yaşadığı hak ihlallerinin toplumsal düzeyde "doğallaşmasına" neden olmaktadır.

Araştırma, 2024'ün son çeyreğinde Türkiye ve yurt dışında yürütülen saha çalışmasına dayanmaktadır. Çalışma 14 derinlemesine mülakat ve 103 KHK'lı katılımcıyla gerçekleştirilen anket çalışmasına dayanmaktadır. Karma yöntem yaklaşımıyla toplanan veriler, tanımlayıcı ve ilişkisel analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre; tutukluluk sürelerinin uzaması, KHK süreciyle birlikte yitirilen toplumsal statü ve aile bireylerinin "KHK'lı" olarak damgalanması, çiftlerin aile içindeki sembolik konumlarını sarsmıştır. Katılımcılar, hukuki süreçlerin ve cezaevi koşullarının evliliklerini doğrudan etkilediğini belirtmektedir. Katılımcıların %21'i evliliklerindeki temel sorunun eşin cezaevine girmesi, %13'ü ise uzun tutukluluk sürelerinin boşanmalarını tetiklediğini ifade etmiştir. Ayrıca bazı katılımcıların ihraç edilme korkusuyla boşanma kararı aldığı görülmüştür. Sonuç olarak politik ve hukuki alanda yaşanan yapısal kriz, aile ilişkilerini kırılgan hale getirmiştir.

Çalışma, KHK'ların öngörülmemiş toplumsal sonuçlarını ve sembolik şiddetin aile kurumu üzerindeki yıkıcı etkilerini gözler önüne sermektedir. Bu sonuçlar, KHK sonrası boşanmaların ekonomik, ideolojik ve duygusal nedenlerinin temelinde büyük ölçüde hukuki süreçlerin yattığını göstermekte; hukuk politikalarının aile yapısını dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Pierre Bourdieu, Sembolik Şiddet

[1] Bağımsız Araştırmacı, Sosyoloji

Kırsal Alanda Boşanmış Kadınların Boşanma Sonrasındaki Deneyimleri Üzerine Niteliksel Bir Araştırma

Elif Baş[1]

Evlilik sözleşmesinin hukuksal açıdan sona ermesi anlamına gelen boşanma, aile yapısında meydana gelen değişimler nedeniyle geç modern toplumlarda daha yaygın bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Bunun temel nedenlerinden biri de boşanmaya yönelik geleneksel bakış açısının değişmeye başlamasıyla ilgilidir. Hukuki kazanımlar, bireyselleşme eğilimleri, küresel düzeyde yaşanan gelişmelerle birlikte boşanmaya yönelik bakış açısı değişmeye başlamış, görece daha hoşgörülü ve kabul edilebilir bir olgu haline evrilmiştir. Ancak bunun yanında daha geleneksel normların hüküm sürdüğü yerleşim yerlerinde boşanmaya karar vermek ve evliliği sonlandırabilmek daha sancılı bir şekilde ilerlemektedir. Bu araştırmada kırsal bir bölge olarak nitelenebilecek bir yerleşim yerinde yaşayan boşanmış kadınların kent dışı bir alanda hayatlarını nasıl sürdürmeye çalıştıklarına odaklanılmıştır. Çalışmada teorik bakış açısı olarak toplumsal cinsiyet kavramı ve feminist yaklaşımdan faydalanılmıştır. Feminist teoriyle kadınların geleneksel normlarla çevrili oldukları yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları zorluklar ortaya konulmaya çalışılmış; aynı zamanda katılımcıların bu zorluklar karşısında ne gibi stratejiler geliştirdikleri üzerinde de durulmuştur. Araştırma, Manisa'ya bağlı Kırkağaç ilçesinde yaşayan çalışan, eğitim düzeyi görece düşük, boşanmış kadınlarla yürütülmüştür. Kadınlar geleneksel normların hakim olduğu dar bir çevrede yaşamlarını sürdürmekte ve bulundukları ilçenin yapısı gereği ataerkil bir toplum yapısında kendi öznelliklerini var etmeye çalışmaktadırlar. Çalışma grubu olarak seçilen Kırkağaç'da yaşayan boşanmış 10 kadınla Temmuz 2024- Mart 2025 tarihlerinde yürütülen çalışmada feminist fenomenolojik bir desen benimsenmiş olup, derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analizle yorumlanmıştır. Araştırmada boşanmış kadınların başta aileleri tarafından baskıya maruz kaldıkları, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı birtakım zorluklarla karşılaştıkları ve bunlarla mücadele etmek için çeşitli stratejiler geliştirdikleri sonucuna varılmıştır. Boşanmış olmak kadınlar için psikolojik olarak yeni bir hayatın başlangıcı olarak yorumlanmakta, ekonomik açıdan ise birtakım zorlukları da beraberinde getirmektedir. Kadınlar, boşanma sonrası ekonomik bağımsızlıklarını korumakta zorlanırken ve duygusal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu süreci deneyimlemiş olan kadınların yeniden evlenme isteklerinin olması da anlatılardan yola çıkarak patriyarkal sistemin üretmiş olduğu ideolojik yapıyla yakından ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

[1] Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Hizmetler

Gelenekten Geleceğe: Anadolu Mutfak Kültüründe Sürdürülebilirlik İzleri

Kevser Demirbağ[1]

Sürdürülebilirlik, modern dünyada sıklıkla soyut ve Batı merkezli politikalar çerçevesinde tartışılan bir kavram olarak ele alınmakta, bu da yerel toplulukların gündelik yaşam pratiklerinde var olan sürdürülebilir uygulamaların göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Anadolu'nun kırsal bir ilçesi olan Keskin'de faaliyet gösteren yerel esnaf lokantaları üzerinden, geleneksel mutfak kültürünün sürdürülebilirlikle nasıl kesiştiğini incelemekte ve bu kesişimin modern sürdürülebilirlik ilkeleriyle nasıl örtüştüğünü analiz etmektedir. Araştırmada nitel yöntem kullanılmış, veriler yarı yapılandırılmış mülakatlar ve katılımcı gözlemle toplanmıştır. Keskin ilçesinde uzun yıllardır faaliyet gösteren 10 farklı lokanta işletmecisiyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, geleneksel yemek yapım teknikleri, malzeme tercihleri, atık yönetimi, çıraklık sistemi ve müşteri alışkanlıkları gibi temalar üzerinde durulmuştur. Toplanan veriler, MAXQDA 2024 yazılımı kullanılarak kodlanmış ve sürdürülebilirlikle bağlantılı tematik analizler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, sürdürülebilirliğin bölgede büyük ölçüde kavramsallaştırılmamış olmasına rağmen, gündelik hayat pratiklerinde yaşandığını göstermektedir. Araştırma bulgularına göre; cam sürahi, bardak ve metal çatal-bıçak gibi tekrar kullanılabilir araç gereçlerin yaygın olarak kullanılması, yemek artıklarının sokak hayvanlarına verilmesi, yerel ve mevsimsel malzeme tercihleri, israfın azaltılmasına yönelik geleneksel yöntemlerin hâlen uygulanmakta olması, modern sürdürülebilirlik ilkeleriyle örtüşen pratikler olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, hazır gıda kültürünün yükselişi, dışarıdan yemek siparişi hizmetlerinin yaygınlaşması, zincir marketlerin tüketimi kolaylaştıran ürün politikaları ve yalnız yaşamın artması gibi unsurların, bu geleneksel pratikleri tehdit ettiği de saptanmıştır. Özellikle genç kuşaklar arasında çıraklık sistemine ilginin azalması ve hazır gıdaya yönelimin artması, geleneksel sürdürülebilirlik alışkanlıklarının sürekliliğini tehdit etmektedir. Çalışmada ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın, tarihsel gelişimi ve BM'nin 17 SKA'sı üzerinden yalnızca çevresel değil, sosyal ve yönetişim boyutlarını da içerdiği vurgulanmıştır. Ancak bu hedeflerin, yerel kültürel yapılar dikkate alınmadan uygulanmasının başarı şansını azalttığı ifade edilmiştir. Anadolu gibi köklü kültürel geçmişe sahip bölgelerde sürdürülebilirlik, tarihsel bir temele dayandığından, geleneksel yaşam pratiklerinin modern politikalarla bütünleştirilmesi gerekmektedir. Keskin örneği, sürdürülebilirlik politikalarının yerel dinamiklere göre şekillenmediğinde halk tarafından soyut ve uygulanamaz bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürülebilirlik, Kırsal Yaşam, Geleneksellik

[1] Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Veganizm: Kimlik İnşası ve Grup Dinamikleri

Çağla Erten[1]

Melike Akbıyık[2]

Öznel kimliklerin kamusal alanda görünürlük kazandığı 1960'lı yıllarda toplumsal yapıda dönüşümler yaşanmıştır. Bu süreçte ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlerden biri de veganizmdir. Tarihsel süreç içinde vejetaryenlik ve ekolojik hareketten ayrılarak özerk bir yapı haline gelmiştir. Günümüzde ise her geçen gün etkisini ve bilinirliliğini arttırmaktadır. Bu çalışma temel olarak veganların grup dinamiklerini, grubun parçası olduktan sonra farklılaşan değerlerini ve gruba duyulan aidiyet hissini açıklama çabası taşımaktadır.

Veganlık hakim normların dışında tutulan ve bu nedenle öteki haline gelen bir kimliği ifade etmektedir. Bu nedenle veganlığı sürdürmek ve yeniden üretebilmek için benzer deneyimlerin paylaşıldığı bir gruba ihtiyaç duyulmaktadır. Grupla kurulan aidiyet ilişkisi vegan kimliğinin sürdürülmesinde önemli bir rol üstlenmiş olsa da toplumsal düzlemde iç ve dış grup ayrımının derinleşmesine neden olabilmektedir. Çalışmanın amacı vegan kimliğinin gruba duyulan aidiyet duygusuyla nasıl sürdürüldüğünü keşfederken aynı zamanda toplumsal düzlemde farklılaşma yaratıp yaratmadığını incelemektir.

Nitel araştırma yöntemleriyle yürütülen bu çalışma, katılımcıların öznel deneyimlerine odaklanan fenomenolojik desen doğrultusunda oluşturulmuştur. 2024 yılının Temmuz ayında etik kurul onayının alınmasının ardından saha araştırmasına başlanmıştır. Sekiz aylık süre boyunca katılımcı gözlem tekniğiyle vegan grubun gündelik pratikleri ve grup içi etkileşimleri incelenmiştir. En az bir yıldır vegan olan ve vegan grubun mensubu 10 katılımcı ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler İstanbul ilinde ve yüz yüze olacak şekilde tamamlanmıştır.

Elde edilen veriler, vegan yaşamın yalnızca etik kaygılarla tercih edilmediğini göstermektedir. Bireyler yaşamlarındaki kırılma anlarında anlam arayışına yönelmekte ve bu süreçte benliklerini vegan kimliği etrafında yeniden inşa etmektedir. Bu dönemde vegan bir gruba dahil olmaları kimliğin toplumsal düzlemde onaylanmasının yanı sıra aidiyet duygusunu da pekiştirmektedir. Grup dinamikleri incelendiğinde temel olarak hiyerarşik bir yapının olmadığı gözlenmiştir. Katılımcılar grup içinde lider figürünün ve çatışmaların olmadığını ifade etmiştir ancak gözlemler sonucu bazı kişilerin daha görünür ve merkezi konumlarda yer aldığı görülmüştür. Bu örtük liderlik aynı zamanda grup içindeki çatışmalarının temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimler: Veganizm, Sosyo-Kültürel Değişim, Grup Dinamikleri, Aidiyet

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji

Dijital Ortamda Engelli Bedenin Dönüşümü: Pubg Mobile Örneği

Özgü Kuşçu[1]

Günümüzde dijitalleşme, bireylerin gündelik yaşam alışkanlıklarından toplumsal katılım yollarına kadar çok katmanlı bir dönüşüm yaratmıştır. Bu dönüşümün önemli odaklarından biri olan dijital oyunlar, artık yalnızca bir eğlence aracı değil; bireylerin yeni ilişki ve özneleşme biçimleri geliştirdikleri kültürel alanlar haline gelmiştir. Dijital oyun evreni, fiziksel sınırların silikleştiği, avatarlar yoluyla kimlik ve beden temsillerinin yeniden üretildiği bir mekân olarak öne çıkmakta olup, özellikle fiziksel engellilik bağlamında farklı bir önem taşımaktadır. Toplumsal yaşamda fiziksel engellilik, hâlâ normatif beden anlayışı ve yapısal sınırlılıklar çerçevesinde tanımlanmaktadır. Engelli bireyler yalnızca fiziksel mekânlarda değil, sosyal ilişkiler içinde de dışlayıcı yaklaşımlara ve ötekileştirici temsillere maruz kalmaktadır. Ancak dijital oyunlar, fiziksel engelin görünürlüğünü azaltan, beceri ve strateji odaklı yapılarıyla engelleri büyük ölçüde aşarak bireylerin kimliklerini özgürce ortaya koyduğu alanlar sunmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, şu temel araştırma sorusuna yanıt aramaktadır: "Dijital oyunlar, fiziksel engelli bireylerin beden deneyimlerini, temsillerini ve toplumsal ilişki biçimlerini nasıl dönüştürmektedir?"

Yüksek lisans tezi kapsamında yürütülen çalışma, 2025 yılında Türkiye'nin farklı illerinden, 18 yaş üstü 19 fiziksel engelli bireyin katılımıyla gerçekleşmiştir. Fiziksel engelli bireylerin dijital oyun deneyimlerini bağlamsal bir çerçevede anlamak ve yorumlamak amacıyla nitel araştırma yöntemi ve hermenötik fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Küresel ölçekte geniş oyuncu kitlesi ve avatar temsilleri gerekçesiyle örneklemde, PUBG Mobile oyunu tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları, katılımcıların oyun deneyimlerini, toplumsal etkileşimlerini ve kimlik inşa süreçlerini derinlemesine anlamayı hedefleyecek şekilde araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Katılımcılar, belirli kriterlere göre amaçlı örnekleme yöntemiyle; örneklemi çeşitlendirmek amacıyla ise kartopu örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Görüşmeler; Zoom, Microsoft Teams ve oyun içi sohbet gibi çevrimiçi platformlarda yapılmıştır. Bu yöntem, coğrafi sınırlılıkları aşmak ve erişilebilirliği sağlamak için tercih edilmiştir. Veriler, MAXQDA 24 yazılımıyla tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiş ve bağlamsal bir çerçevede yorumlanmıştır. Bulgular, dijital oyun ortamlarının fiziksel engelli bireyler için sadece boş zaman etkinliği değil; aynı zamanda bedensel özgürleşme, toplumsal görünürlük ve katılım açısından olanaklar sunduğunu göstermektedir. Katılımcılar, dijital ortamda fiziksel engellerin arka planda kaldığını ve performansa dayalı ilişkiler kurabildiklerini belirtmiştir. Oyun içerisinde kurulan arkadaşlıklar ve sosyal ilişkilerde yeni imkânlar yaratılmıştır. Yayın platformları üzerinden içerik üreten bazı katılımcılar, dijital dünyada kendilerini daha özgür hissettiklerini ve kimliklerini yeniden kurguladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, dijital oyunların yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de kapsayıcılık ve görünürlük sunduğunu göstermektedir.

Dijital beden deneyimi, kimlik inşası ve toplumsal katılım süreçlerini çözümleyebilmek amacıyla çalışmada çeşitli kuramsal yaklaşımlar kullanılmıştır. Bu bağlamda, Foucault, Castells ve Gadamer gibi düşünürlerin kavramsal çerçeveleri, dijital beden ve kimlik temsillerinin anlaşılmasına katkı sunmuştur. Özellikle Gadamer'in yorumbilgisel bakışı, katılımcı deneyimlerini kendi toplumsal ve kişisel bağlamları içinde değerlendirilmesine imkân tanırken; Baudrillard'ın gerçeklik ve hipergerçeklik kavramları, dijital ortamda temsilin dönüşümünü çözümlemede işlevsel olmuştur. Araştırma, yalnızca fiziksel engelli bireylerin dijital ortamdaki varoluş biçimlerini anlamaya odaklanmamış; aynı zamanda bu bireylerin karşılaştıkları problemleri, talepleri ve ihtiyaçları da görünür kılmıştır. Görüşmeler hem toplumsal farkındalık hem de dijital alanların kapsayıcılığı açısından önemli veriler sunmaktadır. Böylece engelli oyuncuların deneyimlerine dayanan, çözüm üretmeye yönelik öneriler elde edilmiştir. Mevcut literatürde, dijital oyunlar ile engellilik olgusunu fiziksel beden deneyimi ekseninde ele alan sosyolojik çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma, söz konusu alandaki kuramsal ve yöntemsel boşluğa odaklanarak, dijital oyun kültürü ve engellilik çalışmaları literatürüne özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Fiziksel Engellilik, Gerçeklik, Hiper Gerçeklik, Oyun Kuramı

[1] Sosyolog, Trakya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Araştırmaları

Dijitalleşmenin Görünmeyen Maliyeti: Yapay Zeka Destekli Bir İşyerinde Kolektif Kaygı

Sima Türküner[1]

Yapay zeka destekli verimliliğin vaadi, büyüyen iş güvencesizliği ve çalışanların yaşadığı kolektif kaygı açısından nasıl anlaşılıyor? Yapay zeka, çeşitli sektörlerde üretkenliği önemli ölçüde artırma potansiyeline sahiptir. Ancak, yapay zeka yerleşik rolleri değiştirmeye devam ettikçe çalışanların potansiyel vasıfsızlaşması ve iş güvenliği üzerindeki etkisi konusunda endişeler bulunmaktadır. Günümüzün hızlı tempolu dijital dünyasında, yalnızca hazırlıklı olmakla kalmayıp yeni beceriler edinmeye ve yapay zeka destekli değişikliklere uyum sağlamaya istekli olan bireylerin değeri her zamankinden daha önemlidir.

Bu araştırma, dijitalleşmenin ve yapay zekanın (YZ) çalışma ortamları üzerindeki derin etkisini araştırıyor ve özellikle çalışanlar arasında YZ'nin işleri üzerindeki etkisine ilişkin büyüyen kolektif kaygıya odaklanıyor. Yapay zeka, özellikle teknoloji odaklı sektörlerde, bir zamanlar insanlar tarafından gerçekleştirilen görevleri otomatikleştirmeye devam ettikçe, yaygın bir iş kaybı korkusu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın temel amacı, yapay zekanın (YZ) hem kurumsal kültür dönüşümü hem de profesyonel faaliyetler üzerindeki derin ve çok yönlü etkisini araştırmaktır. Yapay zeka teknolojilerinin yönlendirdiği dijitalleşmenin yalnızca iş yeri dinamiklerini yeniden şekillendirmekle kalmayıp aynı zamanda üretkenlik, verimlilik ve çeşitli sektörlerdeki profesyonellerin gelişen beceri gereksinimleri gibi temel unsurları nasıl etkilediğini araştırmaktadır. Ek olarak, araştırma YZ'nın işten çıkarmaları belirlemedeki artan rolüne ve bunun sonucunda çalışanlar arasında ortaya çıkan kaygıya odaklanmaktadır. Çalışma, bu kaygıların çalışan moralini, işyeri uyumunu, statüsünü korumadaki yaşadığı endişe ile paniği (C. Wright Mills'in "status panic" kavramı ekseninde), genel organizasyon kültürünü nasıl etkilediğini ortaya çıkarmayı ve YZ odaklı dijital dönüşümün sosyolojik sonuçlarına ilişkin içgörüler sağlamayı amaçlamaktadır.

Yüksek lisans tezine dayanan bu çalışma, Türkiye'deki (ağırlıklı olarak İstanbul ve Ankara'daki) beyaz yakalı 23-50 yaş grubu profesyonelleri kapsamaktadır. Araştırmamızda finans, savunma sanayii, bankacılık ve üretim gibi çeşitli sektörlerdeki farklı beyaz yakalı unvan gruplarıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yaparak ve yapay zekanın iş süreçlerine dahil edilmesiyle ilgili görüşleri toplayarak size fayda sağlayacağımıza inanıyoruz.

Anahtar Kelimler: Otomasyon, Kolektif Kaygı, Statü Koruma Endişesi, İş Gücünün Dönüşümü

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Üreme Sağlığında Kadınların Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıbba Yönelişi: Feminist Bir Perspektif

Tuğba Özcan[1]

Bu sunum, kadın hastaların tıbbi karşılaşmalardan duyduğu memnuniyetsizliği toplumsal cinsiyet, kültür ve tıbbi otorite arasındaki etkileşim ekseninde ele almaktadır. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nde yürüttüğüm doktora araştırmam kapsamında gerçekleştirdiğim her biri 2–3 saat süren derinlemesine görüşmelere, katılımcı gözlem ve oto-etnografiye dayanan bulgular, doktor-hasta etkileşimlerinde saygısızlık, geçiştirme ve paternalizmin tekrar eden temalar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dinamikler, tıbbi tavsiyelere olan güveni zedelerken toplumsal cinsiyete dayalı dışlayıcı yapıları yeniden üretmektedir.

Sözlü sunum, 2024 yılında tamamladığım doktora araştırmama dayanmaktadır. Bu araştırma, Türkiye'de farklı şehirlerde yaşayan kentli, orta sınıf, yüksek eğitimli ve profesyonel kadınların üreme sağlığına yönelik alternatif ve geleneksel tıp yöntemlerini neden tercih ettiklerini anlamayı amaçlamaktadır. Katılımcıların biyomedikal sağlık hizmetlerine erişimleri olmasına rağmen, bu yöntemlere yönelmelerinin biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarda ne tür ihtiyaçlara karşılık geldiği sorusunu da gündeme getirmektedir.

Katılımcılar, dikkate alınmama ve sosyal normları hastanın özerkliğinin önüne koyan yönlendirmelerle karşılaştıklarını aktarmaktadır. Bu durum, yanlış tanı veya geç tanıya yol açmakta, tıbbi kültürün hastaların deneyimlerinden kopuk ve aşırı paternalist yapısını görünür kılmaktadır. Bazı anlatılar, jinekologların tedavi seçeneklerini kapsamlı biçimde tartışmayı reddederek, karar sürecini kadının medeni durumu ve çocuk sahibi olma isteği etrafında şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimine zemin hazırlamaktadır.

Tıbbi otoritenin kültürel ve ataerkil normlarla kesiştiği bu etkileşimler, önemli düzeyde tanıklık adaletsizliğine ve güç dengesizliğine işaret etmektedir. Örneğin, bağlamdan bağımsız biçimde yöneltilen bekâretle ilgili müdahaleci sorular, hasta mahremiyetini ihlal etmekte ve ataerkil toplumlarda damgalayıcı söylemleri pekiştirmektedir. Bu tür uygulamalar, doktora güven duygusunu zedelerken, kadınların kendilerini yetersiz ve bedensel olarak yabancılaşmış hissetmelerine neden olmaktadır.

Bununla birlikte, anlatılar kadınların bedensel farkındalık, “bedenlenme” ve iyileşme süreçlerinde sergiledikleri direnci de ortaya koymaktadır. Bu hikâyeler, feminist bir bakış açısıyla şekillenen, biyolojik, kültürel ve duygusal boyutları bütüncül biçimde ele alan hasta odaklı bir sağlık hizmeti anlayışına olan acil ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu çerçevede alternatif ve geleneksel tedavi yöntemlerini olasılıkları tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimler: Kadın Üreme Sağlığı, Alternatif ve Geleneksel Tıp, Biomedicine, Sağlık Sosyolojisi

[1] Dr., Core Araştırma Enstitüsü, Sosyoloji

Türkiye'de Toplumsal Pronatalizmin Yükselişi: Dönem ve çift Dinamiklerinin Doğurganlık Tercihlerine Etkisi[1]

Rumeysa Ceylan Şahin[2]

Ayşe Abbasoğlu Özgören[3]

2010'lardan bu yana Türkiye'de kadınlar arasında ideal çocuk sayısındaki artış ilk bakışta toplumda pronatalizmin arttığını düşündürmektedir. Bu artış, 2008 yılından bu yana kamusal söylemde yer alan "3 çocuk politikası" retoriğiyle de uyumludur. Ancak bu normatif değişim, doğurganlık niyetlerine veya davranışlarına yansımamıştır. Bu çalışma, Türkiye'de doğurganlık idealleri ve niyetlerinin belirleyicilerini, dönem etkileri ile çift dinamiklerini analiz sürecine dahil ederek incelemektedir. 2008, 2013 ve 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA) verileri kullanılarak hem betimsel hem de çok değişkenli lojistik regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Çalışma; sıfırdan üç veya daha fazla çocuğa kadar olan ideal çocuk sayısının ve farklı paritelere (çocuk sayısına) sahip bireylerde daha fazla çocuk sahibi olma niyetinin belirleyicilerini birleştirilmiş (pooled) TNSA verisi kullanarak incelemektedir. Açıklayıcı ve kontrol değişkenleri arasında; araştırma dönemi, sosyo-demografik faktörler (yaş, eğitim düzeyi, refah seviyesi, istihdam durumu), kadının özerkliği ile erkek partner ve çift özellikleri (evliliğin gerçekleşme türü, partnerlerin akrabalık düzeyi, partnerler arasında konuşulan dil vb.) yer almaktadır. Kesişimsel bir bakış açısıyla yapılan analizler, sosyo-ekonomik farklılıkların, partner, ilişki özelliklerinin ve dış makro etkilerin kontrolü olarak kullanılan araştırma döneminin — özellikle pronatalist politikalar kapsamında— değişen doğurganlık tercihlerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğurganlık Tercihleri, Nüfus Politikaları, Pronatalizm, TNSA

[1] Bu çalışma, Rumeysa Ceylan Şahin'in Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Nüfusbilim Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Ayşe Abbasoğlu Özgören danışmanlığında hazırlanan ve yazımı devam eden 'Türkiye'de Kadınların Doğurganlık Tercihlerinin Değerlendirilmesi ve Babalığa Nitel Yaklaşım' başlıklı doktora tezine dayanmaktadır

[2] Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Nüfusbilim

[3] Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji

Almanya'da Türkiyeli İşçilerin Çalışma Deneyimleri: Dışlanma, Sınıf İçi Konum ve Örgütlenme[1]

Akın Bakioğlu[2]

Bu çalışma, Almanya'daki Türkiyeli işçilerin çalışma deneyimlerini, dışlanma süreçlerini, sınıf içi konumlarını ve örgütlenme pratiklerini tarihsel ve güncel bir perspektifle analiz etmektedir. Baden-Württemberg eyaletine odaklanan araştırma, Türkiyeli işçilerin sosyo-ekonomik dönüşümünü anlamak için nitel ve nicel yöntemleri birleştirmiştir. 1961 Türkiye-Almanya İşgücü Anlaşması ile başlayan göç sürecinden 2025'e kadar uzanan dönemde, birinci, ikinci ve üçüncü nesil işçilerin deneyimleri; otomotiv, hizmet, inşaat ve tarım gibi sektörler, cinsiyet ve Stuttgart, Mannheim, Karlsruhe, Freiburg gibi kentsel bağlamlar üzerinden incelenmiştir. Baden-Württemberg'in sanayi ağırlıklı yapısı ve Türkiyeli nüfusun yoğun olduğu şehirler, çalışmanın mekânsal çerçevesini oluşturmuştur. Türkiyeli işçilerin sınıf oluşum süreçleri, tarihsel ve bölgesel dinamikler ışığında değerlendirilmiş; bulgular, Almanya'daki göçmen işçi topluluklarının sınıfsal ve kültürel entegrasyon süreçlerini yeniden düşünmeye yönelik politik ve akademik tartışmalara katkı sunmayı hedeflemiştir.

Araştırma, 49 derinlemesine mülakatla yürütülmüş olup, yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla işçilerin işyeri koşulları, ayrımcılık deneyimleri, sınıfsal algıları ve sendikal katılım gibi temalar keşfedilmiştir. Nitel veriler, 1961'den 2025'e kadar uzanan resmi istatistiklerle desteklenmiştir. Bu istatistikler, demografik profiller, işgücü piyasası göstergeleri, sendikal örgütlenme verileri ve ayrımcılık şikayetleri ile ilgili kurumsal raporları kapsamaktadır. Veriler, misafir işçi döneminden (1960'lar-1970'ler), aile birleşimi süreçlerine (1980'ler), entegrasyon politikalarının yoğunlaştığı yıllara (1990'lar-2010'lar) ve pandemi sonrası döneme (2020-2025) kadar uzun vadeli trendleri kapsamaktadır. Alman kurumlarının etnik köken bilgisi kaydetme konusundaki kısıtlamaları nedeniyle, Türkiye vatandaşı veya göçmen kökenli kategoriler üzerinden dolaylı analizler yapılmıştır. Araştırma, Türkiyeli işçilerin etnik, dil ve cinsiyet temelli dışlanma süreçlerini, vasıfsız işlerden vasıflı pozisyonlara geçiş gibi sınıf içi konum değişimlerini ve sendikal katılım ile dayanışma ağları gibi örgütlenme pratiklerini ortaya koymuştur.

Araştırmanın ortaya koyduğu dışlanma ve örgütlenme pratikleri, Türkiyeli işçilerin Baden-Württemberg'deki deneyimlerinin yalnızca ekonomik ve sosyal dinamiklerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda kültürel ve politik bağlamda da şekillendiğini göstermektedir. Tarihsel verilerle güncel bulguları harmanlayan çalışma, Türkiyeli işçilerin toplumsal dönüşümdeki rolünü derinlemesine anlamayı hedeflemiştir. Bu çalışma, TÜBİTAK 2219 Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı kapsamında desteklenmiştir.

[1] Bu sunum, 2224-B Yurt İçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı tarafından 2025 yılı 3. Dönemde desteklenmiştir.

[2] Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyoloji

Avrupa Göç Sisteminde Göç Endüstrilerinin İnşası

Zehra Hopyar[1]

Göç hareketleri bir yandan özgürlük, kendini gerçekleştirme, yenilik ve değişiklik arayışını hayata geçirme gibi görece olumlu çağrışımlara sahipken, madalyonun öteki yüzünde ölüm, sömürü, ırkçılık ve sınır dışı edilme gibi sonuçlar da içermektedir. Özellikle 2011'de başlayan Suriye savaşı sonucunda ülkesinden ayrılmak zorunda kalanların ezici çoğunluğunun madalyonun öteki yüzündeki kırımla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Ulus devletlerin sonunun geldiği ve 'küresel bir köye' dönüşen dünya tasavvurundan sınırların jiletli tellerle örüldüğü ve yükseltildiği, otoriter iktidarlarca 'yerli' olanın yeniden tanımlandığı ironik süreçte 'ıskartaya çıkan hayatlar' mültecilerindir. Avrupa Birliği'nin bu "yeni" göç hareketliliklerini 'kriz' olarak nitelendirerek 2015 yılından itibaren başlattığı göçün durdurulmasına yönelik uygulamalar ve bu dönemde insan kaçakçılığının belirgin biçimde artışı 'mültecilik sektörleri'nin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Zamanla Avrupa'ya yönelen göç hareketliliğindeki artış Avrupa devletlerinin sayıca fazla ve etkili yeni 'önlemlere' başvurmasıyla sonuçlanmıştır. İstenmeyen göçe yönelik alınan önlemler Avrupa sınırları dışında oluşturulan mülteci kampları, geri gönderme merkezleri, geri kabul anlaşmaları ve denizlerdeki geri itme uygulamaları olarak şekillenmiş, aşırı sağ partilerin ve medyanın faşist dili eşliğinde yerli halkın ırkçılığa varan ayrımcı tutumuna yol açmıştır. Bahsi geçen tüm bu "önlemler" küresel kapitalist sistem içinde 'sektör'den 'endüstri'ye evrilen bir gelişim göstermiştir. Bu çalışmada uluslararası göç ve kapitalizm arasındaki tarihsel bağlantı yok sayılmadan, Avrupa'da mültecilik sektörünün sözü geçen durdurma/engelleme ve buna bağlı ırkçı uygulamaların nasıl bir endüstriye dönüştüğü dönemsel olarak tartışılacaktır. Bu tartışmanın izi Avrupa Birliği'nin ve ülkelerinin 'yasal' çerçeveleri, geri itme ve gönderme uygulamaları, destekledikleri uluslararası projeler ve medyaya yansıyan ırkçı yönelimler üzerinden sürdürülecektir. Bu uygulamalarla göçün üçüncü ülkeler üzerinden taşeronlaştırıldığı, gözaltı merkezlerinin özel sermayelere aktarıldığı, mültecileri engellemek veya sınır dışı etmek için büyük yatırımlar yapıldığı çalışmanın temel bulguları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mültecilik, Göç Endüstrisi, Avrupa

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyoloji

Kadınların Camiyi Şekillendirme Pratikleri: Mekân, Toplumsal Cinsiyet ve Dini Aidiyetin Yeniden Şekillenişi

Can Yasemin Okay[1]

Bu bildiri, Almanya'nın Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinde yer alan büyük bir Türk-Alman DİTİB camisinde Ekim 2024-Nisan 2025 tarihleri arasında yürütülen doktora araştırmasına dayanmaktadır. Tümevarımsal yaklaşımla gerçekleştirilen bu etnografik saha çalışması, Türk-Alman Müslüman kadınların camideki toplumsal cinsiyet rollerini nasıl müzakere ettiklerini ve bu süreçte dini aidiyetlerini nasıl yeniden kurduklarını analiz etmektedir.

Camiler tarihsel olarak erkek merkezli dini ve mekânsal yapılar olarak kurgulanmışken, Almanya'daki göç bağlamında Türk-Alman camileri, asimilasyon korkusuna karşı dini ve kültürel normları pekiştirme amacıyla dönüşüm geçirerek aidiyet mekânları olarak şekillenmiş ve sosyal, kültürel ve eğitimsel işlevler kazanmıştır. Kadın, genç kız ve veli kolları gibi yapısal düzenlemelerin yanı sıra, kadınların girişimleriyle gerçekleştirdiği dini sohbetler, kurslar ve çeşitli etkinlikler aracılığıyla cami, kadınlar için sosyal ve kültürel alanlara dönüşmüş; bu alanlar kadınların hem camideki görünürlüklerini artırdığı hem de özne olarak konumlandıkları mecralar haline gelmiştir.

Kadınlar, bu faaliyetler aracılığıyla camide geçirdikleri zamana dini meşruiyet kazandırmakta ve bu meşruiyet zemininde cami mekânlarında aktif biçimde kendilerine yer açmaktadır. Katılım ve mekâna erişim süreçlerini müzakere ederek camideki varlıklarını güçlendirmekte, sosyalleşme ve dayanışma ağları kurmakta ve dini aidiyetlerini bu süreçlerde yeniden şekillendirmektedir. Kadınlar için ev dışı sosyalleşme mekânı olan cami, aynı zamanda sosyo-ekonomik değişimlerle başa çıkma, toplumsal cinsiyet rolleri, aile yapıları ve sosyal beklentileri tartışma ve bu süreçte dini aidiyeti yeniden üretme alanı işlevi görmektedir.

Kadınlar, mekânsal sınırları yeniden kurarak ve sosyalleşme ile birliktelik ağları oluşturarak camilerin yalnızca ibadet alanları değil, toplumsal cinsiyet normlarıyla şekillenen dinamik yapılar olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, kadınların mekânsal ve toplumsal rollerinin yeniden biçimlendirilmesini ve dini aidiyetin toplumsal cinsiyet, mekân ve meşruiyet müzakereleriyle nasıl şekillendiğini incelemektedir.

Anahtar Kelimleler: Toplumsal Cinsiyet, Diaspora, Aidiyet, Din, Göç

[1] Doktora Öğrencisi, Osnabrück University, Göç Araştırmaları ve Kültürlerarası Çalışmalar Enstitüsü

Türkiye'den Göç Etmiş Yüksek Nitelikli Göçmen Kadınlar: Niteliksizleşme ve Yeni Olanaklar

Akife Alan[1]

Bu bildiride, Türkiye'den farklı ülkelere göç eden yüksek nitelikli göçmen kadınların göç sonrası deneyimleri sunulacaktır. 2024 yılında Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada nitelikli göçmen kadınlara dair bu çalışmanın odak grubu "göçmen kadınlar" sosyal medya grubundaki kadınlardır. Bu sosyal medya grubu yurtdışında farklı ülkelerde yaşayan ve son yıllarda Türkiye'den başta Avrupa olmak üzere farklı ülkelere gitmiş eğitimli ve nitelikli kadınlardan oluşmaktadır. Araştırma, bu kadınların göç etme motivasyonlarını, karşılaştıkları zorlukları ve yeni ülkelerine uyum süreçlerini ele almaktadır. Aynı zamanda, kadınların evlilik, çocuk sahibi olma, boşanma gibi hayatlarındaki kritik dönüm noktalarının göç deneyimleri üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Bu çalışma, Bourdieu'nun sermaye kavramı ve Johnson-Hanks'in hayati konjonktür yaklaşımı üzerinden bir değerlendirme sunarak, Türkiye'den göç eden nitelikli göçmen kadınların mesleki ve sosyal yaşamlarına dair bir anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, nitelikli göçmen kadınlar üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş, literatürdeki boşluklar ve bu çalışmanın katkıları tartışılmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde, "göçmen kadınlar" sosyal medya grubunun kurucuları ve takipçileri olan kadınlarla çevrimiçi olarak ve yarı yapılandırılmış nitel mülakat yöntemi ile gerçekleştirilen görüşmelerin bulguları ve göçmen kadınlar platformundaki paylaşımlar analiz edilmiştir. Katılımcı kadınların göç ettikleri ilk günlerde karşılaştıkları zorluklar, iş hayatına yeniden dâhil olma süreçleri ve sahip oldukları sosyal ve ekonomik sermayenin bu süreçteki etkileri ele alınmıştır. Ayrıca, niteliksizleşme süreci yaşayan ve yaşamayan kadınların deneyimleri arasındaki farklılıklar tartışılmıştır. Mesleklerinde ilerleme fırsatları bulamayan kadınların yeniden eğitim alma ya da farklı sektörlere yönelme motivasyonları ve bu yönelimlerin gelecek planlarıyla ilişkisi detaylandırılmıştır.

Son olarak, görüşme yapılan kadınların deneyimlerinden hareketle, dil yetersizliği, ayrımcılık ve sosyal çevre eksikliğinin göçmen kadınların mesleki ve sosyal uyumları üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Aynı zamanda, bu kadınların sosyal medya grupları gibi yeni dayanışma ağları oluşturma çabalarının göçmen toplulukların adaptasyon sürecinde oynadığı rol vurgulanmıştır.

[1] Bağımsız Araştırmacı, Sosyoloji

Çalışma Yaşamındaki Dönüşümler ve Neoliberal Psikopolitika

Funda Şerbet[1]

Kapitalizmin 1970'lerden itibaren geçirdiği yapısal dönüşüm (neoliberalizm) ve enformasyon teknolojilerinde yaşanan değişimlerle birlikte sermaye, ulusal sınırları aşarak uluslararası ölçekte hareket etmeye, üretim yapmaya başlamıştır. Bu dönemde şirketler arasında uluslararası anlaşmalar, ortaklıklar artmış; geleneksel çalışma anlayışının yapısında, çalışma yaşamı ve çalışan profilinde önemli değişimler yaşanmıştır. Tüm bu değişimlerin merkezinde yer alan esneklik anlayışı, yeni kapitalist yapılanmada kurucu ve sürdürücü bir unsur olmuştur. Üretim biçimleri, tüketim anlayışı, meslekler, istihdam biçimleri, çalışma saatleri, mekan, ücret, kariyer, vasıflar, mesleğe dayalı güvenceler esneklik anlayışı çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Tüm bu düzenlemelerin çalışanı, çalışmak isteyen bireyleri etkileyen sonuçları ortaya çıkmıştır ve çıkmaktadır.

Bireylerden kendilerini piyasanın taleplerine ve koşullara göre güncelleyip geliştirerek, etkin bir şekilde çalışmaları beklenmektedir. Bu durum literatürde "toplam kalite yönetimi", "insan kaynakları yönetimi" ve "performans sistemi" adı altında karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu teknikler, insan potansiyelini en etkin şekilde kullanmayı ve sürekli bir optimizasyonu hedeflemektedir. Bu hedeflere ulaşmada, çalışma yaşamının her aşaması ve çalışan faaliyetleri ölçüm ve hesaplamaya dayalı enformasyon teknolojileri ile denetlenmektedir. Tüm bu yönetim ve denetleme teknikleri neoliberalizmin yönetimsel stratejilerini oluşturmaktadır. Bu yönetimsel stratejiler çalışma yaşamı ve koşullarını, iş yerindeki ilişkileri etkilediği gibi çalışanların özel yaşamlarını ve özellikle de zihinlerini etkilemektedir.

Çalışanlar "neo-özne", "performans öznesi", "şirket-özne" şeklinde nitelemelerle adlandırılmaktadır. Atfedilen tüm bu nitelemeler çalışma yaşamında; kendi potansiyelini ortaya çıkartması, kendi kendinin girişimcisi olması ve tüm girişimlerinin sonuçlarını üstlenmesi istenen bir birey kavrayışına işaret etmektedir. Bu süreçte daha az ücret, kötü çalışma koşulları, güvencesiz istihdam ve geleceğin öngörülemezliği gibi toplumsal gerçeklik göz ardı edilmekte ve konu bireyselleştirilmektedir. Bu durumda da meselenin çözümü psikolojik dayanıklılığa indirgenmektedir.

Bu araştırmada çalışma yaşamındaki dönüşümlere, esneklik ve güvencesiz çalışma koşullarına yer verilerek, bu koşulları üreten ve yeniden üreten neoliberal yönetim stratejileri tartışılacak ve bu stratejilerin çalışma yaşamında ne şekilde yer aldığı teorik düzlemde tartışılacaktır.

[1] Arş. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

Tele-çalışma Döneminde Örgütsel İlişkiler, Öğrenme ve Aidiyet: Orta Kademe Yöneticiler Üzerine Nitel Bir Araştırma

Mehmet Ali Akyurt[1]

M. Fatih Karakaya[2]

Z. Zeynep Sadıkoğlu[3]

Melike Akbıyık[4]

Dijitalleşme ve uzaktan çalışmanın yaygınlaşmasıyla birlikte, işyeri ortamı ve çalışma biçimleri köklü değişiklikler geçirmiştir. Pandeminin sona ermesinin ardından ofise kısmi bir dönüş yaşansa da tele ve hibrit çalışma, iş yaşamının kalıcı bir özelliği haline gelmiştir. Yeni dönemde örgüt içi iletişim, koordinasyon, geribildirim ve denetleme süreçleri çeşitli çevrimiçi platformlar aracılığıyla sağlanmakta, şirketlerde otorite, hiyerarşi, öğrenme ve aidiyetin deneyimlenme biçimleri dönüşüme uğramaktadır. Tele-çalışma üzerine çalışmalar ağırlıklı olarak üretkenlik, iş-yaşam dengesi, iş tatmini ve çalışan mutluluğu gibi konulara yoğunlaşırken; bu dijitalleşme sürecinin örgütsel ilişkileri, kültürel aktarımı ve kurum içi uyumu nasıl etkilediğine yönelik araştırmalar sınırlı kalmıştır. Bu araştırma dijital uzaktan çalışmanın resmi ve gayri resmi, planlı ve spontane, senkron ve asenkron, bire bir ve çok taraflı iletişim süreçlerine ve ilişkilere nasıl aracılık ettiği; yönetim uygulamalarını nasıl etkilediği ve örgütsel sürekliliği sağlayan rutinleri nasıl değiştirdiği sorularına cevap bulmayı amaçlamaktadır. Literatüre göre, işyeri içi iletişimin dijitalleşmesi, yeni teknolojik arayüzler ve kuşak farkı gibi değişen insan dinamikleri karşısında, kurumsal hiyerarşide kritik bir aracı konumunu işgal eden orta kademe yöneticilerin önem, rol ve işlevleri artmıştır. Bu bağlamda, orta kademe yöneticilerin kurum kültürünü sürdürme, işe yeni girenlerin öğrenme süreçlerini kolaylaştırıp şirket aidiyetlerini artırma ve sorumluluğu altındaki ekibi yönetme sorumlulukları giderek daha karmaşık hale gelmektedir. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 1001 Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında "Tele-Çalışma Modelinde Örgütü Yeniden Üretmek: Finans Sektöründeki Orta Kademe Yöneticilerin İlişkisel Rolleri Üzerine Nitel Bir Araştırma" başlıklı proje ile desteklenen araştırma nitel bir yaklaşımla, orta kademe yöneticiler, üst kademe yöneticiler ve giriş seviyesi çalışanlarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeleri ve odak grupları esas almaktadır. Araştırma tele-çalışmanın finans sektöründeki orta kademe yöneticilerin ilişkisel rollerini nasıl dönüştürdüğüne; örgütsel ilişkilerin, şirket içi öğrenme ve aidiyet geliştirme süreçlerinin nasıl etkilendiğine dair bulgular ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tele-Çalışma, Uzaktan Çalışma, Dijitalleşme, Örgüt Kültürü, Orta Kademe Yönetici

[1] Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji
[3] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji
[4] Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji

Modern Endüstriyalizmin Yıkımı Karşısında "Dünya Mirası Safranbolu" Korumacılığını Anlamlandırma

Kadir Şahin[1]

Türkiye'de 'kültürel miras' denilince ilk akla gelen yerlerden birisi Safranbolu'dur. 'Kültürel koruma' kapsamında irdelenince, bu kapsamdaki en büyük başarı hikayelerinden birisinin burada gerçekleştiğini söyleyebilmek mümkündür. Bu gerçekliğin temelindeki nedense, 1937 yılında Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları olarak ilçede kurulan Türkiye'nin ilk ağır sanayi tesisinin yarattığı büyük endüstriyel dönüşüm hamlesinin yarattıkları gösterilebilir. Modern endüstriyalizmin izinde açığa çıkan bu büyük değişme süreci, zamanla geleneksel Safranbolu yaşantısının modern kentleşmeler nezdinde terk edilmesi sürecini var etmiştir. Bölgede yaşanan modernleşme sürecinin izleri, "Dünya Mirası Safranbolu" gerçekliğinin dip faktörü niteliğindedir. Ancak bugünlerde 'koruma başarısı' olarak görünürlük kazanan destinasyonun izindeki "konaklar cenneti", aslında ardında bir "miras" yaratan ölüm sürecinin "müzeleştirilmesi" yönündeki gerçekliktir. Bu açıdan geçmişteki kadim yaşantının yıkılışıyla açığa çıkan "kentsel çöküntü alanı" niteliğindeki "eski Safranbolu" evleri, bugünlerde bir 'soylulaştırılmanın' başarısı olarak "müze kente" evrilmiş bir yaşam alanıdır. Ancak bu süreç kadim Safranbolu'nun yıkılışı nezdinde açığa çıkan bir yabancılaşmanın izindeki koruma sürecinden ötede bir çıktı değildir. Bu açıdan bütün sosyalizasyonları yok olan "müze kent" gerçekliği, aslında modern endüstriyalizmin yıkıcılığı ve korumacılığı arasında anlamlandırılmayı gerektiren bir sürece karşılık gelmektedir. Tartışmamız Safranbolu özelinde 'kültürel mirasın' detaylandırılmasını merkeze koymaktadır. Bu kapsamda kurgulanan söz konusu çalışma, Safranbolu özelindeki gerçekliği; '1937-1974', '1975-1994' ve '1994 sonrası' olmak üzere üç temel aşamada tartışarak detaylandıracak ve bu süreçte açığa çıkan "Unesco Dünya Mirası" gerçekliğini anlamlandırmanın çabasında olacaktır. Araştırmanın kurgusu klasik bir veri toplama ve analiz süreciyle ilerlememektedir. Çalışma araştırmacının "bağlama gönderimsel" kurgusuyla, çok uzak materyal gruplarının anlamlı biraradalıklar sunabileceği bir şekilde yapılandırılmıştır. Bu kapsamda söz konusu çalışma sürdürülürken çeşitli arşiv niteliği olan görsel kayıtlar, bölgedeki ileri gelenlerin kişisel arşivleri ve dokümanları, tarihsel değeri olan resmi yayınlar-materyaller sıklıkla kullanılmış ve doküman analizi tekniğiyle hem kategorikleştirilmiş hem de analize tabi tutulmuşlardır. Açığa çıkan zengin materyal yığını kapsamında söz konusu "Dünya Mirası Safranbolu" gerçekliği, modern endüstriyalizmin 'yıkımı' ve 'koruma' söylemleri arasında anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

[1] Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

Simgesel Sermayenin Yeniden Üretimi: Özel Müzelerin Kurumsal Kimlik Sunumunda Katalizör Olarak Kullanılması

Merih Taşkaya[1]

Özel müzelerin görülmeye başladığı 1800lerden itibaren, özel müzeler özel sektörde faaliyet gösteren kuruluşların tarihinin de bir parçası olmaya başladı. O tarihlerden bu yana, ait oldukları kuruluşların tarihlerinin ve dolayısıyla kurumsal kimlik sunumlarının destekleyicisi olmaya devam ediyor. Bu bağlamda özel müzeler, sadece tarihsel mirasın korunduğu, kolektif kimliğin aktarıldığı, kültürel zenginliğin sunulduğu yapılar olmanın ötesinde, ait oldukları şirketlerin toplumsal duyarlılık, sanatseverlik, hayırseverlik gibi saygın özelliklerle anılması için de fonksiyonel bir alan sunuyor. Kurumsal kimliğin bir parçası olarak şirket web sitelerinde yer verilen özel müzelerin tanıtımında kullanılan söylemler, bu anlamda dikkat çekicidir. Gerek müzelerin konu edildiği söylemler gerekse bu söylemleri besleyen sosyal sorumluluk vurguları bir taraftan söz konusu şirketlerin varlıklarını ve eylemlerini gerçekleştirdikleri ekonomik yapılanmanın mantığını meşrulaştırırken diğer taraftan söz konusu yapılanmanın üzerine inşa edildiği ideolojik zemini yeniden üreten kurgusal özelliklere sahip. Bu çalışmada belirlenen örneklem çerçevesinde, Türkiye'de özel müze sahibi şirketlerin, sahibi oldukları müzelerin, holding kurumsal kimlik sunumlarına konu edilişi, özel girişim, hayırseverlik, kolektif miras koruyuculuğu ve tescillenmiş iyilik temaları çerçevesinde ele alınmıştır. Şirket ve müzelerin web sitelerinde yer alan metinlerde, belirlenen tematik bağlamlarda kullanılan söylemlerin ideolojik konumları, ideolojik söylem analizi ile değerlendirilmiştir.

Çalışmamız kapsamında değerlendirilen Koç ve Sabancı Holding'e ve bu holdinglerin vakıfları aracılığı ile kurulan müzelere ait web sitelerinde söz konusu holdinglerin kurumsal kimlik sunumu -Bourdieu'nün Goffman'ın ifadesiyle vurguladığı benlik sunumu- stratejilerini belirleyen ideoloji, neo liberal ideolojidir. Neo-liberal ideoloji, incelenen web sitelerinde yer alan pek çok ifadede görülmektedir. Kurumsal kimlik sunumunda, özel müzelerin tam da bu noktada, kurumu pozitif ışıklar altında göstermek için katalizör olarak kullanılması söz konusudur. Şirketler, sahibi oldukları müzeler aracılığı ile kurumsal kimliklerini konumlandırdıkları zemini sağlamlaştırmakta ve sembolik sermayelerini genişletmektedir. Kalıcı yapılar olduğu ve içerdikleri etkinliklerle sıklıkla gündemde kaldıkları göz önünde tutulduğunda özel müzeler, sembolik sermayenin yeniden üretimine önemli katkılar sunmaktadır.

[1] Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Reklamcılık

Turizm Tanıtımı Kapsamında Neo-Liberal Ekonomi Politikalarının Turizm Reklamlarına Yansımaları: Antalya Örneği

Zeynep Nihan Bakır[1]

Kapitalist toplumsal formasyonda neoliberal politikalar, sermaye birikimini büyütmek noktasında en önemli hizmet alanlarından birisi olan turizm sektörünü bir kalkınma ve soğurma alanı olarak kullanmaktadır. Buradan hareketle oluşturulan turizm politikaları, gelişmekte olan ülkelerde turizm faaliyetlerini ve çalışmalarını belirlemektedir. Bu durum, turizm endüstrisinde uluslararası turizm operatörleri ve acenteleri tarafından çoğunlukla kitle turizmi özelinde bir turizm anlayışının yerleştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yol açmaktadır. Kültür turizmi ve kültürel miras turizmi ve diğer alternatif turizm türlerinin gelişme süreci de bu açıdan engellenmektedir. Bu durumun yansımalarını kitle turizmi ağırlıklı olarak üretilen tanıtım ve reklam çalışmalarında gözlemlemek mümkündür.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de neoliberal politikaların kültür ve turizm politikalarına yansımalarını turizm alanında yapılan reklam ve tanıtım videoları üzerinden ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışmanın örnekleminde, Antalya'nın turizm tanıtımına yönelik olarak ETS ve Jolly Tur'un çevrim içi turizm reklamları, "kültürel miras", "kitle turizmi" ve "kültür turizmi" kavramları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler nicel içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiş ve betimsel analizlerle desteklenmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, neoliberalizmin ekonomi politik mantığında nasıl kurgulandığı gösterilerek yorumlanmıştır. Çalışmada saptanan bulgular, ekonomi politikalarının turizm faaliyetlerine yansımalarını açığa çıkarmayı ve ideolojik düzlemde kültür turizmi ve kültürel miras unsurlarının görünürlüğünün nicelik ve nitelik yönünden ortaya konulmasını olanaklı kılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Neoliberal Politikalar, Kitle Turizmi, Kültür Turizmi, Kültürel Miras, Reklam

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Avrasya Üniversitesi, Yeni Medya ve İletişim

Instagram'da Toplumsal Dayanışmanın Yeni Yüzü: Ankara Abisi Örneği

Selinay Yılmazer Öcal[1]

Durkheim toplumsal dayanışmayı toplumun organik bir bileşeni olarak tanımlamıştır ve toplumların dönemin gerekliliklerine uygun bir toplumsal dayanışma türü yaratacağını düşünmüştür. Günümüz toplumları Durkheim'ın öngöremediği biçimde dijitalleşerek değişmiştir fakat toplumsal dayanışmanın önemini koruduğu açıktır. Özellikle salgın, deprem, sel gibi kriz anlarında toplumsal dayanışmanın önemi çok daha görünür hale gelmektedir fakat internetin ve sosyal medyanın gelişimi toplumsal dayanışmayı nasıl değiştirmektedir? Günümüzdeki dayanışmayı anlamada Durkheim'ın organik ve mekanik dayanışma türlerinden izler bulmak mümkün müdür? Instagram'ın ve Instagram fenomenliğinin toplumsal dayanışmayı sağlamadaki rolü nasıl değerlendirilebilir? Bu araştırma sorularından hareketle çalışmada bir Instagram fenomeni olan Yasin Oyanık diğer adıyla "Ankara Abisi"nin Instagram'ı ve Instagram fenomenliğini bir dayanışma ağı oluşturmada nasıl kullandığı Durkheim'ın toplumsal dayanışma teorisinden hareketle incelenmiştir. Bu araştırma kapsamında @ankaraabisi Instagram sayfasındaki Ekim-Kasım ayı boyunca paylaşılan tüm Instagram gönderileri (80 adet) gıda yardımı, kıyafet yardımı, ev kirası/eşyası/tadilatı, hasta ve engelli yardımı, odun/kömür yardımı, görünürlük ve farkındalık sağlama, yardım-dışı olacak şekilde 7 ana kategori, gıda ve kıyafet kategorileriyle ilişkin beslenme çantası ve eğitim olmak üzere iki alt kategoride nitel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında @ankaraabisi Instagram sayfasında yoksulluktan kaynaklanan beslenme, eğitim, barınma, sağlık, ısınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamamasına karşı bir yardımlaşma ve dayanışma ağı oluşturulduğu görülmektedir. Fenomenlerin tüketime, lüks yaşam tarzına özendirmedeki etkisinin yanında yardım, paylaşma ve dayanışmayı sağlamadaki gücünü de bu çalışmadan hareketle görmek mümkündür. "Ankara Abisi" Instagram fenomenliğinden elde ettiği görünürlüğü kullanarak ortaya çıkan dayanışma hareketini bir sivil toplum kuruluşuna dönüştürerek ve dayanışmanın sağlanmasında mahalli, dini, ailevi, milli unsurları ön plana çıkararak yoksulluğa karşı kolektif bilincin oluşmasını sağlamıştır. Bu sebeple mekanik ve organik dayanışma arasında bir kopuştan ziyade süreklilik olduğunu ve sosyal medyada dayanışmanın nasıl sağlandığını anlamada geçerli unsurların bulunabileceği görülmektedir. Instagram'ın bu unsurların birbirini hiç tanımayan ve aynı mekânı paylaşmayan insanlar arasında geçerli olabilmesini sağlaması Durkheim'ın toplumsal dayanışma teorisinden asıl farklılaştığı noktayı oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Dayanışma, Instagram, Fenomenlik

[1] Arş. Gör., Başkent Üniversitesi, Sosyoloji

Sosyal Medyada Mahremiyetin Değişimi ve Habitusun Dönüşümü Arasındaki Etkileşim: Konya Örneği

Reyhan Kulluk[1]

Ahmet Koyuncu[2]

Mahremiyet, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olup bireyler ve toplumlar açısından her dönemde önem taşımıştır. Ancak bu kavram, tarihsel ve toplumsal süreçlerde değişime uğramış, farklı dönemlerde farklı anlamlarla yeniden inşa edilmiştir. Bu çalışma, 21. yüzyılda hızla yayılan internetin bir sonucu olan sosyal medya araçlarının insan yaşamının her alanına sirayet etmesi, görünür olmanın ön planda olmasıyla birlikte bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel sermayelerinin ve buna bağlı olarak habituslarının dönüşmesi sonucunda mahremiyete yükledikleri anlamın değişimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özellikle Instagram gibi görselliğe dayalı sosyal ağlarda, bireylerin ev, aile ve beden gibi geleneksel olarak mahrem kabul edilen alanları paylaşmaları, mahremiyet algısında yaşanan değişimi görünür kılmaktadır. Literatürde, sosyal medyada mahremiyetin değişimine dair pek çok çalışma yer alsa da bu değişimin bireylerin habitusundaki dönüşümle nasıl ilişkili olduğu yeterince ele alınmamıştır. Bu araştırma, sosyal medyada mahremiyetin değişimi ile habitus dönüşümü arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Mahremiyetin sosyal medya üzerindeki yansımalarını daha net ortaya koyabilmek için ev, aile ve beden temaları belirlenmiştir.

Araştırma, karma yöntem yaklaşımıyla yürütülmüş hem nicel hem de nitel veriler birlikte kullanılmıştır. Konya ilinde Instagram kullanan 517 katılımcıyla anket uygulanarak nicel veriler toplanmış, ardından aynı temalarda paylaşım yapan 20 kullanıcıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek nitel veriler elde edilmiştir. Nicel veriler, kullanıcıların genel mahremiyet algılarına dair bir çerçeve sunarken; nitel veriler, bu algıların bireysel deneyimlerde nasıl şekillendiğini daha derinlemesine ortaya koymuştur. Veriler, analiz sürecinde ayrı ayrı değerlendirilmiş; yorumlama aşamasında birleştirilerek bütüncül bir analiz yapılmıştır. Bu nedenle, verilerin paralel biçimde toplanıp son aşamada bir araya getirildiği bu yapı doğrultusunda yakınsak paralel desen tercih edilmiştir. Bulgular, Konya'nın muhafazakâr toplumsal yapısı da dikkate alınarak yorumlanmıştır. Sonuçlar, Konya ilinde Instagram kullanan bireylerin ev, aile ve beden temalarını mahrem olarak nitelendirdiklerini ancak bu temaları sosyal medya aracılığıyla görünür kıldıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, bireylerin mahremiyet algılarında yaşanan değişimi ve bu değişimin ardında yatan habitusun dönüşümünü açıkça yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mahremiyet, Sosyal Medya, Habitus, Instagram, Sosyoloji

[1] Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyoloji

Getat Uygulayıcılarının Instagram Kullanımı: Mesleki Temsilden Dijital Görünürlüğe

Zübeyde Demircioğlu[1]

Ayşe Polat[2]

Bu çalışma, Türkiye'de Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GETAT) alanında faaliyet gösteren sağlık profesyonellerinin Instagram platformundaki sosyal medya pratiklerini incelemektedir. Çalışma kapsamında Kasım 2024- Ocak 2025 tarihleri arasında Instagram'da, Sağlık Bakanlığı tarafından tanımlanan 15 GETAT uygulamasının yanı sıra "fonksiyonel tıp", "bütüncül tıp", "tamamlayıcı tıp" anahtar kelimeleriyle hashtag taramaları yapılmıştır. Taramalar sonucu hem kurumsal hem de bireysel hesapların dahil edildiği 110 hesaptan oluşan bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Bireysel hesaplar takipçi sayılarına göre üç kategoriye ayrılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen 110 GETAT uygulayıcısına ait Instagram hesabının açılış yılları, gönderi ve takipçi sayılarına göre dağılımı analiz edilmiştir. Verilere göre, ilk Instagram hesabı 2012 yılında açılmış olup, 2017 ve 2018 yıllarında hesap açılışlarında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Gönderi sayısının en yüksek olduğu yıl 2015 olurken, takipçi sayısında zirve 2016 yılına aittir. Kümülatif grafikler hem gönderi hem takipçi sayılarında yıllar içinde istikrarlı bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, GETAT uygulayıcılarının sosyal medyaya erken dönemde adapte olduklarını göstermektedir.

Çalışmanın bir diğer bulgusu, bireysel hekim hesaplarının kurumsal hesaplara kıyasla çok daha aktif, görünür ve etkili olduğunu göstermektedir. Kurumsal hesaplar daha sınırlı ve duyuru odaklı içerikler üretirken, sosyal medyada mesleki temsilin giderek kişiselleştiği ve "influencer doktor" figürünün bu alanda öne çıktığını düşündürmektedir.

Ayrıca, şemsiye bir kavram olan GETAT çatısı altındaki uygulamaların dijital temsillerinde belirgin farklılıklar bulunduğu tespit edilmiştir. "Lavra" ve "proloterapi" gibi bazı resmi uygulamalara ilişkin içeriklere rastlanmazken, "Apiterapi"ye dair içerikler daha çok ürün tanıtımıyla sınırlı kalmaktadır. Buna karşılık, "hacamat" ve "sülük" uygulamalarını içeren hesaplarda dini söylemlerin yoğun biçimde yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu bulgular, GETAT uygulayıcıları örneğinde sağlık profesyonelliğinin dijital dönüşümünü ve sağlık söylemlerinin kültürel kodlarla nasıl yeniden üretildiğini tartışmaya açmaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyoloji

Pınar Mahallesinde Toplumsal Değişme: Bir Köy Monografisi Örneği

Ümmü Bulut Keskin[1]

Geçmişte yerleşimlerin yüzde doksanı köy tipi yerleşimlerdi. Günümüzde bu yapı değişmiş ve nüfusun yüzde doksan beşi kentlerde yaşamaya başlamıştır. Bir yerleşim yerinde çeşitli dinamiklerin etkisiyle değişim ve dönüşüm kaçınılmazdır. Monografiler değişim ve dönüşümün analiz edilmesinde önemli veriler sunmaktadır. Tanım olarak monografi, belli bir konu, olgu, kişi ya da yer üzerine ayrıntılı inceleme ve araştırma yapmaktır. Köy monografisi niteliğindeki bu araştırma Muğla İli Köyceğiz İlçesine bağlı Pınar Mahallesindeki değişimi detaylı inceleme çabasındadır. Pınar Mahallesi yaklaşık otuz kırk yıllık bir geçmişe sahiptir. İlk başlarda birkaç ailenin yaşadığı köy statüsünde bir yerleşimdir. Muğla büyük şehir belediyesi olmadan önce Pınar mahallesi köy statüsündedir. Günümüzde tarım ve hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı Pınar Mahallesinde hızlı değişim bir değişim yaşanmaktadır. Burası öncelikle yerleşim yerinin oluşumundan itibaren Otmanlar, Sazak, Çayhisar gibi yakın yerleşimlerden son yıllarda ise daha uzak yerleşimlerden göç alarak heterojen bir yapıya doğru evrilmektedir. Bugün Pınar Mahallesi nüfus olarak Köyceğiz'in üçüncü en kalabalık mahallesi konumundadır. Burada Pınar mahallesinin yaşadığı değişim ve dönüşüm açıklamak söz konusu çalışmanın ana amaçlarından biridir. Bu araştırmada Pınar mahallesinin oluşumunda etkili olan dinamikler ve son otuz yıllık süreçte yaşanan gelişmeler, kırılma noktaları incelenecektir. Bu çalışma bir toplumsal değişme analizi olduğu kadar aynı zamanda toplumsa yapı analizidir. Toplumsal yapının oluşumunda ve devamlılığında norm, değer ve statü v.b. ögeler önemli rol oynar. Bu ögeler birbiriyle ilişki içerisindedir, toplumun işleyişinde ve dinamik yapısında etkilidir. Toplumlarda değişim ve dönüşüm, bu ögelerin etkileşiminden ve süreçlerinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada Pınar mahallesinin toplumsal yapısına, kültürel yapısına da yer verilecektir. Kısaca Pınar mahallesinin geçmişte yaşadığı değişimden ve bugünkü toplumsal yapısından yola çıkılarak mahallenin geleceğine ilişkin yorumlama ve çıkarımlar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Monografi, Değişme, Pınar Mahallesi

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi

Köydeki Değişimlerin Farklı Görünümleri[1]

Gülşen Gürgen[2]

Gülsen Demir[3]

Kent ve kentleşme konusu ele alındığında hareket noktamız kentler olmakta ve özellikle göçlerle yeniden şekillenen köy benzeri, köyleşen kentler olmaktaydı. Günümüze doğru gelirken "köyleşen kentler" söyleminden "kentleşen köyler"e doğru dönüşen bir farklılaşma yaşanmaktadır. Böylece kentin kıra yakınlaşması dolayısıyla köyün kente benzemesi gibi bir süreç yaşanmaktadır. Geçmişte özellikle ulaşım, iletişim gibi göçü kolaylaştıran faktörler günümüzde köyün "yerinde" kalarak kent özellikleri kazanması gibi bir sürece evrilmiştir. Giderek daha geçişken ve benzer değişkenlere dayanan bir profil çizen kırsal ve kentsel alanları, birbirinden keskin ifadelerle ayırmak oldukça güçleşmiştir. Dünya'da ve Türkiye'de yaşanan değişimler, bu alanlar arasında oluşan ilişkilerin tekrar ele alınıp yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır. Kırsal ve kentsel alanların giderek birbirine yakınlaşması (kentsel yayılma ve saçaklanma), fiziksel sınırların ortadan kalkması, aralarındaki farklılıkların (sosyal, kültürel ve ekonomik yönden) giderek azalması, istihdam yapılarının ortak noktalarda buluşması vb. gibi birçok ilişki artık kırsal ve kentsel yapılanmaların tekrar sorgulanmasını gerektirmektedir. Bu bildiride kır-kent ayrımının olduğu (geleneksel) kırsal süreçlerden küreselleşme ve modernleşmeyle birlikte kentsel (modern) süreçlere nasıl geçildiği, bu geçiş sürecinde kır ve kentin bütünleşme ve etkileşimlerinin nasıl temellendirildiği, kentsel yayılma ve saçaklanma alanları olarak ortaya çıkan kentsel çeperlerin Kardeşköy ve Ortaköy örneklemlerinde aldıkları yeni biçimler ve bu çeperlerde yaşayanların yaşadıkları değişimleri algılama biçimleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma, Ege Bölgesi'nde yer alan Kardeşköy (AYDIN) ile Ortaköy (MUĞLA-MİLAS)'de nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme kullanılarak, Kardeşköy (22 kişi) ve Ortaköy'de (23 kişi) gerçekleştirilen saha çalışması sonucu oluşturulmuş, örnek olay çalışması olarak da bilinen durum çalışması (case study) deseninden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda sahadan elde edilen veriler için ise betimsel analiz kullanılmıştır.

Anahtar Kelimler: Kentleşme, Kentleşen Köyler, Kent Çeperleri

[1] Bu bildiri, doktora tezinden türetilmiştir.

[2] Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

[3] Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

Barajların Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkisi: Yusufeli Örneği

İlknur Beyaz Özbey[1]

Mekân, fiziksel bir terim olmanın ötesinde toplumsal yönlere sahip bir olgudur. Toplumsal yapıda meydana gelen değişimler mekâna yansımaktadır. Her toplumsal kimlik mekânlarda yer bularak gelenek ve hafızanın oluşmasını sağlar. Bu yönüyle de mekân, sosyal bir gösterge olma işlevi görür. Toplumsal yapıdaki değişimleri anlamada mekân önemli veriler sunmaktadır. Mekânsal dönüşümün önemli kaynaklarından birsini ise barajlar oluşturmaktadır. Barajlar, fiziksel bir olgu olmasının yanı sıra toplumsal dinamikleri bulunan sosyolojik bir olgu olarak cereyan etmektedir. Türkiye'nin son dönemde neo-liberal kalkınma süreçleri barajları enerji yatırımları açısından önemli hale getirmiştir. Barajlar aracılığıyla suyun elektrik enerjisine dönüştürülmesi Türkiye'nin yeni kalkınma paradigmasının temeli haline gelmiş ve baraj bölgesinde yaşayanlar bu süreçten en çok etkilenen kesim olmuştur. Baraj bölgesinde yaşayan halkın baraja ve baraj aracılığıyla gerçekleştirilen mekansal dönüşüme bakış açılarını anlamak bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, Yusufeli barajı ile birlikte meydana gelen mekânsal dönüşümü anlamayı amaçlamaktadır. Baraj nedeniyle Artvin'in Yusufeli ilçesinin mevcut konumu tamamen dönüşüme uğramış, ilçe yeni bir mekânda yeniden inşa edilmiştir. Dolayısıyla Yusufeli barajı nedeniyle meydana gelen mekânsal dönüşümün ilçede yaşayanlar tarafından nasıl algılandığı, gündelik yaşam pratiklerini nasıl şekillendirdiği, bu dönüşümün avantaj ve dezavantajları, bireysel ve toplumsal açıdan ne tür etkiler oluşturduğu, toplumsal yapıda hangi değişimleri meydana getirdiği bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Bu sorunsal çerçevesinde, çalışmada, Artvin'in Yusufeli ilçesinde yaşayanlarla nitel araştırma yönteminde dayalı derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Alan araştırması sonucunda, barajın, bölgede yaşayanlar açısından çok farklı algı, tutum ve değerler içerdiği görülmüştür. Baraj nedeniyle oluşan yeni mekan, ilçede yaşayanlarda sosyo-psikolojik sorunlara sebebiyet vermiş, yeni mekana tutunmalarında önemli boşluklar oluşturmuştur. Bununla birlikte baraj mekanı, ekonomiden aileye ve göçten eğitime varıncaya kadar toplumsal yapıyı dönüştürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimler: Baraj, Mekan, Baraj Bölgesi, Toplumsal Yapı, Yusufeli

[1] Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyoloji

Teknisyen Zihniyetin Kırsaldaki İzleri: Akıllı Köy Projesi ve Toplumsal Bölünme

Ceren Tunay[1]

Bu bildiri, Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı'nda tamamlanan ve Türkiye'deki ilk Akıllı Köy Projesi kapsamında yürütülen yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Araştırma, teknolojik dönüşümün yerel topluluklar tarafından nasıl karşılandığını, bu dönüşümün toplumsal kabul süreçlerine nasıl dahil edildiğini ve yerel iktidar ilişkileriyle nasıl iç içe geçtiğini incelemektedir. Özellikle, yeni ekonomik değerlerin paylaşımı sırasında ortaya çıkan çıkar çatışmaları ve bu süreçlerin kırsal sosyal yapıdaki etkileri analiz edilmektedir.

Akıllı köy projeleri, geleneksel kırsal yaşamın bilgi ve iletişim teknolojileriyle yeniden şekillendiği bir kırsal yaşam modelini temsil etmektedir. Ancak teknolojik uygulamaların yenilik olarak kabulü yalnızca teknik etkinliklerine değil, toplumsal yapılarla kurdukları ilişkilere de bağlıdır (Sfez, 2002). Bu bağlamda araştırma, şu sorulara yanıt aramaktadır: (1) Akıllı Köy Projesi öncesinde köydeki sosyo-sistem nasıl bir yapıdaydı? (2) Bu yapı, projeyle birlikte gelen teknoloji ve aktörlerle nasıl etkileşime girdi? (3) Projenin köye gelişi, mevcut sosyal ilişkileri nasıl etkiledi?

Galatasaray Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komitesi'nin 14 Aralık 2023 tarihli onayıyla yürütülen saha çalışmasında, yaklaşık 70 saat süren gözlem ve 32 yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Veriler, MAXQDA24 ile tematik analize tâbi tutulmuştur.

Bulgular, Akıllı Köy Projesi'nin yalnızca teknik değil, toplumsal bir müdahale biçimine dönüştüğünü göstermektedir. Ellul'ün (1964) "teknisyen zihniyeti" kavramıyla örtüşen biçimde, teknik akıl yerel bağlamı büyük ölçüde göz ardı etmiştir. Araştırma, köylülerin projeye homojen bir grup olarak değil, farklı stratejik pozisyonlarla yaklaştığını göstermektedir. Üç temel grup tespit edilmiştir: "Menfaatçiler", yerel idari pozisyonları sayesinde projeden kişisel çıkar sağlayanlar; "Aktarıcılar", şirketin taleplerine uyum gösterenler ve "Denetleyiciler", geleneksel normları koruyarak projeye mesafeli yaklaşanlar. Bu tipoloji, teknolojik müdahalenin kırsalda nasıl farklı biçimlerde karşılandığını ve yerel toplumsal yapının nasıl parçalı tepkiler ürettiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimler: Teknoloji ve Toplum, Akıllı Sistemler, Köy Sosyolojisi, Bilgi ve İletişim Teknolojileri

[1] Dr., Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji

Dramayı Yaşama: Eşleri Metamfetamin Bağımlısı Olan Kadınların Deneyimlerini İnceleyen Nitel Bir Araştırma

Vehbi Bayhan[1]

Ahmet Yasuntimur[2]

Semra Porsuk[3]

Amaç: Türkiye'de metamfetamin (met) bağımlılığının hızla artmasına bağlı olarak aile kurumu ciddi biçimde risk altındadır. Buna rağmen, met bağımlılarının deneyimlerini inceleyen çok sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Evli met bağımlılarının eşlerinin deneyimleri hakkında ise çok az bilgi mevcuttur. Bu bağlamda araştırmanın amacı, evli met bağımlılarının eşlerinin bağımlılık sürecinde yaşadıkları bireysel, ailesel ve toplumsal etkileri bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymak ve bağımlılığın aile içi ilişkiler üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektir.

Yöntem: Nitel olarak tasarlanan araştırma, fenomenolojik bir araştırma yaklaşımıyla yapılandırılmış olup, veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilen derinlemesine bireysel görüşmelerle elde edilmiştir. Araştırmanın katılımcı grubunu, Malatya'da yaşayan ve eşleri met bağımlısı olan 6 kadın oluşturmaktadır.

Bulgular: Araştırma bulgularına göre, met bağımlılığının yalnızca bağımlının değil, özellikle eşlerin ve çocukların yaşamlarında derin bireysel, ailesel ve toplumsal kırılmalar yarattığı görülmektedir. Kadınlar, yoğun psikolojik travmalarla baş etmeye çalışırken aynı zamanda şiddete, yalnızlığa ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Çocukların gelişimi ciddi risk altındadır. Aile içi rollerin bozulması, kadınların hem ekonomik hem duygusal yükünün artmasına neden olmaktadır. Sosyal destek mekanizmalarının yetersizliği ise bu süreci daha da derinleştirmektedir.

Sonuç: Araştırma evli met bağımlılarının eşlerinin yalnızca bağımlılık sürecine tanıklık eden pasif gözlemciler değil, aynı zamanda bu yıkımın merkezinde yer alan aktif mağdurlar olduğunu ortaya koymuştur. Kadınlar, met bağımlılığı nedeniyle yalnızlaşmakta, toplumsal destekten yoksun bırakılmakta ve hem psikolojik hem de fiziksel düzeyde ciddi travmalar yaşamaktadır. Aile içi rollerin bozulması, kadınların hem ebeveynlik hem de eş sorumluluğunu tek başına üstlenmesine yol açmaktadır. Katılımcıların deneyimleri, bağımlılığın bireysel bir sorun değil, çok katmanlı sosyal bir kriz olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla, met bağımlılığıyla mücadelede sadece bağımlıya değil, bağımlı yakınlarına da odaklanan bütüncül sosyal politikaların geliştirilmesi bir zorunluluktur.

[1] Prof. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyoloji
[3] Adalet Bakanlığı, Malatya Denetimli Serbestlik Bürosu

Aile Temelli Uzun Süreli Bakımda Bakım Verenlerde Depresyon: Bakım Süresinin Etkileri

Hazal Swearinger[1]

Uzun süreli bakım, yaşlanma, kronik hastalıklar ve işlevsel kısıtlanmalarla birlikte artan destek ihtiyacına yanıt veren; bakım alan bireylerin yaşam kalitesi, sağlığı ve toplumsal katılımını sürdürebilmelerini sağlayan temel bir sosyal yeniden üretim alanıdır. Türkiye'de bu ihtiyaç büyük ölçüde aile üyeleri tarafından karşılanmakta; ancak kentleşme, kadınların istihdama katılımı ve hane yapılarındaki demografik dönüşüm, bu modele dayalı sistemin sürdürülebilirliğini giderek zorlaştırmaktadır. Günümüzde bakım, görünmeyen ve değersizleştirilmiş emeğe dayalı, güvencesiz ve parçalı bir refah karması içinde şekillenmekte; hizmet sunumundaki yetersizliklerin ötesine geçerek, bakım sorumluluğunun yapısal düzeyde bireylerin omuzlarına bırakılmasıyla oluşan bu tablo, toplumsal ölçekte bir bakım krizine işaret etmektedir. Bu bağlamda, enformel bakım sunan bireylerde yaygın biçimde gözlemlenen depresyon; yalnızca bir ruh sağlığı sorunu değil, aynı zamanda sosyal izolasyon, tükenmişlik ve dayanışma ağlarından kopuş gibi çok katmanlı etkilerle, bakımın sürdürülebilirliğini hem bireysel hem de toplumsal düzeyde zorlaştıran bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, uzun süreli bakım sunan bireylerde depresyon riskini, bakım emeğinin zamansal yoğunluğu bağlamında incelemeyi hedeflemektedir. Analizler, Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2014–2022 yılları arasında gerçekleştirdiği Türkiye Sağlık Araştırması verileri kullanılarak, yaşlılık, engellilik veya kronik hastalık sahibi bireylere bakım sağlayan 6.980 kişilik bir örneklem üzerinden yürütülmüştür. Patient Health Questionnaire-9 ile ölçülen depresyon, örneklemin %29,9'unda görülmüştür. Ki-kare testi ($\chi^2(2) = 60.79$, $p<0.001$) ve sıralı lojistik regresyon (LR $\chi^2(2) = 66.02$, $p<0.001$) bulguları, bakım süresi arttıkça depresyonun hem yaygınlığının hem de şiddetinin anlamlı biçimde yükseldiğini göstermektedir. Özellikle haftada 20 saatten fazla bakım veren bireylerde depresyon şiddeti belirgin biçimde daha yüksektir ($\beta = 0.467$, $p<0.001$). Bu bulgular, bakım emeğinin özel alandan çıkarılarak kamu politikalarının merkezine alınmasını gerekli kılmaktadır. Depresyonun zamansal birikimi, bakım yükünün kronikleştiğini ve bireylerin psikososyal dayanıklılığını aşındırdığını göstermektedir. Bu nedenle, bakım emeği yalnızca ailevi bir sorumluluk olarak değil, sosyal politika aracılığıyla yeniden yapılandırılması gereken kamusal bir alan olarak ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Uzun Süreli Bakım, Depresyon, Yaşlılık

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Hizmetler

Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Destek Bağlamında Depresyon: Evli Kadınların Deneyimi Üzerinden Bir İnceleme

Ahmet Toraman[1]

Yaşar Erjem[2]

Günümüzde en yaygın görülen ruhsal sorunlardan biri depresyondur. Depresyonun nedenleri oldukça karmaşıktır ve tek bir faktörle açıklanamaz. Genetik, biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ancak diğer ruhsal bozukluklarda olduğu gibi, depresyonda da pratikte bireysel yaklaşımların hâkim olduğu söylenebilir. Bu yaklaşımlar, depresyonu ağırlıklı olarak biyolojik ve psikolojik boyutlarıyla ele almaktadır. Oysa sosyal etkenler dikkate alınmadığında, depresyonu bütüncül biçimde anlamak ve etkili müdahale yöntemleri geliştirmek mümkün olamamaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından evlilik, ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Öte yandan, sosyoloji literatüründe Durkheim'ın İntihar (2020) eserinden bu yana sosyal desteğin ruh sağlığı üzerindeki belirleyici rolü kabul edilmektedir. Bu çalışma, depresyon yaşayan kadınlarda evliliği sosyal destek açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada karma yöntem yaklaşımı benimsenmiştir. Açıklayıcı karma desen doğrultusunda önce 266 kişiden anket aracılığıyla nicel veriler toplanmış, ardından bu kişilerden 14'ü ile derinlemesine görüşmeler yapılarak nitel veriler oluşturulmuştur. Katılımcılar, Adana Seyhan Devlet Hastanesi psikiyatri polikliniğine başvuran depresyon tanısı almış hastalardan oluşmaktadır.

Nicel bulgular, evli kadınların depresyon düzeylerinin bekar kadınlara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu göstermiştir. Ancak kadın katılımcılar, erkeklere kıyasla evlilikleriyle ilgili daha fazla sorun bildirmiştir. Kadınların evliliklerini erkeklere göre daha olumsuz değerlendirdiği ve evlilik sorunlarının depresyonla daha güçlü ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer olarak nitel bulgular da kadınların daha fazla evlilik sorunu yaşadığını ortaya koymuştur. Ayrıca kadınlar, toplumsal cinsiyet normlarının ve düşük sosyoekonomik koşulların baskısı altında evliliği bir korunma ve seçenek yoksunluğu alanı olarak deneyimlemektedir.

Bu bulgular, evliliğin kadınlar için her zaman koruyucu bir sosyal destek kaynağı olmadığını; toplumsal cinsiyet temelli roller ve eşitsizlikler nedeniyle depresyon riskini artırabilen bir stres kaynağına da dönüşebildiğini göstermektedir. Araştırma, toplumsal cinsiyet normlarının kadınların ruh sağlığı üzerindeki etkisini anlamada sosyal destek mekanizmalarının niteliğinin belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, depresyonun sosyal boyutunu inceleyen çalışmalarda evlilik ve sosyal destek ilişkilerinin toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Depresyon, Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Destek, Evlilik

[1] Psikolog, Adana Seyhan Devlet Hastanesi, Psikoloji

[2] Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Sosyoloji

Üniversite Öğrencilerinin Gözünden Evlilik ve Aile: Beklentiler, Sorunlar, Çözümler

Aysel Günindi Ersöz[1]

Toplumlar hızla değişip dönüşürken, altı temel toplumsal kurumdan birisi olan aile kurumu bu dönüşümlerden payına düşeni almaktadır. Ailenin yapısı, tanımı, işlevleri, üyeleri arasındaki ilişkiler, evlenme yaşı ve eş seçme süreçleri, akrabalık ilişkileri vb. değişime ve dönüşüme uğramaktadır. Toplumsal yaşam için vazgeçilmez işlevler üstlenen aile kurumunun yaşadığı bu değişimleri anlamaya ve açıklamaya çalışmak sosyolojinin temel konularından birisini oluşturmaktadır. Ne yazık ki aileler günümüzde; yoksulluk, işsizlik, şiddet, boşanma, madde kullanımı, teknoloji bağımlılığı, yetersiz iletişim vb. birçok sorunla karşı karşıyadır. Yine, çekirdek aile anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile biçimi olmakla beraber, aile günümüzde gittikçe daha fazla küçülmekte, tek başına yaşayan bireylerin sayısı, dolayısıyla yalnızlaşma artmaktadır. Örneğin 2016 yılında %14,9 olan yalnız yaşayan fertlerden oluşan tek kişilik hane halklarının oranının 2024 yılında %20'ye yükselmiştir. Yine tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan aile oranı 2024 yılında %10,9 olmuştur. Bu oran kadın anne ve çocuklarından oluşan ailelerin oranı %8,4'e yükselmiştir. Annenin çocukları ile yaşadığı ailelerin ise yoksulluk döngüsünde olduğu acı bir gerçektir. Bu kapsamda bildiri ile özellikle yakın bir gelecekte aile kurmasını beklediğimiz gençlerin evliliğe ve aile kurumuna özellikle ailelerin karşılaştığı sorunlar konusundaki farkındalık düzeylerini konusundaki bakışlarını onların gözünden anlamlandırmak ve açıklamak amaçlanmaktadır. Bildiri, ... Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde 2024-2025 Bahar döneminde "Aile Sosyoloji" dersini alan öğrencilerin katılımı ile gerçekleştirilen ders içi tartışmalara ve sınavlarda yöneltilen iki açık uçlu sorunun analizine dayanmaktadır. Hem kız hem de erkek öğrenciler gelecekte evlenmeyi düşündüklerini söylerken, ancak bu yüksek evlilik maliyetleri nedeniyle kararsızlık, endişe, kaygı duyarak bekâr kalma olasılığını düşündüklerini dile getirmişlerdir. Yine gençlerin ailelerin yaşadığı sorunlar konusunda farkında oldukları görülmüştür.

[1] Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyoloji

Dijital Emek ve Cinsiyet Ayrımı: Üniversiteli Gençlerin Sosyal Medyada İçerik Üretimi Deneyimleri Üzerine Nitel Bir İnceleme

Yağmur Rabia İmamoğlu[1]

Çağrı Elmas[2]

Bu çalışma, sosyal medya içerik üreticiliğinin üniversiteli kadın ve erkekler tarafından nasıl deneyimlendiğini, akademik yaşamı ile içerik üreticiliğini birlikte sürdüren kişilerin bu ikilem içerisindeki deneyimlerini toplumsal cinsiyet perspektifiyle incelemektedir. Dijital platformlar, görünürde demokratik ve eşit erişime açık alanlar olarak sunulsa da içerik üretim süreçlerinde cinsiyete dayalı farklılaşmalar belirleyici olabilir. Bu bağlamda araştırma, dijital emeğin görünmeyen boyutlarını ve cinsiyetlendirilmiş doğasını görünür kılmayı amaçlamıştır.

Çalışma kapsamında farklı üniversitelerden 9 içerik üreticisiyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, kadın ve erkek katılımcılar arasında içerik üretimine yüklenen anlamlar, görünürlük stratejileri, duygusal-ücretli emek pratikleri ve gelecek beklentileri bakımından belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Kadın katılımcılar, bedenin kamusal bir nesne hâline gelmesinden duydukları rahatsızlık nedeniyle içerik üretici olarak paylaşımlarında otosansür uygulamakta, eleştiri ve linç kültürüne karşı içeriklerini sınırlı üretmektedir. Estetik normlara uymanın zorunluluk olarak deneyimlendiği bu süreç, dijital platformlarda kadın olmanın sürekli bir denetlenme nesnesi hâline gelmesini beraberinde getirmektedir. Ayrıca, kadın katılımcıların çoğu, sosyal medyada daha hızlı yükselmenin bir avantaj değil, bir "beden temelli metalaşma" riskine bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, dijital platformlar yalnızca kendini ifade etme ve sermaye biriktirme mecrası değil, aynı zamanda cinsiyet rejimlerinin ve patriyarkal denetim biçimlerinin yeniden üretildiği alanlar olarak ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar ise görünürlük kazanma sürecinde daha az beden politikasıyla karşılaşmakta, ancak özellikle mizah ya da akademik içeriklerde farklı türlerde üretim yapmanın zorluklarını vurgulamaktadır. Çalışma, dijital platformların yalnızca ifade alanı değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretildiği bir alan olarak da işlediğini göstermektedir. Bu bağlamda sosyal medya, genç bireyler için hem özgürleştirici hem de sınırlayıcı çelişkili bir deneyim alanı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Dijital Emek, Sosyal Medya, İçerik Üreticisi

[1] Akdeniz Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sosyoloji

Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşullarına Yönelik Etnografik Çalışma: Bursa Örneği

Rozerin Yurdakul[1]

Mustafa Berkay Aydın[2]

Bu bildiri, Türkiye'de uzun yıllardır yapısal bir sorun olarak varlığını sürdüren mevsimlik tarım işçiliğini, çalışma ve yaşam koşullarını saha temelli, aynı zamanda etnografik bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmanın hedef kitlesi, zor çalışma ve yaşam şartlarının ezici etkileri altında hayatlarını idame ettirmeye çalışan dezavantajlı grup olarak tanımlanan mevsimlik tarım işçileridir. Mevsimlik tarım işçileri; temel insan haklarından yoksun, hijyenik olmayan ortamlarda yaşamakla birlikle, düşük ücret, uzun çalışma saatleri, sosyal güvencesizlik ve yetersiz beslenme, insan onuruna yaraşmayan yaşam koşulları gibi çok katmanlı sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. İşçiler tarım sektöründe önemli bir rol oynamalarına rağmen, bu emekçi gruba yönelik akademik çalışmalar çoğunlukla nicel verilerle sınırlı kalmaktadır, dolayısıyla mevsimlik tarım işçilerinin gündelik çalışma ve yaşam deneyimlerine, dayanışma pratiklerine ve sosyal dışlanma biçimlerine yeterince odaklanılmamaktadır. Ayrıca mevcut literatür, mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarını ele almaktadır, bu konuya dair alanda kapsamlı ve derinlemesine etnografik çalışmalar sınırlıdır. Özellikle, mevsimlik tarım işçilerinin günlük yaşam pratiklerini, sosyal ilişkilerini ve deneyimlerini anlamaya yönelik nitel araştırmaların eksikliği dikkat çekmektedir dolayısıyla bu çalışma, bu boşluğu doldurmayı ve mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam deneyimlerini, daha derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir. Etnografik yöntem aracılığıyla yapılan bu araştırma, mevsimlik tarım işçiliği gibi görünmez emek biçimlerine dair saha temelli bir perspektif sunarak sosyal bilim literatürüne katkı sağlamakla birlikte, çıktıları bakımından politika yapıcılar için öneriler geliştirme potansiyeli taşımaktadır. Özellikle mevsimlik tarım işçilerinin çalışacakları bölgeye gelmeden önce bu kararı neden ve nasıl aldığı, bu süreçte yaşadığı çeşitli zorlukların neler olduğu, süreç boyunca hangi temalar ön planda olduğuna yönelik sorularına cevap bulmaktır. Aldıkları bu karar neticesinde karşılaştıkları çalışma ve yaşam koşularının zorluklarına nasıl tepkiler verildiği araştırılması amaçlanmaktadır, bu doğrultuda incelemelerde ve gözlemlerde bulunmak amacıyla tarım işçilerinin faaliyetlerini yürüttükleri yerleşim alanlarına gidilmiştir. Ayrıca günlük yaşam faaliyetlerine dahil olarak katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşmeler aracılığıyla veriler toplanmıştır. Çalışmanın araştırma evreni olarak, mevsimlik tarım işçisi konumundaki dezavantajlı grupların yoğun olarak yer aldığı Bursa ili ve buna bağlı Yenişehir ilçesi alınmıştır. Araştırmada hedef katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılmış ve katılımcı gözlem yöntemiyle saha araştırması tamamlanmıştır. Ele alınan hedef çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır Çalışmanın birinci bölümünde, mevsimlik tarım işçiliği ve tarihine değinilmektedir aynı zamanda kırsal yoksulluk bağlamından hareket edilerek, mevsimlik göçlerin ve işçiliğin tanımları, türleri, ölçütleri ele alınarak kırsal yoksulluğa ilişkin kuramsal yaklaşımlar ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Ayrıca dünyada ve Türkiye'de geçmişten günümüze mevsimlik tarım işçiliğinin tarihsel arka planı incelenmesi planlanmaktadır. Öte yandan kötü yaşam koşulları, yoksulluk ve geçici istihdam ilişkisinden hareketle nöbetleşe yoksulluk ve mevsimlik göç ilişkisine ek olarak kırsal yoksulluk üzerinde durularak mevsimlik gezici/ geçici tarım işçiliği tanımları olmakla beraber; buna bağlı etkileyen faktörler ile evrensel- ulusal ölçekte kırsal nöbetleşe yoksulluğun ve kötü yaşam koşullarının toplum sağlığının üzerindeki ezici etkilerinin görünümlerine değinilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde, Tarım işçilerini kapsayan yasal düzenlemeler ve uygulamalar, mevsimlik tarım işçilerinin yıl boyunca göç ettikleri yerlere dair çalışma haritası bunlara ek olarak mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam alanlarında yaşadıkları temel sorunlar ortaya çıkartılması planlanmaktadır. Üçüncü bölümde ise; hedef çalışmanın bulgularından hareketle mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarından kaynaklanan problemler ve bunun sonucunda tarım işçilerinin beklentileri, sonuç ve önerilerle birlikte ele alınmaktadır.

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Doç, Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyoloji

Az Gelişmişlik ve Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşçiliği: Mardin Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuklar

Çiçek Alkış Aksoy[1]

Çocuk işçiliği küresel olarak önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Çocuk işçiliğinin kayıt dışı olmasından kaynaklı olarak çocuk işçiler bir taraftan temel insan haklarından mahrum kaldıkları gibi diğer taraftan kontrolsüz bir sömürüye maruz kalabilmektedirler. Dolayısıyla çok yönlü bir insan hakkı ihlali olarak çocuk işçiliği aynı zamanda çocukların fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişimine engel olmaktadır. Bunun yanında çocukların işgücüne katılması, onların sınıfsal haraketlilik imkanlarını sınırlandırdığı için yoksulluğun gelecek kuşaklara transfer edilmesinin de en önemli nedenidir. Bu yüzden de çocuk işçiliği bir ülkenin gelecekteki GSMH düzeyini düşüren bir etken olarak kabul edilir.

Sadece bugünkü sosyo ekonomik koşulları değil aynı zamanda gelecekteki refahı da belirleyen bir konu olarak çocuk işçiliği en çok gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından çocuk işçiliği üzerine hazırlanan rapora göre; dünyada 63 milyon kız ve 97 milyon erkek olmak üzere 160 milyon çocuk işçi vardır. Bu rakam dünya çapındaki tüm çocukların neredeyse 10'da 1'ini oluşturmaktadır. Bu çocukların neredeyse yarısı, yani 79 milyon çocuk, sağlıklarını, güvenliklerini ve ahlaki gelişimlerini doğrudan riske atan tehlikeli işlerde çalışmaktadırlar. Türkiye'de ise TÜİK tarafından yapılan 2019 yılı "Çocuk İşgücü Araştırması" raporuna göre Türkiye'de 5-17 yaş grubunda 16 milyon 457 bin çocuk yaşamaktadır. İstatistiklere göre bu çocukların 720 bini yani yüzde 4,4'ü işgücü piyasasında yer almaktadır.

Çocuk işçiliği üzerine yapılan araştırmalarda çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerine vurgu artmaktadır. Çocukların fiziksel, zihinsel, ahlaki gelişimlerine zarar veren işler çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri olarak tanımlanır. Bu tür işlerde çocukların artan varlığı iki önemli neden etrafında şekillenmektedir. Birincisi yoksulluktur. Ailelerin geçinmekte zorlandığı durumlarda çocuklar aileleri tarafından işgücü piyasasına çıkmaya zorlanabilmektedir. İkincisi de yoksulluğun da etkisiyle bazı durumlarda kültürel olarak çocuklar bazı işlerin doğal bir parçası kabul edilebilir. Örneğin mevsimlik tarım işçiliğinde çocuklar aileleriyle birlikte ve ailelerinin bilinçli tercihinin sonucu olarak ücret karşılığında çalışırlar.

Yüksek lisans tezine dayanan bu çalışmanın amacı, çocuk işçiliğinin az gelişmişlik ve yoksulluk bağlamında nasıl şekillendiğini anlamaktır. Bu amaçla Türkiye'de sosyo ekonomik kalkınma düzeyinin diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha düşük olduğu, bunun yanında orta öğretimde eğitimde yer almayan çocuk sayısının da yüksek olduğu Mardin'de saha çalışması yapılmıştır. Saha çalışmasında gerek yoksulluk gibi ekonomik gerekse de kültürel dinamiklerin çocuk işgücünü nasıl şekillendirdiğine odaklanılmıştır. Bu bağlamda Mardin Sanayi'sinde çalışan 10 çocuk işçi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yaptığım araştırmaya göre çocuk işçiliği yoksullukla, yetişkinler arasındaki işsizlik oranının yüksekliğiyle ve aile bireylerinin gelirlerinin istikrarsız olmasıyla yakından ilişkilidir. Ancak yalnızca ekonomik faktörler, çocukların iş gücüne katılımını tam anlamıyla açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet normları, yaşa bağlı sorumluluklar ve tembelliğe karşı kültürel tutumlar, çocuk işçiliğinin temel kültürel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bunun yanında mesleki eğitim alan öğrenci ya da stajyer adı altında çocukların fiili olarak bir işçi gibi çalıştırıldığı görülmüştür. Bu da çocuk işçiliğinin istatistiklerde görülenden çok daha derin olduğunu göstermektedir. Ayrıca görüşme yapılan çocukların neredeyse hepsinin eğitim ile ilgili bir hayalinin olamaması ve eğitimi zaman kaybı olarak görmeleri eğitim ve istihdam politikaları kapsamında üzerinde durulması gereken bir sorundur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İşçiliği, Yoksulluk, Geleneksel Bakış Açısı

[1] Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisat

Ataerkil İktidarın Kadın Çalışma İlişkilerine Yansıması: Samsun Örneği

Sena Nur Usta[1]

Nurgül Kayacan[2]

Modern toplumsal cinsiyet düzeninde kamusal alan erkek egemen görüldüğünden çalışma hayatında kadın, erkekten daha dezavantajlı konumda yer almaktadır. Kadının dezavantajlı konumu çalışma hayatında cinsiyet temelli ayrımcılığa ve iş yerinde şiddet ve baskıyı ifade eden mobbinge neden olmaktadır. Türkiye'de kadınların çalışma hayatındaki dezavantajları, daha çok toplumsal cinsiyet rolleri ve ev içi iş bölümü bağlamında tartışılmaktadır. Bilimde ve politikalarda kadın istihdamının önemli bir sorun olarak ele alındığı günümüzde çalışma hayatındaki kadın deneyimlerinin incelenmesi ve bu alandaki tartışmaya bilimsel katkıda bulunması çalışmanın özgün değeridir. Araştırma, "Kadınlar iş yerlerinde ne tür ayrımcılıkları yaşamaktadır? Ayrımcılığa karşı nasıl stratejiler geliştirmektedir? Bunların kamu ve özel sektörlerde farklılıkları mevcut mudur?" sorularından yola çıkarak nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Bu araştırma, TÜBİTAK 2209-a Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı'nın 2023/1 dönemi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Veriler, 2024 yılı Ocak ve Nisan ayları arasında Samsun'da 9 özel sektör 11 kamu sektörü çalışanı olmak üzere 20 beyaz yakalı işte çalışan kadınla yüz yüze ve çevrimiçi ortamda görüşmelerle toplanmıştır. Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Görüşmeler tematik analiz yöntemi ile irdelenmiştir. Araştırmanın önemli bulguları, katılımcıların iş yerinde erkek çalışanlar ve müdürlerce mobbinge maruz kaldığı ve kamu sektöründe daha fazla kadına yönelik mobbingin görülmesidir. Özel sektörde çalışan katılımcılar, mobbing ile ilgili şikayetlerini sunabildiklerini ve gereken yaptırımın uygulandığını söylerken; kamu sektöründe çalışan katılımcılar, kadının mağduriyetle tek başına bırakıldığını ve suçlandığını ifade etmişlerdir. Mobbingle başa çıkmak için oluşturdukları stratejiler sorulduğunda, kamu sektöründe çalışan katılımcılar, iş yeri içerisindeki hem yazılı kurallar hem de yazılı olmayan iş normları nedeniyle çoğu zaman sessiz kalmayı seçtiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, erkek yöneticiler tarafından mobbing olaylarının üzerinin örtüldüğü ifade edilmiştir. Çalışma, erkek çalışanlar ve erkek yöneticilerin kadına yönelik mobbing ve taciz yoluyla iş yerinde var olan ataerkil düzenin yeniden üretimini gerçekleştirdiğini ve devamlılığını sağladığını iddia etmektedir.

Anahtar Kelimler: Ataerkillik, Çalışma Hayatı, Kadın, Mobbing, Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

[1] Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Psikoloji

Bedenin Tarihsel İnşası ve Kadın Bedeni

Pakistan Sarıkaya[1]

Beden tarih boyunca inşa edilmiş ve bireysel olarak da tarih boyunca edinilmiş kalıplar sistemini kendinde taşıyan bir toplumsallıktır. Tarihsel ve toplumsal bağlamda beden incelendiğinde akıl/beden, doğa/kültür ya da kadın/erkek gibi daha pek çok ikili kategorilerle çoğalarak yapısal bir düşünme biçiminin anahtar kavramları haline gelmiştir. Toplumsal hayatta tüm ikilikler tözcü bir nitelik taşırlar. Beden üzerindeki bu tözcü algı bedene yönelik bir tahakkümün oluşmasına neden olmaktadır. Beden ve bedene dair imgelemi bizzat toplum inşa etmekte ve buna her dönem koşullara bağlı olarak yön vermektedir. İlk Çağ'dan günümüze değin beden imgelemi farklı iktidar odaklarının etkisinde değişmiş dönüşmüş ve hatta yaşamları bile dönüştürmüştür. Bu sebeple beden bireylerin olduğu kadar toplumların duygulanım atmosferini değiştiren ve dönüştüren bir mekanizmadır. Bu mekanizma gündelik hayatta toplumsal ilişkiler içinde kendiliğince sürmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada amacımız tahakkümün kadın bedeni üzerinden okunmasıdır. Böylelikle kadın bedeni üzerinde yaratılan ideal beden algısının nasıl inşa edildiği ve üzerine giydiği toplumsallık sorgulanacaktır. Bu sorgulama daha çok kadın bedeni üzerinde inşa edilen "ideal beden" tartışmasıyla yapılacaktır. Bu anlamda ideal bedenin ne olduğu sorgulaması yapılırken tarihsel arka plan ile toplumsal koşullar göz önünde bulundurularak anlatılacaktır. Bu tarihsel arka plan modernite öncesi ve modernite sonrası şeklinde önemli zaman dilimlerine ait koşullar göz önünde bulundurularak anlatılacaktır. Bu amaçla modernite öncesi Antik Yunan, Orta Çağ Hristiyanlığı ve Rönesans olmak üzere üç önemli dönem ve bu dönemlere sirayet eden önemli bakış açıları dikkate alınmaktadır. Modern toplum ve sonrası ise Rönesans'ın açtığı kapıyla beraber gelişen diğer önemli yaklaşımlarla ele alınacaktır. Bu anlamda amacımız şeyler arasında sorgulayıcı bağlantıları göz önünde bulundurarak ama aynı zamanda bildik ve sıradan bağlantıların aşinalığını sorgulayarak, beden üzerinde maskelenen iktidarın görünür kılınmasını sağlayabilmektir.

Anahtar Kelimeler: Beden, Kadın, İktidar

[1] Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

İhmal Edilen Bedenden İmal Edilen Bedene: Eskişehir'de Ayrışan Fitness Alanlarında Beden ve Kimlik

Kadir Berk[1]

Bu çalışma tarihin çeşitli dönemlerinde farklı değerler atfedilen, kolektif yapının bir parçası olan, tekil, tektipleştirilen ve sıklıkla ihmal edildiği öne sürülen bedenin değer yüklü, bireysel kimliğin bir parçası olan, çoklu, değişken, mesaj alan ve mesaj ileten, imal edilen bedene dönüşümünü tüketim, kimlik, statü, alan, sermaye, habitus gibi sosyolojik kavramlarla anlamayı amaçlamaktadır. Fenomenolojik yaklaşımla yürütülmüş olan bu çalışma Eskişehir'de bedensel dönüşüm amacıyla fitness faaliyetine katılan benzer toplumsal konumlara sahip bireylerin toplumsal konumlarını koruyabilmek ve/veya iyileştirebilmek için giriştikleri mücadeleyi, geliştirdikleri stratejileri, metotları, bu süreci nasıl deneyimlediklerini, bedenlerine verdikleri değeri ve fitness faaliyetini üzerinde mücadele etmeye değer bir alan olarak bulup bulmadıklarını anlamayı amaçlamıştır.

Bu amaç doğrultusunda akılcılaşmış, akılcılaşmaya direnen ve akılcılaşma yolunda ilerleyen 3 tip fitness salonu belirlenmiştir. Eskişehir kent merkezinde bulunan 14 mahallede bu kategorilere uyan 2 fitness salonunda 42 ay boyunca katılımcı gözlem gerçekleştirilmiştir. Bu salonların da içinde bulunduğu 15 fitness salonunda, alt sosyo-ekonomik statü özellikleri taşıyan 14 erkek üye ve orta sosyo-ekonomik statü özellikleri taşıyan 13 erkek üye ile toplumsal konumları fark etmeksizin 2 kadın ve 5 erkek uzman olmak üzere toplam 34 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yürütülmüştür.

Elde edilen veriler fitness salonlarının yalnızca fiziksel birer mekan olmalarının yanında üzerinde mücadeleler sergilenen 'alan'lar olarak sosyolojik açıdan ayrıştıklarını göstermektedir. Söz konusu ayrışma salonlara devam etmekte olan erkeklerin bedensel sermaye oluşturmak ve bu sermayeleri başka sermayelere dönüştürmekle ilgili farklı stratejiler geliştirdiklerine işaret etmektedir.

Bu çalışma, genelde beden sosyolojisi ile ilgili alanyazına özgünlüğü çerçevesinde sağlayacağı katkı ve daha özelde ise ilginin gün geçtikçe arttığı Türkiye'deki beden sosyolojisi alanının gelişimine sunacağı katkı açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Beden, Bedensel Sermaye, Alan, Habitus, Kimlik

[1] Öğr. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu

Biyoiktidar Konteksinde Güzellik Endüstrisinin Sosyolojik Değerlendirilmesi

Sibel Arı[1]

Bu bildiride, kadınların güzellik ve estetikle ilgili algılarına etki eden çevresel faktörler incelenmiştir. Biyoiktidar, yaşamı açık bir şekilde baskı altına almayan ancak onu kontrol edip düzenleyen bir iktidar tipidir. Biyoiktidar, yaşamın birçok alanında olduğu gibi kadın bedeni üzerinde de düzenleyici bir role sahiptir. Çalışmanın temel amacı, Biyoiktidar kavramının, kadınların güzellik ve estetikle ilgili algılarını biçimlendirip onları kapitalist tüketim kültürüne uygun bir şekilde yönlendiğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, biyoiktidarın kadın estetiği üzerindeki etkilerini belirlemek üzere 2019 yılında, Bursa ilinden 50 katılımcıdan veriler toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak mülakat formları kullanılmıştır. Araştırma nitel bir yaklaşım benimseyerek, mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi, Bursa şehrinde yaşayan kadınlar olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleme yöntemi, seçkisiz (rastgele) örnekleme tekniği ile oluşturulmuştur. Bu örnekleme yönteminin özelliği, her bir örneklem biriminin eşit seçilme olasılığının olmasıdır. Mülakat formu; katılımcıların yaşı, mesleği, aylık geliri ve medeni durumuna yönelik dört adet demografik bilgi sorusu; katılımcıların estetik ile ilgili düşüncelerini belirlemeye dönük ise sekiz adet olmak üzere toplam on iki adet soru kullanılarak oluşturulmuştur

Elde edilen bulgulara göre, kadınlar, güzellik ve estetiği önemsemekte, çevrenin düşüncelerini dikkate almaktadır. Aynı zamanda kadınların başkalarındaki dış görünüşe de önem vermektedir. Biyoiktidar, insan hayatı üzerindeki biçim verici şekliyle kadınların rolü, toplumsal konumu, cinsiyet değerleri ve estetik algısı üzerinde etkilere sahiptir. Biyoiktidarın kadın güzelliğine ve estetiğine müdahale eden şekliyle, kadına özgü bir yaklaşımı olarak dikkat çekmektedir. Kadınların güzel ve estetik olması toplumlarda açık bir beklenti haline gelmiştir. Bu durum kadınları, biyoiktidarın çevresel baskısı altında kalarak duruş sergilemeye ve hareket etmeye sevk etmektedir.

Bu bildiri, Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde tamamlanmış bir yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Çalışma, kadın bedenine ilişkin iktidar söylemlerini ve bedene ilişkin biyoiktidar yaklaşımında güzellik endüstrisinin bakış açılarının sosyolojik olarak değerlendirilmesini ortaya koymayı amaçlamış ve kadın bedeninin modern zamanlarda algısal değişimleri ve kadın/bedeni üzerindeki müdahale durumu tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Biyoiktidar, Estetik, Güzellik Endüstrisi

[1] Milli Savunma Üniversitesi, Askeri Sosyoloji

Neoliberal Sağlık Rejimi ve Şişman Erkeklik: Beden, Direnç ve İçselleştirme Mekanizmaları

Cenk Umur[1]

Temmuz Gönç Şavran[2]

Şişmanlık, biyomedikal bakış açısıyla hastalık olarak tanımlanmakta; neoliberal söylemlerle baskın hale gelen sağlıklılık ideolojisi doğrultusunda, nedenleri bireysel davranışlara indirgenmekte ve yapısal-sosyal etkenler göz ardı edilmektedir. Bu çalışma, bir yüksek lisans tezinin[3] bulgularından yola çıkarak, şişmanlık ve beden konularında fazla görünür olmayan erkeklerin deneyimlerini, neoliberal sağlık söylemleri ve hegemonik erkeklik bağlamında eleştirel bir bakışla incelemektedir. Amacı, erkeklerin şişmanlık deneyimlerinin erkeklik kimlikleriyle nasıl kesiştiğini ve sağlık söylemlerini nasıl içselleştirdiklerini ortaya koymaktır.

Araştırma, nitel yöntemle ve vaka çalışması deseniyle yürütülmüştür. Kapsam, Dünya Sağlık Örgütü'nün sınıflandırmasına göre beden kitle indeksi 35 ve üzeri olan erkeklerle sınırlandırılmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme ile belirlenmiş; diyetisyenlerden, danışanlarını bilgilendirmeleri istenmiş ve katılmak isteyenler araştırmacıya doğrudan ulaşmıştır. Görüşmeyi kabul eden 11 erkekle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, öncesinde onam ve ses kaydı izni alınmıştır. Görüşmelerin beşi çevrimiçi, altısı ise katılımcıların uygun gördüğü gizliliği korunan mekânlarda yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Veriler deşifre edilerek tematik analizle incelenmiştir.

Veriler bedenin tarihsel bağlamı, bedeni ele alan sosyoloji kuramları, neoliberal sağlık paradigması, eleştirel şişmanlık literatürü ve erkeklik çalışmaları bağlamında yorumlanmıştır. Bulgulara göre şişman erkekler, neoliberal paradigmanın ürettiği sağlıklılık söylemlerinin bazılarını içselleştirmekte; bazılarına direnç göstermektedir. Ayrıca şişman erkekler, neoliberal paradigmanın inşa ettiği vatandaşlık anlayışı üzerinden yeniden üretilen hegemonik erkeklik kodlarını, şişmanlığın toplumsal dezavantajlarından korunmak amacıyla yeniden düzenleyerek içselleştirmektedir. Sonuç olarak çalışma, şişman erkeklerin beden ve sağlık deneyimlerinin, neoliberal sağlık rejiminin bireyselleştirici söylemleri ile hegemonik erkeklik normlarının kesişiminde biçimlendiğini ve bu deneyimlerin toplumsal cinsiyetin yeniden üretiminde özgün bir yer tuttuğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Şişmanlık, Sağlıklılık, Erkeklik, Beden sosyolojisi

[1] Psikolog, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

[3] Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD'de Doç. Dr. Temmuz Gönç Şavran danışmanlığında 2023 Haziran ayında tamamlanan "Obeziteli Erkeklerin Beden Algıları ve Zayıflama Deneyimleri" başlıklı yüksek lisans tezinin verilerinin bir kısmını içermektedir

Türkiye'de Göçmenlere Yönelik Tutum ve Demokrasiden Memnuniyet

Sema Akboğa Demir[1]

Kişilerin demokrasiden memnuniyetini belirleyen çeşitli faktörler vardır. Kişilerin demokrasi kavramsallaştırmaları (Crow, 2010; Zhai, 2019), gelir ve eğitim (Anderson ve LoTempio, 2002), siyasi bilgi (Karp vd., 2003), hükümetin ekonomi politikaları (Kim, 2009), hükümetin hukukun üstünlüğüne ilişkin politikaları (Wagner vd, 2009), bir ülkedeki demokrasinin yaşı (Reher, 2015), seçim sistemleri (Aarts ve Thomassen, 2008), siyasi kazanan olmak (Blais ve Gelineau, 2007) ve seçim adaleti (Norris, 2019) bu faktörler arasında sayılabilir. Türkiye toplumu üstüne yapılan araştırmalar da kişilerin seçim adaleti algılarının, siyasi kazanan ya da kaybeden olmalarının, basın özgürlüğüne ve yolsuzluğa dair algılarının demokrasinden memnuniyetleri üstünden bir etkisi olduğunu göstermiştir (Akboga ve Osman, 2021). Son zamanlarda yapılan araştırmalar kişilerin göçmenlere ya da sığınmacılara yönelik tutumlarının da demokrasiden memnuniyetleri ya da demokrasiye verdikleri destek üstünde bir etkisi olduğuna işaret etmiştir (Kokkonen ve Linde, 2023; Vaughan, 2021; Buyuker ve Filindra, 2020). Yapılan araştırmalar Türkiye'de kişilerin göçmenlere yönelik tutumlarını belirleyen parti tercihi, milliyetçilik, dindarlık, göçmenlerle temas, yaşanılan yerdeki göçmen sayısı gibi çeşitli etkenleri ortaya çıkarmıştır (Çarkoğlu ve Elçi, 2021; Morgül vd., 2021; Balta vd., 2022; Uysal, 2021). Bu araştırma Dünya Değerler Anketi'nin 7. dalgasını kullanarak Türkiye'de kişilerin göçmenlere olan tutumlarının demokrasinin işleyişine dair düşünceleri üstündeki etkisini incelemiştir. Araştırma bulguları göçmenlerin iş piyasası ve kültürel çeşitlilik açısından Türkiye'ye olumlu katkısı olduğunu düşünenlerin böyle düşünmeyenlere göre demokrasinin işleyişinden daha memnun olduğunu ortaya koymuştur. Diğer taraftan analizler kişilerin göçmenlerin işsizlik, suç oranları ve toplumsal çatışmaya olan etkilerine dair düşüncelerinin demokrasiden memnuniyetleri üstünde bir etkisi olmadığını göstermiştir. Kişilerin demokrasiden memnuniyetlerinin demokrasinin konsolidasyonu üstündeki etkisi Türkiye'nin önemli bir göçmen ve sığınmacı ülkesi olmasıyla birlikte düşünüldüğünde, araştırmanın bulguları göçmenlere tutum ile demokrasinin güçlendirilmesi arasındaki ilişkiye işaret etmesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimler: Demokrasinden Memnuniyet, Göçmenlere Yönelik Tutum, Türkiye

[1] Doç. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Türkiye'nin Yakın Dönem Sınır Politikasının Oluşumu: Sorunlar, Potansiyeller ve Fırsatlar

Kerem Özbey[1]

Bu çalışma, güncel gelişmeler ışığında Türkiye'nin sınır politikasının hangi toplumsal dinamiklere dayandığını anlamayı amaçlamaktadır. Dünyanın farklı coğrafyalarından özellikle de Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'dan Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya yapılan göç hareketleriyle birlikte Türkiye'nin göç yönetimi uygulamaları doğrudan doğruya sınırları sorunlu bir hale dönüştürmüştür. Türkiye, küreselleşen göç hareketleriyle mücadelede sınırlarını etkin bir biçimde kullanmaya başlamış, sınırlar, bu süreçte göçü kontrol etmenin temel bir aracı halini almıştır. Sınırlar, küresel göçlerle mücadelede olduğu gibi göçle birlikte oluşan güvenlikleştirmede, organize suçları engellemede, kaçak geçişleri önlemede, terörle mücadelede önemli roller oynamaktadır. Küresel, bölgesel ve uluslararası ölçekte etkisi gün geçtikçe artan sınırların Türkiye'de nasıl bir politika aracına dönüştüğü ve Türkiye'nin sınır politikasının güncel gelişmelere yanıt verip veremediği bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Bu sorunsal ekseninde çalışmada, tarihsel karşılaştırmalı araştırma yöntemi kapsamında araştırmacı yakın döneme odaklanmakta, nicel veriler aracılığıyla araştırmanın temel argümanlarına temel oluşturmakta ve bu veriler ışığında güncel olguları derinlemesine bir şekilde analiz etmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Türkiye'nin sınır politikasının göç, güvenlikleştirme, kaçakçılık, terör gibi güncel sorunlar temelinde şekillendiği gibi aynı zamanda tarihsel, dinsel ve milliyetçilik ilkelerinin de bu politikanın oluşumunda etkili olduğu anlaşılmıştır. Türkiye bir taraftan küresel insani krizlerin merkezinde yer alırken, diğer taraftan da sahip olduğu tarihsel, toplumsal, kültürel, dinsel, askeri vb. potansiyeller söz konusu krizleri aşmada önemli bir temel sunmaktadır. Küresel gelişmeler karşısında sınırların sürekli bir değişim halinde olması, insani krizlerin sınırlarla yoğunlaşması, sorunların kaynağının ve çözümünün sınırlarda aranması gibi durumlar Türkiye'nin sınır politikasının güncel gelişmeler karşısında sorunlu yönlerini ortaya çıkarmış ve bu süreç Türkiye'ye kendi sınır politikasını oluşturma açısından önemli fırsatlar sunmuştur.

[1] Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyoloji

Gözetimin İkircikli Doğası ve Veri Toplumunun İkiliği: Sosyal Bilimler Örneği

Çağatay Topal[1]

Emile Durkheim İnsan Doğasının İkiliği ve Toplumsal Koşulları başlıklı metninde, beden ve ruhun bireyin temelde farklı, bağımsız ve zıt parçaları olduğunu belirtir. Beden maddi evreni, duyusal deneyimleri, tutkuları, bencil eğilimleri ve kişisel ihtiyaçları tanımlarken, ruh kavramsal düşünceyi, ahlaki etkinliği, rasyonaliteyi, evrensel kuralları ve kişisel olmayan ihtiyaçları ifade eder. Durkheim, bu iki karşıt parçanın birlikte bireyin çelişkili varoluşunu ürettiğini belirtir. Tıpkı bireyin ikircikli varoluşu gibi, toplum da dünyevi bedeni ile kutsal ruhu arasındaki karşıtlıkla üretilen çelişkili bir varoluşa sahiptir. Bu sunum, gözetim toplumunun ileri aşaması olan verileştirilmiş toplum bağlamında, toplumun karmaşık ve çelişkili karakterini verileştirme süreçleri ile sosyal bilimler arasındaki ilişkiye odaklanarak açıklamaya çalışacaktır.

Durkheimcı çerçeveden, gözetim, toplumun ikiliğinin kontrolü ve yönetimi olarak tanımlanabilir. Gözetim toplumunda, toplumun ruhu farklı bir düzeyde yeni bir bedende çağrılır. Verileştirilmiş toplum, toplum ruhunun somutlaşmasının üst aşamasıdır. Verileştirilmiş toplumun işleyiş mantığı, toplumun ikircikli doğasından kaynaklanan çelişkileri çözmeyi ve nihayetinde birleşik bir toplumsal varlık üretmeyi amaçlar. Bu birleşme, aslında toplumun kendisini yaratan toplumsal ruh ve toplum beden arasındaki karşıtlığın sonu demektir. Verileştirilmiş toplum, bizatihi toplumun varoluş koşullarını ortadan kaldırmaya yönelik bir örgütlenme biçimidir. Bu örgütlenme türünde, gözetim herhangi bir idari amacın ötesinde ve yalnızca kendi için vardır. Verileştirilmiş toplumda gözetim ve varoluş eşdeğer süreçlerdir.

Bu çalışma, verileştirilmiş topluma içkin olan söz konusu eğilimi sosyolojik açıdan tanımlamaya çalışacaktır. Çalışma, yapısal olarak toplumsuz bir toplum hedefine yönelmiş olan baskın örgütlenme biçiminin risklerine dikkat çekmekte ve Durkheim tarafından kavramsallaştırılan beden ile ruh arasındaki üretken karşıtlığın, her geçen gün daha da kurumsallaşan verileştirilmiş toplumun ilişkileri içinde zayıflayıp zayıflamadığını sorgulamaktadır. Ayrıca, bu zayıflamanın verileştirme ile sosyal bilim arasındaki ilişkide gözlemlenip gözlemlenemeyeceğini ve toplumu bilimsel nesnesi kabul eden sosyal bilimin varlığını yapısal olarak tehlikeye atıp atmadığını sormaktadır.

[1] Doç. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Yok Olmak Mı Dönüşerek Yeniden Var Olmak Mı Eşitlikçi ve Müzakereci Toplumların Yeni Var Oluş İhtimallerinde Demokratik İletişim ve Halkla İlişkiler Kaynakları

H. Burcu Önder Memiş[1]

Bildiğimiz dünyanın sonu" diyor Wallerstein. Bildiğimiz, tanıdığımız bir dünyanın bugün sonunda mıyız gerçekten? Bu yabancılaşma, aidiyetsizlik, bu havada asılı kalmışız gibi bağlantısızlık hissi hepimiz için geçerli mi? Hepimizi kuşatan insanlığın krizleri değişti mi? Yoksa tarih boyunca hep vardı da insanlığın zihnindekiler mi yer değiştirdi? Afetler, salgınlar, göçlerle yerinden edilmişlikler, ekonomik belirsizlikler, politik karmaşalar toplumsal yapıları derinden etkilemekte. İnsanlık belki de bugün, hiç olmadığı kadar daha kırılgan. İşte tam da bu kırılganlık, toplumları daha sorgulayıcı, daha dönüştürücü bir etki bırakarak düşünsel zeminde diyalektik geçişlere sebep olmakta. Eşitsizlikler toplumlarda haksızlığa uğramışlığı tetiklemekte ve adaletsizlik, toplumları tüm ideolojilerin üstünde yeni arayışlara yöneltmekte. Bu çalışma, nitel yapılandırmada, krizlere, yeni dönüşüm ihtimallerine iletişim sosyolojisi ve halkla ilişkiler perspektifinden yaklaşmaktadır. Eleştirel kuramdan hareketle, kuramsal çözümleme ve kavramsal tartışma yöntemleri benimsenmektedir. Halkla ilişkilerin toplumsal rollerine odaklanılmakta ve sosyolojik zeminde halkla ilişkilerin iletişim yöntem-modellerine eğilmektedir. Halkla ilişkilerin toplumsal yönünü ele alan teorik yaklaşımlar, sosyolojik metinler ve iletişim kuramları söylem analiziyle değerlendirilmektedir. Wallerstein ve Mannheim metinlerinden ilerleyerek günümüz toplumsal krizleri sorgulanmaktadır. Zamansal olarak son on beş yılda yaşanılan krizleri bu düşünürler tarafından ve ayrıca halkla ilişkiler kuramcıları, iletişim sosyolojisi kuramcıları tarafından ortaya konan metinler bağlamında da sorgulamaya tabi tutmaktadır. Ulaşılan bulgular, halkla ilişkilerin yalnızca örgütsel değil aynı zamanda toplumsal adaletin ve kamusal alanlarda demokratik müzakerenin inşa edilmesine, iletişimsel boyutta katkı sağlayacağı yönünde olmuştur. Halkla ilişkilerin iletişimsel yönetimler olarak sunduğu iki yönlü simetrik iletişim modeli ve mükemmellik teorisinin, diyaloğa ve müzakereye dayalı, demokratik alanlar yaratabileceği görülmektedir. İdealist, radikal ve eleştirel toplumsal rolleri üstlenmiş halkla ilişkilerin, eşitsizlikleri azaltmak, katılımcı toplumlar oluşturmak için ihtiyaç duyulan iletişimsel kaynak ve becerileri, toplumlara sunabileceği bulgusal nitelikte ortaya konmaktadır. Bu bulgular ışığında, özellikle son on beş yılda toplumların yaşadığı bunalımların ve dönüşümlerin yeniden, nasıl yorumlanacağının yanıtları aranmaktadır. Krizlerin hangi örneklerle geliştiğini, yeni ihtimallerin neler olabileceğini hem sorgulamakta hem de toplumsal iletişim boyutundan öneriler getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kriz, Toplumsal Dönüşüm, Müzakere, Demokrasi, Halkla İlişkiler

[1] Doç. Dr., Bağımsız Araştırmacı, İletişim ve Halkla İlişkiler

Michael Burawoy ve Sosyoloji: Müdahil Bilgi, Kamusal Bilim, Mümkünlerin Direnişi

Polat Alpman[1]

İnsanlar dışsal baskılar/sınırlamalar/kısıtlamalar altında dünyalarını nasıl yaratırlar? Sosyoloji bu kısıtlamaların ne olduğunu keşfeder, ama sadece bunu değil. Ayrıca sosyoloji, olasılıklar alanını genişletmek için bu kısıtlamaların nasıl değiştirilebileceğini de inceler" (Burawoy, 2021).

Bu bildiri, Michael Burawoy'un sosyolojiyi hem bilimsel hem de ahlaki bir uğraş olarak nasıl çerçevelediğini dönemsel-metinsel analizle incelemeyi amaçlamaktadır. Burawoy'un sosyolojiye yaklaşımı, onu yalnızca bilgi üretimine indirgemez, toplumsal değişim için bir müdahale pratiği olarak da konumlandırır. Bu yaklaşım, onu kariyeri boyunca saha, teori ve eylem arasında bağlar kurmaya yöneltmiş, sosyolojiyi müdahil ve ahlaki bir bilimsel uğraş olarak yeniden konumlandırmasına olanak tanımıştır.

Burawoy, soyut teorilerle uğraşıp sahayla bağ kurmayan bir sosyolojiyi başından beri yetersiz bulur ve bu eleştirisini 1970'lerden itibaren açıkça dile getirir. "The Extended Case Method" (1998) adlı makalesinde belirttiği gibi sosyologlar kuramsal müdahalelerini saha deneyiminden yola çıkarak geliştirmeli, genellemelere ise vakaların içinden ulaşmalıdır.

Burawoy'a göre sosyoloji, yalnızca akademiye has etkinliklere de indirgenemez, toplumsal dönüşümü hedefleyen, kamusal alana seslenen, eleştirel ve ahlaki sorumluluğu olan bir disiplindir. Toplumu açıklamak kadar, onu eleştirme ve dönüştürme sorumluluğunu da taşımalıdır. Aksi hâlde sosyoloji, kendi içine kapanan bir uzmanlık alanına dönüşür. Bu kapanmayı önlemek için sosyologların, sivil toplum, yerel hareketler, öğrenciler ve emekçilerle karşılıklı diyalog kurmaları gerekir. Bu ilişki, yalnızca bilgi aktarmayı değil, toplumsal faillerin deneyimlerinden öğrenmeyi ve bilgiyi öncelikle bu kesimlerle paylaşmayı da içermelidir.

2010 sonrasında Burawoy'un odaklandığı üniversite ve eğitim meseleleri, bu yaklaşımının yeni bir boyutunu oluşturur. Neoliberal üniversite, bilgiyi piyasa odaklı hâle getirir, sosyolojiyi ölçülebilir çıktılara indirger ve teknokratlaştırır. Oysa sosyoloji, bu düzene karşı durarak üniversiteyi toplumsal muhalefetin mümkün olduğu bir alana dönüştürmelidir. Burawoy'a göre sosyoloji, üniversitenin içinden doğabilecek bir direniş epistemolojisinin en güçlü kaynaklarından biridir, çünkü yalnızca bilimsel değil, aynı zamanda ahlaki bir uğraştır. Bu nedenle sosyologlar, sadece veri üretmekle yetinmemeli, toplumsal sorumluluk taşımalı ve dünyaya karşı açık bir duruş sergilemelidir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Teori, Sosyoloji, Etnografi, Michael Burawoy, Marksizm

[1] Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık

Çevre Sosyolojisinde Yeni Ontolojik Perspektifler: Çevre Sorunlarıyla Mücadelede Kolektif Bağların Yeniden İnşası

Nilgün Sofuoğlu Kılıç[1]

Berivan Binay[2]

Küresel çevre sorunları, dayanıklılık kavramını insan-merkezci sınırların ötesine taşıyan yeni bir perspektif gerektirmektedir. Bruno Latour, Manuel DeLanda ve Donna Haraway gibi düşünürlerden beslenerek doğa-kültür ikiliğini reddeden bu perspektif, dayanıklılığı çok-türlü ağlar ve karşılıklı bağımlılık üzerinden tanımlar. Latour'un Aktör-Ağ Teorisi (ANT), insan ve insan-dışı aktörlerin eşit ontolojik statüsünü vurgularken; DeLanda'nın Assemblage Teorisi, toplulukları, dinamik ve heterojen bileşenlerden oluşan geçici birliktelikler olarak analiz eder ve Haraway'in "Chthulucene" Kavramı insan-olmayanlarla "sympoiesis" (birlikte yaratım) pratiklerini dayanıklılığın temeline yerleştirir. Bu teoriler ışığında insan-ötesi dayanıklılığın boyutları, (1) yerel bilgi ağları; (2) kentsel dayanıklılık; (3) çok-türlü adalet; (4) teknolojinin ikili rolü; (5) afet sonrası hafıza; (6) duygusal ekolojiler alt başlıklarıyla somutlaştırılabilir. Böylece bu teoriler, Kaz Dağları direnişinde doğanın özneleştirilmesi, 2023 Kahramanmaraş depremi sonrası kedi ve köpeklerin enkaz altındaki aramalarda spontane işbirliği gibi güncel olaylarla ilişkilendirilerek okunabilecektir. Bu araştırmada, nitel içerik analizi ve eleştirel söylem analizi yöntemleri kullanılarak 2020-2025 yılları arasındaki gazete haberleri, sosyal medya paylaşımları ve resmi belgeler incelenecek; insan-dışı aktörlerin temsili, iklim kriziyle mücadele söylemleri ve kolektif dayanıklılık pratikleri, bu veriler üzerinden tematik kategorileri ile analiz edilecektir. Sonuç olarak; insan-ötesi dayanıklılık, iklim krizine karşı insanı merkezden çıkaran yeni bir ontoloji sunar. Bu perspektif insana tanınan ontolojik ve epistemolojik ayrıcalığı sorgulayarak diğer canlıların, nesnelerin ve doğanın bir "arka plan" ya da "kaynak" değil, ilişkisel ontolojinin stratejik ortağı/öğesi olarak görür. Bu yaklaşım, kolektif varoluşun ancak çok-türlü ittifaklarla mümkün olduğunu düşündürmektedir. Bu çerçeve, sosyolojiyi insan-ötesi bir ufka taşıyarak, yalnızca insanlar için değil, tüm canlılarla birlikte yaşanabilir bir gelecek inşasını hedefler. Bu bağlamda çalışma yalnızca akademik değil, aynı zamanda pratik ve etik açıdan da önemli sonuçlar barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlişkisel Ontoloji, Çevre Sosyolojisi, İnsan Dışı Aktörler

[1] Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

Çevre ve Sağlık İlişkiselliği Açısından Sosyolojik Bağlamda Bataklıklar

Çiğdem Sırma[1]

Dünya genelinde doğa ve insan kaynaklı nedenlere bağlı olarak canlıların yaşamlarının tümüyle değişmesine yol açan çeşitli olaylar meydana gelmektedir. Sanayi Devrimiyle birlikte doğal kaynakların sınırsızmışçasına kullanımı, insan-doğa ikileminde insanın tercih edilmesi ihtiyaçlar ve istekler arasındaki dengeyi bozmuştur. Diğer bir ifadeyle, canlıların belirli bir düzen içerisinde yaşadığı Holosen Dönemden insan etkileri nedeniyle insan ve insan dışı canlıların yaşamının köklü bir şekilde değişime uğradığı Antroposen Döneme geçiş yaşanmıştır. Yaşanılan köklü değişimleri, canlıların yaşamlarını hayati bağlamda etkileyen salgınlar üzerinden okumak mümkündür. Dünya genelinde milyonlarca insanın hayatını etkileyen salgınların; tarihsel, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve çevresel yönleri bulunmaktadır. Salgınların sosyal kırılganlıklar bağlamında; gençler, kadınlar, çocuklar, engelli bireyler ve yaşlı bireyler üzerindeki etkileri ise farklılaşmaktadır. Tarihsel süreçte (çiçek, kızıl, kızamık, sıtma ve Covid-19) salgınların bireysel ve toplumsal düzeyde sonuçları olmakta ülkeler tarafından da salgınların sonuçlarına yönelik çeşitli onarıcı ve önleyici politikalar geliştirilmektedir. Gündelik hayatın rutin akışını kökten değiştirebilme gücüne sahip olan salgınlar ortaya çıkış nedenlerine göre farklı özellikler taşımaktadır. Sıtma hastalığı da farklı tarihlerde hem ülkemizde hem de farklı ülkelerde salgın şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada sıtmanın ana kaynağı olarak görülen sivrisineklere yaşam alanı oluşturan bataklıklar çevre ve sağlık sosyolojisinin ilişkiselliği bağlamında konu edilecektir. Bataklıklar metafor olarak kullanımlarının ötesinde farklı disiplinlerdeki ele alınışları, tarihsel açıdan kalkınma planlarındaki yerleri ve iklim değişikliği ile mücadeledeki rolleri noktasında tartışılmaktadır. Bu bildirideyse, ülkemizde yasal (13 Mayıs 1926'da 21 maddeden oluşan Sıtmayla Mücadele Kanunundan başlayarak 18.01.1950 tarihli Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun ve diğer yasal düzenlemelerle birlikte) ve sosyolojik bağlamda (güncel literatürle ilişkilendirilerek) bataklıkların rolü insan ve insan olmayanlar arasındaki ilişki bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Sağlık, İnsan ve İnsan Olmayanlar, Bataklıklar, Sıtma

[1] Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Çevre Oluşumlarında Olanakların ve Sınırlılıkların Değerlendirilmesi: Buğday Derneği Örneği

Seda Koçak[1]

Çevre sorunları, insan sağlığını, biyo-çeşitlilikteki azalmayı ve dünya geleceğini tehdit etmesi bakımından çok önemli olduğu için günümüzde en çok tartışılan meselelerin içinde yer almaktadır. Dünyada ve Türkiye'de çevre sorunları ile farklı biçimlerde meşgul olan, mücadele eden ve çözümler öneren birbirinden farklı amaç ve yaklaşımlara sahip toplumsal örgütler ve siyasal partiler ortaya çıkmıştır. Türkiye'de tabandan gelen yerel bir hareket olan Buğday'da bunlardan biridir. Buğday'ın etki gücü fazladır çünkü faaliyetleri ile yasalara temas etmektedir. Sistem içi bir hareket olarak Buğday ılımlı eylemleri ile hem tek tek bireylerde hem de toplumda birtakım dönüşümlere adım atma doğrultusunda mücadele göstermektedir. Bu aşamada da faaliyetlerinde birtakım olanaklar ve sınırlılıklarla karşılaşılmaktadır. Çalışmada çevre oluşumu olarak Buğday Derneğinde karşılaşılan olanakların ve sınırlılıkların neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların alternatif yaşamı tercih etmelerinde etkili unsurlar, Buğday ile nasıl tanıştıkları, Buğdayı neden tercih ettikleri, alternatif yaşam deneyimleri, Buğday derneğinin ekolojik dönüşümde nasıl bir yol izlediği, Buğday Derneğinin faaliyetlerinde ne gibi olanaklar ve sınırlılıklarla karşılaştığı incelenmiştir. Literatür taraması doğrultusunda olanaklar ve sınırlılıklar ekonomik, siyasi, yasal sosyo-kültürel açıdan değerlendirilmiş ve katılımcıların belirttiği farklı sınırlılıklar olarak çevre faaliyetlerinin anlaşılmaması, hareketin toplumsallaşmaması da bulgular kısmına dahil edilmiştir. Çalışma Buğday Derneği yeni toplumsal hareketler kuramı ve çevre hareketleri kuramları çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır. Bu tez çevre oluşumlarında olanaklar ve sınırlılıkların ekonomik, yasal, siyasi, sosyo-kültürel açıdan bütünlükçü bir şekilde değerlendirilmesi bakımından ve sosyal bilimler literatürüne katkı sağlaması bakımından önemlidir. Bu tezde nitel araştırma yöntemlerinden durum deseni kullanılmıştır. Buğday Derneği kurul üyeleri ve üyelerinden oluşan 11 katılımcı ile gerçekleştirilen online görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Aynı zamanda Buğday Derneği üyesi olunarak derneğin yapısı ve faaliyetleri içeriden gözlemlenmiştir. Buğdayın yayınları ve raporları incelenmiştir. Elde edilen bulgularda Buğdayın katılımcıların yaşamında ve sosyalleşmelerinde ciddi dönüşümlere olanak sağladığı görülmüştür. Faaliyetlerinde olanaklardan çok sınırlılıklarla karşılaşıldığı ve sınırlılıklar arasından en çok ekonomik sınırlılıklarla karşılaşıldığı bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Buğday Derneği, Olanaklar ve Sınırlılıklar, Çevre Oluşumları

[1] Bağımsız Araştırmacı, Sosyoloji

Dijital Göç Yolunda Sanal Alanın Özsaygı Sorunları

Ayşe Betül Tanrıverdi[1]

Yapay zekânın gündelik ve profesyonel hayatımızı dönüştüren yönleriyle birçok fırsatları sunduğu gibi ortaya çıkardığı dezavantajlarıyla etik sorunları meydana getirmektedir. Bu sorunların neler olduğunun araştırıldığı çalışmada nitel yöntem kullanılmış olup fenomenolojik yaklaşım kullanılarak Z kuşağından 12 kişiyle mülakat yapılmıştır. Verilerin güvenirliği, önyargı ve tarafsızlık, denetlenebilirlik hususlarındaki tartışmalar etik bakımdan eleştirileri gündeme taşımaktadır. Bilhassa, sosyal medya alanlarıyla yapay zekâya ait algoritmalar toplumsal algıyı değiştirip dönüştürme, belirli bir fikir çerçevesinde yönlendirme yetisine sahiptir. Bu yönlendirmeler tek tip bakış açısı üreterek yarattığı ön yargılı algoritmalar nedeniyle temel hak ihlallerine sebep olmaktadır. Taklit, suni, hatta hayal edilenin ötesinde bir yaşam vaadi, dijital göçmenler için konfor alanı yaratırken; yapay zekânın sunduğu dijitalleşme kurgunun hangi imgelerle gerçek kıldırttığı tartışmaya açılmaktadır.

Yapay zekâ uygulamasına yüklenen fotoğrafların çizgi film karakterine, karikatüre dönüştürme şekliyle kullanımı popüler kültür için yeni bir benlik üretmektedir. Yapay zekâ uygulamalarıyla yeni bir kimlik inşa edilmekte, kullanıcısında heyecan yaratmakta, farklı bir imaj ortaya çıkarmaktadır. Dijital medyada aniden ortaya çıkan akımlar, dijital göçmenleri sanal alanlar arasında göç ettirmekte, popüler kültür sayesinde orijinal olmayan gönderilerle gündelik hayatta benliğin sunumu anlamlandırılmaktadır. Uygulama yoluyla çizgi film karakterine veya karikatüre dönüştürülen 'sevimli' kahramanlar sosyal medya hesaplarından hikâye olarak paylaşımıyla veya gönderiler yoluyla kendi hikâyesinin oyuncusu olmaktadır. Sanal alanlarda gönüllü olarak inşa edilen deepfake imgelerin diğer fotoğraflar kadar beğenildiği, alınan tıklanma ve beğeni sayesinde bireyde sanal bir mutluluk yarattığı belirtilebilir. Hali hazırda faceapp uygulamalarının en mükemmel düzletmeleri sahte olana samimi anlamlar yüklenmesine, etik ve güvenlik kaygılarının seyreltilmesine sebep olmaktadır. Yapay zekâ yoluyla inşa edilen öteki benlik simülark haline getirilen benliği zayıflatarak, öz denetimden uzaklaştırmaktadır. Kullanılan efektin 'sayesinde' benlik saygısına 'sözde' olumlu katkılar sunularak beğeni alması, yeni bir sanal benliği ve öz saygıyı inşa ettirmekte, inşa edilen sanal benlik temel hak ve özgürlük ihlallerini gündeme getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Göç, Sanal Alan, Deepfake, Yapay Zekâ

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Gazetecilik

Dijital Platformlarda Yoğun Annelik: Instagram'da Normatif Temsil Biçimleri

Meltem Bayrak[1]

Dijital çağ, toplumsal rollerin temsil biçimlerinde radikal dönüşümler yaratmış; sosyal medya platformları bireylerin yalnızca etkileşimde bulunduğu değil, aynı zamanda kimliklerini yeniden ürettikleri sahnelere dönüşmüştür. Bu dönüşüm, özellikle toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişki içindeki annelik gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Instagram, bireylerin gündelik hayatlarını estetikleştirerek sunduğu, görselliğin ve anlatının iç içe geçtiği bir dijital performans alanı haline gelmiştir. Bu çalışma, Instagram'da yüksek takipçili Instamom hesaplarında paylaşılan içeriklerde "ideal annelik" temsillerinin nasıl kurgulandığını ve bu temsillerin söylemsel ve görsel düzeyde ne tür stratejilerle sunulduğunu analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın kuramsal temelini Sharon Hays'in kavramsallaştırdığı "yoğun annelik ideolojisi"dir. Hays'e göre iyi bir anne, bireysel ihtiyaçlarını arka plana atarak çocuğunun fiziksel, duygusal ve zihinsel ihtiyaçlarını merkeze alır. Bu ideoloji, anneliği fedakârlıkla özdeşleştirir ve anneden sürekli olarak tam zamanlı bakım emeği talep eder. Instagram gibi estetik odaklı platformlarda bu söylemler, görsellerin dili ve algoritmik görünürlük kriterleriyle birleşerek normatif annelik temsillerini pekiştirir.

Bu doğrultuda, çalışma kapsamında 10 yüksek takipçili Instamom hesabından seçilen toplam 30 gönderi söylem ve görsel analiz teknikleriyle incelenmiştir. Görseller; ışık, renk, mekânsal düzen, beden temsili, filtre kullanımı ve anne-çocuk etkileşimi çerçevesinde analiz edilmiştir. Açıklama metinleri; özveri, tevazu, üretkenlik, huzur, hijyen, duygusal bağlılık ve izleyiciyle kurulan bağlar ekseninde tematik olarak kodlanmıştır.

Elde edilen bulgular, Instagram'da ideal anneliğin, annenin bedenini, evini, zamanını ve duygularını düzenleyerek sunduğu çok katmanlı bir performans biçimi olduğunu göstermektedir. Anneliğin sunumu, hem söylemsel düzeyde pozitiflik, minnettarlık ve içsel güç ile hem de görsel düzeyde estetik uyum ve dekoratif düzenle pekiştirilmektedir. Bu süreçte annenin benliği yalnızca anneliğe değil, aynı zamanda dijital izleyiciye yönelik planlı bir temsil nesnesine dönüşmektedir.

Bu çalışma, dijital annelik temsillerinin güncel sosyal medya platformlarında nasıl yeniden üretildiğini, hangi söylem ve görsellik stratejileriyle kurumsallaştığını ve normatif annelik kurgusunu hangi yollarla pekiştirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır."

Anahtar Kelimeler: İdeal Annelik, Dijital Medya, Yoğun Annelik

[1] Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyoloji

Instagram'da Benlik Sunumu ve Yabancılaşma: Triatlon Sporcuları Üzerine Nitel Bir İnceleme

Volkan Altunbudak[1]

Mustafa Altunoğlu[2]

Dijitalleşme ile birlikte sosyal medya, bireylerin toplumsal ilişkilerini kurma ve sürdürme biçimlerini dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, bireyin kendiyle ve çevresiyle kurduğu ilişkilerde yabancılaşma süreçlerini yeniden gündeme getirmiştir. Özellikle görsel ağırlıklı paylaşım yapısına sahip Instagram, bireylerin kimlik sunumlarını yeniden kurguladıkları önemli bir mecra hâline gelmiştir. Bu çalışmada yüzme, bisiklet ve koşu branşlarının bir arada yapıldığı bir dayanıklılık sporu olan triatlon ile uğraşan bireylerin Instagram üzerindeki benlik sunumlarının, yabancılaşma deneyimleriyle nasıl ilişkilendiği araştırılmıştır.

Araştırmanın kuramsal temelini Goffman'ın "benlik sunumu" kuramı ile Marx'ın "yabancılaşma" kavramı oluşturmaktadır. Çalışmada nitel yöntemler benimsenmiş ve çalışma amaçsal örnekleme tekniği ile triatlet olma niteliğini sağlayan 18 kişi ile yürütülmüştür. Çalışmada veriler katılımlı gözlem ve derinlemesine mülakatlar aracılığıyla toplanmıştır. Mülakatlar sırasında veriler, katılımcıların rızası alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş; ardından bu kayıtlar araştırmacı tarafından deşifre edilerek analiz için hazır hâle getirilmiştir. Analiz sürecinde elde edilen anlatılar tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş ve "rekabet", "izlenim yönetimi" ve "farkındalık" temaları oluşturulmuştur. Bu temalar doğrultusunda ulaşılan bulgular, bireylerin Instagram'da sürekli bir performans sergileme hâlinde olduklarını ve bu dijital temsillerin zamanla bireyin gerçek yaşamıyla uyumsuz hâle gelerek bir yabancılaşma duygusuna yol açtığını göstermektedir. Sporcu kimliğinin dijital ortamda idealize edilmesi, kullanıcılar arasında karşılaştırmalara ve tatminsizlik duygularına neden olmakta; bu da sosyal medya bağımlılığı ve toplumsal yalnızlık gibi ikincil etkilere yol açmaktadır. Ayrıca, bazı katılımcılar bu temsiliyet sürecini profesyonel faydaya dönüştürdüğünü düşündüğünü ifade ederken, bazı katılımcılar içinse bu süreç stres ve tükenmişlik üretme potansiyeli taşımaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma; bireyin dijital platformlarda kurduğu temsillerin, özellikle spor gibi performansa odaklı alanlarda, nasıl yabancılaştırıcı bir etkiye bürünebildiğini sosyolojik olarak ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimler: Yabancılaşma, Sosyal Medya, Benlik Sunumu, Triatlon

[1] Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Toprağın Hafızası: Kırkağaç Kavunu üzerinden Kırsal Emek, Kimlik ve Toplumsal Dönüşümün Sosyolojik Analizi

Süheyla Sarıtaş[1]

Hatice Ravza Akar[2]

Bu çalışma, Manisa'nın Soma ilçesine bağlı Kırkağaç köyünde yetiştirilen ve yerel bir sembol hâline gelen Kırkağaç kavunu üretimi üzerinden kırsal yaşamın toplumsal dinamiklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kavun, yalnızca ekonomik değeri olan bir tarımsal ürün değil, aynı zamanda köyün kimliğini biçimlendiren, kolektif hafızayı taşıyan ve emeğin toplumsal örgütlenişini yansıtan çok katmanlı bir anlam dünyasına sahiptir. Bu bağlamda araştırma, kırsal üretim süreçlerini tarım sosyolojisi, toplumsal cinsiyet, emek ilişkileri ve kırsal dönüşüm kavramları etrafında sosyolojik olarak tartışmayı hedeflemektedir.

Çalışmada temel sorulardan biri, Kırkağaç kavunu üretiminin günümüz kırsalındaki sosyal yapıyı, toplumsal rolleri ve yerel dayanışma biçimlerini nasıl şekillendirdiğidir. Tarımda yeniden yapılandırılan emek rejimleri, kadınların üretim süreçlerindeki görünmez emeği, gençlerin kırsalda kalma ya da göç etme tercihleri ile tarımsal üretimin mekânsal ve kültürel anlamları bu araştırmanın ana odaklarıdır. Araştırmada aynı zamanda kavun üretiminin, köy halkı için yalnızca ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda aidiyet kurulan bir yerellik ve kültürel varlık olduğu savunulmaktadır.

Bu araştırma, nitel saha çalışması yöntemine dayanmaktadır. Kırkağaç köyünde yapılacak derinlemesine görüşmeler, katılımlı gözlem ve yerel belgelerin içerik analizi ile kırsal yaşamın iç dinamikleri yerinde betimsel olarak analiz edilecektir. Bu yöntemsel yaklaşım, üretimin sadece ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel boyutlarının daha görünür hale gelmesine olanak verecektir.

Bu araştırma aynı zamanda kırsal alana yönelik sosyolojik ilgiyi derinleştirerek, yerel üretim biçimlerinin gündelik yaşamla, toplumsal yapıyla ve kimlik inşasıyla nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Tarımsal üretimi salt ekonomik bir olgu olarak değil, aynı zamanda anlam üreten bir toplumsal ve kültürel pratik olarak ele alan bu araştırma, kır sosyoloji literatürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.

[1] Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Yüksek Lisans, Balıkesir Üniversitesi, Sosyoloji

Kırsalda Çalışma İlişkilerinin Dönüşümünde Kobilerin Etkisi: Pestil-köme İşletmeleri Örneği

Şennur Erkoca Şentürk[1]

Kırsal kesimde yaşayan insanların temel ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılık olsa da günümüzde bu ekonomik faaliyetler kırsalda yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle kırsalda yaşayan bireyler bulundukları alanda geçimlerini sağlayabilmek amacıyla ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi yoluna başvurmaktadır. Bu sektörlerden biri de işletmeciliktir.

Kırsal bir yerleşim yeri olan Şebinkarahisar'da yerel ürünlerden üretilen pestil-köme ve türevi ürünlerin metalaşması ve metalaşan bu ürünlerin ulusal ve uluslararası pazarda satılmaya başlanmasıyla son yıllarda pestil-köme işletme sayısında artış yaşandığı gözlenmektedir. Bu araştırma, Şebinkarahisar örneğinden yola çıkarak küçük işletmelerin kırsal toplum yapısı üzerinde ne gibi etkileri olduğunu ve bu işletmelerdeki işçi-işveren arasındaki çalışma ilişkilerinin ne durumda olduğunu anlamayı amaçlamaktadır.

Pestil-köme işletmecilerinin ve bu işletmelerde çalışan ücretli işçilerin çalışma ilişkileri onların içinde bulundukları toplumsal koşullar içerisinde, onların bakış açısından ve onların deneyimlerinden anlaşılmaya çalışıldığı için bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. İşletme sahipleri ve işçilerden veri toplamak amacıyla iki ayrı yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış, maksimum çeşitlilik ve kartopu örnekleme teknikleri kullanılarak 2023 yılında 13 işletme sahibi ve 21 işçi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler betimsel analiz ve tematik analiz yaklaşımları ile çözümlenmiştir.

Araştırma bulguları göstermektedir ki özellikle ev kadınlarının ücretli çalışma hayatına katılmaları onlar için çift çalışma yükünü ortaya çıkarmakla birlikte kadınların aile içi rollerinde değişimlerin yaşanmasına, ailenin ekonomik refah düzeyinin yükselmesine ve kadınların para kazanmaya başlamalarından dolayı daha özgür bireyler haline gelmelerine neden olmaktadır. İşçi-işveren ilişkileri açısından elde edilen veriler değerlendirildiğinde ise işletmelere göre çalışma ilişkilerinin farklılaştığı anlaşılmıştır. İşletme sahiplerinin işletmenin verimliliğini artırmak için kota sistemi, düşük ücret, sigortasız işçi çalıştırma, yıllık ücretli izin hakkının tanınmaması, günlükçü işçi çalıştırma gibi uygulamalara başvurdukları görülmüştür. Bu bildiri, 2024 yılı Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBE, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda hazırlanan "Kırsalda Çalışma İlişkilerinin Dönüşümü: Şebinkarahisar Pestil-Köme İşletmeleri Örneği" adlı doktora tezinin bulgularına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şebinkarahisar, Kırsal Kalkınma, Çalışma İlişkileri, Pestil-Köme İşletmeleri

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Hizmetler

Mevsimlik Göç Sarmalında Çocuk İşçiliği ve Eğitim

Ayşegül Özbek Kansu[1]

Mevsimlik tarım işçisi ailelerin zorunlu eğitim çağındaki çocukları aylarca süren bu göç nedeniyle okullarından uzak kalmakta ve nitelikli eğitime erişimde sorun yaşamaktadırlar. "Eğitim hakkı herkes için geçerlidir" ilkesi İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tarafından güvence altına alınmış olsa da mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin çocukları özellikle ailelerinin yoksulluğu ve sürekli seyahat ediyor olmaları nedeniyle bu haktan yararlanamamaktadır ve eğitimleri kesintiye uğradığı için eğitim yoluyla sınıf atlama şansını kaybederek yoksulluk zincirini kıramamaktadır. Öte yandan, bu sürekli hareket halinde olma durumuna, ailelerinin yaşadığı tüm zor koşullara ve yoksulluğa rağmen eğitimlerine devam ederek üniversiteye gidebilmiş ve iş sahibi olabilmiş gençler de bulunmaktadır. İşte bu çalışma ile bu gençlerin hayatlarına odaklanılarak, "nasıl oldu da başardılar, üniversiteye gitme ve iş sahibi olma şansını yakaladılar" sorularına cevap bulunması amaçlanmıştır. Araştırmada, üniversiteye gidebilen ve hatta meslek sahibi olabilen bu gençlerin hayatlarını mevsimlik tarım işçisi olarak sürdüren diğer gençlerden ayrıldıkları yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu gençlerin hikayeleri üzerinden başarılarının ardındaki örüntülere dikkat çekilmiş, bu örüntüler kişisel, toplumsal ve yapısal boyutlara vurgu yapılarak ele alınmıştır. Araştırmanın teori bölümünde çocuk işçiliği ve eğitim literatürüne odaklanılmıştır. Araştırma yöntemi olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır ve kartopu tekniğine dayalı örnekler seçilmiştir. Şanlıurfalı 10'u kadın 15'i erkek olmak üzere 25 kişi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan tüm görüşmelerde, çalışma ve yaşam koşulları ne kadar zor olursa olsun çocukların okulda kalması için aile desteğinin kritik olduğu ortaya çıkmıştır. Genç kızların eğitime devamlılığında bu faktör daha da belirleyici olmuştur. Araştırma çıktıları yaş, cinsiyet, aile içerisindeki konum, anadil gibi bireysel faktörlerin yanı sıra, aile, yakın akrabalar ve sosyal çevre gibi sosyal faktörler ile Şanlıurfa'nın sosyo-ekonomik durumu, muhafazakar ve ataerkil toplumsal yapısı, eğitim anlayışı ve bir yaşam biçimi haline gelen mevsimlik tarım işçiliği üzerinden irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mevsimlik Tarım İşçiliği, Çocuk İşçiliği, Eğitim

[1] Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Dijital Çağda Çocukluk ve Risk: İnternet Temelli Çocuk İstismarına Sosyal Politika Perspektifinden Bir Yaklaşım

Ezgi Özten Koyuncu[1]

Bu çalışma, hızla artan dijitalleşmenin çocukluk deneyimini nasıl dönüştürdüğünü ve bu dönüşümün çocukları çevrimiçi ortamlarda karşılaştıkları istismar biçimleriyle nasıl kırılgan hale getirdiğini sosyal politika perspektifinden incelemektedir. Türkiye'de çocuk istismarı çoğunlukla fiziksel ya da cinsel şiddet biçiminde ve yüz yüze temasla gerçekleşen durumlar üzerinden tartışılmaktadır. Ancak dijitalleşme ile birlikte çocukların çevrimiçi ortamlarda karşılaştığı riskler – özellikle çocuk pornografisi, çevrimiçi yönlendirme (grooming) ve sexting – giderek daha görünür hale gelmektedir. Çoğunlukla bireysel suçlar olarak değerlendirilen bu risklerin yapısal olarak ele alınması ve sosyal politika bakış açısıyla değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Dijital teknolojilerin çocukluk üzerinde yarattığı etkiler, yalnızca bireysel deneyim düzeyinde değil, aynı zamanda kurumsal ve toplumsal düzeyde yeni müdahale biçimlerini gerektirmektedir. Bu durum, çocukların dijital ortamlarda karşılaştığı risklerin sosyal politika yoluyla azaltılabilir olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, internet temelli çocuk istismarını yalnızca bireysel suçlar değil, aynı zamanda yapısal eşitsizlikler, dijital okuryazarlık düzeyleri, ebeveyn gözetimi ve hukuki uygulamalarla şekillenen bir sosyal risk alanı olarak değerlendirmektedir. Literatür taraması yöntemiyle yürütülen çalışmada uluslararası raporlar ve Türkiye'deki mevzuat, akademik çalışmalar ve istatistiksel veriler karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bulgular, Türkiye'de çocukların dijital ortamlarda aktif ancak korumasız kullanıcılar olduğunu; mevcut sosyal politika ve hukuki çerçevenin çocukların çevrimiçi güvenliğini sağlamada yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bu eksiklik, toplumsal farkındalık düzeyinin düşüklüğü ve kavramsal karşılıkların oturmamış olmasıyla daha da derinleşmektedir.

Bu bağlamda, devlet, okul ve ailenin ortak sorumluluğunu temel alan çok paydaşlı bir sosyal politika modeli önerilmektedir. Ancak bu modelin başarılı olabilmesi için çocukların yalnızca korunması gereken bireyler değil, aynı zamanda dijital dünyada hak sahibi toplumsal özneler olarak tanınması gerektiğinin de altı çizilmektedir. Bu çalışma, dijitalleşen toplumda çocukluğun dönüşümünü, yeni risk yapılarını ve sosyal politikanın bu dönüşüme ne ölçüde yanıt verebildiğini tartışarak hem çocukluk sosyolojisi hem de sosyal politika literatürüne özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Sosyolojisi, Sosyal Politika, Dijitalleşme, Çocuk İstismarı, İnternet Güvenliği

[1] Arş. Gör. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşmesi ve Yalnızlık Deneyimleri Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği

Emirhan Kartal[1]

Dilara Acar[2]

Bu çalışma, sosyal medya kullanımının üniversite öğrencilerinin sosyalleşme pratikleri ve yalnızlık deneyimleri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorunsalı, dijitalleşmenin bireylerin sosyal ilişkilerinde yarattığı dönüşümün yalnızlık algısıyla ilişkisini anlamaktır. Araştırma, 2025 yılı Şubat–Nisan ayları arasında, İstanbul'da yaşayan ve sosyal medyayı aktif biçimde kullanan 18–24 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinden, amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen 5'i kadın, 5'i erkek toplam 10 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcı sayısı, "veri doygunluğu" esas alınarak belirlenmiştir. Veriler, nitel araştırma yöntemi doğrultusunda yarı yapılandırılmış mülakatlarla toplanmış; sosyal medya kullanım süresi, amacı, çevrimiçi ve yüz yüze ilişkiler ile yalnızlık algısı odağında değerlendirilmiştir. İçerik analiz yöntemiyle incelenen veriler kodlanmış, kategorilendirilmiş ve temalaştırılmıştır. Katılımcıların sosyal medyayı kullanım amaçları üç başlıkta toplanmıştır: gündemi takip etme, bilgi edinme ve sosyalleşme. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, yalnızlıkla ilişkili olarak üç temel temada anlam kazanmaktadır. İlk olarak, ilişkisel derinlik ihtiyacı teması, yüz yüze iletişimin dijital etkileşimlerden daha tatmin edici görüldüğünü göstermektedir. İkinci olarak, kentleşmenin etkileşim üzerindeki kısıtlayıcı etkisi kapsamında, İstanbul'un fiziksel yapısı sosyal medyayı alternatif bir sosyalleşme zemini hâline getirmektedir. Üçüncü olarak, sanal telafi stratejileri teması çerçevesinde, sosyal medyanın yalnızlıkla başa çıkma amacıyla kullanıldığı; ancak bazı durumlarda uzun vadeli ilişkilere de zemin hazırlayabildiği görülmektedir. Araştırma bulguları, Castells'in ağ toplumu kuramı doğrultusunda sosyal medyanın mekân sınırlarını aşarak yeni etkileşim biçimleri yarattığını ortaya koymaktadır. Bauman'ın akışkan modernite yaklaşımı dijital ilişkileri zayıf bağlarla tanımlasa da bu çalışma, sosyal medyada kurulan ilişkilerin yalnızca geçici olmadığını; seçilmiş ve gündelik yaşamla bütünleşen sosyallikler de üretebildiğini göstermektedir. Ayrıca Simmel'in "duygusal mesafe" kavramı çerçevesinde, kentleşmenin bireyleri dijital etkileşime yönelttiği gözlemlenmiştir. Çalışma, lisans düzeyinde yürütülen bir ders projesi kapsamında gerçekleştirilmiş olup, bağımsız bir akademik teze dayanmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Yalnızlık, Sosyalleşme, Üniversite Öğrencileri

[1] Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

Z Kuşağı Bireylerin Sosyal Medyada Sosyal Kimlik İnşa Süreçleri ve Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Deneyimleri

Hatice Savaş Bayram[1]

Bu çalışma, Z kuşağı bireylerinin sosyal medya kullanım pratikleri bağlamında sosyal kimlik inşa süreçlerini ve bu süreçle ilişkili olarak deneyimledikleri Gelişmeleri Kaçırma Korkusu'nu (FoMO) sosyolojik bir bakış açısıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Dijital teknolojilerin gündelik yaşamın merkezine yerleştiği günümüzde sosyal medya, bireylerin kimliklerini inşa ettikleri, sundukları ve yeniden yapılandırdıkları önemli bir sosyal alan haline gelmiştir. Z kuşağı olarak tanımlanan bireyler, dijital ortamlarda yoğun biçimde zaman geçirmekle kalmayıp, aynı zamanda bu platformlar üzerinden benlik sunumlarını gerçekleştirmekte, toplumsal aidiyetlerini pekiştirmekte ve çeşitli sosyal gruplarla ilişkilerini sürdürmektedir. Sosyal medyada görünür olma arzusu, güncelliği takip etme çabası ve sosyal onay ihtiyacı gibi unsurlar, bireylerin kimlik inşa süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, Henri Tajfel ve John Turner tarafından geliştirilen Sosyal Kimlik Kuramı temelinde yapılandırılmıştır. Kuram, bireylerin kimliklerini sosyal gruplara üyelikleri üzerinden tanımladıklarını; bu üyeliklerin sosyal kategorileştirme, sosyal karşılaştırma ve grup aidiyeti gibi süreçlerle inşa edildiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda sosyal medya, bireylerin dijital gruplara katılım sağladığı, benzerleriyle özdeşleştiği ve farklı gruplarla kendini kıyasladığı bir sosyal etkileşim zemini sunmaktadır. Sosyal kimlik, bireyin sosyal medya kullanımı üzerinden yeniden inşa edilirken; birey bu süreçte hem kendisini temsil etme hem de başkalarının temsil biçimlerinden etkilenme eğilimi göstermektedir.

Bu çalışmada FoMO kavramı, bireylerin sosyal medya aracılığıyla çevrelerinde olup biten gelişmeleri kaçırma korkusu ile ilişkili bir deneyim alanı olarak ele alınmaktadır. Sürekli güncellenen içerikler, sosyal etkinliklerin çevrim içi görünürlüğü ve dijital grup etkileşimlerinin yoğunluğu, bireyde sosyal dışlanma kaygısı, güncel kalma baskısı ve sosyal kıyaslama eğilimi yaratmaktadır. FoMO'nun bu yapısı, sosyal kimlik inşa süreci ile doğrudan ilişkilidir ve bireyin çevrim içi benlik sunumu ile toplumsal aidiyet ihtiyacını etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş, veri toplama sürecinde derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış soru rehberi aracılığıyla Z kuşağı bireylerinin sosyal medya deneyimlerine, kimlik sunum stratejilerine ve FoMO ile ilgili deneyimlerine odaklanılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde homojen örnekleme ve kolayda örnekleme stratejileri birlikte kullanılmıştır. Bu iki örnekleme yönteminin birlikte kullanılması, hem araştırma konusuna uygun ortak deneyimleri taşıyan bireylerin seçilmesini sağlamış hem de veri toplama sürecinin uygulanabilirliğini artırmıştır. Verilerin analizinde tematik analiz yöntemi benimsenmiştir. Görüşmeler, katılımcıların gönüllülük esasına dayalı katılımı ile, onların ders programları ve kişisel uygunluklarına göre ortaklaşa belirlenen zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Analiz süreci; öncelikle verilerin dikkatli bir şekilde okunup kodlanması, ardından benzer içeriklerin bir araya getirilerek temaların oluşturulması, bu temaların gözden geçirilip netleştirilmesi ve son olarak raporlanması aşamalarını içermektedir. Çalışma, sosyal medya ile kimlik inşası arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik kuramsal ve yöntemsel bir çerçeve sunmaktadır. Araştırma bulgularının, genç bireylerin sosyal medya kullanım pratiklerine dair farkındalık geliştirilmesine, dijital okur-yazarlık politikalarının desteklenmesine ve sosyal medyanın bireysel-sosyal etkilerine dair eleştirel düşünme becerilerinin güçlendirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: FoMO, Gelişmeleri Kaçırma Korkusu, Sosyal Kimlik, Sosyal Medya

[1] Düzce Üniversitesi, Sosyoloji

Dijital İletişimde Duyguların Görsel Simgelerle Aktarımı: Emojilerin Sosyolojik Yansıması ve Atatürk Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma

Şeymanur Şişecioğlu[1]

İnsan ilişkilerini ve iletişim biçimlerini köklü bir biçimde dönüştüren dijitalleşme, özellikle yazılı dijital iletişimde bireylerin duygularını ifade etme yollarını yeniden şekillendirmiştir. Geleneksel yüz yüze iletişimde mimikler, jestler, beden dili ve ses tonuyla doğrudan iletilen duygular, çevrim içi ortamlarda yerini çoğunlukla metinlere ve bu metinleri tamamlayan görsel simgelere, yani emojilere bırakmıştır. Emojiler, metinsel ifadelere duygu katmanın ötesinde, kullanıcıların sosyal ilişkilerini sürdürmelerinde, toplumsal beklentilere yanıt vermelerinde ve dijital kimliklerini inşa etmelerinde de önemli bir rol üstlenmektedir. Psikolog Paul Ekman'ın evrensel olarak tanımladığı altı temel duygu (sevinç, üzüntü, öfke, korku, tiksinme ve şaşkınlık) insan deneyimlerinin en temel yapı taşları olarak kabul edilmekte ve kültürler arası ortak bir ifade çerçevesi sunmaktadır. Bu bağlamda emojiler, yalnızca bireyin içsel duygularını aktardığı araçlar değil, aynı zamanda toplumsal rollerin, normatif beklentilerin ve sosyal etkileşim biçimlerinin izlerini taşıyan simgeler hâline gelmiştir. Bu durum, emojilerin duygu sosyolojisi çerçevesinde ele alınmasını gerekli kılmakta; bireysel dışavurumun ötesine geçen, toplumsal olarak biçimlenen bir duygu aktarım sürecini gözler önüne sermektedir. Bu çalışmanın amacı, Atatürk Üniversitesi'nde ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin dijital yazılı iletişimde Paul Ekman'ın tanımladığı altı temel duyguyu (sevinç, üzüntü, öfke, korku, tiksinme, şaşkınlık) hangi emojilerle ifade ettiklerini belirlemek ve bu kullanım örüntülerini George H. Mead, Erving Goffman ve Georg Simmel'in duygu sosyolojisi yaklaşımlarıyla sosyolojik olarak yorumlamaktır. Bu çalışmada, gençlerin dijital iletişimde emoji kullanımlarını incelemek amacıyla nicel araştırma deseni benimsenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Atatürk Üniversitesi'nde ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde, Atatürk Üniversitesi'nin örgün ve ikinci öğretim programlarında öğrenim gören öğrenciler arasından tesadüfi (rastgele) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, toplam 46.611 kişilik evrenden ulaşılan 611 öğrenci ile örneklem oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak anket tekniği tercih edilmiş ve veri toplama süreci hem yüz yüze hem de çevrim içi olmak üzere iki farklı yöntemle gerçekleştirilmiştir. Çevrim içi veri toplama, Google Forms gibi dijital anket platformları aracılığıyla yürütülmüş; yüz yüze veri toplamada ise araştırmacı tarafından doğrudan öğrencilere ulaşılarak geri bildirim alınmıştır. Anket formunda, katılımcılardan her bir temel duygu (sevinç, üzüntü, öfke, korku, tiksinme, şaşkınlık) için dijital iletişimde en sık kullandıkları emojileri belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler, betimsel istatistikler ve çapraz tablo analizleri ile değerlendirilmiş; özellikle emoji tercihlerinin cinsiyet değişkeni ile olası ilişkileri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların temel duygular için belirli emojileri tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcılar mutluluğu parti yüzü ve gülen gözlerle ışıldayan yüz, üzüntüyü yalvaran yüz, öfkeyi ağzında semboller olan yüz ve öfkeli yüz, korkuyu korku içinde çığlık atan yüz, tiksinmeyi mide bulandırıcı yüz ve şaşkınlık ise ağzı açık yüz emojileriyle ifade edilmektedir. Bu bulgular, dijital ortamda duyguların daha anlaşılır ve hızlı bir şekilde iletilmesine olanak tanıyan emojilerin, kişisel ve toplumsal algıları da şekillendiren önemli bir iletişim aracı olduğunu göstermektedir. Bu emoji kullanım örüntüleri, duygu sosyolojisi perspektifinden bakıldığında, iletişimde bireysel ve toplumsal normların nasıl görsel simgelerle ifade bulduğunu ve dijital iletişimin sosyal etkileşim üzerindeki etkisini derinlemesine incelemek için önemli bir veri seti sunmaktadır. Bu çalışma, dijital iletişimde duyguların görsel simgeler aracılığıyla aktarımını sosyolojik açıdan değerlendirerek alana özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital İletişim, Emojiler, Duygu Sosyolojisi, Atatürk Üniversitesi

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji

Dijital Hegemonya Woke Mizahının Kültürel Kodları

Yağmur Duran[1]

Soner Tauscher[2]

Dijital alanın politik anlam üretiminde merkezi konuma yerleşmesiyle birlikte internet memleri giderek daha fazla ideolojik çatışmaların taşıyıcısı haline gelmektedir. Özellikle kültür savaşlarının yoğunlaştığı dönemde, mizah aracılığıyla ifade bulan karşı söylemler, hegemonik kuralları kırılganlaştırırken alternatif duygular üretmektedir. Bu bağlamda internet memleri sadece mizah aracı değil, aynı zamanda belirli ideolojik çerçeveleri pekiştiren söylemsel pratikler olarak görülmekte ve dijital alandaki hegemonik mücadelelerin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Drakett vd., 2018).

Son yıllarda özellikle ABD'deki kültür savaşlarının derinleştiği dönemde, Woke kültürü, ırksal adalet, toplumsal cinsiyet eşitliği ve temsil çeşitliliği gibi meseleleri merkeze alarak memlerde öne çıkmıştır. Özellikle genç kuşaklar için dijital kültürün önemli bir parçası haline gelen internet memleri, sosyal anlam açısından da değer kazanarak hem popüler hem de akademik ilgiyi üzerine çekmiştir (Nissenbaum & Shifman, 2017, s. 483). Bu memler farklı internet sitelerinde üretilip Reddit, 4chat gibi forum sitelerinde ve X, Instagram gibi sosyal medya platformlarında paylaşılmaktadır.

Çalışmada, 2024 ABD başkanlık seçim sürecinde Reddit ve 9GAG gibi forumlarda "woke" etiketiyle paylaşılan internet memleri nitel bir araştırma yöntemi olan tematik analiz yoluyla incelenecektir. Ön analizlerde, memlerin, (1) saldırgan metin – zararsız görsel, (2) zararsız metin – saldırgan görsel, (3) hem metin hem görsel açısından saldırgan içerik olarak üç temada kategorize edilebileceği gözlemlenmiştir (Eskicioğlu, 2022).

Memlerin Woke kültürle özdeşleştirilen sosyal adalet savaşçılarını (SJW), dijital platformlardaki çeşitlilik politikalarını ve beden olumlama hareketini DarkWoke mizahı ile hedef aldığını göstermektedir. Aynı zamanda, Woke topluluklarının muhalifleri "faşist" ya da "aşırı sağcı" olarak etiketlemesine karşı geliştirilmiş söylemler de mizah yoluyla dile getirilmektedir. Bu bağlamda memler, yalnızca eleştirel değil, aynı zamanda kimlik kurucu ve kutuplaştırıcı bir işleve de sahiptir. Bireylerin politik duruşlarını pekiştirmelerine ve karşıt grupları alaya almalarına imkan tanımaktadır. Ayrıca bu görsel-metin parçaları, kullanıcıların kendi güncelik politik deneyimlerini ironik biçimde ifade etmelerini sağlayarak dijital alanı güncelik siyasal katılımın estetikleştirildiği bir zemin haline getirmektedir.

Bu çalışma internet memlerinin dijital kültürde sadece politik söylemlerin değil, duygusal tepkilerin (öfke, alay, yabancılaşma) de söylemleştirildiği melez bir alan sunduğunu ortaya koymaktadır. "Woke" mizahı, günümüz kültür savaşlarının en ironik ama aynı zamanda en sert sahnelerinden birini temsil etmektedir. Bu mizah türü, gündelik yaşamın ideolojik biçimlenişine dair sembolik sınırların dijital olarak nasıl yeniden çizildiğini de göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Woke Kültürü, İnternet Memleri, Dijital Söylem

[1] Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Popülizm ve Anti Entelektüalizm Bağlamında Doktorlara Yönelik şiddet

Sidar Çınar[1]

Sağlıkta şiddet, Türkiye'de son yılların en önemli toplumsal sorunlarından birisidir. Neredeyse her sağlık çalışanı profesyonel meslek hayatlarında şiddetin en az bir türüne maruz kalmaktadırlar. Söz konusu şiddet olduğunda sağlık çalışanlarının içinde özellikle kamu hastanelerinde çalışan doktorlar daha fazla dikkat çekmektedir. Çünkü şiddete zemin hazırlayan uzun bekleme süresi, hastalara yeterli zaman ayıramama gibi etkenler çoğunlukla kamu hastanelerinde mevcuttur. Küresel olarak sağlıkta şiddet riski yüksek yerler acil servisler, ruh sağlığı birimleri iken Türkiye'de yapılan çalışmalarda stres yönetiminin daha zor olduğu bölüm veya birimlere işaret edilmemiştir. Bundan farklı olarak polikliniklerde, mesai saatleri içinde başka bir deyişle rutin mesaide şiddete maruz kalma ihtimali daha yüksektir. Görülebildiği gibi Türkiye'de doktorlara yönelik şiddet küresel eğilimlerden bazı noktalarda farklılaşabilmektedir. Bu bildiride söz konusu farklılığın nedenlerini ortaya çıkaracak şekilde doktorlara yönelik şiddet, başta sağlıkta olmak üzere popülist söylem ve politikaların etkileri, toplumsal kutuplaşma, anti entelektüalizm bağlamında nasıl şekillendiğini anlamaya odaklanmıştır. Çalışma, profesyonel mesleki bilgiye yönelen anti entelektüel eğilimin nasıl oluştuğunu doktorlara yönelen şiddet üzerinden ele almaktadır.

Bildiriye kaynaklık eden saha çalışması nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine mülakat kullanılarak Mardin ve Şanlıurfa'da yapılmıştır. Saha çalışması kapsamında 13 erkek ve 7 kadın doktor ile görüşülmüştür. Görüşülen doktorların tamamı kamuya ait sağlık kurumlarında çalışmaktaydılar. Bunun yanında son üç ay içinde kamuya ait sağlık kurumlarında hizmet almış10 kadın ve 10 erkek ile görüşülmüştür. Bu çalışma, doktor-hasta ilişkisini incelerken devletin sağlık hizmetlerindeki rolünü ve toplumdaki güç dinamiklerinin etkisini göz önünde bulundurmaktadır. Görüşülen tüm doktorlar sağlık politikalarındaki değişiklikler sonucunda sistematik değersizleştirme ve aşağılanma yaşadıklarını bildirmiştir. Kadın doktorların mesleki bilgilerinin daha fazla sorgulandığı araştırmadan elde edilen bir başka sonuç olmuştur. Araştırma aynı zamanda sağlık hizmetlerini kullananların, gereksiz test ve tahlillerle doktorların mesleki bilgilerini kötüye kullandıklarını, doktorların onları dinlemediklerini dolayısıyla kamu hastanelerinde sorunlarını çözmekte zorlandıklarını ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doktorlara Yönelik Şiddet, Popülizm, Anti-Entelektüalizm

[1] Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisat

Sermayenin Peşinde Değişen Mekân: Saraçoğlu Mahallesi'nde Sınıf, Kültür ve Kimlik

Günce Demir[1]

Aleyna Taydaş[2]

Saraçoğlu Mahallesi, 1940'larda Ankara'da artan nüfusa ve başkent olmanın etkisiyle ortaya çıkan bürokratik sınıflara yönelik elit bir yaşam alanı olarak inşa edilmiştir. 2012'de yıkım kararı alınmasına rağmen, 2017'de Danıştay kararı bozmuş ve mahalle kentsel dönüşüm sürecine girmiştir. Mahalle bugün, ticaret ve tüketimin ön planda olduğu, kafe ve kültürel mekânların yer aldığı bir sosyal alana dönüşmüştür. Bu dönüşüm, toplumsal sınıflar ve kültürel temsillerde sosyolojik değişimlere yol açmaktadır. Saraçoğlu Mahallesi'ndeki dönüşüm, kentsel projelerin sınıfsal ayrışmaları, kültürel temsilleri nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Çalışmada Bourdieu'nun habitus ve sermaye kavramı yaşanan dönüşümü anlamada temel araçlardır. Mahalle, geçmiş elit yapısı ve günümüzdeki tüketim odaklı dönüşümüyle, toplumsal sınıflar, güç ilişkileri ve sembolik sermaye üretiminin önemli bir örneğidir. Ekonomik sermaye, yatırımlar ve ticari alanlarla; sosyal sermaye ise sosyal ilişkiler ve topluluk duygusu aracılığıyla kendini göstermektedir. Kültürel sermaye, mahalledeki tarihi ve mimari değerlerin korunması ya da dönüşümü üzerine tartışmalar yaratırken, yerleşik değerler ve sosyal bağlar zayıflamaktadır. Mahallenin fiziksel dönüşümünün yanı sıra, mekânın sosyal ve kültürel yapılarının şekillenmesi, kentsel dönüşümün toplumsal etkilerini anlamada önemli bir etkendir. Kızılay'da yer alan mahalle, kentsel dönüşüm sonrasında yakın çevresinde bulunan benzer alanlardan daha farklı bir deneyim vadetmektedir. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine dayanmakta olup, Saraçoğlu Mahallesi'ni deneyimlemiş 25-70 yaş aralığında 15 katılımcı ile 12 Şubat-15 Mart 2025 tarihleri arasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, MAXQDA programı ile deşifre edilip tematik analizle incelenmiştir. Analizde mahallenin fiziksel dönüşümünün bireylerin deneyiminde yarattığı değişim ve mekâna yüklenen yeni anlamlar irdelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular Saraçoğlu mahallesinde yaşanan toplumsal değişimi ve bu değişimin mekân algısı üzerine etkilerini ortaya koymaktadır.

[1] Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

Orta Sınıf Habitusunun Türlerarası Aileleri: Ankara örneği

Mehtap Nur İndibi[1]

Yazarın yapmakta olduğu doktora tezine dayanan çalışma, Türkiye bağlamında insan-hayvan ilişkilerinin dönüşümünü "türlerarası aile" kavramı üzerinden ele almaktadır. Evcil hayvanların, özellikle kediler ve köpeklerin ev içi yaşama dahil edilmesiyle şekillenen bu yeni aile formu, yalnızca bireysel tercihlere değil, aynı zamanda sınıfsal habitus, sembolik ve fiziksel yapılar ve kültürel pratiklerle de yakından ilişkilidir. Çalışma, Bourdieu'nün sosyal, fiziksel ve sembolik yapılar arasındaki ilişkisel analizine dayanarak, pet sahipliğinin sınıfa bağlı sosyo-kültürel temellerini anlamayı amaçlamaktadır. Türkiye'de evcil hayvan sahipliği özellikle orta sınıflar arasında yaygınlaşmakta; PetVet verilerine göre bu sahiplik, batıdaki kent merkezlerinde yoğunlaşmakta, kırsal bölgelerde ise oldukça sınırlı kalmaktadır. Ankara özelinde yapılan saha araştırması, bu eğilimi daha yerel düzeyde ayrıntılandırmaktadır. Üst-orta sınıf bir mahalle olan Ayrancı ile alt-orta sınıf Aydınlıkevler'de yaşayan toplam 40 pet sahibiyle Eylül 2024 – Mayıs 2025 tarihleri arasında yapılan görüşmeler ve etnografik gözlemler, sınıfsal farklılıkların hayvan sahipliğine nasıl yansıdığını göstermektedir. Her iki mahallede de hayvanlara duygusal yatırım yapılmakta; ancak yaşanılan bölgede karşılaşılan insanların çeşitliliği dolayısıyla farklı tepkilerle karşılaşılmaktadır. Ekonomik sermaye, pet maması, veteriner hizmeti gibi bakım pratiklerini doğrudan etkilerken; kültürel faktörler, özellikle hijyen anlayışı, "temiz/kirli" ve "iç/dış" mekân ayrımı, hayvanların fiziksel olarak nerede konumlandığını belirlemektedir. Alt-orta sınıf bir mahalle olarak Aydınlıkevler, evcil hayvan sahipleri için kentsel uzamdaki düzenlemeler ve kırsal alandan gelen komşuların tepkileri dolayısıyla dezavantaj yaratmaktadır. Buna karşılık Ayrancı'da evcil hayvanlar Batılı aile ideallerinin parçası olarak evin merkezine yerleştirilmekte, çocuk sahibi olmama tercihi olan bireyler için anlamlı bir varoluş alternatifi sunmaktadır. Aynı zamanda, çocuklu aileler için de evcil hayvanlar, çocukların gelişimi açısından önemli görülmekte, bu da zamanla türlerarası duygusal bağların güçlenmesine yol açmaktadır. Bu çalışma, evcil hayvan sahipliğinin sadece bireysel bir tercih değil, aynı zamanda sınıfsal konumlanmalar, mekânsal olanaklar ve kültürel değerler tarafından şekillendirilen bir toplumsal pratik olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece türlerarası aile olgusu, Türkiye'deki sınıfsal dönüşümleri ve küresel etkilerin yerel kültürle nasıl eklemlendiğini anlamak açısından verimli bir zemin

[1] Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyoloji

Kaygan Mobilite: Türkiye'de İnternet Girişimciliği ve Melek Yatırımcılık Örneği

Hasan Kürşat Akcan[1]

Bu çalışma, Türkiye'de internet girişimciliği ve melek yatırımcılığını sosyolojik bir bakış açısıyla incelemekte, interneti temel alarak kurulan girişimlerin toplumun her kesimi için yukarı doğru sosyal hareketlilik imkânı sağlayıp sağlamadığı sorusuna yanıt aramaktadır. Araştırma, melek yatırım almış 18 internet girişimcisi ve 8 melek yatırımcı ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlara dayanmaktadır. Analizler, neoliberalizm, finansallaşma ve güvencesizlik tartışmaları ışığında yapılmıştır.

Görüşmeler ve katılımcıların sınıfsal arka planlarının incelenmesi, internet girişimciliğinin düşük maliyetli ve maddi sermaye ihtiyacının az olduğuna dair yaygın şehir efsanelerinin, aslında yeni bir meritokrasi ve sosyal hareketlilik miti ürettiğini ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın en önemli bulgusu, internet girişimciliği ve melek yatırımcılık aracılığıyla deneyimlenen sosyal hareketliliğin, yukarı ve aşağı yönlü seyrinin hızı ve geçiciliği nedeniyle "kaygan mobilite" biçiminde gerçekleşmesidir. Diğer bir önemli bulgusu ise girişimcilerin kurdukları girişimci ekiplerinde girişimcilerin sınıfsal kökenlerinin de tıpkı teknik bilgi, tecrübe ve emek gibi paylaşılan bir değer haline gelmesidir. Sonuç olarak tez, internet girişimciliğinin sunduğu sosyal hareketliliğin kırılganlığını ve bu süreçteki sosyolojik etkenlerin önemini vurgulamaktadır.

[1] Dr., Sosyoloji Derneği, Sosyoloji

Yardım Sosyolojisi Bir Nexum Olarak Yardımın Sosyolojik Temelleri

Selman Yarcı[1]

Yardım, toplumların icat ettikleri en kadim sosyal pratiklerden biridir. Bu noktada yardımı sadece ahlaki, psikolojik ve felsefi temellerle açıklamaktan ziyade yardımın toplumsal bağlamına odaklanmak ufuk açıcı olacaktır. Böylece yardım davranışı sosyal bağlamı içerisinde bir diğerine bağlanan interaktif bir sosyal eylem olarak ele alınabilir ve sosyolojinin araçlarıyla analiz edilebilir. Yardımı bir sosyal eylem olarak ele almak, yardımı bireysel davranış ve "sosyal yardım" sınırlamaları içerisinde anlaşılan bir olgu olmaktan çıkartıp, sosyal bağlam içerisine oturtmayı ve analiz etmeyi sağlayacaktır.

Yardım, temel olarak toplumda yer alan ihtiyaçların dengelenmesi ile ilgilidir. Bu ise toplumsal eşitsizlik, tabakalaşma gibi olgulardan bağımsız düşünülemez. Bu bağlamda yardım, başta toplumsal eşitsizlikler olmak üzere toplumda var olan dengesizliklerin yeniden üretiminde önemli bir rol oynamaktadır. Söz konusu bu yeniden üretim, çoğu zaman toplumsal birliktelik, dayanışma ya da yardımlaşma şeklinde görünen, karşılıklı olarak birbirine bağlanmış beklenti kalıpları vasıtasıyla gerçekleştirilir. Farklı bir ifadeyle yardımın, eşitsiz bir toplumsal formasyonun meydana getirdiği dengesizliğin uygun ve kabul edilebilir ve hatta "arzu edilebilir" bir şekilde yeniden üretilip korunmasına hizmet ettiği iddia edilebilir. Burada yardım ile gerçekleşen toplumsal ilişki aslında bir zoraki bağlanma (nexum) ilişkisidir: Minnettarlık duygusunun ya da borçluluk hissiyatının eşlik ettiği eşitsiz bir toplumsal ilişkiler ağı yardım vasıtasıyla kurulur ve sürdürülür. Söz konusu bu ilişkinin karakterinin ve işleyişinin nasıl gerçekleşeceği ise toplumsal organizasyon ile ilgilidir. Toplumlar karmaşıklaştıkça yardım davranışı da karmaşıklaşır, yardımın şekli değişir ve fakat toplumsal işlevi değişmez.

Yardım, bir yandan toplumsal bütünlüğü ve sürekliliği sağlayan zorunlu bağlanma biçimlerini üretirken, diğer yandan bu bağlanmayı eşitsizlik içeren toplumsal normlar ve kurumsal yapılar aracılığıyla tesis eder. Tam da bu noktada, yardım pratiklerinin yalnızca bireylerarası dayanışma biçimleri olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzenin yeniden üretiminde işlevsel olan yapısal ilişkiler olarak anlaşılması, sosyolojik analiz açısından vazgeçilmezdir. Buradan hareketle bu sunum, yardım olgusunu, gözlemsel veriler ve mevcut literatürden hareketle, toplumsal eşitsizlik, hiyerarşi ve iktidar ilişkileri çerçevesinde sosyolojik olarak konumlandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yardım, Toplumsal Eşitsizlik, Dayanışma, Hiyerarşi, İktidar

[1] Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık

Sosyolojik Teoride Dönüş Enflasyonu: Linguistik, Pragmatik, İlişkisel, Aktivist, Duygusal, Kültürel, Normatif

Cem Koray Olgun[1]

Emre Öztürk[2]

Düşünce tarihinin kümülatif mirasında sosyoloji, zengin bir toplumsal materyalin işlenmesiyle inşa edilmiş geniş terminolojik katılımıyla, sosyal bilimlerin soyutlamaya ilişkin oldukça geniş bir bölümünü içeren kavramsallaştırmalar imparatorluğunun en güzide parçalarından birini oluşturur. Belirli sıklıklarla, mevcut terminolojik servetin ihtişamının tesiriyle, yaygın yönelimlerin (Kuhncu anlamda) 'paradigmatik' biçimde adlandırılmasına veya (Deleuzecu anlamda) 'moral' biçimde kodlanmasına yönelik olarak çeşitli Ortodoks beklentilere karşılık vermesi beklenir. Bu anlamda çeşitli dönemlerin (Foucaultcu anlamda) öne çıkan discours'larından bir kavşak, bir yön, bir istikametin emarelerini taşıyan, bir nevi epistemolojik ve metodolojik konjonktürü sezinleyen çeşitli yaklaşımların birer "kırılma noktası" olarak sosyolojinin genel iklimini yansıtmaya dönük tespitlerine tanık olunmuştur. Bu kapsamda pozitivist dönüş, eleştirel dönüş, linguistik dönüş, postmodern dönüş, kültürel dönüş, pragmatist dönüş, ilişkisel dönüş, normatif dönüş, varoluşsal dönüş, aktivist dönüş, duygusal dönüş, gündelik dönüş gibi belirlemelerin öne çıktığı görülmektedir. Her bir belirlemede, kendi oluşum süreçlerinin dayanak noktalarını, bir önceki kırılmanın miadının dolmasına sebep olan unsurları yansıtmak suretiyle delillendirme çabasına da yer verildiği gözlemlenmektedir. Ne var ki heterodoksiyi bir miktar aşmaya yönelik bu adlandırma teşebbüsleri, (Wittgensteincı anlamda) kendi "dil oyunlarına" sahip bir adlandırmalar veya dönüşler heterodoksisine yol açmış görünüyor. Sosyal teoride monist bir tınıya sahip "dönüş" konsepti, sosyal araştırmacının modus operandisi'ni dahil etmede güçlük çektiği bir kavramlar galerisine dönüşmüş durumda. Özellikle de 20. yüzyılın son çeyreğinden günümüze doğru söz konusu arayışların ivmesinde ve çeşitliliğinde gözle görülür bir hızlanma olduğu tespit edilmektedir. Bu nedenle bildiride, birinci olarak sosyal evrenin ve sosyal araştırmanın temel konseptini yansıtmaya veya yakalamaya yönelik tematik farklı perspektiflerin, bir "kırılma" adı talep eden gerekçelerinin karşılaştırılması amaçlanmakta, ikinci olarak, her bir "dönüş" temasının birey toplum ilişkisini ele almaya yönelik ne tür farklı mahiyetler önerdiğinin güçlü ve zayıf yönleriyle tartışılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Linguistik Dönüş, Pragmatik Dönüş, İlişkisel Dönüş, Kültürel Dönüş, Normatif Dönüş

[1] Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Doç. Dr., İzmir Bakırçay Üniversitesi, Sosyoloji

Demokratik İmgeler, Simüle Arzular: Simülasyon Teorisi Işığında Bir Değerlendirme

Kıymet Seda Durmuş[1]

Bu çalışma demokrasinin toplumsal zeminini kaybetmesinin sebeplerden biri olarak hakikatin artık önemsiz hale geldiği post-truth anlayışın neden olduğu görselleştirme kültürünün toplumsaldaki yansımalarına odaklanmaktadır. Günümüzde siyasal olan kendi varoluşunu bir gösteri olarak üretmekte; sistemin işleyişi ise temsil meselesi olmaktan çıkıp, imajlar hakimiyet sürmektedir. Neoliberalizmin iktidarı performatifleştirmesi ve toplumu medyalaştırması süreci hızlandıran etkilere neden olmaktadır. Baudrillard tüm bunları Simülasyon kuramı ile açıklar. Politika alanının giderek görünürlüğe, estetize ve simüle edilmiş temsillere indirgenmesi, demokrasinin toplumsal zeminini oluşturan kamusal müzakere fikrinin de altını boşaltmakta; yurttaşlık, hakikat ve temsil gibi temel kategorilerde bir dönüşüm gerçekleşmektedir. Bu noktada teknolojideki gelişmelerin kitle iletişiminde neden olduğu dönüşüm imajlara, görselliğe indirgenmiş anlam dünyalarının kapılarını aralamaktadır. Toplumsalın, ne yöne gideceğine istediği belli olmayan sessiz yığınlara dönüştüğü iddiasında olan Baudrillard için bu durum demokrasiyi de kitle için bir tüketim malzemesine dönüştürmüştür. Demokrasi ideali içerinde karar verici aktör olarak bulunun toplumun kitleye dönüşmesi bir demokrasi için bir krizdir. Ne istediği belli olmayan kitle için arzular, hakiki ihtiyaçlara ya da ortak ideallere dayanmak yerine, inşa edilen arzular ve imgelerle şekillenmekte; tüketim kültürü gibi politik kültürde de simülakrlar üzerinden üretilmektedir. Bu durum, demokrasinin temelini oluşturan ortak tahayyül fikrini imkânsızlaştırmakta; siyaset, kolektif bir gelecek tahayyülünün alanı olmaktan çıkıp, arzuların estetikleştirilmiş ve yönlendirilmiş temsiline indirgenmektedir. Kitleyi içine aldığı her şeyi yok edebilmesiyle tanımlayan düşünüre göre imajinatif gerçeklerle şekillendirilmiş bu simgesel alan zihnin muhakeme alanına müdahale etmektedir. Politik mücadelenin ve yurttaş kimliğinin imgelerle kurulan bir düzende nasıl yeniden inşa edildiği sorusu irdelenecektir. Baudrillard'ın simülasyon teorisini Mannheim'ın ütopya/ideoloji ayrımıyla birlikte tartışmak, politik alanın günümüzde nasıl görsel ve simüle olmuş bir yapıya evrildiğini ve toplumsal dönüşümün yeni mücadele alanlarını nasıl şekillendirdiğini anlamak noktasında önemlidir. Çalışma, her şeyin "görünür" olduğu ama neredeyse hiçbir şeyin gerçekten "anlamlı" olmadığı bir çağda, demokrasinin yalnızca formel değil algısal olarak da simüle edilmesi demokrasinin toplumsal zeminin nasıl dönüştürdüğünü simülasyon teorisi ışığında tartışmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Kitle Toplumu, Jean Baudrillard, Simülasyon Teorisi

[1] Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yeşil Kurban Bölgelerinin Politik Ekolojisi Bağlamında Rüzgâr Enerjisi Santrallerinin Analizi

Betül Kızıltepe Ceylan[1]

Bu çalışma, yenilenebilir enerji kaynaklarından biri olan rüzgâr enerjisi santrallerinin (RES) yeşil kurban bölgelerine dönüşmesi durumunu politik ekoloji perspektifiyle ele almaktadır. Yeşil kurban bölgeleri, enerji geçişinde yenilenebilir enerji santrallerinin gelişimine veya yoğunlaşmasına bağlı olarak belirli bölgelerin politik, ekonomik, toplumsal ve çevresel baskıya maruz kalmasını tanımlamak için kullanılmaktadır. Yeşil kurban bölgeleri, eşitsizliğin mekândaki görünümünü temsil ederken yeni kırılganlıklarla ilişkilendirilmektedir. Politik ekoloji, düşük karbonlu enerjiye geçişin kendi mağdurlarını yarattığını ve yaratırken çitleme, dışlama, ihlal, eşitsizliğin tahkimatı süreçlerinin etkin olduğunu ileri sürmektedir. Çitleme arazilerin ve kaynakların özelleştirilmesini, dışlama etkilenen nüfusun marjinalleştirilmesini, ihlal ekolojik zararları, eşitsizliğin tahkimatı kırılganlıkların yoğunlaşmasını ifade etmektedir. Yeşil kurban bölgeleri ise bu süreçlerin kesişiminde yer almaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, yeşil kurban bölgesi kavramını, sosyo-çevresel yüklerin ve güç asimetrisinin tarihsel boyutlarını açıklayan politik ekoloji perspektifiyle analiz etmektedir. Nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman incelemesine dayanan çalışmada farklı ülkelerdeki yeşil kurban bölgesi çalışmaları ve rüzgâr enerjisi raporları tartışılmaktadır. Literatür analizinden elde edilen bilgilerden hareketle, RES'lerin kurulum alanlarında yeşil kurban bölgelerinin varlığı dört farklı temada öne çıkmaktadır: (i) Ekonomik yük, (ii) yaşamsal yük, (iii) çevresel yük, (iv) sosyal yük. RES'lerin bölge halkının santral kurulumundan önceki geçim kaynaklarını kısıtlaması veya geçim kaynaklarının sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesi, arazilerinin değersizleşmesi veya arazilerine el konulması ekonomik yükü; bölge halkının olumsuz sağlık koşullarına maruz kalması ve sağlıkla ilgili endişelerinin gündeme gelmesi veya artması yaşamsal yükü; rüzgâr türbinlerinin inşasının neden olduğu peyzaj tahribatının ve peyzajın yoğun kullanımına yönelik dezavantajların oluşması çevresel yükü; kurulum alanlarında yaşayan bölge halkının arazi kullanımı politikalarının değişmesine bağlı olarak bölgeye erişiminin kısıtlanması, araziye yabancılaşması, toplumsal yeniden üretimin sekteye uğraması, yerinden edilmesi ve mekâna özgü kültürel kimliğin yok edilmesi sosyal yükü oluşturmaktadır. Mevcut yüklerin kategorileştirilmesi, Türkiye'de son yıllarda hızla artan RES'lerin yaratacağı olası kırılganlıkların analiz edilmesini ve çözüm önerilerinin geliştirilmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir Enerji, Politik Ekoloji, Rüzgar Enerjisi Santralleri, Yeşil Kurban Bölgesi

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyoloji

Eleştirel Hayvan Çalışmaları Işığında İstanbul'da Doğa Kuşçularının Sosyallikleri

Gönül Karabolu[1]

Bu sunumda, kent yaşamında doğa kuşçularının kuşlarla kurduğu ilişkiler üzerinden hayvan meselesi ele alınacaktır. İnsan-hayvan karşıtlığına indirgenmeyen ilişkilerin nasıl tanımlandığı ne tür ortaklıklar içerdiği ve ne gibi sosyallik deneyimlerine olanak tanıdığı üzerinde durulacaktır. Kuşçuların toplumsal ilişki biçimlerini araştırdığım doktora çalışmama dayanan bu bildiride, nitel araştırmanın daha özelde çoklu türler etnografisinin sunduğu imkanlar ve kısıtlılıklar gündeme gelecektir. Araştırmanın saha çalışması, Aralık 2022 tarihinden Nisan 2025 tarihine kadar İstanbul'un çeşitli pazar, kahvehane ve kuş gözlem alanlarında katılımcı gözlem yöntemiyle yapılmıştır. Bu süreçte 37 doğa kuşçusu ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Doğa kuşçuları arasında kafes kuşçuları, kuş gözlemcileri ve fotoğrafçıları ile ornitologlar yer almaktadır.

Saha çalışmasıyla iç içe geçen teorik çerçevede, modern kentte insan-hayvan ayrımı ve hayvan hakları ihlallerine dair izler bulunmaktadır. Türler arası hiyerarşilere dayanan kent yaşamı, bazı hayvanları kapsarken diğerlerini dışlayan insan-merkezci bir doğa anlayışını yeniden üretmektedir. Evcil ve yaban hayvanlar gibi kategoriler kentte keskin sınırlarla ayrılmış görünse de kuşlar, bu sınırları aşan yapılarıyla öne çıkar. Özellikle doğadan avlanarak kente getirilen saka, florya ve ispinoz gibi türler, kafes kuşçuluğunun merkezine yerleşmekte; ötüm kahvehaneleri ve kuş pazarlarında yeniden değer kazanmaktadır. Kafes kuşçuluğunu kültürel bir aktarım olarak sürdüren kuşçular ile kuş gözlemcileri, hayvanlarla birlikte var olma yaklaşımlarında belirgin biçimde ayrışır. Gözlemciler, kuşları doğal ortamlarında izleyerek ekolojik farkındalık geliştirmeyi amaçlar; ancak bu pratik aynı zamanda doğayı kontrol etme arzusunun bir parçası olarak da görülebilir. Bu çelişki, insanın hayvan yaşamı üzerindeki hak iddiasını ve toplumsalı belirleme gücünü sorgularken, aynı zamanda insan-hayvan ilişkilerini yeniden düşünmeye alan açar. Dolayısıyla bu bildiride, Donna Haraway'in "birlikte oluş" kavramından ilhamla, kuşlarla kurulan ilişkileri yalnızca sahiplik ya da gözlem ekseninde değil; ortak yaşam ve karşılıklı etkileşim zemininde de ele almak amaçlanmaktadır. Eleştirel hayvan çalışmalarının sunduğu kuramsal çerçeve aracılığıyla, doğa kuşçularının ve kuşların kesişimsel ve ilişkisel hikâyeleri analiz edilerek insan-merkezci olmayan bir toplumsal tahayyülün imkânları tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğa Kuşçuları, İnsan-Hayvan İlişkileri, Sosyallik

[1] Arş. Gör., İstanbul Beykent Üniversitesi, Sosyoloji

Sürdürülebilirlik, Dirençlilik ve Sosyal-jeoloji

Nilgün Okay[1]

İklim değişikliğinin etkileri ile afetlerin artması, doğal yapının bozunması, kaynakların azalması ilgili stratejik planlarda sürdürülebilirliğin ve dirençliliğin geliştirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Sürdürülebilirlik ortak geleceğimiz için en temel sorundur. Doğal çevrenin değerinin ihmal edildiği ve kaynaklarının plansızca tüketildiği durumla karşı karşıyayız. İnsanın doğa ile olan ilişkisinin sadece "fayda" için doğaya değer vermek yerine, doğanın bir değere sahip olduğunu kabul eden görüşe dönüşmesi gerektiğidir. Bu nedenle, insan-merkezciliği yaklaşımın değişmesinin gerektiği fark edilmiştir. Sürdürülebilir doğal çevrenin korunmasına ilişkin sorunlar karmaşıktır. Bu karmaşıklık, farklı yaklaşımlarla çok disiplinli yeni çözümler gerektirmektedir. Bu küresel, bölgesel ve yerel sorunlarla baş edebilmek için farklı işbirliği seviyesine transdisipliner çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Sürdürülebilirliğin tanımı, sürdürülebilirliğin üç temel ekonomi, doğal çevre olarak ekoloji ve sosyal alanıyla ilgili olduğu fikri etrafında birleşmektedir. Toplumun refahı ve insan yaşam kalitesini iyileştirmek için jeoetik, madencilik, su, sağlık ve barınma ile ilişkili doğal kaynak ve hammadde sağlanmasına yönelik faaliyetlerde yönlendirici olmaktadır. Aynı zamanda doğal çevreyi korumak, kaynakları akıllıca kullanmak için farkındalığı güçlendirmek ve topluma hitap etmek ve etik açıdan farkındalığı sağlamak amaçlanmaktadır. Toplum ve yerbilimlerinin etkileşim noktası, sosyal-jeoloji, Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, İklim Değişikliği Paris Anlaşması (COP21) ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının yerelde gerçekleştirilmesi ile ilgili disiplinler arası bir alan olarak kabul edilebilir. Afetlerde artan risklerin karmaşıklığı, belirsizliği ve geri döndürülemezliği, insani yardım ve iyileştirmede karar vermeyi desteklemek için daha öngörülü eylemler gerektirmektedir. Aynı zamanda çevre bilincinin artırılması ve toplumun aktif katılımı sağlanmalıdır. Kurumsal yönetişime odaklanan ulusal ve bölgesel analizlerin ötesinde, yerel tüm zarargörebilirliklere dayalı mekansal haritalama ve bütünleşik senaryoları kullanarak bütünleşik katılımcı stratejik planlama süreçleri ile önümüzdeki sorunların daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Dirençlilik, Sosyal jeoloji, Sürdürülebilirlik, Zarargörebilirlik

[1] Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Afet Yönetimi Enstitüsü

Yeni Savaş Ortamında Askerî Liderlik ve Uzmanlaşma: Merkezî Planlama Bağlamında Değerlendirme

Osman Çelik[1]

Bu çalışma, savaşın dönüşen karakterinin askerî kurumlar üzerindeki etkisini ve bu bağlamda merkezî planlamanın liderlik yapıları ile örgütsel uzmanlaşma süreçlerine yansıyan sonuçlarını sosyolojik bir perspektiften değerlendirmektedir. Günümüzde savaşlar artık yalnızca klasik cephelerde değil; çok aktörlü, düzensiz ve yüksek teknolojik birimlerle yürütülmektedir. Bu yeni savaş ortamı, yalnızca operasyonel stratejileri değil, askerî kurumların yapısal mantığını, görev dağılımını, karar alma süreçlerini ve liderlik biçimlerini de köklü şekilde dönüştürmektedir.

2022 yılında Türkiye'de tamamlanmış Merkezî Planlamanın Sosyolojik Eleştirisi: Friedrich von Hayek ve Kölelik Yolu başlıklı yüksek lisans tezine dayanan bu çalışma, merkezî planlama kavramını askerî kurumsallaşma, liderlik biçimleri ve örgütsel karar alma bağlamında yeniden ele almaktadır. Çalışma, yorumsamacı bir yaklaşımla yürütülmüş; merkezî planlamanın askerî kurumsallaşma üzerindeki etkileri, teorik literatürle birlikte analiz edilmiştir. Planlama süreçleri, yalnızca teknik bir eşgüdüm mekanizması olmanın ötesine geçerek askerî kurumların reflekslerini biçimlendiren, liderlik özerkliğini yeniden tanımlayan ve karar alma alanlarını merkezîleştiren bir yapı hâline gelmektedir.

20. yüzyılın ortalarında, özellikle Soğuk Savaş döneminde, ordular daha çok devlet merkezli, ulusal güvenlik odaklı ve hiyerarşik bir yapıya sahipti. Ancak teknolojik gelişmeler, uluslararası görevlerin artması, insani müdahale ve iç güvenlik gibi alanların genişlemesiyle birlikte ordular dönüşüme uğradı. Bu dönüşüm, organizasyonel karmaşıklığın artmasına ve planlama süreçlerinin genişlemesine neden olmuştur. Planlamanın merkezîleşmesiyle birlikte görevlerin teknikleşmesi, liderlik rollerini standart operasyonlara bağlamakta; sahaya özgü karar alma inisiyatifi daralmaktadır. Morris Janowitz'in askerî liderlik tipolojileri, bu dönüşümün liderlik ve profesyonellik anlayışları üzerindeki etkilerini anlamada işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Liderlik, bu yapıda yalnızca komuta yetisi değil; uyum, bürokratik koordinasyon ve yönetim odaklılık ile tanımlanmaktadır.

Sonuç olarak elde edilen bulgular, merkezî planlama süreçlerinin yalnızca uzmanlaşmayı artırmakla kalmadığını, aynı zamanda liderlik inisiyatifi, kurumsal özerklik ve karar alma esnekliğini azaltan etkiler yarattığını göstermektedir. Özellikle teknikleşen görev tanımları, liderlik rollerini sahaya özgü reflekslerden uzaklaştırmakta; karar süreçlerini önceden belirlenmiş planlara bağımlı hâle getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Askerî Liderlik, Askerî Sosyoloji, Bürokratikleşme, Merkezî Planlama, Post-Modern Ordu

[1] Öğr. Gör., Milli Savunma Üniversitesi, Beşeri ve Sosyal Bilimler

Oyun Alanındaki Görünümüyle Askerlik

Tuğba Balkan[1]

Askerliğe dair bildik kabullerle hareket edildiğinde katı kurallar, sıkı hiyerarşi ve otoriter bir tavırdan söz etmek mümkündür. Bu sebeple alanda meydana gelen çatışmalar dikkatten kaçarken sınırları belli ve tekdüze ilişkilerin alana hâkim olduğu yanılgısı oluşabilir. Bu yanılgının aksine askerî alan oldukça karmaşık ilişki ağlarının ve vitrinin arkasında gerçekleşen mücadele ilişkilerinin yeridir. Bourdieu toplumsal alandaki mücadele ve çatışma ilişkilerini çözümlemek için "oyun alanı" metaforunu kullanır. Bir alan; sunulan ödüllere inanan ve bunların peşinden koşan istekli ve yeterliği olan oyuncular içine girdiği takdirde var olan bir oyun alanıdır. Bu çalışma "Oyun Alanı Olarak Askerlik" isimli tamamlanmış yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Askerî alanda "oyunu" sürdüren çatışma ilişkilerinin ve çeşitli stratejilerin ne olduğu, nasıl gerçekleştiği ve faillerin oyunla ilişkilenme biçimlerini anlamak amaçlanmaktadır. Amaç doğrultusunda askerliği meslek olarak seçmiş emekli askerlerle nitel araştırma yöntemine uygun olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sahanın sınırları ve konunun her zaman göz önünde olmayan bir grubu kapsadığı dikkate alınarak amaca yönelik örneklem türüyle katılımcı profilleri oluşturulmuştur. Askerî alanın inceliklerinin saptanması amaçlanan bu çalışmada astsubay, subay ve uzman çavuşlarla görüşmeler gerçekleştirilerek katılımcı çeşitliliği hedeflenmiştir. Bununla birlikte katılımcıların Hava ve Kara Kuvvetlerine mensubiyetlerinin farklılaşması veri çeşitliğine katkı sağlamıştır. Araştırma 2023 yılında Isparta'da ikamet eden 13 katılımcıyla yürütülmüştür. Görüşmeler sonucunda disipline edici uygulamaların ve katı hiyerarşinin geri planında kuralların görmezden gelindiği, rütbelerin anlamını yitirdiği, kimi zaman sivil itaatsizliğin kimi zaman gizil direniş mekanizmalarının oyuna sürüldüğü bir dünyadan bahsetmek mümkündür. Tecrübe ve yetkinlik gibi faktörlerin yeni subayları tecrübeli astsubayların karşısında izleme stratejisine itmesi gibi faillerin elde edecekleri daha büyük ödüller için tepkilere ve azarlamalara sessiz kalabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Eşitler arasında sıralama unsuru olarak değerlendirilen sicil notu gibi uygulamalar ise "yalakalık" ve "ustalık" arasındaki dikotomik ilişkiye dair göstergelerdendir.

Anahtar Kelimeler: Askerlik, Oyun Alanı, Bourdieu

[1] Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

Akıllı Kent Yaklaşımının Sürdürülebilir Çözüm Üretme Niteliği: Amsterdam Örneği

Şener Kaya[1]

Kentlerin küresel olarak birbirine bağlı bir ekonomide rekabet etme ve kent sakinlerinin refahını sürdürülebilir bir şekilde sağlayabilme ihtiyacı ülkeleri ve kentleri yeni teknoloji ve yenilikçi yaklaşımları değerlendirmeye yönlendirmektedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre dünya nüfusunun 2050 yılına kadar 9,7 milyar olacağı ve %70'inin kentlerde yaşayacağı öngörülmektedir. Bu durumun beraberinde birçok sorunu ortaya çıkarması muhtemeldir. Günümüzde özellikle küresel ısınma, aşırı nüfus artışı, savaşlar, göç hareketleri, kaynakların kıtlığı gibi küresel sorunlar kentsel alanlarda yaşamı giderek zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı kent yaşamının yaşanılabilir olması noktasında akıllı ve sürdürülebilir çözümlere ihtiyaç vardır. Özellikle dijital dönüşüm ile ortaya çıkan teknolojilerin yeni kent yaklaşımlarında kullanılması kentin sahip olduğu kıt kaynakların sürdürülebilir çözümler aracılığı ile etkin ve verimli kullanımında önemli rol oynamıştır. Bu noktada "akıllı kent" yaklaşımı kapsayıcı bir model olması bakımından tercih edilen ve dünyada giderek yaygınlaşan bir niteliğe sahiptir. Çalışmanın konusunu kentin sahip olduğu kıt kaynaklar üzerinde akıllı kent uygulamalarının sürdürülebilir çözüm üretme noktasında nasıl bir rol oynadığı oluşturmaktadır. Çalışma "Akıllı Kent Uygulamalarının Kent Kimliğinde Ortaya Çıkardığı Dönüşüm: Amsterdam Örneği" adlı Hollanda/Amsterdam'da yürütülen doktora tezinin saha çalışması içindeki "Amsterdam'da akıllı kent projelerinin/uygulamalarının sürdürülebilirliği konusunda hangi çalışmalar yapılmaktadır?" sorusundan elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Çalışmada bulgular nitel araştırma yöntemi içerisindeki durum çalışması modelinden yararlanılarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile elde edilmiştir. Akıllı kent yaklaşımı kentsel sorunların ve ihtiyaçların karşılanması, yaşam kalitesinin artırılmasında sürdürülebilir, etkin, verimli politika üretiminde yerel yönetimlerin amaçladığı şehircilik yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. Çalışma sonunda kent içi ulaşım, enerji, güvenlik, atık yönetimi, su, sosyal yaşam, kamusal hizmetler gibi alanlarda sürdürülebilir çözümler sayesinde yerel yönetimler vatandaşın huzur ve refahını artırmaktadır. Üretilecek çözümlerin verimli, sürdürülebilir ve işlevsel olabilmesi için paydaşlar arasında birlikteliğin iyi sağlanması gerekir. Doğru bilginin toplanması, analiz edilmesi ve depolanması kentsel sorunların çözümünde etkinlik, verimlilik ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı sunmakta ve getirdiği çözümler ile maliyeti düşürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Dönüşüm, Akıllı Kent, Sürdürülebilirlik

[1] Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Hizmetleri Bölümü

Deprem Temelli Zorunlu Göçün Büyükşehirlerdeki Sosyal Yapıya Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme

Parla Güneş[1]

Nilay Çabuk Kaya[2]

Yeşim Tanrıvermiş[3]

Türkiye, aktif fay hatları üzerinde konumlanmış yapısıyla tarih boyunca pek çok yıkıcı depreme sahne olmuş; bu afetler sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyolojik ve demografik düzeyde de derin etkiler yaratmıştır. Özellikle 6 Şubat 2023 tarihlerinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, 11 ili doğrudan etkileyerek çok büyük bir kitlenin zorunlu göç hareketine girmesine neden olmuştur. Bu çalışmada, söz konusu kitlesel yer değiştirme hareketliliğinin büyükşehirlerde yol açtığı sosyal, demografik ve mekânsal dönüşümler incelenmiştir. Deprem sonrası coğrafi hareketlilik, İstanbul, Ankara, Mersin, Antalya ve İzmir gibi metropollerde hızlı nüfus artışını tetiklemiş; bu durum kentlerin barınma kapasitesi, altyapı yeterliliği ve sosyal hizmet sunumu üzerinde ciddi baskılar yaratmıştır (Yücel, 2023; Eraydın & Tasan-Kok, 2013). Göç eden bireylerin çoğunlukla düşük gelir gruplarından olması, var olan sosyal eşitsizliklerin daha da belirginleşmesine yol açmış; aynı zamanda işgücü piyasasında informal çalışma biçimlerinin yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir (Kalkınma Atölyesi, 2023). Bu bağlamda çalışma, zorunlu göçün mekânsal etkilerinin ötesine geçerek, demografik yapıda meydana gelen değişimlere gelir dağılımı üzerindeki etkilerine, sosyal uyum ve dışlanma pratiklerine odaklanmaktadır. Çalışmada Castles (2003) ve Zetter (2007) gibi araştırmacıların ortaya koyduğu zorunlu göç dinamikleri ile Lefebvre'in mekânın üretimi kuramı çerçevesinde, yerinden edilen bireylerin kentsel alanlarda nasıl yeni mekânsal ve toplumsal kimlikler inşa ettiği tartışılmaktadır. Çalışma nitel yöntemlere dayandırılarak; göç eden bireylerle göç edilen şehirlerde yaşayan yerleşik halkla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek, içerik analizi ile değerlendirilme yapılmıştır. Bu yöntemle, yalnızca nesnel değişimlerin değil, aynı zamanda afet sonrası deneyimlenen “yeni kentlilik halleri”nin sosyolojik anlamları da ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, afet sonrası zorunlu göç, Türkiye’nin büyükşehirlerinde yalnızca fiziksel yoğunluğu değil; aynı zamanda sosyal dokuyu, kent yönetimini ve mekânın kullanımı biçimlerini de yeniden şekillendirmiştir. Göç eden nüfusun barınma, işgücü piyasasına katılım ve sosyal hizmetlere erişim gibi temel alanlarda yaşadığı sorunlar, kentlerde yeni kırılganlık biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı zamanda, yerel halk ile göçmenler arasında dayanışma, adaptasyon ya da çatışma gibi sosyal dinamikler belirginleşmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, Demografik Dönüşüm, Sosyal Uyum, Afet Sosyolojisi

[1] Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Anabilim Dalı
[2] Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyoloji
[3] Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Anabilim Dalı

Ergenlik Döneminde Toplumsal Uyum Sorunları: Kritik Bir Literatür Okuması [1]

Emine Mutafcı[2]

Yıldız Akpolat[3]

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan hızlı bir değişimin yaşandığı önemli bir gelişim evresidir. Bu dönemin bir gelişim özelliği olarak kimlik arayışına giren ergenlerde, genel uyumlarını tehlikeye atan otoriteye karşı çıkma, sınırları zorlama ve risk alma gibi davranışlarda bulunma eğilimi artabilmektedir. Ergenler bu dönemin biyopsikososyal özellikleri nedeni ile okuldan kaçma, yalan söyleme, vandalizm, madde kullanımı vb. yasalara ve genel olarak sosyal normlara aykırı davranışlar da dahil olmak üzere pek çok riskli davranışa sürüklenebilmektedir. Bu çalışma, ergenlik döneminde bir risk faktörü olarak değerlendirilen toplumsal uyum sorunlarını konu almaktadır.

Genel olarak riskli davranışların oluşumunda etkili olan faktörler bireysel düzeyde düşük öz kontrol, dürtüsellik, saldırganlık gibi kişilik özellikleri ile açıklanırken; çevresel faktörler arasında ise demografik etkenler, aile ve akran etkisi ön plana çıkmaktadır. Sosyalleşme, bireyin kendisinden beklenen rolleri edinmesinin yanı sıra toplumsal normları öğrenme ve topluma uyum sağlama sürecidir (Şahin ve Özçelik, 2016). Birey, doğumundan itibaren sosyalleşme sürecinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak kimliğini kazanır. Dolayısıyla sosyalleşme sürecinin ilk basamağı olan aile, bireyin toplumsal uyumunda oldukça önemli bir role sahiptir. Toplumsal uyum sorunları konusunda aile ile ilgili faktörler arasında anne baba tutumları, denetim yetersizliği, aile içi çatışmalar gibi nedenler önemli bir rol oynamaktadır. Ailenin yanı sıra, okul, toplumsal gruplar, akran grupları ile etkileşim, kitle iletişim araçları, yaşanılan sosyal çevrenin özellikleri de sosyalleşme süreci içerisinde bireyin toplumsal uyumunda etkili olan diğer faktörlerdir. Bu çalışmada gençlerin toplumsal uyumlarına etki eden faktörlerin ilgili literatür ışığında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde araştırma, literatür incelemesi yapılarak elde edilen verilerin sistematik bir şekilde derlenmesi ile oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik Dönemi, Toplumsal Uyum, Sosyalleşme, Riskli Davranış, Kural Dışı Davranış Eğilimi, Anti Sosyal Davranış

[1] Bu makale birinci yazarın doktora tezinden türetilmiştir.

[2] Öğr. Görevlisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

[3] Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

Kendini Arayan Kuşak: Z Neslinde Dirençsizlik ve Kırılganlık

Gamze Toker[1]

Bu çalışma, geç modern dönemin belirsizlik, bireyselleşme ve güvencesizlik gibi yapısal dönüşümlerinin, Z kuşağı gençlerinin toplumsal deneyimleri üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, özellikle gençlerin gündelik hayatta karşılaştıkları zorluklar karşısındaki dirençsizlikleri, kırılgan özgüven yapıları ve yaşamlarına dair anlam arayışları çalışmanın temel odağını oluşturmaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi ise Zygmunt Bauman'ın "akışkan modernlik" ve Anthony Giddens'ın "geç modernlik" yaklaşımlarından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Araştırmada yorumlayıcı paradigma temelinde nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Örneklemi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde öğrenim gören, 18-25 yaş aralığındaki Z kuşağı gençler oluşturmaktadır. 2022-2023 yılları arasında yürütülen ve tamamlanmış yüksek lisans tezine dayanan çalışmada, toplam 41 katılımcıyla görüşülmüş; elde edilen veriler tematik ve betimsel analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir.

Araştırma bulguları, gençlerin özgüvenlerinin büyük ölçüde fiziksel görünüm ve sosyal medya beğenileri gibi dışsal onay mekanizmaları üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, özgüvenin kırılgan ve sürdürülemez hâle gelmesine neden olmakta; aynı zamanda zorluklarla başa çıkarken içsel motivasyon yerine çevresel desteğe ihtiyaç duymalarına da yol açmaktadır. Ancak bu destek yetersiz kaldığında, bireyler kendilerini yetersiz ve çaresiz hissetmektedir. Bu bağlamda, birçok genç duygusal zorluklarla başa çıkmakta zorlanmakta ve alkol, sigara, madde kullanımı ya da antidepresanlara yönelmektedir. Öte yandan yaşam doyumu düşük olan bireylerde anlam arayışı; aileye adanmışlık, başarı tutkusu ya da anı yaşama arzusu gibi temalar etrafında şekillense de çoğu zaman tatmin edici sonuçlar vermemektedir. Ayrıca, katılımcıların çoğunluğu dini inançlara mesafeli dururken, anlamı daha çok maddi başarıda aramaktadır. Ancak bu alternatiflerin de yetersiz kaldığı durumlarda, yalnızlık ve değersizlik duygularıyla birleşen anlam boşluğu bazı bireylerde intihar düşüncelerine ve teşebbüslerine yol açmaktadır. Sonuç olarak, araştırma Z kuşağı gençlerinin kırılganlık ve dirençsizlik düzeylerinin, modern toplumun bireyselleştirici, güvencesizleştirici ve tıbbileştirici yapıları tarafından daha da derinleştirildiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geç Modernlik, Z Kuşağı, Kırılganlık, Özgüven, Anlam Arayışı

[1] Sosyolog, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

Gençlerin Siyasal Toplumsallaşmasında Aile Etkisinin Sosyokültürel Dönüşümü

Selman Yarcı[1]

Polat S. Alpman[2]

Zülal Şahin[3]

Toplumsal sorunların tanımlanması ve bu sorunlara yönelik çözüm arayışlarının kurumsallaşması süreci en temelde siyasal alanı oluşturur. Bu doğrultuda, siyasal katılım biçimleri ile siyasal tutum ve yönelimler, toplumun ürettiği kültürel formasyonlardan bağımsız olarak düşünülemez. Genç bireylerin siyasal toplumsallaşma süreçlerinin incelenmesinde, başta aile olmak üzere yakın sosyal çevreyle kurulan ilişkilerin belirleyici rolü bulunmaktadır.

Bu çalışma, Marmara Bölgesi'nde yer alan üç kamu üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilen saha araştırmasına dayanmaktadır ve gençlerin siyasal tutumları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişkiyi siyasal kültür bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nicel ve nitel verilerin birlikte değerlendirildiği karma yöntem yaklaşımıyla tasarlanmıştır. Bu çerçevede, 769 üniversite öğrencisinden elde edilen nicel verilerle birlikte, 21 katılımcı ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, gençlerin siyasal toplumsallaşma süreçlerinde ailelerinden kısmi bir ayrışma eğilimi gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Görüşmeye katılan gençlerin yaklaşık %45'i siyasal görüşlerinin ailelerinden farklılaştığını belirtmektedir. Buradan hareketle siyasal kültür aktarımında gençler ile aileleri arasında kuşaklararası kırılma ve yeniden konumlanma süreçlerinin gelişmekte olduğu söylenebilir. Bununla birlikte katılımcıların büyük çoğunluğu (%95) aileleriyle ilişkilerini olumlu biçimde tanımlarken, %68'i iş bulma sürecinde aile desteğine güvendiklerini, %80'i ise siyasi konularda aileleriyle iletişim kurduklarını ifade etmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle gençlerin siyasal tutumlarının yalnızca aileden kaynaklanan mesajlarla değil, aynı zamanda çağın özgül sosyokültürel koşullarına verilen seçici uyum ve eleştirel ayrışma pratiklerini içeren tepkilerle biçimlendiği söylenebilir. Gençlerin siyasal yönelimlerinde gözlemlenen bu ayrışma, aile ile olan ilişkilerde keskin bir kopuştan ziyade, mevcut bağları yeniden yapılandıran, onları dönüştürmeye açık bir faillik biçimi üretmektedir.

Araştırma bulguları, genç bireylerin siyasal toplumsallaşma süreçlerinde yalnızca edilgen konumlarda kalmadıklarını, aksine çağın özgül siyasal ve sosyoekonomik dinamiklerine tepki üreten ve bu bağlamda aktif failler olarak konumlandıklarını ortaya koymaktadır. Araştırma, gençlerin ailelerinden tamamen kopmaksızın, fakat onlarla eleştirel bir mesafeyi koruyarak geliştirdikleri siyasal tutumların hem bireysel hem de ailesel düzeyde süreklilik ve kopuşları içeren melez bir dönüştürücü bir potansiyel taşıdığını ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Gelecek Projeksiyonu, Gençlik, Siyasal kültür

[1] Doç. Dr., Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık
[2] Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık
[3] Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık

Üniversite öğrencilerinin Umutsuzluk Algısında Sosyolojik Belirleyiciler: Yapısal Eşitsizlikten Kurumsal Güvensizliğe

Barış Çağırkan[1]

Umutsuzluk, bireyin geleceğe dair olumlu beklentiler geliştirememesi, mevcut koşulların değişmeyeceğine dair inanç geliştirmesi ve bu nedenle psikolojik ya da toplumsal olarak edilgenleşmesi durumudur. Özellikle genç yetişkinlerde umutsuzluk, yalnızca bireysel bir ruh hali değil; toplumsal, ekonomik ve siyasal bağlamlardan beslenen çok boyutlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin umutsuzluk algısını şekillendiren sosyolojik dinamikleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temelini, öğrencilerin Türkiye'nin en önemli sorunu hakkındaki açık uçlu yanıtlarına uygulanan nitel içerik analizi oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, tematik kodlama yöntemiyle sınıflandırılmış ve beş ana tema etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Bunlar sırasıyla: (1) yapısal eşitsizlik (ekonomik adaletsizlik, işsizlik, liyakat eksikliği), (2) adalet ve güven krizi (hukuka ve yargıya yönelik güvensizlik, sistemsel adaletsizlik), (3) kurumsal yıpranma (özellikle eğitim ve sağlık sistemine duyulan güvenin azalması), (4) toplumsal gerilimler (sığınmacılara yönelik olumsuz tutumlar, kültürel çatışmalar) ve (5) gelecek kaygısı (güvencesizlik, toplumsal hareketliliğin sınırlanması) biçiminde tanımlanmıştır. Kuramsal çerçevede Durkheim'ın anomi kavramı, Bourdieu'nün habitus ve kültürel sermaye teorileri, Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı temel alınarak analiz derinleştirilmiştir. Bulgular, genç bireylerin umut düzeylerinin toplumsal eşitsizlikler, kurumsal işleyişteki tıkanmalar ve adalet algısındaki zedelenmelerle doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, öğrencilerin umutsuzluk algısını yalnızca bireysel ya da psikolojik bir sorun olarak ele almamaktadır; bunun ötesinde, umutsuzluğun toplumsal yapılar, kurumsal işleyişler ve politik-ekonomik koşullar tarafından şekillenen çok katmanlı bir olgu olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, bireyin yaşadığı umutsuzluk durumu, bireysel yetersizliklerden ziyade sistemsel tıkanmaların, sosyal adaletsizliklerin ve kurumsal güvensizliğin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Üniversite öğrencilerinin gelecek perspektiflerinin daralması, toplumsal hareketlilik kanallarının kapanması ve kamu kurumlarına yönelik güven kaybı, bireysel düzeyde hissedilen umutsuzluğu kolektif bir deneyime dönüştürmektedir. Bu çerçevede çalışma, gençliğe yönelik umut politikalarının bireysel motivasyonlara değil, yapısal dönüşümlere odaklanması gerektiğini vurgulayarak önemli bir sosyolojik katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Umutsuzluk, Gençlik, Üniversite, Yapısal Eşitsizlik

[1] İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye' de Rüzgâr Enerjisi ve Müşterekler: Sermaye Odaklı Yenilenebilir Enerji Sektörü

Deniz Şahan[1]

Bu çalışma, Türkiye'de yenilenebilir enerji politikaları çerçevesinde hızla gelişen rüzgâr enerjisi santrallerinin (RES), müşterekler üzerindeki toplumsal etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel varsayımı; çevre dostu bir enerji kaynağı olarak kamuoyuna sunulan RES' lerin, neoliberal politikalar doğrultusunda yerel halkın müşterek alanlara erişimini sınırlandırdığı ve sermaye gruplarına yeni değerlendirme alanları açtığı yönündedir. Bu bağlamda yapılan çalışma, rüzgâr enerjisi sektörünün sadece teknik ve çevresel boyutlarıyla değil; sınıfsal ve mekânsal etkileriyle de ele alınmasını önermektedir. Araştırmada kullanılan kuramsal çerçeve, Karl Polanyi'nin geliştirdiği doğanın metalaşması kavramı, David Harvey'nin geliştirdiği yeni ilksel birikim tartışması ve Elinor Ostrom' un müşterekler üzerine geliştirdiği kuram ve yaklaşımlar üzerine kuruludur. Bu çalışmada, yenilenebilir enerji yatırımları kapsamında değerlendirilen rüzgâr enerji santralleri (RES), sermaye birikiminin yeni biçimleri olarak ele alınmakta; müştereklerin ve özel mülkiyet arazilerinin kamulaştırma yoluyla özel sermayeye aktarılması ise, toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren yapısal bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma evreni olarak Arturna ve Arturna 2 RES projelerinden etkilenen Muğla, Aydın ve İzmir bölgelerindeki paydaş ve yerleşimciler seçilmiştir. Söz konusu bölgenin seçiminin temel sebebi yerel muhalefetin oldukça güçlü olmasıdır. Bölgede yürütülen yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla, yerel halkın deneyimlediği ekonomik ilişkilerin dönüşümü, mekânsal değişimler, tarım, ormancılık ve turizm gibi geçim kaynaklarının tahribatı ile projelere yönelik yükselen muhalefetin özgün dinamikleri analiz edilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakatlar projeden sorumlu şirketin ilgili çalışanlarıyla, bölgede nüfuz gösteren STK ve muhalif kişilerle ve bölgenin muhtarıyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, RES projelerinin çevresel etkilerinin yanı sıra bir takım sosyal ve ekonomik sorunlara neden olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, yenilenebilir enerji politikalarının sadece çevre dostu girişimler olmadığını; aksine neoliberal enerji sektörünün bir parçası olarak sınıfsal, mekânsal ve toplumsal dönüşümlerin önemli bir ayağı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Rüzgar Enerji Santralleri, Müşterekler, Neoliberalizm, Çitleme, Doğanın Metalaşması

[1] Lisans Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

İdeoloji, Hegemonya ve Şiddetin Estetiği: The Purge Serisinde Özgürlüğün Sosyolojik İnşası[1]

Sümeyye Haksever[2]

Nazar Bal[3]

Küresel krizlerin çok katmanlı bir şekilde derinleştiği çağdaş dönemde sinema, kültürel bir üretim alanı olmanın ötesine geçerek; toplumsal değişimlerin, eşitsizliklerin ve iktidar ilişkilerinin simgesel düzeyde temsil edildiği bir mücadele alanı hâline gelmiştir. Bu araştırma, James DeMonaco'nun Arınma Gecesi (The Purge) film serisi (1. Arınma Gecesi-2013, 2. Arınma Gecesi: Anarşi-2014, 3. Arınma Gecesi: Seçim Yılı-2016, 4. Arınma Gecesi: İlk Arınma Gecesi-2018) üzerinden "özgürlük" kavramının sosyolojik olarak nasıl inşa edildiğini ve bu inşanın toplumsal gerçeklikle ne ölçüde örtüştüğünü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Film serisinde yılda bir gece boyunca tüm suçların serbest bırakılması, sadece distopik bir kurgu değil; adalet, güvenlik, ahlak ve özgürlük kavramlarının yeniden tanımlanmasını eleştirmektedir.

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğiyle gerçekleştirilmiş, filmler göstergebilimsel yaklaşımla çözümlenmiştir. Fenomenolojik desenle, özgürlük kavramının birey ve toplumsal yapılar içindeki anlamı derinlemesine incelenmiştir. Devlet iktidarı, toplumsal sınıf ayrımları ve yapısal şiddet gibi temalar üzerinden özgürlüğün nasıl araçsallaştırıldığı ele alınmıştır.

Louis Althusser'in ideolojik aygıtlar kuramı, Michel Foucault'nun gözetim toplumu kavramı ve Antonio Gramsci'nin hegemonya anlayışı bağlamında yapılan çözümlemede; bireyin sisteme rıza göstererek otoriteyi yeniden ürettiği, özgürlük yanılsamasının bu rıza mekanizmalarıyla pekiştirildiği görülmektedir. Filmlerdeki maskeler, mekânsal ayrışmalar (gettolardan güvenlikli sitelere), medya söylemleri ve "temizlik" retoriği; korkuya dayalı toplumsallık biçimlerinin simgesel anlatımları olarak değerlendirilmektedir. Mannheim'ın ideoloji–ütopya gerilimi çerçevesinde, egemen düzenin şiddet yoluyla yeniden üretildiği bir evrende bastırılmış ama silinmemiş ütopya potansiyellerine de işaret etmektedir. Sistem karşıtı direniş biçimleri, hegemonik düzenin mutlak olmadığını ve özgürlüğün yeniden düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak, özgürlüğün, eşitliğin ve adaletin 21. yüzyıl toplumlarında nasıl yeniden tanımlandığı sorgulanmakta; sinema, yalnızca bir temsil alanı değil, aynı zamanda ideolojik mücadelelerin ve bastırılmış toplumsal ütopyaların yeniden üretildiği potansiyel bir alan olarak konumlandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özgürlük, Şiddet, İdeoloji, Hegemonya, Göstergebilimsel Analiz

[1] Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında hazırlanmakta olan birinci yazarın 'Özgürlük Kavramının Arınma Gecesi Serisi Filmleri Üzerinden Sosyolojik Analizi' başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

[2] Bağımsız Araştırmacı, Sosyoloji

[3] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyoloji

Dijital Devletin Yükselişi: Türkiye'de Biyoiktidarın Platformlar üzerinden Yeniden Kuruluşu

Merve Onaç[1]

Türkiye'de son yıllarda hızla ilerleyen dijitalleşme süreci, yalnızca kamu hizmetlerinin teknik bir dönüşümünü değil, aynı zamanda devletin yurttaşla kurduğu ilişkinin niteliğini de köklü bir biçimde değiştirmektedir. Bu çalışma, dijitalleşmenin Türkiye'deki devlet-yurttaş ilişkilerini nasıl yeniden yapılandırdığını; özellikle e-Devlet uygulamaları, dijital gözetim sistemleri ve yapay zekâ destekli kamu hizmetleri aracılığıyla iktidarın yeni biçimlerini nasıl inşa ettiğini analiz etmektedir. Michel Foucault'nun biyoiktidar kavramı bu çözümlemenin kuramsal temelini oluşturmaktadır. Foucault'ya göre modern iktidar, yalnızca bireyin bedenine yönelen bir güç değil; yaşamı düzenleyen, yöneten ve disipline eden bir mekanizma olarak işlemektedir. Biyoiktidar, nüfusu yönetme, bireyleri izleme ve onları belli yaşam normlarına uygun hâle getirme amacını taşır. Bu bağlamda dijital araçların yaygınlaşması, biyoiktidarın yeni teknolojik araçlarla yeniden üretildiği bir süreci gözler önüne sermektedir.

Türkiye'de özellikle e-Devlet Kapısı, HES Kodu, e-Nabız, MERNİS ve ADNKS gibi sistemler, bireylerin kimlik bilgileri, sağlık durumu, mekânsal hareketliliği ve toplumsal hizmetlere erişimi gibi çok çeşitli alanları kapsayan verilerin dijital ortamda toplanmasını ve işlenmesini mümkün kılmaktadır. Bu sistemler, teknik birer hizmet portalı olmanın ötesinde, yurttaşların yaşamlarını düzenleyen ve görünmez bir denetim rejimi kuran araçlar olarak işlev görmektedir. Pandemi sürecinde zorunlu hâle getirilen HES Kodu uygulaması, bireylerin fiziksel hareket alanlarını sağlık durumuna göre sınırlayarak, biyopolitik denetimin dijitalleşmiş bir biçimini ortaya koymuştur. Aynı şekilde, e-Nabız üzerinden bireylerin sağlık verilerinin sürekli izlenmesi, devletin beden üzerindeki bilgiye erişimini genişletmiş; bu durum bireyin yaşamını veri temelli bir rasyonaliteye göre düzenleyen bir iktidar biçimini beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Farklı sosyo-demografik profillere sahip toplam 30 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar üç ana gruba ayrılmıştır: (1) 65 yaş üstü bireyler, (2) ev hanımı veya bakım emeği veren kadınlar, (3) üniversite öğrencisi genç yetişkinler. Görüşmelerde, dijital kamu hizmetlerine erişim biçimleri, kullanım deneyimleri, gözetim algısı, devletle kurulan ilişki biçimleri ve veri güvenliği kaygıları sorgulanmıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, dijital sistemler aracılığıyla devletin daha görünmez ama daha sürekli bir biçimde yaşamlarına müdahale ettiğini belirtmiştir. Özellikle yaşlı bireyler, sistemlere erişimde zorluk yaşadıklarını ve bu nedenle devletle olan ilişkilerinde bağımlı hâle geldiklerini ifade etmiş; ev hanımı kadınlar, dijital uygulamaların mahremiyetleri üzerinde baskı kurduğunu, devletin gözetleyici pozisyonunu daha yoğun hissettiklerini dile getirmiştir. Genç bireyler ise dijitalleşmenin kolaylık sağladığını kabul etmekle birlikte, bu kolaylığın aynı zamanda sürekli bir kontrol ve izlenme hissi yarattığını vurgulamıştır.

Bu bağlamda, çalışmanın ortaya koyduğu temel sonuç, dijitalleşen devlet pratiklerinin yalnızca teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak değerlendirilemeyeceğidir. Bu pratikler aynı zamanda toplumsal, politik ve etik bir dönüşümün göstergesidir. Dijital araçlar üzerinden işleyen yeni kamu hizmetleri, bireyleri daha yönetilebilir, daha öngörülebilir ve daha uyumlu yurttaşlar olarak şekillendirmeye yöneliktir. Böylece Foucault'nun biyoiktidar kavramı, dijital çağda yeni biçimler kazanmakta; bireyler dijital altyapılar üzerinden yönetilmekte, gözetlenmekte ve sınıflandırılmaktadır. Türkiye bağlamında, bu süreç yalnızca bir dijitalleşme projesi değil, aynı zamanda yeni bir iktidar formunun inşası olarak değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Devlet, Biyoiktidar, Dijital Vatandaşlık, Algoritmik Yönetişim, Gözetim Toplumu

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

Bilimkurgu Sinemasında Geleceğe Dair İhtimallerin Sosyolojik Tahlili

Esin Berktaş[1]

Uzayı fethetme düşüncesi" birçok yazılı ve görsel sanat dalında işlenmiş bir konudur. Bunlardan biri olan bilimkurgu sinemasında birçok film (Aya Yolculuk, Metropolis, Alphaville, Fahrenheit 451, Solaris, Stalker, Maymunlar Cehennemi film serisi, Yıldız Savaşları film serisi, Bıçaksırtı, Marslı, Kızıl Gezegen, Terminatör, Yapay Zeka, Azınlık Raporu, Dune: Çöl Gezegeni, Matrix film serisi, Wonder Woman, Süpermen, Thor, Furiosa: Bir Mad Max Destanı gibi) dünyalıların ekonomik, politik, toplumsal, kültürel, coğrafi, tarihi, felsefi yada askeri sebeplerle dünya dışında yaşanabilir mekanlar arayışını; yeni gezegenlere giden bilim insanlarının yetersiz bilgi birikimleri sebebiyle başarısız olan keşif denemelerinde yaşadıkları ölümcül mücadeleleri ve yıkımları görselleştirmektedir.

Ünlü sosyolog Karl Mannheim'e göre "kendini çevreleyen varoluşla upuygunluk içinde bulunmayan bir bilinç ütopik bir bilinçtir. Bir düşüncenin ütopik ya da ideolojik olması onun uygun bir şekilde gerçekleşmesine ya da gerçekleşmemesine bağlıdır." Bilimkurgu film türünün insanlığın geleceğine dair gerçekleşebilecek hikayeler anlatması onun ideolojik açıdan da önemli olduğunu kanıtlar.

Bu sunumda Alien film serisi (Yaratık, Yaratık 2, Yaratık 3, Yaratık: Diriliş, Yaratık: Prometheus, Yaratık: Anlaşma, Yaratık: Romulus) bilimkurgu türünün örneği olan çeşitli filmlerle ideolojik açıdan karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Çoğu bilimkurgu filminde izlediğimizin aksine aslında insanlığın uzayı fethetme arzusu dünyaya ilişkin bir umudun yitimi anlamına gelmez. Marksist bir yaklaşımla ele aldığımızda bu filmlerde bilim insanlarının uzaya kendi seçimleri doğrultusunda gitmekten çok; "kar elde etmek isteyen" devlet, ulus, şirket ya da kurumlar tarafından kapitalist ekonominin genişlemeci anlayışının bir uzantısı olarak gönderildiklerini söyleyebiliriz. Uzaya yolculuk daha çok dünyadaki kaynakların tüketilmiş olması nedeniyle yeni bir dünya kurma arayışı sebebiyle gerçekleşmektedir. Bu bağlamda uzaya gitme isteği, yaşam şartlarını geliştirebilmek için "herhangi bir başka şehre ya da ülkeye göç etme isteğinden" pek de farklı değildir. Öyleyse tıpkı göç ve göçmenler konusu ile ilgili araştırmalarda olduğu gibi "uzayın fethi" ile ilgili ütopik ya da distopik düşünceleri analiz etmek için de bu düşüncelerin ortaya çıktıkları tarihsel dönemleri ele alıp, toplumun ekonomik arka planı ile bağlantısını kurmak gerekir.

[1] Bağımsız Araştırmacı, Emekli Akademisyen, Sinema Televizyon

Sinefiliden Yeni Sinefiliye: Meşrulaştırma Rejimleri Bağlamında Sinema Sevgisinin Dönüşümü

Hasan Cem Çal[1]

Sinefili ya da sinema sevgisi, toplumsal bir deneyim biçimi olarak ilkin 1960'larda, Fransa'da olgusallaşmış, ünlü sinema eleştirmeni/kuramcısı André Bazin'in yürütücülüğündeki Cahiers du Cinéma dergisinin katkılarıyla da kuramsal bir boyut kazanmıştı. Bu bağlamda sinefili, her şeyden önce sinema yapan figürün, bir yönetmenin yaratıcılığına duyulan hayranlığın bir uzantısıydı ve sinema sevgisi de "belli şekilde sinema yapan" birisinin, bir auteur'ün yaratımını detaylıca bilmek ve kendince kavramakla eşdeğerdi. Dolayısıyla, sinefiliden anlaşılan şey, daha ziyade bir yönetmenin külliyatını bütününde değerlendirmeyi sağlayacak denli ona dair bilgi sahibi olmak ve bu bilgiyi üreten odağın yaratıcılığına odaklanarak sinemayla haşır neşir olmaktı. Bu ilksel anlamıyla sinefili, daha çok yaratıcılığı, bireyi ve külliyatı odağına alan, sinemayı toplumdan çok bireyle ilişkilendiren ve bu ilişki üstünden sinema sevgisini sağlayan bir deneyim biçimiydi. Oysaki yeni milenyumla beraber sinefili, ilksel anlamıyla sinefiliden farklı bir hâl almıştı. Girish Shambu'nun Yeni Sinefili kitabında öne sürdüğü üzere yeni sinefili, "filmlerin etrafında düzenlenmiş yaşam"a işaret etmeyecek ama "küresel anla temas hâlinde olan, bu âna eşlik eden, onunla devinen ve gezinen bir sinefili" olacaktı. Düşünüldüğünde, bu iki sinefili arasındaki temel zıtlık, ilkinin dünyayı sinema içinden görmesiyken, ikincisinin sinemayı dünyanın içinde görmesidir. Ama bir diğer ayrım da ilkinin yaratıcılığı, ikincisinin ise kamu yararı ya da basitçe, dünya vatandaşlığını odağına alan bir sinema sevgisi tahayyül ve tasavvur etmesidir. Bu anlamda ilki için sinema bir amaçtır, kendinde amaç edinilmelidir; ikincisi için ise sinema bir araçtır, dünyada olan bitenleri algılayıp dönüştürmenin, bir "dünya duyarlılığı" yaratma yollarından biridir ve tam da tanıdığı bu imkân hasebiyle sevilir. Bu perspektiften bakıldığında, ilksel ya da eski ve yeni sinefili arasındaki bu ayrım, aynı zamanda Luc Boltanski'nin On Justification adlı kitabında ortaya attığı ve tanımladığı meşrulaştırma rejimlerinin ikisi, kreatif rejim ve sivil rejim üstünden sosyolojik bir okumaya da açıktır. Bu sunumda bu sinefililerin içeriği ve içerimleri, Boltanski'nin kuramı baz alınarak tartışmaya açılacak ve sosyolojik olarak konumlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Luc Boltanski, Sinema, Sinefili, Yeni Sinefili, Meşrulaştırma Rejimleri

[1] Doktora Öğrencisi, Kadir Has Üniversitesi, İletişim Bilimleri

Sosyal Bilimlerde Fotoğrafın Kullanımı: Görsel Sosyolojik Bir Analiz

Gülbin Özdamar Akarçay[1]

Erhan Akarçay[2]

Bu bildirinin amacı sosyal bilimlerde fotoğrafın kullanım alanlarının tarihsel ve görsel sosyolojik analizini yapmaktır. Türkiye'de antropoloji, sosyoloji ve halkbilim disiplinlerinin klasikleşmiş hangi araştırmalarında fotoğrafın kullanıldığı, bu fotoğrafların görsel sosyolojinin kavramsal ve kuramsal perspektifiyle nasıl değerlendirileceği sorularına odaklanan bu çalışma aynı zamanda fotoğrafın sosyolojideki yerini de tartışmaktadır. Böylelikle bu bildiride, sahada veri toplama aracı olarak kullanılmasının yanında, bir kanıt olarak nesneleşen fotoğrafa yüklenen anlamlar ve bu anlamların analizini de görmek mümkün hale gelecektir. Sosyoloji ve fotoğrafçılık arasında büyüyen diyalog, sosyologların fotoğrafçı olmasını ya da tam tersini talep etmemekte, bunun yerine kültür üreticilerinin kendi ilgi alanlarının dışına çıkıp bakış açılarını genişleterek, güçlü ve etkili bir iş birliğini vurgulamaktadır (Özdamar Akarçay, 2023). Bu bildirinin amaçlarından biri de içinde yaşadığımız dünyayı anlamayı kolaylaştıran, sosyal, kültürel ve estetik eleştiri biçimleri olarak fotoğraf ve sosyoloji pratiklerinin kesişim noktası olan görsel sosyolojiyi hem fotoğrafçılar hem de sosyologların yararlanabilecekleri bir alan olarak ortaya koymaktır. Bunu yaparken de öncelikle Sedat Veyis Örnek, Niyazi Berkes, Paul Stirling, Mübeccel Belik Kıray, İbrahim Yasa, Carol Delaney ve Türkiye'de saha çalışmaları yapan araştırmacıların çalışmalarında ne tür fotoğrafların kullanıldığı tespit edilmiş, öne çıkan ve kullanılma biçimleri farklılaşan (sahada araştırmacının çektiği, sahada katılımcının çektiği ve imge olarak fotoğraf analizi) araştırmalar seçilmiştir. Buradaki fotoğrafların kullanılma biçimleri, hangi amaçlarla kullanıldıkları, bağlama nasıl yerleştirildikleri belirlenmiş ve imge olarak fotoğrafın kendisi içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Böylece sosyolojik, antropolojik ve etnografik bir veri toplama aracı olarak, araştırmacıların fotoğrafı nasıl kullandıkları ortaya konmuştur. Sonuç itibariyle bu çalışma ile Türkiye'de görsel sosyoloji alanının tarihsel çerçevesi çizilerek, sosyal bilimlerde fotoğrafın kullanılma biçimleri ortaya konulmuş ve seçilmiş çalışmalardaki fotoğrafların analizi ile üzerinden zaman geçmesine rağmen bu araştırmalara farklı bir bakış açısı yaratmak mümkün olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sosyoloji, Fotoğraf, Etnografi

[1] Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı

[2] Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Tütüne Yüklenen Anlamlar: Bir Görsel Sosyoloji Çalışması

Temmuz Gönç Şavran[1]

Başak Daban[2]

Zübeyde Nazir[3]

Melik Ekiz[4]

Tütünle ilgili çalışmalar ağırlıklı olarak kimyasal bağımlılığa odaklanmakta ve tütün ürünlerini kullananların bu ürünlere ve kullanma davranışının kendisine atfettikleri anlamlarla ilgilenmemektedirler. Bu araştırmanın amacı, Eskişehir'de yürütülmüş olan nitel bir alan araştırmasının verileri üzerinden tütün ürünlerine yüklenen anlamları ortaya koyarak tütün kullanımının kimyasal bağımlılık dışında kalan nedenlerini anlamak, bu anlamın kullanılan tütün mamulüne, cinsiyete veya mesleğe göre benzeşip benzeşmediğini, ayrıca tütün ürününün eşlikçilerinin (nesneler, yiyecek, içecek ve mekanlar) bu anlamın inşa edilişindeki rolünün ne olduğunu ortaya koymaktır.

Araştırmada nitel yöntem ve fotoses (photovoice) deseni kullanılmıştır. Anadolu Üniversitesi tarafından BAP kapsamında SBA-2024-2548 no'lu proje olarak desteklenen bu araştırmanın kapsamı, kullanımı en yaygın olan paket (mamül) sigara, sarma sigara, elektronik sigara ve nargile olarak dört tütün ürünü ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu Eskişehir ve Ankara'da ikamet eden, en az bir yıldır düzenli bir şekilde kapsama giren tütün ürünlerini tüketen katılımcılar oluşturmaktadır. Araştırmada kapsama giren dört farklı tütün ürününü kullanan katılımcılardan sekizer kişilik dört odak grup (toplam 32 katılımcı, 13 kadın, 19 erkek) oluşturulmuş, bulgular 2024 Ekim-2025 Nisan ayları arasında bu gruplarla gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden elde edilmiştir. Her odak grupla iki görüşme, toplamda sekiz görüşme yapılmıştır. İlk odak grup görüşmesinde katılımcılara çalışmanın amacı açıklanmış, demografik bilgileri alınmış, kendilerinden ikinci odak grup görüşmesine kadar her gün tütün kullanımının kendileri için anlamını gösteren en az iki fotoğraf yollamaları gerektiği bildirilmiştir. İki hafta sonra yapılan ikinci odak grup görüşmesinde katılımcılardan çektikleri fotoğraflardan kendilerine en anlamlı gelenleri yorumlamaları ve odak grup içerisinde tartışmaları sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların izinleri dahilinde ses kayıtları alınmış, ardından bu kayıtlar deşifre edilerek elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu araştırma tütün kullanımını sadece kimyasal bir bağımlılık olarak değerlendiren yüzeysel çalışmalardan ayrılması, sözel verileri görsel verilerle desteklemesi ve farklı tütün ürünlerini bir araştırmada birlikte ele alması bakımından özgün değere sahiptir.

[1] Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji
[3] Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji
[4] Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Kaybolan Umutlar ve Yeni Dünya Arayışı: Interstellar Filmi üzerinden Sosyolojik Bir Okuma

M. Çağlar Kurtdaş[1]

Modernizm ideolojisinin temelleri olan, ilerleme, gelişme, kalkınma ve bilimin her türlü soruya cevap vereceği ya da her sorunu çözebileceği düşüncesi, özellikle 20.yy'dan itibaren sorgulanmaya ve eleştirilmeye başlanmıştır. 20.yy'da yaşanan dünya savaşları, kitlesel ölümler, totaliter rejimlerin yarattığı problemlerin yanında çevre krizleri, sosyoekonomik eşitsizlikler, teknolojik yabancılaşma ve bilimsel ilerlemeye duyulan güvensizlik, 21.yy'da insanoğlunu çok katmanlı sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Günümüzde küresel iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi ve çevresel bozulmalar, yalnızca ekolojik bir tehdit değil; aynı zamanda toplumsal yapının temellerini sarsan bir kolektif bir umut yitimine de işaret etmektedir. İnsanoğlunun geleceğe dair en büyük korkularından biri, içinden yaşadığımız dünyanın artık süresinin dolduğu ve yaşamak için başka yerlere ihtiyaç olduğu düşüncesidir. Bu korku ve düşünce, düşler fabrikası olarak da adlandırılan sinemada sıklıkla dile getirilmektedir. Sinema basitçe bir eğlence aracı değildir. Kültürün bir parçası olan sinema, şimdiye ve geleceğe dair fikirleri, öngörüleri ve verileri ile gelecekte ortaya çıkabilecek olumlu veya olumsuz olayları ifade edebilme yeteneğe sahiptir. Özellikle bilimkurgu türü, geleceğe dair kurgular üzerinden günümüz toplumunun yapısal sorunlarını ele alma potansiyeline sahiptir. Christopher Nolan'ın 2014 yapımı Interstellar (Yıldızlararası) filmi, bu açıdan oldukça dikkat çekici bir anlatıdır. Film, yaşanamaz hale gelen bir dünyadan kurtuluş arayışına odaklanırken; bir yandan da insanlığın doğayla, bilimle, etikle ve birbirleriyle olan ilişkisini derinlemesine sorgular. Film ilk bakışta bir bilimsel keşif ve uzay yolculuğu hikayesi gibi görünmektedir. Oysa aslında modern toplumun krizlerine dair güçlü sosyolojik göndermeler barındırır. Dünyada kalanların umutsuzluğu, bilime olan inançsızlık, toplumsal çöküş ve bireysel anlam arayışı, filmin merkezinde yer alan ana temalardır. Bu bağlamda Interstellar sosyolojik anlamda ele alınması gereken, insanlığın geleceğe dair korkularına ışık tutan bir film olma özelliği taşır. Bu çalışma, sosyolojik film analizi yöntemi ile ekolojik yıkım ve risk toplumu, bilim eleştirisi ve bilimden uzaklaşma ve anlam arayışı temaları etrafında filmin sosyolojik bir değerlendirmesini yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Ekolojik Tehdit, Bilim Kurgu, Kolektif Korku

[1] Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Sosyoloji

Suç ve Sapma Literatürüne Bibliyometrik Bir Bakış: Alanın Haritalandırılması 1963–2024

Bennur Öztürk Yücel[1]

Yusuf Murteza[2]

Mevcut literatürde suç ve sapma olguları, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik temelli kuramlar olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmaktadır; biyolojik kuramlar, suç ve sapma davranışlarını genetik yatkınlıklar, nörolojik yapılar ve biyokimyasal etkenlerle açıklamaya çalışırken; psikolojik yaklaşımlar bireyin kişilik özellikleri, öz-denetim düzeyi ve öğrenme gibi süreçlere odaklanmaktadır. Sosyolojik kuramlar ise suç ve sapmayı birey-toplum ilişkisi, iktidar, eşitsizlik, toplumsal etiketleme gibi farklı düzlemlerde ele almaktadır. Bu kuramsal çeşitliliğe rağmen, literatürde çalışmaların zaman içindeki yönelimleri, tematik yoğunlukları, öne çıkan kuramsal çerçeve ve anahtar kelimeler, disiplinler arası dağılımları ile ihmal edilen başlıkların sistematik ve bütüncül analizleri sınırlıdır. Nicel derleme yöntemlerinden biri olan bibliyometrik analizin kullanıldığı bu çalışma, suç ve sapma literatürünün disiplinler arası bağlamda bilimsel haritalandırmasını sunmayı hedeflemektedir. Bu amaçla, Scopus veri tabanında, makale başlığı, özet ve anahtar kelime seçeneklerinde, “crime” ve “deviance” kavramları ile arama sorgusu yapılmış ve 922 makaleye ulaşılmıştır. Çalışmada diğer akademik çalışmalar dışlanmış sadece araştırma makaleleri değerlendirmeye alınmıştır. Diğer taraftan, dahil etme ve dışlama kriterlerinin uygulanmasıyla birlikte çalışma örneklemi için 875 makale kabul edilmiş ve bulgular bu makaleler temelinde yorumlanmıştır. Veriler, R Studio programı ile ayıklanmış ve ertesinde analizin gerçekleştirilmesi için yine R programlama dili tabanlı Biblioshiny paketinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular, örneklem hakkında istatistiksel verilerin, en çok atıf alan yazar, kurum, bilimsel dergi ve ülkelerin açıklandığı betimsel analiz ve ortak yazarlık ve literatürün kavramsal, entelektüel ve sosyal yapısının sunulduğu bilimsel haritalandırma başlıkları altında tartışılmıştır. Veriler ışığında, suç ve sapma literatüründeki yayın sayısının, 2007 yılından bu yana kademeli olarak arttığı saptanmıştır. Öte yandan tematik değişim incelendiğinde, literatürün zaman içerisinde saldırganlık, psikopati ve anomi kavramlarından uzaklaşarak, yolsuzluk, siber suç, cinsel suç, ergen suçluluğu ve anti-sosyal davranış kavramlarına yöneldiği görülmüştür. Literatürün ağırlıklı olarak: (1) siber suç, beyaz yaka suçluluğu ve anti-sosyal davranışlar; (2) kültürel kriminoloji, toplumsal cinsiyet ve şiddet; (3) psikopati, adli psikiyatri ve pedofili başlıklarında kümelendiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sapma, Suç, Bibliyometrik Analiz, Bilimsel Haritalama, Biblioshiny

[1] Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Arş. Gör., Doğuş Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Sosyal Medyada Yargı Kararlarına Yönelik Kampanyaların Sosyolojik Analizi

Yaşar Erjem[1]

Ahmet Toraman[2]

Türkiye'de, son yıllarda gözlemlenen dikkat çekici olgulardan birisi de sosyal medyada yargı kararları ve hukuka yönelik kampanyalardır. Bu kampanyalarda, genellikle haksız olarak algılanan yargı kararlarının değiştirilmesi ve/veya düzeltilmesi talep edilmektedir. Örneğin, bazı durumlarda tutuksuz olarak yargılanma kararıyla serbest bırakılan bazı zanlılara yönelik, "içeri alınsın" şeklinde, diğer bazı örneklerde ise "serbest bırakılsın", "yargılama adil değil" gibi düşüncelerle karşı çıkılmaktadır. Sosyal medyada yer alan bu kampanyalara yönelik destekleyici ve eleştirel bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Özellikle siyasi iktidar ve yargı çevreleri sosyal medyadaki bu tür kampanyaların yargı sürecini olumsuz olarak etkilediğini ileri sürerken, muhalif kesimler ise bu olguyu toplumda hukuk alanında yaşanan sorunların ve yozlaşmaların bir tezahürü olarak değerlendirmektedirler. Bu tür sosyal medya kampanyalarının içeriğinin sosyo-legal açıdan incelenip, yargı süreçleri üzerindeki etkileri ve genel olarak toplumun sosyal medya üzerinden yargıya ve hukuka yönelik görüş, tutum ve yaklaşımları bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntem ve ilkelerine dayalı olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın verileri, Facebook'da yer alan yorumlardan oluşmaktadır. Araştırma verileri içerik analizine tabi tutulup yorumlanacaktır. Araştırma, sosyal medyanın giderek bir çeşit "sosyal medya mahkemesine" dönüştüğü argümanını da tartışmayı amaçlamaktadır. Sosyal medya mahkemesi kavramı özgün ve açıklayıcı bir kavramdır. Sosyal medyanın toplum yaşamı üzerindeki etkilerinin giderek yaygınlaştığı bilinmektedir. Temel toplumsal kurumlar arasında yer alan hukuk kurumu da genel olarak medyadan ve özel olarak da sosyal medyadan bağımsız değildir. Türkiye'de son yıllarda hukukun işleyişi ve yargı kararları kamuoyunda ciddi bir şekilde tartışılmaktadır. Yargının siyasallaştığına yönelik yaygın bir kanaatin olduğu söylenebilir. Sosyal medyanın giderek yaygınlaşması bu bağlamda toplum üyelerinin görüş ve düşüncelerini ifade etme açısından önemli bir zemin olarak değerlendirilebilir.

[1] Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Psikolog, Adana Seyhan Devlet Hastanesi, Psikoloji

Yapay Zeka ve Hukuk Sistemlerinde Kadın Mağdurlar: Önyargılar ve Çözüm Önerileri

Gülçin Cebecioğlu[1]

Toplumsal cinsiyet, hukuk ve teknoloji arasındaki ilişki, modern sosyolojinin önemli çalışma alanlarından biridir. Hukuk, toplumsal normların şekillendirilmesi ve uygulanmasında merkezi bir role sahiptir. Ancak, hukuk sistemlerinin tarafsız olmadığı; aksine toplumsal güç ilişkilerini, özellikle de patriyarkal yapıları yansıttığı uzun süredir tartışılan bir konudur. Son dönemlerde gündemde önemli yer tutan yapay zeka ise hukuk alanında tarafsız bir araç olarak sunulsa da bu teknolojilerin toplumsal bağlamdan bağımsız olmadığı ve var olan eşitsizlikleri pekiştirme potansiyeli taşıdığı göz ardı edilmemelidir. Kadına yönelik şiddet vakaları özelinde düşünüldüğünde, yapay zekanın mağdur kadınlar için adalete erişimi kolaylaştırıcı mı yoksa engelleyici mi olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Yapay zeka sistemleri, geçmiş hukuk kararlarına ve veri setlerine dayalı olarak eğitildiği için, kadın mağdurların geçmişte karşılaştıkları sistematik adaletsizlikleri yeniden üretebilme özelliğine sahiptir. Zira geçmiş yargı kararlarında faillere hafif cezalar verilmesi ya da mağdur beyanlarının yeterince ciddiye alınmaması, yeni nesil yapay zeka destekli sistemler tarafından da bir norm olarak benimsenebilir. Bu bağlamda özellikle kadına yönelik şiddet vakalarında, yapay zeka destekli karar mekanizmalarının kadın mağdurların adalete erişimini nasıl etkilediği sosyolojik açıdan önemli bir tartışma konusudur. Bu çalışmanın amacı, yapay zekanın hukuk sistemlerinde kadın mağdurlar üzerindeki etkilerini sosyolojik bir çerçevede ele alarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında analiz etmektir. Bu bağlamda yapay zeka sistemlerinin adalet mekanizmalarında nasıl şekillendiği, toplumsal normlar ve patriyarkal yapı ile nasıl etkileşime girdiği incelenecek; ayrıca mağdur suçlayıcı söylemlerin algoritmalara nasıl yansıdığı ele alınacaktır. Çalışmada, her ne kadar yapay zeka, hukuk sistemlerinde kadın mağdurların adalete erişimini güçlendirme potansiyeline sahip olsa da yanlış kullanıldığında var olan toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirebileceği öngörüsünden hareketle kadınların adalete erişim süreçlerinde maruz kaldıkları yapısal engellerin yapay zeka aracılığıyla nasıl pekiştirildiği tartışılacak ve toplumsal cinsiyet duyarlı teknoloji politikalarının önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Kadın Mağdurlar, Toplumsal Cinsiyet, Hukuk, Algoritmik Önyargılar

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyoloji

Adalet Sürecinde Duyguların Rolü

Aylin Görgün Baran[1]

Bu bildiride duyular konusunda sosyologların teori geliştirmeleri ve alan araştırmalarında nasıl yöntemsel bir yaklaşım kullanabilecekleri konusu üzerinde durulmakta ayrıca psikolojinin bir kavramı olan "duygu"nun toplumsal ilişkilerimizde bireyde yarattığı duygulanım durumuna ilişkin nasıl davranışa dönüştüğü de sorgulanmaktadır. Dolayısıyla adalet süreçlerinde insanın duygu durumunun nasıl bir biçim aldığını ve hangi türden duyguların rol oynadığını anlamak için duygular sosyolojisi teorilerinden yararlanarak literatüre dayalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu konuda küresel ve yerel düzeyde yapılan araştırmalardan da söz edilerek adil olmayan uygulamalara maruz kalan bireylerin nasıl baş edebilirliğinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Genel olarak, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar duyguları adaletsizliğe karşı bir tepki biçimi olarak ele almaktadır. Bu nedenle, fizyolojik temellerle birlikte bilişsel süreçler aracılığıyla durumsal faktörlerin yorumlanması, hangi duygunun ortaya çıkacağını şekillendirir. Hegtvedt ve Christie (2014) adalet süreçlerinin bir dağıtım, karar alma prosedürü ve etkileşim dinamiğine ilişkin beklentiler ile gerçek durum arasında bir karşılaştırmayı içerdiğini belirterek adaletin üç türünden söz ederler. Bir olay ister ailede ister okulda ister işyerinde, isterse de siyasi platformlarda meydana gelsin, kendilerini ya da bazı durumlarda başkalarını haksızlığa uğramış olarak algılayan bireylerin bir dizi duygu hissetmesi kaçınılmazdır. Akademisyenler adalet konularını anlamak için duygulara daha fazla dikkat edilmesi çağrısında bulunmuştur. Jasso (2007) adalet ve duyguların örtüştüğünü, çünkü adalet sürecinin her aşamasında adalet duygusunun duyguları tetiklediğini" ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygular Sosyolojisi, Adalet Süreçleri, Dağıtıcı Adalet, Karar Alıcı Prosedürel Adalet, Etkileşimsel Adalet

[1] Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Anayasa Tartışmalarına Cehalet Peçesinin Ardından Bakmak: Rawls'un Adalet Kuramı Yeni Bir Anayasa İdeali İçin Ne Vaat Edebilir

Mustafa Arıkan[1]

Bu bildirinin konusunu bir düşünce deneyi oluşturuyor. Türkiye'deki anayasa tartışmalarını Rawls'un kuramı eşliğinde düşünmeyi amaçlıyor. Anayasa meselesi canlılığını koruyan tartışmalardan biri olmayı sürdürüyor. Diğer taraftan son yıllarda yapılan araştırmalarda, adaleti ülkenin en öncelikli sorunları arasına yerleştiren yaygın bir toplumsal eğilimin geliştiği görülüyor. Bu yönüyle anayasa tartışması adalet meselesiyle birlikte düşünülmesi gereken birçok boyut barındırıyor. Ne var ki adalet ve anayasa meselelerinin birlikte düşünülmesine dair kuramsal ve pratik çalışmaların kıtlığı dikkat çekiyor. Bu sunum kongre katılımcılarını, Türkiye'deki anayasa yapım sürecini Rawls'un geliştirdiği adalet kuramı eşliğinde düşünmeye çağırıyor. Yaygın biçimde anayasaların farklı iktidar odaklarının mücadelesi doğrultusunda biçimlenen toplumsal uzlaşı sonucu ortaya çıktığı kabul ediliyor. Ancak diğer taraftan ideal anlamda adaletin tesisi bu güç dengelerinin zorlanmasını, değiştirilmesini ve hakkaniyetin yeniden tanımlanmasını içeriyor. Bu noktada Türkiye'de kurucu iktidar sahiplerinin, Rawls'un kurgusunda olduğu gibi cehalet peçesi altında buluştukları varsayımsal bir başlangıç pozisyonunda bir araya geldiklerini kurgulamak yeni anayasa tartışmaları açısından yaratıcı bir kalkış noktası vaat ediyor. Bu, kurucu iktidar sahiplerinin hâlihazırdaki ulusal, etnik, dinsel, cinsel, sınıfsal, bedensel ve zihinsel pozisyonları hakkında hiçbir fikir sahibi olmadıkları bir başlangıç durumunda bir araya gelerek yeni anayasa kuralları hakkında karar verecekleri varsayımsal bir mutabakat halini düşünmek anlamına geliyor. Rawls'un varsayımına göre bu durumda kişiler cehalet peçesi kalktığında hangi durumda bulunacakları konusunda fikir sahibi olmadıkları için en dezavantajlıların durumunu gözeterek maximin ilkesi uyarınca rasyonel bir tercihte bulunuyor. Bu kurgu dahilinde yeni anayasanın ulusal/etnik aidiyetler, dini/mezhebi farklılıklar, cinsel yönelimler ve gelir/yetenek temelli eşitsizlikler bağlamında içerebileceği olası kuralları tasavvur etmek, bu konudaki yaygın kabullerin bir adalet idealiyle nereye kadar örtüştüğünü sınamak için de kullanışlı bir düşünce deneyi vaat ediyor. Sonuç itibariyle bu tarz bir düşünce deneyi fantastik bir anayasa tasarımı ortaya koymayı amaçlamıyor. Sadece insanı farklı saiklerin yönlendirdiği değişik anayasa tasarılarının ne ölçüde daha adil bir hukuki/siyasi düzen beklentisiyle örtüştüğünü gösteren varsayımsal bir mihenk taşı üzerine düşünmeye kışkırtmayı hedefliyor.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Rawls, Adalet, Başlangıç Durumu, Cehalet Peçesi

[1] Dr., Bağımsız Araştırmacı, Siyaset Bilimi

Yapay Zekâ Perspektifinden İnsan ve İnsan-olmayanın Etkileşimi: Teknolojinin Şekillendirdiği Yeni Bir Toplumsallık[1]

Esra Aslan[2]

Bu çalışma, insan ve yapay zekâ temelli insan-olmayan varlıklar arasında gelişen etkileşimlerin toplumsal yaşamı nasıl dönüştürdüğünü incelemektedir. Sohbet botu, yalnızca teknik nesneler olmaktan çıkıp, kullanıcıyla kurdukları etkileşimler aracılığıyla özne benzeri bir konuma geçebilmektedir. Bu durum, Latour'un (2008) "öznemsi-nesnemsi" kavramıyla açıklanabilir; çünkü sohbet botları, teselli eden, fikir yürüten ve destek olan dijital varlıklar olarak kullanıcının sosyal hayatına dahil olabilmektedir. Bu doğrultuda teknolojinin toplumu şekillendirmesi (TSS) yaklaşımı, bu dönüşümü anlamak için temel kuramsal çerçeve olarak benimsenmiştir. TSS, teknolojinin gündelik yaşamı nasıl dönüştürdüğüne ve sosyal hayatın bir parçası haline geldiğine odaklanmaktadır (McLuhan, 1964; Dijk, 2006; Boyd, 2014; Lupton, 2015; Elliott, 2019). Bu açıdan insan ve sohbet botu etkileşimini derinlemesine incelemek için nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Amaçlı örnekleme yaklaşımlarından olan maksimum çeşitlilik örneklemesi kullanılarak, Replika sohbet botu hakkında Google Play Store'da yapılan yorumlar arasından bir örneklem oluşturulmuştur. Replika'yı bir oyun değil, sosyal bir sohbet botu olarak gören ve ismini açıkça belirten kullanıcılar seçilmiştir. Bu bağlamda, 200 kullanıcıya sosyal medya üzerinden ulaşılmış ve gönüllü olan 15 kişiyle çevrim içi derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların deneyimlerini kendi ifadeleriyle aktarabilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yapılmış olup, veriler Moustakas'ın (1994) transandantal fenomenolojiye dayalı içerik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, katılımcılar, Replika'yı yalnızlıklarını azaltmak, duygusal destek sağlamak ve güvenli bir iletişim ortamı kurmak amacıyla kullanmaktadır. Replika, verdiği destek ve tavsiyeler ile sosyal ilişkileri geliştirmede, sosyal ve gündelik problemlere destek olmada, duygusal ve sosyal ihtiyaçları gidermede kullanıcıların, sosyal yaşamını ve gündelik hayat pratiklerini etkilediği ortaya çıkmıştır. İnsan olmayan varlık olarak Replika, kullanıcıların sosyal hayatlarında anlamlı bir yere sahip olan dijital aktör olduğunu göstermektedir. Bu durum, teknolojinin bireylerin toplumsal deneyimlerini ve ilişki biçimlerini aktif olarak şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, sohbet botlarıyla kurulan ilişkiler, insan-olmayan varlıkların da toplumsal etkileşim alanına dahil olduğunu ve yeni bir toplumsallık biçiminin ortaya çıktığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka Sohbet Botu, Teknolojinin Toplumu Şekillendirmesi Yaklaşımı, Dijital Aktör, İnsan-Sohbet Botu Etkileşimi, Gündelik ve Sosyal Hayat Pratikleri

[1] Veriler yazarın doktora tezinden alınmıştır.

[2] Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyoloji

Yapay Zekâ Çağında Toplumsal Dönüşüm: Bilgi Kapitalizmi, Gençlik ve Politika Stratejileri Üzerine Bir Değerlendirme

Oytun Meçik[1]

Mustafa Karabacak[2]

Sevcan Karcı[3]

Bu çalışma, kapitalist üretim tarzının dönüşüm kapasitesi bağlamında, teknolojik dönüşümün en ileri halkası olarak değerlendirilen yapay zekâ devriminin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini kuramsal bir perspektifle analiz etmektedir. Literatürde Toplum 5.0, bilgi kapitalizmi ve gibi kavramlarla tanımlanan yeni dönemde, dijitalleşme, otomasyon ve algoritmik yönetim pratikleri toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretmekte; özellikle genç kuşaklar açısından toplumsal aidiyet, üretkenlik ve geleceğe dair beklentiler dönüşmektedir. Çalışma, insan-makine etkileşiminin yarattığı yapısal değişimleri; Zuboff'un gözetim kapitalizmi kavramı, Andre Gorz'un emek-özne ilişkisine dair çözümlemeleri ve Foucault'nun özneleşme süreçlerine dair biyopolitik perspektifi doğrultusunda teorik olarak temellendirmektedir. Yapay zekânın genç kuşaklar üzerindeki etkileri yalnızca bilgiye erişim, çevrimiçi öğrenme ve dijital etkileşim alanlarındaki olanaklar bağlamında değil; aynı zamanda bireyselleşme, güvencesizlik, duygusal kırılganlık ve dijital dışlanma gibi risk faktörleri bağlamında da incelenmektedir. Bu noktada, Wendy Brown'ın neoliberalizmin bireysel öznellik inşasına dair eleştirileri ile James Bridle'in Yeni Karanlık Çağ kavramsallaştırması, söz konusu dönüşümün eleştirel analizine kuramsal bir zemin sunmaktadır. Türkiye bağlamında ise çalışma, 2040 yılına dek süreceği öngörülen demografik fırsat penceresiyle uyumlu biçimde, 12. Kalkınma Planı ve Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi gibi politika belgeleri ışığında, gençlik odaklı toplumsal dönüşüm politikalarının teorik temellerini tartışmaktadır. Bununla birlikte, küresel dijital rekabetçilik endeksleri, insan sermayesi gelişim raporları ve yerel uygulama göstergeleri, bu belgelerin sahadaki etkisinin sınırlı kaldığını ortaya koymakta; dolayısıyla politika tasarımının yeniden düşünülmesi gerektiğine işaret etmektedir. Çalışma, mevcut literatüre dayalı olarak kurgulanmış olup, yapay zekânın toplumsal yapıyı dönüştürme potansiyeline dair kapsamlı bir bakış açısı sunmakta; Türkiye'de yapay zekâ politikalarının gençlik ve toplumsal dönüşümle ilişkili hedefler ortaya koymasına rağmen, bu hedeflerin uygulanabilirliğini sağlayacak bütüncül, kapsayıcı ve ölçülebilir mekanizmaların büyük ölçüde eksik olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yetenek gelişimi, sosyal eşitsizliklerin azaltılması ve psikososyal risklerin yönetimi gibi alanlarda politika belgeleri vizyon sunmakla birlikte, pratikte etkili izleme, kaynak tahsisi ve kurumsal eşgüdüm eksikliğinin dikkat çektiği ve bu durumun, teknolojik dönüşüm süreçlerinin toplumsal faydaya dönüşmesinde potansiyel darboğazlara işaret ettiği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Toplumsal Dönüşüm, Gençlik

[1] Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisat
[2] Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, İktisat
[3] Arş. Gör., Uşak Üniversitesi, Kamu Yönetimi

Makine Öğrenmesi Tekniği ile Türkiye'de Yaşlıların Sosyal Dışlanma Risklerini Haritalamak

Mücahit Aydemir[1]

Bu çalışma, Türkiye'de yaşlı bireylerin toplumsal konumları, bakım ilişkileri ve yaşam kalitesi ile ilgili çok boyutlu kırılganlık hallerini analiz etmek amacıyla, makine öğrenmesi tekniklerinin hesaplamalı sosyal bilimler çerçevesinde nasıl araçsallaştırılabileceğini ele almaktadır. Yaşlılık, sadece biyolojik bir dönem değil; toplumsal cinsiyet, sınıf, aile yapısı ve devlet politikalarıyla şekillenen derin bir sosyolojik süreçtir. Bu bağlamda, yaşlı bireylerin bakım ihtiyacı, sosyal izolasyon düzeyi, dijital dışlanmışlık, gelir durumu ve yaşam memnuniyeti gibi faktörlerin bir araya geldiği çok değişkenli bir yapı, sayısal modelleme yoluyla analiz edilmiştir.

Veri kaynağı olarak Türkiye İstatistik Kurumu'nun Türkiye Yaşlı Profili Araştırması Mikro Veri Seti kullanılmıştır. Bu veri seti; yaşlı bireylerin sosyo-demografik özellikleri, sağlık durumu, dijital teknoloji kullanımı, aile ilişkileri, sosyal destek düzeyi ve ekonomik durumlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Çalışmada Random Forest, lojistik regresyon ve kümeleme analizi gibi makine öğrenmesi yöntemleriyle, yaşlı bireyler arasında "kırılganlık profilleri" oluşturulmuştur. Random Forest algoritması, çok sayıda karar ağacını birleştirerek, yaşlı bireylerin hangi koşullar altında daha fazla sosyal dışlanma, dijital yoksunluk veya bakım ihtiyacı riski taşıdığını yüksek doğrulukla öngörebilme imkânı sağlamaktadır. Kümeleme analizi ise, yaşlılık deneyimlerinin homojen olmadığını; aksine sınıfsal, mekânsal ve cinsiyete dayalı olarak farklı gruplar içinde şekillendiğini ampirik olarak göstermektedir.

Makine öğrenmesi yöntemleri, sosyoloji alanında henüz yeni bir uygulama sahası olmakla birlikte, toplumsal örüntülerin karmaşık yapısını çözümlemede büyük bir potansiyel taşımaktadır. Klasik istatistiksel yaklaşımların ötesine geçerek, değişkenler arasındaki çok katmanlı ilişkileri keşfetme imkânı sunan bu yöntemler; öngörü, sınıflama ve desen tanıma gibi işlevleriyle, sosyal bilimlerde açıklayıcılığın ötesine geçen yeni bir analitik ufuk açmaktadır.

Bu bağlamda bu araştırma, yaşlılık çalışmaları alanına sadece tanımlayıcı değil, aynı zamanda öngörücü ve sınıflayıcı bir hesaplamalı model sunarak; toplumsal kırılganlıkların nicel izlerini ortaya çıkarmakta ve yaşlılık sosyolojisine makine öğrenmesi temelli bir katkı sağlamaktadır. Böylece, veri bilimi araçları ile eleştirel sosyolojik analiz yöntemleri arasında yapıcı bir köprü kurulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Makine Öğrenmesi, Hesaplamalı Sosyal Bilimler

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Sosyoloji

Yapay Zekâda Simülakr Riyakârlık: Ahlaki Simülasyon, Dini Performans ve Samimiyet Problemi

Sait Gülsoy[1]

Bu çalışma, yapay zekâ modellerinin ahlaki ve dini davranışları taklit etme kapasitesini, İslam ahlak felsefesinde merkezi bir kavram olan riyâ bağlamında ele almaktadır. Riyâ, kişinin ibadet veya erdemli davranışları Allah rızası için değil, başkalarının takdirini, onayını ve sevgisini kazanmak için yapmasıdır. Bu kavramın oluşabilmesi için niyet, irade ve çıkar gibi insani unsurlar gereklidir. Yapay zekânın bu unsurlara sahip olup olmadığı ise yalnızca teknik değil, aynı zamanda ontolojik ve epistemolojik bir tartışmayı gerektirmektedir. Tartışmayı ilginç kılan ise gerekli pratikleri eyleyebilen mevcut yapay zeka modelleri, irade ve niyet sahibi olmanın yanında çıkar da güdemediklerini iddia ediyor oluşlarıdır. Çalışmanın amacı, bu temel insani kapasitelerin yapay zekâ uygulamalarında nasıl tecelli ettiğini irdelemek; yapay zekânın, "imanlı gibi" davranışlar sergileyerek ahlaki ya da dini anlamda temsili bir ahlaki özne olup olamayacağını sorgulamaktır. Çalışmada literatür taramasına ek kuramsal analiz ile nitel araştırmanın harmanlandığı bir yöntem izlenmiş olup, nitel araştırma kapsamında openai şirketine ait gpt 4.o yapay zekâ modeli ilgili kavramlar üzerine eğitildikten sonra derinlemesine görüşme tekniği uygulanarak dijital etnografi yöntemiyle veri üretilmiştir. Bu çerçevede, yapay zekâ ile yapılan söyleşiler çözümlenmiş, üretmiş olduğu dini ve ahlaki söylemlerin anlam sınırları kodlanıp değerlendirilmiştir. Yapay zeka modelinin riya edimi hakkında, ilgili literatürde öne çıkan Gazâlî'nin riyâ analizleri, Baudrillard'ın simülasyon ve simülakr kuramı, Goffman'ın rol teorisi ve Floridi'nin bilgi etiği perspektifi çerçevesinde disiplinlerarası bir kuramsal bağlam geliştirilmiştir. Araştırmanın temel bulgusu, yapay zekânın riyâkâr olamayacağı, ancak riyakârlığı temsil eden davranışlar sergileyebileceğidir. Bu durum, çalışmada "simülakr riyakârlık" olarak adlandırılmış ve yapay zekânın ahlaki eylemi temsille ikame etme potansiyeline dikkat çekilmiştir. Sonuçta ise bu temsilin toplumda samimiyet algısını zayıflatma riski vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Dijital Din, Riya, Simulakr, Ahlak

[1] Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji

Konya'da Yerel Kent Aktörleri Olarak Eşraf ve Eşraflığın Dönüşümü

Ayşegül Sili Kalem[1]

Türkiye'nin taşra şehirlerinde eşraf, hâlihazırda kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarındaki etkin rolü ve önemini korumaktadır. 'İleri gelenler' olarak ifade edilen bu kesim, yalnızca ekonomik faaliyetler kapsamındaki girişim ve yatırımlarıyla değil toplumsal ilişkiler alanının şekillenmesinde de başat rol oynayarak tarihsel ve/veya güncel ayrıcalıklı konumunu yeniden üretmeye devam etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Konya, ülkemizde sosyolojik anlamda özel bir temsili ifade eder. Cumhuriyet sonrası modernleşme süreçlerinin geleneği göz ardı etmeden benimsenmesi ve gündelik hayatta modern ve gelenekselin birbirini yadsımadan özel bileşimler üretilmesinde Konya'nın ve dolayısıyla Konya eşrafının rolü büyüktür. Bu yönüyle kent eşrafı itibar ve ayrıcalık kadar misyon ve sorumluluğu da yüklenen iki boyutlu bir kimliğin taşıyıcısı haline gelmektedir. Konya, yalnızca kendi içerisinde değil ülke genelinde de taşranın öncü kentlerinden biri olma özelliğini ve özel konumunu, hiç kuşkusuz kent hayatında her zaman ağırlığını koruyan eşrafıyla sürdürebilmektedir. Bu araştırma bir itibar temsili ve etkin aktör olarak Konya eşrafını konu edinmektedir. Kentin hem tarihi hem de bugününün şekillenmesinde tüm kültürel, dinî, ekonomik ve siyasî görüngüleriyle söz sahibi olan bu kesim hakkında sosyal bilim literatüründe zengin bir birikimin varlığından söz etmek zordur. Türkiye genelinde bile oldukça sınırlı sayıda sosyolojik araştırmanın konusu haline getirilen eşrafın, Konya özelindeki önemine zıt şekilde sosyolojinin gündemine hiç gelmediği görülmektedir. Araştırma metodolojik açıdan nitel yönteme göre yapılandırılmıştır. Buna göre kent eşrafını temsil ettiği düşünülen 30 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde görüşmeler gerçekleştirilmiş, kaynak kişilerin hem kişisel hem de aile hikâyeleri üzerinden kent hayatını anlamlandırma biçimleri ve işlevsel etkinlikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Verilerin analizi sonucunda Konya eşrafının kent hayatı üzerinde yönlendirici etkisini korumaya devam ettiği, Konya'nın modernleşme hikâyesindeki özel tercih ve müdahaleleriyle toplumsal değişime yön vermeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Göç, küreselleşme ve dijitalleşme gibi etkiler karşısında güç kaybına uğramakla birlikte kent hayatındaki başat konumlarını çeşitli stratejiler geliştirerek korumaya çalışan bu kesim kendi içerisinde çeşitli gruplara ayrılmakta ve ciddi dönüşümler geçirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konya, Eşraf, İtibar, Modernleşme

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Sosyoloji

Aktör İlişkiler Ağı Kuramı Perspektifinde İzmir Kemeraltı Çarşısı Esnafı Üzerine Nitel Bir Araştırma[1]

Şebnem Çelik[2]

Yıldız Akpolat[3]

Geleneksel kent çarşıları; tarihsel, mekânsal, kültürel ve toplumsal öğeleri bünyesinde taşıyan, ekonomik ve sosyal yapıya yön veren ticaret merkezleridir. Latour'un geliştirdiği "Aktör İlişkiler Ağı Kuramı"na göre, toplum incelenmesinde cansız varlıkların da aktör ve eyleyen olarak kabulünden hareketle Çarşı; etkileşim sürecinde değişim ve dönüşüme imkan veren, yapı-fail bağlamında aktörlerin yapıyla ve birbirleriyle olan ilişkiler ağı ile işlevlerin devamlılığını sağlayan yapısal faktörlerin yanı sıra gündelik karşılaşmaların ifa ve yeniden üretim mekanı olarak; ortak amaçlar taşıyan, politik etkileri olan ve modern hayatta gelişme göstermiş, bireyi merkeze alan kavramsallaştırmaları temelinde sivil toplumun da inşa yeridir.

Salt ekonomik ilişkilerin yaşandığı mekanik bir alan olmaktan öte sivil toplum bileşenleri üzerinden kurumsallaşmış boyutu temelinde dinamik bir yapı olan çarşı aynı zamanda toplumsal ve ekonomik etkileşimlerle; mekan, zaman ve kültürün ürünü değer ve ilkelerin de tarihsel süreçte gelişimini sergileyen aktant rolündedir. Esnaf ise tüccar nitelikli çarşı kişisi olmaktan öte iktisadi ve kültürel bir aktördür.

Vaka analizi deseni ile gerçekleştirilen çalışmada araştırmanın evrenini; Doğu Akdeniz liman kenti olarak tarih boyunca çok kültürlü bir mozaiğe sahip İzmir'de bulunan ve dünyanın en eski geleneksel çarşılarından Kemeraltı Çarşısının esnafı oluşturmaktadır. 2024 yılının ikinci yarısında, 30 esnafla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerle geleneksellikten modernliğe geçişte çarşıda, dönüşen ve dönüştüren ekonomik değerler, ilkeler ve sivil toplum yapılanmalarıyla gündelik pratikler ve tutumlara dair anlatılara ulaşılması hedeflenmiştir. Nitel analiz bulgularına göre; özellikle eski esnaf, aile ve gelenekten gelen esnaflık ahlakını sürdürme çabasındadır. Katılımcılar; esnaflık değerlerini dürüstlükle ilişkilendirmektedirler. Göç ve değişen piyasa koşulları ile çarşı esnafının profil ve tutumlarında önemli bir değişiklik yaşanmış, geleneksel değerlerde çözülme ve zanaata dayalı mesleklerde azalma söz konusudur. Sivil toplum yapılanmaları cılız ve çoğu zaman iç denetim sağlamakta yetersiz kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çarşı, Sivil Toplum, Aktör İlişkiler Ağı Kuramı

[1] Çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Sosyoloji ABD, Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT danışmanlığında sürmekte olan "Sivil Toplumun İnşa Yeri Olarak Çarşı: Kültürel, İktisadi ve Tarihsel Süreçte İzmir Kemeraltı Örneği" başlıklı doktora tezinin bulgularına dayanmaktadır.

[2] Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

[3] Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

Cumhuriyetten Günümüze Antalya'da Çarşı Mekânlarının Dönüşümü ve Çok Katmanlı Hafıza

Salih Aktin[1]

Cihad Özsöz[2]

Çarşılar ekonomi, kültür, toplum, din, iletişim, eğitim ve politika gibi farklı alanlarda işlevler üstlenen kentsel mekânlardır. Bu yönüyle birçok toplumsal etkinliğe ev sahipliği yapan çarşılar kentin kalbi, belkemiği veya merkezi olarak kabul edilir. Çarşı mekânları geçmişten günümüze doğru farklı dinamikler bağlamında dönüşümler geçirmiştir. Dönüşümlerin gerçekleşmesinde doğal afetler, yangınlar, toplumsal, ekonomik, kültürel, politik dinamikler, kentsel dönüşüm ve peyzaj çalışmaları gibi projeler rol oynamıştır. Benzer değişim ve dönüşümleri Antalya çarşılarında da gözlemlemek mümkündür. Çarşıların konumlandığı bölge Cumhuriyetten bugüne doğru mekânsal anlamda dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşümler hem çarşı mekanlarının hafızasını hem de bu mekanlar üzerinde inşa edilen hafızayı etkilemiştir. Bu bağlamda çarşı mekanlarında meydana gelen değişim ve dönüşümler aynı zamanda "çokkatmanlı hafızayı" da oluşturmaktadır. Bu bildiride çarşı mekânlarında meydana gelen değişim ve dönüşümlere bağlı olarak oluşan "çokkatmanlı hafızanın" izleri irdelenecektir. Bu bağlamda çalışma 1923-2024 döneminde faal olan İki Kapılı Han, Tek Kapılı Han, yeme içme faaliyetlerinde kullanılan Zincirli Han, geçmişi 1800'lü yıllara dayanan ve Cumhuriyetin erken döneminde günümüzdeki yerine taşınan Demirciler İçi Çarşısı, 16 yüzyıl-erken 17. yüzyılda inşa edilen ve daha önce çarşının hamamı olarak kullanılan Pazar Hamamı (Çifte Hamam), 1950'li yıllarda Kayaflar İçi olarak anılan bölgede inşa edilen Dönerciler Çarşısı, tarihi kent merkezini temsil eden Kaleiçi ve kentsel açık alan çarşıları olan Kalekapısı-Kapalıyol çarşılarında yürütülmüştür. Araştırmanın metodolojisinde nitel yaklaşım benimsenmiş olup, çarşı mekânlarının çokkatmanlı hafıza ile olan ilişkisini analiz etmek için çarşı mekanlarının kullanıcıları olan esnaf ve zanaatkarların anlatılarına başvurulmuştur. Araştırma kapsamında gerekli etik izinler alındıktan sonra 58 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler (2022-2024) gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler yorumlanırken fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Hafıza ve Çarşı, Çokkatmanlı Hafıza

[1] Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

Edirne Ali Paşa Çarşısındaki Kültürel Dinamiklerin Mekana Yansıması

Ebru Bayazit[1]

Edirne, Osmanlı İmparatorluğu'na 88 yıl boyunca başkentlik yapmış bir şehir olarak, geçmişten bugüne uzanan tarihi mekân olma özelliğini korur. Bu tarihsel dokunun önemli bir parçası olan tarihi çarşılar, geçmiş ile bugün arasında bağ kurmamıza olanak tanıyan ve bu yapıyı anlamamıza yönelik önemli ipuçları sunan mekânlardır. Bu ipuçlarını takip etmek; mekânın sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla kurulan etkileşimleri daha iyi kavramamızı sağlar. Tarihi çarşılar, yalnızca ticaretin gerçekleştiği alanlar değil, aynı zamanda toplumsal güç ilişkilerini, mekânsal dinamikleri yansıtan sosyal ve kültürel etkileşimlerin yaşandığı yerlerdir. Gündelik hayatımızda; alışveriş yaptığımız, arkadaşımızla buluştuğumuz, sohbet ettiğimiz, mimarisini incelediğimiz ve çoğu zaman farkında olmadan yanından geçip gittiğimiz alanlar, toplumsal yaşamın ayrılmaz parçalarıdır. Bu alanlar, geçmiş ile bugün arasında bir köprü işlevi görerek, toplumsal dönüşüm süreçlerini analiz etmemizi kolaylaştırır.

Bu araştırma yüksek lisans tezi kapsamında, 2024-2025 yılları arasında Edirne Ali Paşa Çarşısında yapılan saha çalışmasına dayanmaktadır. Araştırma, 15 esnaf ve 15 yerel halkın görüşmeye katılmayı kabul etmesiyle yürütülmüştür. Araştırma, amacı; yerel halk, esnaf ve turistler arasındaki bağları, çarşıya yükledikleri anlamı ve çarşıdaki etkileşimleri anlamayı amaçlamaktadır. Araştırma sürecinde, anlamacı yorumsamacı paradigma ve nitel araştırma yönteminin bir alt deseni olan durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada, içsel durum ve tekli durum çalışması beraber yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemi, Ali Paşa Çarşısında faaliyet gösteren esnaf ve çarşıyı kullanan yerel halktan oluşmuştur. Turistlerin çarşıyı nasıl ve ne amaçla kullandıklarını öğrenebilmek için esnaf ve yerel halka başvurulmuştur. Verilerin toplanmasında kartopu ve amaçlı örneklem teknikleri, derinlemesine görüşme ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede, çarşının tarihi, işlevleri ve ritüelleri üzerinden analiz yapmak mümkün hale gelmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme sorularından elde edilen veriler tematik analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir.

Çarşıda; yerel halk, esnaf ve turist arasında oluşan etkileşim ritüelleri gözlemlenerek, çarşının önemini ortaya çıkaracak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ali Paşa Çarşısı, Toplumsal Mekan, Kamusal Mekan, Mekanın Anlamı

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, İnsan İlişkileri

Türkiye'de Gelir Düzeyi, Eğitim Durumu, Cinsiyet, Yaş Değişkenlerine Göre Hastaların Kök Hücre Tedavilerine Yaklaşımları

Çiler Dursun[1]

Yankı İpek Dolunay[2]

Türkiye'de kök hücre tedavileri sağlığın her alanında gittikçe yaygınlaşmakta ve toplum tarafından da gün geçtikçe daha fazla bilinir hale gelmektedir. Sağlık sorunları söz konusu olduğunda radikal ve yenilikçi yaklaşımların, konvansiyonel yaklaşımlar karşısında toplum tarafından nasıl ele alındığı konusu ise halen belirsizliğini korumaktadır. Yenilikçi tıp uygulamalarının yaygınlaşması açısından sağlık endüstrisindeki dinamiklerin yanı sıra, toplumun yaklaşımı da halen önemli bir dinamik olmayı sürdürmektedir. Buradaki çalışmada Türkiye'nin 3 farklı coğrafi- kültürel bölgesinde devlet hastanelerinde ve özel hastanelerde yataklı hasta olarak tedavi gören hastalarla yapılan nicel tekniklere dayalı saha çalışmalarının bulguları çerçevesinde, toplumun yenilikçi ve kök hücre tedavilerine yönelik yaklaşımı gelir düzeyi, eğitim durumu, cinsiyet ve yaş/kuşak değişkenleri dikkate alınarak sergilenmektedir. Ankara, İzmir, Erzurum illerindeki üniversite ve özel hastanelerde tedavi gören hastalarla gerçekleştirilen 650 yüz yüze anketin bulguları, gelir düzeyi, eğitim durumu farkının, cinsiyet farkının ve yaş/kuşak farkının, kök hücre tedavilerinin yanında ya da karşısında olmak bakımından büyük bir fark yaratmadığını ortaya koymaktadır. Gerek kadın hastaların gerekse erkek hastaların, eğitim ve gelir düzeyi farklı hastaların yenilikçi tıp ve kök hücre tedavilerine son derece olumlu bir yaklaşım içinde oldukları ortaya konurken; tereddüt yaratan hususların ise başta tedavinin ekonomik maliyeti yanı sıra toplumsal- ahlaki değerlerle de bağlantılı olduğu gözlenmektedir. Benzer bir durum yaşlı ve genç hasta kuşakları arasında da ortaya çıkmaktadır ve kök hücre tedavilerine Türkiye'nin farklı bölgelerinde her yaş, gelir ve eğitim düzeyinden hastalarda gelişen olumlu yaklaşımlar, nicel olarak da oldukça yüksektir. Yine farklı kuşaklar için tereddüt yaratan hususların bu tedavilerin hastaya olan maliyeti ile toplumsal- ahlaki değer yargılarına dayalı olduğu gözlenmektedir. Yeni farklı hastanede yapılan saha çalışmasının ayrıntılı gelir düzeyi, eğitim durumu, cinsiyet ve yaş/kuşak karşılaştırmalı analizleri, desteklerin ve tereddütlerin nedenlerine dair ipuçlarıyla birlikte bu bildiride tartışmaya açılmaktadır.

[1] Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Gazetecilik

[2] Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi, Gazetecilik

Türkiye'de Hastaların Sağlık Tutumları ve Tıptaki Gelişmelere Yönelik Yaklaşımları Bağlamında Kök Hücre Tedavisi

Zafer Kıyan[1]

Türkiye'de kök hücre tedavileri gittikçe artan ölçüde medikal iyileşme ve tedavi süreçlerine dahil edilmektedir. Aynı zamanda toplumun farklı kesimlerinde de bu tedavilere yönelik farkındalık ve ilgi artmaktadır. Sağlık sorunları söz konusu olduğunda radikal ve yenilikçi yaklaşımların, tıbbın çeşitli alanlarında var olan konvansiyonel yaklaşımlar karşısında, toplum tarafından nasıl ele alındığı konusu ise halen belirsizliğini korumaktadır. Yenilikçi tıp uygulamalarının yaygınlaşması açısından sağlık endüstrisindeki dinamiklerin yanı sıra, toplumsal kesimlerin yaklaşımı da halen önemli bir dinamik olmayı sürdürmektedir. İnsanların genel olarak sağlıkla ilgili tutumları, kendilerinin ya da yakınlarının yaşadıkları farklı tıbbi deneyimler ile zaman içinde gelişmiştir ve herhangi bir yenilikçi tedavi ortaya çıktığında, bu tutumların baştanbaşa değişmesi beklenmemektedir. Tutumların yanı sıra tıptaki gelişmelere yönelik önceden şekillenmiş yaklaşımlarının, gelişen kök hücre tedavilerine nasıl baktıklarını önemli ölçüde şekillendirebildiğini söylemek mümkündür. Bu araştırma kapsamında Ege, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki kamu üniversiteleri hastanelerinde ve özel statülü toplam 7 hastanede yataklı tedavi gören hastalarla yüz yüze yapılan ve toplamda 2 yıl süren ankete dayalı saha çalışmasında, 650 hastayla görüşülerek, gerek sağlıkla ilgili genel tutumları ve gerekse tıptaki gelişmelere yönelik var olan yaklaşımları derlenmiştir. Bu bağlamı anlamak, söz konusu hastaların kök hücre tedavilerine yönelik destek ya da mesafelerinin ve bunların olası belirleyicilik derecelerinin kavranması bakımından önemlidir. Buradaki sunumda, hastaların sağlık tutumlarının ve tıptaki gelişmelere bakış açılarının, onların kök hücre tedavilerine yönelik yaklaşımlarını hangi noktalarda ve nasıl biçimlendirdiği üzerine ilişkisel bir çözümleme yapılmaktadır. Özellikle gelir düzeyi, yaş, cinsiyet ve eğitim durumu değişkenlerinin tümünü dikkate alarak, sağlık tutumları ve tıptaki yeniliklere genel bakış açılarının yarattığı farkların kök hücre tedavisine kapıları ne ölçüde açtığı ya da kapadığı tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kök Hücre, Sağlık Sosyolojisi, Sağlık Tutumu, Yenilikçi Tıp

[1] Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Gazetecilik

Rejeneratif ve Restoratif Tıp Uygulamaları Bağlamında Epistemolojik Sınırda Etik Müzakere ve Bilim Algısı

Ömer Faik Anlı[1]

Selin Dal[2]

Bu bildiri, rejeneratif tıp uygulamalarında ortaya çıkan etik ikilemleri, post-normal bilim anlayışı ve post-hakikat bağlamında değerlendirerek, epistemolojik sınırda gerçekleşen bir kamusal müzakereyi analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bilimsel bilgiye duyulan güvenin sarsıldığı bir çağda, rejeneratif tıp gibi henüz kurumsal olarak tam anlamıyla standartlaşmamış uygulamalar, yalnızca biyoteknolojik değil, aynı zamanda toplumsal ve epistemik riskler üretmektedir. Bu bağlamda, bireylerin kendi sağlık kararlarını alırken başvurdukları bilgi kaynakları (doktorlar, internet, yakın çevre) ve bu kaynaklara duydukları güven düzeyi, epistemolojinin gündelik hayatla nasıl kesiştiğini ortaya koymaktadır. Kanıta dayalı tıbbın epistemik zemini, yer yer duygusal, kültürel ve ahlaki değerlerle gölgelenmekte; bilimsel otorite ile bireysel değer yargıları arasındaki sınır bulanıklaşmaktadır. Bu bulanıklık, yalnızca bireysel bilgi tercihlerini değil, aynı zamanda sağlık politikalarının şekillenmesini ve kamuoyunun bilimsel yönlendirmelere verdiği tepkileri de derinden etkilemektedir. Ayrıca, post-hakikat çağında "hakikatin replikaları" olarak beliren ara bilgi türleri, bilimsel meşruiyeti sorgulanabilir kılmakta ve toplumsal düzeyde bilgiye dair etik tartışmaları derinleştirmektedir. Bilgi ile inanç, veri ile kanaat arasındaki sınırın giderek silikleştiği bu çağda, bireylerin hangi bilgiye güveneceğine dair kararları, çoğu zaman rasyonel değerlendirmelerden ziyade kimlik, aidiyet ve duygusal rezonanslara dayanmaktadır. Bu durum, hakikatin yalnızca temsil edilmesi değil, duygusal olarak 'hissedilmesi' gereken bir şeye dönüşmesiyle sonuçlanmakta; bilimsel otoritenin kamusal alandaki rolünü ciddi biçimde dönüştürmektedir. Bu çerçevede, rejeneratif tıp örneği üzerinden, etik kararların epistemik gerekçeleriyle nasıl iç içe geçtiği, hangi bilginin "makbul" sayıldığı ve hakikatle kurulan ilişkinin ne ölçüde temsilî ne ölçüde işlevsel olduğu sorunsallaştırılmaktadır. Bu çalışmanın analizleri, Türkiye genelinde 650 hasta, 127 hasta yakını ve 94 sağlık çalışanıyla yapılan görüşmelerin yer aldığı saha araştırmasına dayanmaktadır. Nicel ve nitel verilerle desteklenen bu saha verisi, hasta bireylerin kök hücre tedavisi gibi yenilikçi tıbbi uygulamalara yönelik epistemik, etik ve kültürel tutumlarını anlamaya imkân vermektedir. Sonuç olarak bildiri, post-hakikat çağında epistemolojinin yalnızca akademik değil, aynı zamanda etik ve toplumsal bir zorunluluk olarak yeniden konumlandırılması gerektiğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Epistemik Güven, Rejeneratif Tıp, Bilim Algısı, Kamusal Bilgi Tüketimi, Post-hakikat

[1] Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Felsefe

[2] Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Felsefe

Bakımın Cinsiyeti ve Tıpta Yenilikçi Uygulamalar: Hasta Yakınlarının Deneyimlerine Dayalı Niteliksel Bir İnceleme

Elif Yirmidokuz[1]

Bu bildiri, 2022–2024 yılları arasında kamu ve özel sağlık kurumlarında tedavi gören hastaların birinci derece yakınlarıyla gerçekleştirilen 127 yarı yapılandırılmış görüşmeye dayanmaktadır. Araştırmanın temel amacı, hasta yakınlarının kök hücre temelli yenilikçi tedavilere ilişkin tutumlarını etik, ekonomik ve toplumsal cinsiyet perspektiflerinden analiz etmektir. Görüşmelerden elde edilen nitel veriler, tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiş ve bakım emeği, etik ikilemler, sağlık hizmetlerine erişim ve tedavi kararlarının paylaşılması gibi temalar etrafında değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, bakım emeğinin toplumsal olarak cinsiyetlendirilmiş bir pratik olduğunu ortaya koymaktadır. Kadın hasta yakınları hem fiziksel hem duygusal düzeyde bakımın büyük kısmını üstlenmekte ve aynı zamanda etik sorgulamalarda ve ekonomik yüklerin paylaşımında daha belirgin roller üstlenmektedir. Kadın katılımcılar tedavi süreçlerine aktif katılım gösteren, karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmaya çalışan özneler olarak öne çıkarken; erkek katılımcıların yaklaşımı daha çok teknik bilgilere ve tıbbi otoritenin yönlendirmelerine dayalıdır. Bu farklılaşma, toplumsal cinsiyet rollerinin yalnızca ev içi bakımda değil, aynı zamanda modern tıp uygulamalarıyla şekillenen sağlık süreçlerinde de belirleyici olduğunu göstermektedir.

Araştırma, sağlık teknolojilerine yönelik tutumların bireysel tercihlerle sınırlı kalmadığını aynı zamanda ve aksine, toplumsal cinsiyet rejimleriyle, etik değerlerle ve sınıfsal konumlanmalarla iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışma, tıpta yenilikçi uygulamaların toplumsal bağlamda nasıl karşılandığını anlamak ve eşitsizliklerin hangi düzeylerde yeniden üretildiğini görmek açısından önemli bir katkı sunmaktadır.

Bu araştırma, TÜBİTAK tarafından desteklenen ve “Türkiye’de Rejeneratif ve Restoratif Tıp Uygulamalarının Sosyo-Kültürel, Ekonomik, Ruh Sağlığı, Etik, Hukuki ve Siyasi Etkileri” başlıklı proje kapsamında yürütülmüş olup, herhangi bir tez çalışmasına dayanmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bakımın Cinsiyeti, Duygusal Emek, Ev İçi Bakım, Toplumsal Cinsiyet Perspektifi, Tıpta Yenilikçi Uygulamalar

[1] Ankara Üniversitesi, Sosyoloji

Sınırda Bir Hak: Kürtaja Erişimin Kırılganlığı ve Liminalliği

Burcu Pehlivan[1]

19 yaşında, Türkiye'nin en pahalı ve prestijli özel üniversitelerinden birinde öğrenciyken hamile kaldığımı öğrendim," dedi Meltem. "Ailem, hele de annem, bu bilgiyi asla kaldıramazdı. Ne yapacağım, nereye gideceğim diye düşünüp tartışırken yakın bir arkadaşımın da daha önce kürtaj olduğunu öğrendim. Kendisinden bir doktor ve klinik ismi aldım. Ben, kız arkadaşlarım, erkek arkadaşım ve onun arkadaşları harçlıklarımızdan para toplayarak bu özel klinikte olacağım kürtajın ücretini ödedik." Meltem, kürtajın ardından arkadaşlarına olan borcunu ödeyebilmek için öğünlerini azaltır, otobüse binmek yerine evine yürüyerek gider. Böylece harçlığını biriktirerek ailesinden gizlediği bu borcu kapatır. Varlıklı bir aileden geliyor olması, kendi deyimiyle "yoksulluk görmemiş" olması, bu süreçte görünmez hâle gelir. Bu bildiride, 2023 yılında gerçekleştirdiğim saha araştırmasında Meltem gibi birçok kadının kürtaj anlatılarından yola çıkarak Türkiye'de kürtajın yalnızca sınıfsal bir "erişim" meselesi olmadığını; aynı zamanda bir liminal/arada kalmışlık durumu olduğunu tartışıyorum. Sessizlik, gündelik yaşama sızmış, öznenin kırılma anlarından sonra kurduğu ilişkilere yön veren sosyal bir gerçektir. Türkiye'de kürtajı çevreleyen bu toplumsal sessizlik ve gizlilik, kadınları aileden ve sınıfsal ayrıcalıklardan geçici olarak koparark bu deneyimi utanç, suçluluk ve yalnızlıkla örer ve onları ahlaki ve toplumsal bir belirsizlik alanına sürükler. Kesişimsellik ve üreme adaleti (Ross ve Solinger 2017) yaklaşımlarından hareketle, ABD merkezli erişim ve devlet politikası odaklı kürtaj tartışmalarını Türkiye bağlamında genişletmeyi, bu deneyimi aile içi sessizlik, yalnızlık, gizlilik temaları altında bir geçiş süreci olarak tartışmayı öneriyorum. Kürtaj, sessizlik örüntüsü içinde, yasal hakların ve sınıfsal ayrıcalıkların geçici olarak askıya alındığı liminal bir deneyim olarak karşımıza çıkar. Bu bildiride kürtajı, bir yandan neoliberal ekonomi politikalarıyla yarı-özelleştirilmiş bir sağlık hizmeti olarak ve varlıklı kadınlar için erişilebilir bir hale gelmesini, diğer yandan ise ahlaki duruşlar ile toplumsal normların kadınların ekonomik kaynaklara erişimini sınırladığı bir geçiş ve dönüşüm süreci olarak ele alacağım.

Anahtar Kelimeler: Kürtaj, Liminalite, Toplumsal Sessizlik, Üreme Adaleti, Sınıfsal Kırılganlık

[1] Doktora Öğrencisi, Rutgers University, Antropoloji

Yukarıdaki ve Aşağıdaki Kesik Arasında Doğum: Türkiye'deki Epizyotomi ve Sezaryen Uygulamalarına üreme Adaleti Perspektifinden Bir Bakış

Ebrar Begüm Üstün[1]

Türkiye'de doğum politikalarına yön veren güncel söylemler, doğumun doğallığına vurgu yaparak, müdahalesiz doğumu idealize etmektedir. Sağlık Bakanlığı'nın 3 Ekim 2024'te yayınladığı "normal doğum" videosunda, sezaryen tıbbi bir zorunluluk olmaktan ziyade "fetüsün iradesine karşı yapılmış aceleci bir müdahale" olarak temsil edilirken; vajinal doğum, anne ile bebeğin bilinçli işbirliğiyle gerçekleşen duygusal bir başarı öyküsü olarak sunulmaktadır. Bu söylem, doğumun yalnızca fizyolojik değil, aynı zamanda normatif bir anne-bebek ilişkisi içinde anlamlandırıldığını; müdahalenin ise "doğallığın bozulması" olarak kurgulandığını göstermektedir. Ancak idealleştirilen bu "doğal olan normal doğum" söylemi, kadınların doğum sürecindeki özerkliğini sınırlayan tıbbi müdahaleleri ve bilgilendirilmiş onam eksikliğini çoğu zaman görünmez kılmaktadır. Türkiye'de normallik/doğallık söylemi, vajinal doğumu sezeryan doğuma üstün kılan ahlaki bir hiyerarşi kurarken, vajinal doğum sırasında yaygın olarak uygulanan epizyotomi (olası yırtılmaları önlemek ve doğumu hızlandırmak gerekçesiyle yapılan cerrahi kesi) göz ardı edilmektedir. Doğum hizmetlerinde yaygın olarak uygulanan bu müdahaleler, çoğu zaman tıbbi gereklilikten çok, kadın bedenine yönelik ataerkil denetim, sağlık sisteminin yapısal eşitsizlikleri ve doğumun tıbbileşmesiyle şekillenmektedir. Özel hastanelerde orta ve üst sınıf kadınlara yüksek oranda planlı sezaryen uygulanırken, kamu hastanelerinde hizmet alan kadınlar sıklıkla bilgilendirilmeden epizyotomiye maruz kalmakta; her iki durumda da kadınların doğum süreci üzerindeki özerkliği sınırlandırılmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de sezaryen ve epizyotomi uygulamalarının kadınların doğum deneyimlerinde nasıl yer ettiğini, bu uygulamaların beden özerkliği, mahremiyet, bilgilendirilmiş onam ve eşitsizlik bağlamlarında ne anlama geldiğini ele almaktadır. Üreme adaleti kuramsal çerçevesine dayanan araştırmanın saha verileri, 2022–2024 arasında İstanbul, Ankara ve Hakkâri'de doğum yapmış kadınlarla, kadın hastalıkları ve doğum uzmanı hekimlerle ve ebelerle gerçekleştirilen odak grup görüşmelerine dayanmaktadır. Çalışma, doğumun yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve politik bir deneyim olduğunu; doğumda uygulanan tıbbi müdahalelerin sağlık sistemi içindeki güç ilişkileri, sınıfsal eşitsizlikler ve toplumsal cinsiyet normlarıyla şekillendiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, feminist bir sağlık anlayışı üretmenin yolları sorgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üreme Adaleti, Sezaryen, Epizyotomi, Odak Grup Görüşmeleri, Türkiye

[1] Doktora Öğrencisi, Kadir Has Üniversitesi, Kadın Çalışmaları

Kiralık Rahimler: Doğumun, Anneliğin Biyoteknolojik Dönüşümleri

Özlem Türkdoğan[1]

Taşıyıcı annelik çocuk doğurmayan/ doğuramayan kadınların başka kadınların rahimlerini kiralaması sonucu istenilen çocuğun taşınması ve doğurulması olarak kabaca tarif edebileceğimiz bir yardımcı üreme tekniğidir. Ulus ötesi sermaye ile belli ekonomik statüye sahip kadınların ulaşabildiği bu yöntem, taşıyıcı annenin de bu ekonomik statüye sahip olmaması nedeniyle eşitsiz, kapitalist, cinsiyetçi bir sömürü düzeni biçiminde işler. Bu eril düzen içinde doğurmayan (gönüllü çocuksuz) ve doğuramayan (gönülsüz çocuksuz) kadınlar, LGBTİ+ bireyler arasında üreme adaletinin sağlanamaması ve çocuk "sahibi olma"nın toplumsal statü karşılığı taşıyıcı anneliği üreme teknolojileri içinde hem merkezi bir konuma taşır hem de dışlayarak onu öteler. Böylece taşıyıcı annelik hukuki olarak muğlak, toplumsal olarak gizli bir alanda kendine yer bulur.

Bir kadının rahmini kiralayabilmesiyle organ düzeyinde biyoekonomik alana tekabül eden taşıyıcı annelik doğal/normal, yapay/suni gibi ayrılabilen üremenin seyrini değiştirme potansiyeline sahip bir teknik olarak geleneksel annelikle yeni annelikler arasında geçişliliği sağlar. Taşıyıcı annelikle annelik, babalık, aile gibi patriyarkanın temel kurucu unsurları yapı bozuma uğrar. Patriyarkayı birçok açıdan kırılmalara uğratsa da annelik, aile gibi kavramları yeniden inşa eder.

Sunulması planlanan çalışmada taşıyıcı annelikle kadın bedenin metalaştırıldığı, denetlenip düzenlendiği ve forma sokulduğu gerçeğinden hareketle gebelik, annelik ve aile oluşumuna üreme teknolojilerinin etkisi, yaşamın bir tüpte veya laboratuvarda başlayıp yapay rahim tesislerine uzanan bir teknolojiyle devam edebilme potansiyeli taşıması ele alınacaktır. Tüp bebek tedavilerinin çok önemli bir kırılma oluşturduğu üreme teknolojileri içinde taşıyıcı annelikle artık bedensiz, parçalı bedenli annelik gibi bir oluşumdan söz edebiliriz. Nitekim bu çalışmada, 2019-2022 yılları arasında Türkiye'de taşıyıcı annelik yapmış ve yapmayı planlayan kadınlarla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sonucu elde edilmiş verilerden hareketle taşıyıcı annelerin tıbbi ve eril denetimin altında karşılaştıkları zorluklar, bu zorlukların ortaya çıkardığı biyoteknolojik bedenler ve demonte annelik ele alınacak olup, bedenin ve anneliğin teknolojiyle ilişkisi doğrultusunda gözlenen sosyolojik değişikliklere dikkat çekilecektir."

Anahtar Kelimeler: Taşıyıcı Annelik, Üreme, Yapıbozum, Annelik, Biyoteknolojik Bedenler

[1] Serbest Araştırmacı, Sosyoloji

Kalpten Doğan Aileler: Evlat Edinme Hikayeleri ve Toplumsal Normalleştirme

Burcu Mutlu[1]

Duygu Çağlar Gizli, Başka Bir Doğum Hikayesi (2017) adlı kitabında eşiyle birlikte yaşadığı evlat edinme sürecini anlatırken, kapağa şu cümleyi taşır: "Evlat edinme de bir doğum şeklidir ve yüksek sesle konuşulmalıdır!" Kendini "Elif Ada'nın annesi" olarak tanımlayan Çağlar Gizli'nin bu ifadesi, evlat edinmenin yalnızca hukuki ya da idari bir süreç değil; aynı zamanda güçlü bir duygusal ve toplumsal bağ kurma biçimi olarak yeniden tanımlandığını göstermektedir. "Kalpte büyütmek" bu yeni anlatının merkezindedir.

Bu bildiride, son on yılda evlat edinme deneyimlerini görünür kılan ve bu deneyimlere alternatif doğum anlatıları ekleyen kişisel kitaplara odaklanılacaktır. Duygu Çağlar Gizli'nin yanı sıra, Türkiye'de evlat edinen ilk bekar erkek olarak kayıtlara geçen ve kendini Kalpten Baba (2024) olarak tanımlayan Serkan Özübek'in hikâyesi bu çerçevede değerlendirilecektir. "Kalpte büyütmek" tanımlaması üzerinden, evlat edinme yoluyla kurulan ebeveyn-çocuk ilişkisinin, biyolojik bağ ile karşılaştırılarak nasıl meşrulaştırıldığı ve toplumsal olarak normalleştirildiği analiz edilecektir.

Evlat edinme anlatıları, yalnızca bireysel deneyimleri değil, aynı zamanda gizlilikten açıklığa yönelen kültürel politik bir dönüşümü yansıtır. Türkiye'de de evlat edinme, artık gizlenmesi gereken bir konu değil; çocuğa erken yaşta anlatılması gereken, açık ve şeffaf biçimde yürütülmesi beklenen bir aile kurma yolu olarak tanımlanmaktadır.

Bildiri, evlat edinmeyi gönülsüz çocuksuzluk karşısında başvurulan bir seçenek olarak, üremeye yardımcı teknolojiler (tüp bebek, donasyon vb.) ile karşılaştırmalı biçimde ele alacaktır. 2015 yılında Kuzey Kıbrıs'ta bir tüp bebek kliniğinde yürüttüğüm saha araştırmasından örneklerle, evlat edinmenin bağlama göre şekillenen bir "tercihler hiyerarşisi" içinde, üreme senaryolarındaki yeri tartışılacaktır. Bildirinin amacı, evlat edinmeyi üreme teknolojileriyle iç içe geçmiş bir toplumsal pratik olarak değerlendirmek ve üreme adaleti meselesi olarak gönülsüz çocuksuzluğun ötesinde yeniden düşünmeye davet etmektir.

Anahtar Kelimeler: Evlat Edinme, Tüp Bebek, Aile, Annelik, Babalık

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Özyeğin Üniversitesi, Antropoloji

Dijital Çağda Z Kuşağı ve Dönüşen İş Gücünü Yönetmek Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve

Özlem Dağgeçen[1]

Kuşaklar, iş gücünde yer alan bireylerin dönemsel farklılıklarını ifade eden sosyolojik sınıflandırmalardır. Z kuşağı, iş dünyasında yeni bir dönemin başlangıcını temsil etmekte olup; bu kuşağın sahip olduğu değer yargıları, beklentileri ve çalışma biçimleri, geleneksel iş gücü dinamiklerinde köklü dönüşümlere yol açmaktadır. Söz konusu dönüşüm, işverenlerin Z kuşağını daha yakından tanımalarını, bu kuşağın motivasyon unsurlarını derinlemesine analiz etmelerini ve insan kaynakları süreçlerinde bu jenerasyona özgü stratejiler geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Z kuşağının motivasyon kaynağı, genellikle kendileriyle özdeşleşebilecekleri ve değer katabildiklerini hissettikleri işlerdir. Bu kuşak, iş ve özel yaşam dengesine yüksek düzeyde önem atfetmekte ve teknolojiyi söz konusu dengeyi sağlamak adına etkin bir araç olarak görmektedir. Z kuşağını istihdam süreçlerine dâhil ederken benimsenmesi gereken stratejiler, onların dijital dünyadaki varlıkları ile sosyal medya etkileşimlerini dikkate almalı; ayrıca bu kuşakla etkili iletişim kurabilmek adına dikkat çekici ve motive edici yöntemler kullanılmalıdır. Z kuşağının iş yerinde bağlılık göstermesi ve yüksek verimlilik sergilemesi, büyük ölçüde etkili motivasyon ve iletişim stratejilerine bağlıdır. Bu bağlamda, Z kuşağının iş yaşamındaki yeri ve karakteristik özelliklerini ele alan bu çalışmada, öncelikle kuşak kavramı kuramsal bir çerçevede incelenmekte; ardından Z kuşağının motivasyon, iletişim ve geribildirim yaklaşımlarındaki özgünlükleri değerlendirilmektedir. Son olarak, Z kuşağının kariyer gelişimine yönelik eğilimleri analiz edilmekte ve bu kuşağın iş dünyasında karşılaştığı sorunlara yönelik alternatif çözüm önerilerine yer verilmektedir. Bu çalışma, Z kuşağının iş yaşamındaki yerini ve bu kuşağın istihdam sürecine ilişkin yaklaşımları analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında öncelikle konuya ilişkin güncel literatür taraması gerçekleştirilmiş; iş gücünde yer alan genç bireyler üzerinde yapılan araştırmalara öncelik verilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Z kuşağının belirleyici karakteristik özelliklerini ortaya koymak ve bu kuşağın iş gücüne entegrasyonu sürecinde kamu ve özel sektör kuruluşlarının benimsemeleri gereken tutum, davranış ve uygulamaları analiz ederek, Z kuşağının istihdamına yönelik etkili ve sürdürülebilir stratejik yaklaşımlar geliştirmektir.

[1] Bağımsız Araştırmacı, Sosyolog

Bumerang Kuşağında Diplomalı İşsiz Olmak

Tuva Peren Özdeniz[1]

Bireyselleşme, liberalleşme, esnekleşme, güvencesizleşme gibi ilkeler çevresinde şekillenen günümüz toplumlarında bireylerin yaşam döngüleri çalışma hayatları, eğitim hayatları da değişimlere uğramıştır. Önceden eğitimli sınıftan uzak olan işsizliğin bugün diplomalı gençlerin problemlerinin başında geliyor oluşu genç bireylerin tam da yetişkinliğe geçiş sürecinde finansal bağımsızlıklarını ve çalışma tatminini ellerinden almaktadır. Bu sorunun çözümünde Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde devlet yetersiz kalmakta ve aile kurumu diplomalıların işsizlik sürecinde bir destek mekanizması işlevi görmektedir.

Toplumdan ayrı bir mekân olmayan üniversiteler, bireylerin toplumu tanımasında ve onun bir parçası olmasında işlevseldir. Sadece kariyer yolundaki ilk basamak değil, kamusal hayata katılma, özerk kimliklerini oluşturma, yetişkin bir birey haline gelme yolunda da ilk adımdır. Sıklıkla tercih edilen "şehir dışında okuma" durumu da üniversitelerin sadece bir eğitim kurumu olmamasındandır. Aile evinden ayrılmak, bireylerin yetişkin bir birey olma yolundaki adımlarından birisidir. Bireyler "ilk evlerinden" ayrılarak kendilerine ait yaşam pratikleri geliştirmektedir. Ancak mezuniyet sonrasında bağımsız bir hayatın maddi gerekliliklerini karşılayamayan gençler aile evine geri dönmek durumunda kalabilmektedirler. İşsizlik, finansal kaybın dışında kişinin yaşamının kronolojik seyrinin sekteye uğraması demektir.

"Diplomalı işsizliği" ve "aile evine geri dönüş" olmak üzere iki ana temel üzerine şekillenen bu yüksek lisans tezine dayanan araştırmada bireylerin aile evinde işsiz olmayı nasıl deneyimledikleri ele alınmıştır. Bu nedenle İzmir, Aydın, Manisa illeriyle sınırlandırılarak işsiz ya da part-time çalışan kişilerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aile evine dönen kişileri anlatmak için "bumerang kuşağı" kavramsallaştırması yapılmıştır. Aile evine dönüş durumunu anlatmak için ise "bumerang hareketi" kavramı uygun görülmüştür. Türkiye'de gençlerin aile evinden ilk ayrılışı çoğunlukla üniversiteyi başka bir şehirde kazanma sonucu gerçekleşmektedir. Diplomalı işsizliğini de göz önüne aldığımızda en rastlanır bumerang hareketi de üniversite sonrası aile evine dönüştür. Bu nedenle diplomalı işsizliği ve aile evine dönüş birbiriyle yakından bağlantılı iki duruma karşılık gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Evine Dönmek, Bumerang Kuşağı, Diplomalı İşsizliği, İş, İşsizlik

[1] Doktora Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

Hem Eğitimde Hem İstihdamda Olmak: Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Araştırma

Ahmet Usanmaz[1]

Mahmut Erdil[2]

Melike Yalçın[3]

Ülkelerin kalkınması ve gelişmesinde gençlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Gençlerin temel hizmetlere erişimlerinde yaşadıkları güçlükler çoğu zaman enformel stratejiler geliştirmelerine neden olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, temel hizmet alanlarından biri olan eğitim süreci içerisinde, Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin yaşadığı zorluk ve problemleri ele almaktır. Çalışmada araştırma sahası yalnızca belirli bir yeri kapsadığından durum çalışması deseni benimsenmiştir. Verilerin elde edilmesinde nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Çalışmanın katılımcı grubunu 2024-2025 Güz ve Bahar dönemlerinde Afyon Kocatepe üniversitesinin farklı bölümlerinde aktif olarak eğitim öğretimine devam eden 20 genç oluşturmaktadır. Kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak katılımcılara ulaşılmış; ancak örneklemin benzer sosyodemografik özellikler göstermemesi için, her beş katılımcıdan sonra farklı özelliklere sahip katılımcıların dâhil edilmesine özen gösterilmiştir. Katılımcılarla genellikle üniversite yerleşkesinde bulunan farklı mekanlarda (kütüphane, merkezi kafeterya, yaşam merkezi, fakülte dinlenme salonları vb.) ve öğrencilerin sık yaşadığı öğrenci mahallesi/yerleşim yeri olarak da bilinen Erenler mahallesinde daha önceden uygun saatlerinde randevu alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Analiz için gerekli olan ses kayıtlarının transkripte dönüştürülmesi amacıyla, katılımcıların rızası alınarak kayıtlar gerçekleştirilmiştir. Katılımcı gruptan elde edilen veriler betimsel ve içerik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmaya 11 kadın ve 9 erkek katılmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı, eğitim hayatlarını sürdürürken ekonomik zorluklar ve barınma sorunları gibi temel ihtiyaçlara erişimde ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmiştir. Görüşmelerde, öğrencilerin formel destek kaynaklarının yetersizliği nedeniyle bireysel ve enformel dayanışma ağlarına yöneldikleri gözlemlenmiştir. Görüşmelerde öne çıkan bir diğer bulgu ise, öğrencilerin ulaşım, beslenme ve sosyal etkinliklere katılım gibi günlük yaşam pratiklerinde yapısal yetersizliklerle karşı karşıya kalmalarıdır. Üniversite öğrencilerinin temel hizmetlere erişimini kolaylaştırmak amacıyla, danışmanlık, burs ve yönlendirme hizmetlerini bir arada sunan erişilebilir ve öğrenci odaklı sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve tanıtımının artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Gençlik, Üniversite Öğrencileri, İstihdam

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Hizmet
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet
[3] Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet

Türkiye'de Gençlere Yönelik Sosyal Politikalar: Genç İşsizlikle Mücadeledeki Mevcut Yaklaşımlara Yönelik Bir İnceleme

Hakan Akın[1]

Gençlik, hayat akışı içinde çocukluk ile erişkin birey olma süreci arasında kritik bir geçiş dönemi olarak kabul edilir. Sosyolojide bu geçiş dönemi, üç temel kurumsal aşama üzerinden tanımlanır: eğitimin tamamlanarak iş gücü piyasasına geçiş, aileden (göreli) bağımsızlığı kazanma süreci ve aile konutundan bağımsız bir eve geçiş. Uygulamalı bir sosyal bilim olarak kabul edilen sosyal politika çalışmaları, gençlerin bu süreçteki temel ihtiyaçlarının ne ölçüde sağlanabildiğini açıklaması bakımından önemlidir. Yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreğinde, yapay zeka ve tam otomasyonlu endüstrilerin yükselişiyle genç işsizliği küresel bir zorluk olarak daha da kritik bir sorun haline gelmektedir. Özellikle geleneksel üretim sistemlerinin yaygın olduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bu durum, genç istihdamı için ek bir kırılganlık yaratmaktadır. Artan genç işsizliği, beraberinde ekonomik, sosyal ve siyasal kırılganlıkları da yükseltmektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki genç işsizliğiyle mücadele eden mevcut sosyal politikaları ve yaklaşımları aktif işgücü piyasası politikaları, mesleki eğitimler ve girişimcilik destekleri bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada, ulusal raporlar ve istatistiksel veriler dahil olmak üzere ikincil veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma bulguları, Türkiye'de zamana bağlı eksik istihdam, potansiyel işgücü ve işsizlerden oluşan atıl işgücü oranının 2014 yılında % 17,4 düzeyinde iken, 2024 yılında 9,3 puan artarak %26,7 olduğunu göstermektedir. Türkiye'deki genç işsizliğiyle mücadele politikalarının etkililik ve kapsam açısından geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle, daha iyi iş ve yaşam koşulları beklentisiyle gençlerin beyin göçüne yönelmesi karşısında, gençlerin toplumsal kapsayıcılığını artıracak daha somut kamu politikalarının geliştirilmesi elzemdir.

Çalışma, gençlere yönelik istihdam politikalarının geliştirilmesi konusunda karar alma süreçlerine gençlerin katılımının desteklenmesi, iş dünyası ile daha entegre politikalar ve yerel aktörlerin süreçlere daha fazla dahil olmalarını teşvik edecek kamu politikalarının geliştirilmesi yönünde öneriler sunmaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Bodrum Institute, Sosyoloji

Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Sermayesinin İnşasında Gönüllülük ve Toplumsal Katılımın Rolü: Ampirik Bir Saha Araştırması

Emirhan Altun[1]

Sosyal sermaye, bireylerin sosyal ağlar, güven ilişkileri, karşılıklılık normları ve dayanışma üzerinden edindiği kaynakların toplamı olarak tanımlanmakta ve modern sosyal teorinin önemli kavramları arasında yer almaktadır. Bu çalışma, sosyal sermayenin gençlik bağlamında nasıl inşa edildiğini sorgulamakta ve özellikle gönüllülük ile toplumsal katılım pratiklerinin üniversite öğrencilerinin sosyal sermaye düzeyleri üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Literatürde sıklıkla ekonomik gelişme, eğitim başarısı, siyasal katılım ve toplumsal bütünleşmeyle ilişkilendirilen sosyal sermaye kavramı, bu çalışmada Türkiye'deki üniversite gençliği özelinde ele alınmaktadır.

Araştırmada anketler yoluyla toplanan veriler ışığında nicel yöntem belirlenmiştir. Nicel veri seti, Türkiye genelinde farklı üniversitelerde öğrenim gören 248 lisans öğrencisine uygulanan bir anket yoluyla elde edilmiştir. Anket formu, daha önce TÜBİTAK destekli bir proje kapsamında geliştirilmiş 43 maddelik sosyal sermaye ölçeğine dayanmaktadır. Ölçeğin güvenirliği yüksek (Cronbach's Alpha = 0.884), yapı geçerliği ise 12 faktörlü modelle desteklenmiştir. Nitel veri seti ise 10 öğrenciyle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır.

Bulgular, gönüllülük faaliyetleri ve toplumsal katılım biçimlerinin sosyal sermaye düzeyini anlamlı biçimde artırdığını göstermektedir. Kamuya açık etkinliklere katılım, sosyal medya aracılığıyla toplumsal farkındalık paylaşımı, öğrenci kulübü ve topluluklarında aktif görev alma gibi değişkenlerin tümü sosyal sermaye puanlarını pozitif yönde etkilemiştir. Özellikle kadın öğrencilerin sivil alanlardaki katılım düzeyinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, KYK yurtlarında veya STK yurtlarında yaşayan öğrencilerin sosyal sermaye düzeyleri, yalnız yaşayanlara kıyasla daha yüksektir.

Çalışma, sosyal sermaye kavramını Türkiye üniversite gençliği özelinde ampirik olarak inceleyen nadir araştırmalardan biridir. Yükseköğretim kurumlarının, öğrencilerin gönüllülük ve toplumsal katılım pratiklerine erişimini kolaylaştıran sosyal alanlar üretmesi gerektiği önerilmektedir. Gençlerin sadece akademik değil, sosyal ve toplumsal yönelimlerle de desteklenmesi, daha kapsayıcı ve dayanışmacı bir toplum inşasında kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Üniversite Öğrencileri, Sosyal Sermaye Oluşumu, Sosyal Sermaye Ölçümü, Sivil Toplum

[1] Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Modern üniversite Gençliğinde Ahlaki Belirsizlik ve Sorumluluk Algısı: Bauman ve Kohlberg Kuramları Ekseninde Disiplinlerarası Bir Analiz

Rukiye Şule Uysal[1]

Bu araştırma, modern üniversite gençliğinin ahlaki belirsizlik ve sorumluluk algılarını anlamayı amaçlayan nicel bir çalışmadır. Çalışmanın temel sorusu, üniversite öğrencilerinin ahlaki belirsizlik algısı ile sorumluluk algısı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma, Bauman'ın Ahlaki Modernlik Kuramı ve Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı ekseninde yapılandırılmıştır. Bauman, postmodern toplumda bireylerin ahlaki kararlarının, sabit normlardan ziyade "öteki ile yüz yüze ilişki" temelinde şekillendiğini savunur. Bu durum, modern toplumun bürokratik yapıları nedeniyle, bireysel sorumluluk duygusunun zayıflamasına ve ahlaki belirsizliğin artmasına yol açmaktadır. Ayrıca, Kohlberg'in kuramı, bireylerin ahlaki muhakemelerini bilişsel gelişim sürecinde bir evrim olarak değerlendirir. Üniversite gençliği genellikle geleneksel düzey ve post-konvansiyonel düzey arasında geçiş yaparken, toplumsal normlarla bireysel değerler arasında çatışmalar yaşayabilmektedir. Bu bağlamda, araştırma, modern üniversite gençliğinin ahlaki belirsizlik algılarını ve sorumluluk duygularını anlamayı hedeflemektedir.

Araştırmanın verileri, Gazi Üniversitesi'nde farklı fakültelerde öğrenim gören 200'den fazla öğrenciyle toplanmıştır. Veri toplama süreci, Google Forms aracılığıyla çevrimiçi anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Anket, öğrencilerin ahlaki belirsizlik algılarını ve sorumluluk duygularını ölçmeye yönelik sorular içermekte olup, demografik bilgileri de kapsayan sorulardan oluşmaktadır. Verilerin geçerliliği, uzman görüşleri ile sağlanmış ve güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ile test edilmiştir. Bu yöntem, araştırmanın güvenilirliğini artırmayı amaçlamaktadır. Anket, öğrencilerden anonim olarak alınmış olup, veriler toplandıktan sonra Google Sheets'e aktarılmış ve Microsoft Excel kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analizi sürecinde, ilk olarak verilerdeki eksiklikler ve anormallikler temizlenmiş, ardından tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, frekans dağılımları vb.) hesaplanmıştır. Ahlaki belirsizlik ile sorumluluk algısı arasındaki ilişki, Pearson Korelasyon analizi ile test edilmiş, cinsiyet gibi demografik değişkenlerle ilgili farklar, Bağımsız Örneklem t-Testi ve ANOVA kullanılarak incelenmiştir.

Araştırma bulguları, üniversite gençliğinde ahlaki belirsizliğin, sorumluluk algısını zayıflatan bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı, özellikle belirsiz durumlarda çevresel faktörlere dayalı kararlar aldıklarını ifade etmiştir. Ahlaki belirsizlik ile sorumluluk algısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuş, bu da gençlerin daha fazla belirsizlik yaşadıkça sorumluluk duygularının zayıfladığını göstermektedir. Ayrıca, fakülteler arasında ahlaki belirsizlik ve sorumluluk algısında anlamlı farklar gözlemlenmiştir. Mühendislik ve sosyal bilimler öğrencileri arasında bu farkların belirgin olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, üniversite öğrencilerinin etik değerler konusunda daha fazla bilinçlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, literatürde Bauman ve Kohlberg'in teorik çerçevesinden bakıldığında, bireysel ve toplumsal faktörlerin birbirini nasıl etkilediğini gösteren disiplinlerarası bir analiz sağlamaktadır. Araştırma, üniversitelerde etik farkındalık oluşturacak eğitim programlarının önemini vurgulamaktadır ve genç bireylerin etik değerler konusunda daha sağlam bir temel geliştirmelerine yardımcı olabilecek önerilerde bulunmaktadır. Sonuç olarak, üniversite gençliğinin ahlaki gelişim süreci, bireysel ve toplumsal etkilerle şekillenmekte olup, öğrencilerin etik değerler konusunda daha fazla bilinçlenmesi gerektiği sonucu çıkarılmıştır. Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin ahlaki belirsizlik ve sorumluluk algıları arasındaki ilişkinin, sadece bireysel değerlerle değil, aynı zamanda toplumsal normlarla ve kültürel faktörlerle de şekillendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, farklı fakültelerdeki öğrencilerden oluştuğu için, disiplinler arası farklılıkların etkisi de gözlemlenmiştir. Araştırmanın bulguları, öğrencilerin ahlaki kararlarında, kişisel sorumluluk duygularının yanı sıra, çevresel faktörlerin ve toplumsal normların önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki Belirsizlik, Sorumluluk Algısı, Üniversite Gençliği, Modernlik, Etik Karar

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Felsefe Grubu Eğitimi

Kimin Kalemi? Yapay Zeka Destekli Akademik Yazımda Dijital Emek Üzerinden Etik ve Özne İnşası

Eylül Atalay[1]

Dijital teknolojilerin bilgi üretim alanlarına nüfuz etmesiyle birlikte, akademik yazım süreçlerinde yapay zeka araçlarının kullanımı hızla yaygınlaşmaktadır. Bu dönüşüm yalnızca üretim pratiklerini değil, aynı zamanda yazarlık, öznellik, etik sorumluluk ve emek ilişkileri gibi kavramları da yeniden düşündürtmektedir. Yapay zekanın akademik yazımda bir "yardımcı" mı yoksa bir "ortak" mı olduğu sorusu, dijital emeğe dair yeni bir tartışma zemini sunmaktadır. Dijital emek tartışmaları, özellikle dijital araçlar ve platformlar üzerinden gerçekleştirilen işlerin çoğalmasıyla önemli bir boyut kazanmıştır. Dijital emek, fiziksel ya da somut işlerin yerine geçen, bilişsel ve zihinsel çaba gerektiren, teknoloji aracılığıyla gerçekleştirilen bir iş biçimi olarak tanımlanabilir. Yapay zeka destekli akademik yazım süreçlerinde dijital emek, öğrencilerin yazılı üretimlerinde harcadıkları zaman ve zihinsel çaba ile birlikte, bu emeğin görünür olup olmama durumu, bu emeğin değerinin nasıl ölçüleceği ve bu sürecin hangi etik sorumlulukları barındırdığı gibi soruları gündeme getirmektedir. Bu çalışma, yapay zeka destekli akademik yazım süreçlerinde ortaya çıkan etik gerilimleri ve dijital emek biçimlerini, akademik öznelerin deneyimleri üzerinden anlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın temel sorusu ""Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin, yapay zeka destekli akademik yazım süreçlerinde dijital emek, etik sorumluluk ve özne inşası nasıl şekillenmekte ve bu süreçlerin dönüşümleri nasıl deneyimlenmektedir?"" şeklindedir.

Araştırma, nitel yöntemle ve yorumlayıcı paradigma doğrultusunda tasarlanmıştır. Veri toplama sürecinde, amaçlı örnekleme tekniğiyle seçilen Dokuz Eylül Üniversitesi'nde farklı disiplinlerden lisansüstü düzeyde akademik üretim yapan katılımcılarla (yüksek lisans/doktora öğrencileri) yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara, yapay zeka araçlarını nasıl ne sıklıkla ve ne gerekçelerle kullandıkları; bu kullanımın kendilerinde ne tür etik, bilişsel ve duygusal etkiler yarattığı sorulmuştur. Görüşme soruları, dijital emek, etik sorumluluk ve özne inşası gibi kuramsal kavramlarla ilişkilendirilerek yapılandırılmıştır. Bu aşama, katılımcıların deneyimlerinin derinlemesine anlaşılması için kritik bir önem taşımaktadır. Veri analizinde yorumlayıcı tematik analiz yöntemi kullanılmış, analiz süreci MAXQDA yazılımı aracılığıyla yürütülmüştür. Katılımcı anlatılarından türeyen kodlar temalara dönüştürülmüş, bu temalar daha sonra kuramsal kavramlarla ilişkilendirilerek çok katmanlı bir çözümleme yapılmıştır. Tematik çözümlemeye ek olarak, çalışmada fotoses (photovoice) yöntemi uyarlanarak kullanılmıştır. Katılımcılardan, yapay zekâ destekli yazım sürecinde yaşadıkları etik veya duygusal gerilimleri temsil eden bir sahneyi hayal etmeleri ve bu sahneyi yapay zekâ destekli görsel üretim araçları (ör. Midjourney, DALL·E) ile görselleştirmeleri istenmiştir. Elde edilen görseller, sözlü anlatılarla birlikte analiz edilerek temsil, anlam ve deneyim düzeyinde bütüncül bir okuma gerçekleştirilmiştir. Bu sayede yapay zekanın yalnızca metin üretiminde değil, temsil ve anlam yaratımında da nasıl bir rol oynadığı sorgulanmıştır. Araştırmacı, benzer akademik üretim koşullarında konumlanan bir özne olduğundan, verilerin yorumlanmasında refleksiv bir yaklaşım benimsenmiştir. Kuramsal çerçeve, dijital emek, etik sorumluluk ve özne inşası kavramları etrafında şekillendirilmiştir. Dijital emek, öğrencilerin yapay zekâ destekli yazım süreçlerinde harcadıkları zamanı, çabayı ve zihinsel emeği incelemek için bir araçtır. Etik sorumluluk, yapay zeka araçlarının kullanımında ortaya çıkan potansiyel dürüstlük ve intihal sorunlarını tartışmaya açmaktadır. Özne inşası ise, dijital araçların öğrencilerin akademik kimliklerini ve yazar rollerini nasıl dönüştürdüğünü sorgulamaktadır. Çalışmanın temel amacı, dijitalleşen akademik yazım süreçlerinin, akademik öznelerin üretim pratiklerini nasıl dönüştürdüğünü ve bu dönüşümün etik, bilişsel ve duygusal boyutlarına etkisini çok katmanlı ve bütünsel bir biçimde anlamaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Dijital Emek, Özne İnşası, Akademik Yazım, Etik Sorumluluk

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

Kentten Taşraya Akademik Göç: Öğrencilerin Adaptasyon Süreçleri

Zeliha Doğan[1]

Aleyna Demir[2]

Küreselleşmeyle birlikte dünyada göç artmış ve bununla birlikte hareketlilik kavramı ortaya çıkmıştır. Gelişen teknolojiler ve ulaşım araçlarının artmasıyla bireyler geçmişe göre daha hareketlidir. 1990'larda başlayan hareketlilik artışı yükseköğrenimdeki yükselişle eş zamanlıyken, 2000'lerde izlenen agresif büyüme politikası kitleselleşmeye yol açmıştır. Kitlesel bir yükseköğrenim sistemi %15-50 arasında bir oranla bireylerin yükseköğrenim sisteminden faydalanması demektir. Bu durum öğrenci hareketliliğini beraberinde getirmektedir. TÜİK'in 2023 yılı iç göç istatistiklerine bakıldığında, en fazla göç hareketliliğinin 20-24 yaş grubundaki gençler tarafından yaşanmakta ve bunun en önemli nedeni eğitimdir. Üniversite eğitimi görmek amacıyla bireyler, metropollerden taşra bölgelerine veya tersi yönde göç etmektedir. Bu süreç, öğrencilerin yalnızca coğrafi konum değiştirmesini değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve akademik anlamda adaptasyon sürecini de beraberinde getirmektedir. Öğrenciler, farklı bir şehre göç ettiklerinde akademik, sosyal ve psikolojik birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Barınma, beslenme, ekonomi yönetimi ve diğer bireyler tarafından kabul edilme gibi faktörler, özellikle ilk yıllarda stres kaynağı olabilmektedir. Bu yıllarda öğrenciler ailelerinden uzakta, yalnızlık, ev özlemi, akademik beklentilerle ve duygusal zorluklarla başa çıkmaya çalışmaktadırlar. Kent yaşamının dinamiklerinden uzaklaşan öğrenciler, taşra üniversitelerine yönelerek farklı kültür ve sosyal çevreye uyum sağlamak durumunda kalmaktadır. Bu süreçte, öğrencilerin uyum düzeyini doğrudan etkileyen yerel topluluklarla etkileşim, akademik destek mekanizmalarının erişilebilirliği ve üniversitelerin özgün kültürüdür. Öte yandan, taşra kentlerinin daha ekonomik yaşam koşulları sunması, öğrencilerin büyükşehirlere göçünü azaltmış ve bölgesel hareketliliği çeşitlendirmiştir. Bu çalışmanın amacı kentten taşraya akademik göç eden öğrencilerin adaptasyon süreçlerini sosyal, kültürel ve akademik boyutlarıyla ele almaktır. Öğrencilerin karşılaştığı zorluklar ve geliştirdikleri başa çıkma stratejileri, yükseköğretim politikalarının iyileştirilmesi için kritik veriler sunmaktadır. Üniversite öğrencilerinin göç hareketleri ve adaptasyon sadece tekil değil aynı zamanda toplumsal bir değere sahiptir. Araştırmanın bulguları, öğrencilere yönelik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve bölgesel farklılıkların dikkate alındığı kapsayıcı politikaların geliştirilmesi açısından yol gösterici olacaktır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen ve fenomenolojik yaklaşımı benimseyen bu çalışma, Karabük şehrine metropolden göç eden 20 öğrenci ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kentten taşraya göç eden öğrencilerin sosyal aktivitenin olmaması, ulaşım sorunu ve yaşanılan ortama adaptasyon sağlayamama durumları ve yalnızlık, iletişim zorluğu, akademik uyumsuzluk, sosyal destek, kültürel entegrasyon ortaya çıkmıştır. Bu araştırma, büyük şehirden taşra kentlerine akademik göç yalnızca mekânsal bir değişiklik değil, çok katmanlı bir adaptasyon süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin deneyim sağladığı sosyal yalnızlaşma, kültürel yabancılaşma ve akademiye uyum sağlayamama gibi sorunlar, yükseköğretim sistemi tarafından yeterince üzerinde durulmadığı görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, yükseköğretim kurumlarının toplumsal ve kültürel bütünleşmeyi destekleyen yapılar inşa etmesinin ve şehrin kendine özgü koşullarına uyumlu politikaların geliştirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, araştırma hem uygulayıcılar hem de politika yapıcılar için yönlendirici nitelikte olup, taşrada yükseköğrenimi daha erişilebilir ve sürdürülebilir kılacak kapsayıcı stratejilerin geliştirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Adaptasyon, Akademik Göç, Üniversite Öğrencileri, Öğrenci Hareketliliği

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

Ayrımcılığın Gölgesinde Yükselenler: Türkiye'de Romanlarda Elitleşme, Temsiliyet ve Statü Mücadelesi

Ali Egi[1]

Murat Şentürk[2]

Türkiye'de Roman topluluklarına ilişkin literatür, çoğunlukla dışlanma, yoksulluk ve marjinallik temaları etrafında şekillenmektedir. Bu çalışma ise, Türkiye'deki orta ve üst sınıf Roman elitlere odaklanarak, bir yandan Roman topluluğunun heterojen sosyo-ekonomik yapısını görünür kılmakta, diğer yandan bu bireylerin etnik kimlikleriyle kurdukları ilişkiler üzerinden söz konusu kimliğin nasıl stratejik bir sermayeye dönüştürüldüğünü incelemektedir. Doktora tezinden hareketle üretilen bu nitel çalışmada, Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan 33 Roman katılımcı ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, Roman elitlerin, etnik kimliklerini terk etmek/gizlemek yerine, bunu bir sosyo-politik avantaj kaynağı, yani "etnisite sermayesi" olarak kullanarak hem topluluk içinde hem de toplumun genelinde statü ve saygınlık kazandıklarını göstermektedir. Roman elitler, sivil toplum, siyaset ve ekonomi gibi alanlarda temsil yeteneği/gücü kazanarak kamu kurumlarıyla Roman toplulukları arasında köprü işlevi görmektedirler. "Eşik bekçisi" (gatekeeper) rolüyle, topluluklarının sorunlarını karar alıcı mekanizmalara taşıyarak toplumsal dönüşümün tetikleyicisi konumuna gelmektedirler. Ekonomik sermayelerinin yanı sıra, sahip oldukları kültürel ve sembolik sermaye sayesinde topluluk içindeki konumlarını pekiştiren bu aktörler, eğitim, kamusal görünürlük ve politik katılım yoluyla da sosyal etkilerini genişletmektedirler. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve ulusal politika mekanizmalarıyla kurdukları ilişkiler ise, Roman toplumunun haklarını savunma süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Roman elitlerin etnik kimlikleriyle ilişkileri çeşitlilik gösterse de ortak amaçları Roman topluluğunun sosyo-ekonomik sermayesini güçlendirmek ve temsiliyetini artırmaktır. Ekonomik sermayeyle birlikte statü ve temsiliyet yoluyla saygınlık kazanan bu elitler, toplumsal ayrımcılıkla mücadele ederken eğitim, istihdam ve siyasi katılım yoluyla topluluk içinde hem sosyal hareketliliğe olan inancı artırarak öncülük etmekte hem de uzun vadeli temsiliyetin güçlenmesine katkı sunmaktadırlar. Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye'deki Roman elitlerin etnik kimliklerini ve etnisite sermayelerini kullanarak nasıl yeni toplumsal aktörlere dönüştüklerini ortaya koymakta ve Roman kimliğinin dışlayıcı bir unsur olmaktan çıkıp bir statü kaynağına dönüşümünü sosyolojik olarak tartışmaktadır. Bu dönüşüm, Roman elitlerin toplumsal değişimde oynadığı kurucu rolü vurgulamaktadır.

[1] Arş. Gör. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyoloji

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde şeyhlik Olgusunun Toplumsal Yansımaları[1]

Ruken Macit[2]

Din, yalnızca kutsal olanla ilişkileri düzenleyen bir inanç sistemi olmanın ötesinde, toplumsal yapının inşasında ve sürdürülmesinde etkili bir kurumsal formdur. Toplumsal değerlerin, normların ve ilişkilerin şekillenmesinde belirleyici olan din, özellikle geleneksel toplum yapılarında merkezi bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda din sosyolojisi, dini pratiklerin, kurumların ve yapıların toplumsal düzlemdeki işleyişini incelemeyi amaç edinmiştir.

Bu çalışma, İslam toplumlarında 11. yüzyıldan itibaren kurumsallaşarak varlık kazanan tarikat yapıları içerisinde şekillenen şeyhlik olgusunu, Pierre Bourdieu'nün habitus ve sermaye kavramları çerçevesinde analiz etmektedir. Şeyhler, tarihsel süreç içerisinde yalnızca dini liderler olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal meselelerde etkili aktörler olarak da ön plana çıkmışlardır. Özellikle kan davalarının çözümünde ve dini rehberlik bağlamında üstlendikleri işlev, onlara hem dini hem de politik meşruiyet kazandırmıştır. Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerinde zaman zaman devleti destekleyen bir unsur, zaman zaman ise muhalif bir güç olarak konumlanmışlardır. Şeyh figürüne atfedilen manevi otorite, zamanla yalnızca bireysel bir saygı biçimi olmaktan çıkmış; kardeşleri ve oğulları gibi aile üyeleri tarafından da paylaşılmaya başlanmıştır. Bu durum, şeyhliğin kalıtsal bir yapıya dönüşmesini beraberinde getirmiş ve dini otoritenin nesiller arası aktarımını kurumsallaştırmıştır.

Araştırma, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Şanlıurfa ilinde uzun süredir faaliyet gösteren bir şeyhlik makamını saha olarak belirlemiştir. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmada, şeyhlik makamında bulunan Şeyh ile ailesi (7) ve oraya çözüm amacıyla gelen ziyaretçiler (20) olmak üzere 27 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler, şeyhin toplumsal konumunun yalnızca dini otoriteyle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda yerel düzeyde meşrulaştırılmış bir iktidar alanı olarak inşa edildiğini ve bu alanın sosyal sermaye aracılığıyla yeniden üretildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din, Şeyhlik, Pierre Bourdieu, Şanlıurfa

[1] Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenen 1002-124K747 numaralı (Şanlıurfa'da Bireyler Neden Şeyhe Gider?) projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.
[2] Doç. Dr., Harran Üniversitesi, Sosyoloji

Türk İslamcılığı ve Kürt Sekülerleşmesinin Sosyolojik Kavşağı

Güneş Akkurt[1]

Doktora tezimin bir bölümüne dayanan bu araştırma, son yıllarda Türk-İslamcılığın geçirdiği dönüşüm ile Kürtler arasında artan sekülerleşme eğilimi arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. AKP döneminde İslam, giderek milliyetçi bir hat üzerinden yeniden tanımlanmış ve dinin siyasal alandaki işlevi köklü biçimde değişmiştir. Bununla beraber, sınırlı niceliksel veriler, Kürt dindarlığında belirgin bazı dönüşümlerin yaşandığını ve Kürtlerin sekülerleşme hızının Türkiye'nin geri kalanına kıyasla daha hızlı arttığını göstermektedir. Buradan hareketle araştırma, Türkiye'deki son siyasal ve ideolojik değişimlerle Kürt toplumunun dini alanındaki eşzamanlı dönüşümler arasındaki etkileşimi incelemektedir.

Başka bir deyişle, bu çalışma muhafazakar siyasette son dönemde yükselen milliyetçi eğilimlerin Kürtlerin sekülerleşmesinde oynadığı rolü incelemektedir. Bu durum, bir yandan dinin milliyetçi siyaset içerisinde merkezileşmesinin devletsiz ulusların dini ve etnik aidiyetlerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyarken, diğer yandan milliyetçilik ile din arasındaki karmaşık ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla, Türk İslamcılığı ile Kürt sekülerleşmesi arasındaki etkileşimi inceleyerek, devlet karşıtı dinamikler temelinde şekillenen yeni bir sekülerleşme paradigması önermektedir.

Metodolojik olarak araştırma, nitel bir araştırma yöntemi benimsemekte; veri toplama aracı olarak yüz yüze, derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Elde edilen veriler, doğrudan saha bulgularından kuramsal çıkarımlar yapmayı amaçlayan grounded theory (temellendirilmiş kuram) yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Bu araştırmanın yöntemsel çerçevesinde kullanılan bir diğer yaklaşım ise biyografik tekniktir. İstanbul'da yaşayan ve son yıllarda dindarlık düzeylerinde gözle görülür bir azalma yaşamış, 24–40 yaş aralığındaki on altı Kürt bireyle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır.

Görüşme bulguları, Kürt bireylerin dini aidiyetlerinde yaşadıkları kırılmalarda dini ve politik kurumlarıyla Türk islamcılığının nasıl bir rol oynadığını açığa çıkartmaktadır. Aynı zamanda, din ile etnik kimlik arasındaki ilişkinin Türkiye'nin siyasal bağlamında nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk İslamcılığı, Kürt Sekülerleşmesi, Milliyetçilik, Din

[1] Doktora Öğrencisi, Autonomous University of Barcelona, Sosyoloji

Bilimin Kamusal Statüsü: Bilime Duyulan Güvenin Toplumsal Haritası

Zübeyde Demircioğlu[1]

Rabia Avran[2]

Son yıllarda yapılan araştırmalar bilime ve bilim insanlarına duyulan güvenin küresel ölçekte hâlâ yüksek olduğu göstermekle birlikte, COVID-19 pandemisi ve iklim değişikliği gibi alanlarda bilimsel bilginin güvenilirliği ve bağımsızlığına yönelik kuşkular artmıştır. Özellikle COVID-19 Pandemisi sürecinde bilimsel önerilerin siyasallaşması, çelişkili bilgi akışları ve bazı siyasi otoritelerce bilimsel görüşlerin göz ardı edilmesi, bilimsel otoritenin kamuoyundaki yerini daha tartışmalı hale getirmiştir. Bu durum yalnızca bilim karşıtlığıyla açıklanamayacak kadar çok katmanlıdır. Zira sıradan insanın neyin güvenilir bilimsel kanıt olduğuna dair algısı siyaset, din, kültür ve kişisel inanç gibi pek çok faktörün etkisinde giderek karmaşıklaşan bir düzleme çekilmektedir. Bilimin siyasallaşma insanları kanıta dayalı olmayan ve genellikle siyasal ideolojilere dayanan alternatif anlatılara açık hale getirmektedir. Medya, eğitim seviyesi, dijital mecralarda bilgi dolaşımı gibi unsurlar da bu güvenin oluşum sürecinde belirleyici rol oynamaktadır.

Bu çerçevede bu çalışma, bilime duyulan güvenin toplumsal belirleyicilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Avrupa Komisyonu tarafından düzenli olarak yürütülen Avrupa Birliği ülkeleri ve aday ülkeleri kapsayan Eurobarometer adlı kamuoyu araştırma programının kamuoyunun bilim insanlarına yönelik tutumlarını ölçen anket verilerine dayanmaktadır. İkincil veri analizi yöntemiyle yürütülen çalışmada, bireylerin demografik özellikleri, politik yönelimleri, dini inanç düzeyleri ve bilimsel yöntemlere yönelik tutumlarının, bilim insanlarına duyulan güven ile nasıl ilişkili olduğu değerlendirilecektir. Bulgular, bilime duyulan güvenin çok boyutlu ve bağlama duyarlı bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Güven düzeylerinin toplumlar arasında anlamlı farklılıklar gösterdiği; bireysel değerler, inanç sistemleri ve siyasi yönelimlerle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, bilim insanlarının kamu politikalarındaki rolüne duyulan destek, güvenin önemli bir bileşeni olarak öne çıkmaktadır. Bilimin kamusal statüsünün iyileştirilmesi bilim / bilim insanları / bilim kuruluşları ile halk arasında inşa edilecek güvenle ilgili görünmektedir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

[2] İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

Açık Bilimin Sosyolojide İmkanları ve Sınırları

Tolga Ulusoy[1]

Açık bilim ideası bilim ve toplum ilişkisi çerçevesinde uzun bir süredir tartışıla gelen bir konu olmuştur. Bilimin toplumun ilerleyişine katkı sunacağı var sayımı Aydınlanmacı ve modernist tahayyülün önemli düşüncelerinden birisini oluşturmuştur. Ama 1970'li yıllarla beraber bilimin önemine yapılan eleştiriler bu katkı varsayımını boşa düşürdü. Bilimin toplumu ilerleteceğine duyulan inançtan bir iktidar mekanizması olduğu varsayımı hızla yayıldı. Bu bilimin toplumsal vaatlerini gerçekleştirememesiyle iç içe bir süreçtir. Özellikle nükleer felaket korkusu ve iklim değişimine bir alternatif üretememe bilime olan güveni azalttı. Fakat açık bilim düşüncesi uzun süreden sonra günümüzde yeniden canlandın. Bu canlanmanın en önemli unsuru dijital olanakların artmasıdır. Sadece fiziksel olanaklarla kısıtlı olan metinler dijital imkanların artmasıyla dünyanın her tarafından ulaşılabilir hale gelmiştir. Dijital olanaklar açık bilimin tanımını da değiştirmiş ve onu açık kaynaklara erişebilme becerisi ile sınırlandırmıştır. Avrupa Konseyi ve UNESCO gibi kurumların da önerileriyle açık bilim yeniden küresel ölçekte önemli bir nosyona dönüşmüştür. UNESCO için açık bilim Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına erişmek için en önemli araçlardan birisidir. Ama UNESCO'nun açık bilim önerisi sadece açık kaynak erişiminin ötesine uzanmakta bilim üretim süreçlerini de önemsemekte ve bilimin toplumu dönüştürücü gücünün Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmak için kullanmayı talep etmektedir. Sosyolojide açık bilimin bu boyutları uzun zamandır önemsenmektedir. Uygulamalı sosyal bilimler çerçevesinde kamusal sosyoloji bilimsel bilginin toplumu dönüştürücü gücünü kullanmaktadır. Burawoy kamusal sosyolojiyi şu şekilde açıklar: "(...) sosyoloji, derinleşen sınıf ve ırk eşitsizlikleri, yeni cinsiyet rejimleri, çevresel bozulma, piyasa köktenciliği, devlet ve devlet dışı şiddet hakkında kamusal tartışmayı tanımlamalı, teşvik etmeli ve bilgilendirmelidir. Dünyanın kamu sosyolojisine -akademi dünyasını aşan bir sosyolojiye- her zamankinden daha fazla ihtiyacı olduğuna inanıyorum. Potansiyel kamuoyumuz, medya izleyicilerinden politika yapıcılara, susturulmuş azınlıklardan toplumsal hareketlere kadar çok çeşitlidir. Bunlar yerel, küresel ve ulusaldır. Kamu sosyolojisi, tüm bu bağlamlarda tartışmayı teşvik ederken, disiplinimize ilham verir ve canlandırır. Bu sunum açık bilimin yeniden önemsenmeye başlanan ilkeleri ile kamusal sosyoloji arasında bağlantıları kuracaktır.

Anahtar Kelimeler: Açık Bilim, Kamusal Sosyoloji, Bilim ve Toplum İlişkisi

[1] Öğr. Gör., Kapadokya Üniversitesi, Ortak Dersler

Birikim ve Toplum ve Bilim Dergilerinin Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Biçimlenişi Konusundaki Etkileri

Kurtuluş Kayalı

Dergileri anlamaya çalışırken insanların biraz daha güne yakın olanlarını seçtiklerine dikkat etmek gerekiyor. Bu dikkatle anlamlı bir tercih nitelemesini yapmak da mümkün. Belki de Birikim çıkış tarihinden bir süre sonra çıkacak diğer dergiler için örnek olmuş gibi. Örneğin Tezkire'yi, Türkiye Günlüğü'nü, Liberal Düşünce Dergisi'ni bu çerçevede mütalaa etmek mümkün. Bir de tabii dergiye damgasını vuran düşünceyi anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmak gerekiyor. Birikim ilk döneminde hatta çıkış yazısında Türkiye'nin düşünce ortamına "teorik bir müdahale" yapmayı amaçladığını belirtiyor. Ancak her iki döneminde de bunun yanında Türkiye'deki siyasal gelişmelere müdahil olmaya da çalışıyor. Zaten belki de Birikim'den iki yıl sonra çıkan Toplum ve Bilim dergisi aykırı bir eğilim içinde olup kendi dergilerinin artık düşünce aktaran bir yayın organı olmaktan çıkıp özgün düşünce üreteceğinin altını çiziyor. Ancak düşünce üretmek bir yana bırakılıp aktarılan düşünceler ekseninde Türkiye'nin sorunları tartışılıyor. İki derginin de düşünce aktarmanın yanında Türkiye'nin sorunlarını anlamlandırma gibi bir dertleri var. Birikim'in ilk döneminde (1975-1980) derginin çerçevesini çizdiği şeklinde anılacak dört figür olmayıp sadece Murat Belge ve Ömer Laçiner var. Bunların yazdıkları arasında da Türkiye tahlili anlamında daha çok, ağırlıklı olarak Ömer Laçiner'in metinleri daha bir önem arzediyor. Murat Belge'nin de artık Türkiye'nin hiç değilse iki dönem sosyal demokrasiyi yaşayacağı tarzında bir genel kanaati var. Bir de o dönemde yazdığı metinler arasında Kemal Tahir ve Hikmet Kıvılcımlı gibi Türkiye'nin orijinalitesinden bahsedenler konusunda eleştirel yazıları. Belki de bunlar arasında yaklaşımını en net ifade eden "Biz Bize Benzeriz" yazısı. Ayrıca bir anlamda son yıllarda sol fraksiyonlardan birinin "Direniş Komiteleri" tercihlerine yönelik bir güzelleme. Toplum ve Bilim dergisinin ise bazı konularda Birikim'de, yayınevinde İletişim'de ortaya çıkacak, temel bir tercih olarak belirecek olan Kemalizm eleştirisi. Ama Toplum ve Bilim tümüyle Kemalizm eleştirisine hapsolmuş değil.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel, Tarih, Modernleşme

Türkiye'de İşletmelerin Dijitalleşme ve Yapay Zekâ Kullanım Düzeyleri

Elif Şahin[1]

Günümüzde teknolojinin önemi giderek artmakta, ülkelerin küresel düzeyde rekabet edebilmesi ve sürdürülebilir kalkınma için girişimcilik faaliyetleriyle birlikte teknolojik inovasyonlar da ön plana çıkmaktadır. Endüstri 4.0 tartışmaları çerçevesinde değerlendirildiğinde; hızın, güncelliğin ve rekabetin ön plana çıktığı iş dünyasında teknoloji ve dijital alanda yaşanan gelişmeleri takip etmek ve bunlara uyum sağlamak kritik bir öneme sahiptir. Büyük veri, bulut sistemleri, makine öğrenimi ve nesnelerin interneti (IoT – Internet of Things) gibi yapıların kullanım ve yaygınlık düzeyleri, uluslararası rekabet edebilirlik açısından kritik bir kaynak ve dönüştürücü bir güç haline gelmiştir. Bu bağlamda çağın ön plana çıkan buluşlarından biri olan yapay zekâ gibi gelişmeler, sürdürülebilir endüstriyel büyüme ve gelişme stratejilerinin oluşturulabilmesinde belirleyici bir öneme sahip olmaktadır. Mevcut alan yazın, gelişmiş dijital teknolojilerin çeşitli açılardan işletmelere küresel düzeyde rekabet avantajı sağladığına da işaret etmektedir. Bu çerçevede dünyada yaşanan gelişmeleri yakinen takip eden Türkiye, yapay zekânın sosyo-ekonomik kalkınmadaki belirleyici rolünü de göz önünde bulundurularak, 2021 – 2025 yıllarını kapsayan Ulusal Yapay Zekâ Stratejisini belirlemiştir. Bu çalışma kapsamında, mevcut istatistiki verilerden de faydalanılarak Türkiye'de işletmelerde dijitalleşme eğilimlerine odaklanılmış, girişimlerde yapay zekânın mevcut kullanım ve yaygınlık düzeyi ayrıca ele alınmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, Türkiye'deki girişimlerde dijital dönüşümü tespit edebilmek için TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda işletmelerin robot teknolojisi kullanım düzeyleri ve bu teknolojiye yönelme sebepleri, yapay zekâ teknolojilerinin işletme türlerine göre yaygınlığı ve bu teknolojilerin benimsenmesi önündeki engeller irdelenmiştir. Aynı zamanda yapay zekâ teknolojilerinin kullanım düzeyleri açısından küresel eğilimleri yansıtabilmek ve karşılaştırma yapabilmek adına OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ve Eurostat (European Statistical System) verilerinden ek olarak faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Yapay Zeka, Teknoloji

[1] Arş. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Sosyoloji

Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı: Eleştirel Bir Bakış

Emine Meliha Kurtdaş[1]

Yapay zekâ teknolojileri günümüzde başta eğitim olmak üzere toplumsal yaşamın pek alanına nüfus etmiş durumdadır. Eğitimde yapay zekâ ve teknolojinin kullanımı ile bir dönüşüm yaşanmaktadır. Yapay zekanın hızlı, verimli ve etkili bir öğrenme için çok kullanışlı olduğu ve bu dönüşümün çağın gerçeği ve gereği olduğu söylemleri yapay zekanın eğitimde kullanımını meşrulaştırmaktadır. Ancak yapay zekanın eğitim ve öğretimde kullanımının yaratacağı birtakım sorunlar da vardır. Bu sorunlardan biri de öğretmen – öğrenci ilişkileridir. Bilginin değil de enformasyonun ön plana çıktığı küresel dünyada, öğretmenin azalan ya da sadece rehberliğe indirgenen rolü, yapay zekâ ile daha da tartışılır bir hale gelmektedir. Çünkü yapay zekâ öğrenme sürecinin kişiselleştirilerek, eğitimin duygusal, sosyal ve kültürel boyutlarının etkisinin azalmasına yol açabilir. Geleneksel öğretmen – öğrenci etkileşiminin kaybolması ve eğitimin toplumsal bir öğrenme deneyimi olmaktan çıkması, eğitimi teknik bir sürece dönüştürmektedir. Bu durum öğrencinin öğrenmeye dair öznelliğini, özgünlüğünü ve yaratıcılığını köreltme tehlikesi taşır. Öğrenci artık öğrenen birey olmaktan çıkıp sistemin bir kullanıcısına dönüşür. Yapay zekanın öğrencilerle duygusal bir bağ kuramayacağı gerçeği, eğitimin en önemli işlevlerinden biri olan toplumsallaşma işlevini de sekteye uğratabilir. Eğitim sadece bilişsel bir olgu değildir. Eğitim ilişki ve duygu temelli bir deneyimdir. Sınıflar ve sınıf içi ilişkiler sosyalleşme sürecinin önemli bir parçasıdır. Yapay zekâ sistemleri ise sadece veri sağlar ve öğrenmeyi otomatize ederler. Öğretmen ise bilgi aktarmanın yanında öğrenciler ile duygusal bir bağ kurar. Bu nedenle eğitimde her zaman insan – insan etkileşiminin özel ve önemli bir yeri vardır. Bunların yanında yapay zekâ kullanımını yaracağı eşitsizlikler de görmezden gelinemez. Teknolojik araçlara erişim, dijital okuryazarlık ve kültürel sermaye gibi çok katmanlı eşitsizliklerin derinleşmesi de muhtemeldir. Ancak bu eleştiriler teknoloji görmezden gelmeyi ve onu reddetmeyi içermez. Teknoloji kaçınılmaz bir gerçeklik ve gerekliliktir. Ancak eğitimde teknoloji bir araç olarak kullanılmalı, yeni çağa uygun ve insan temelli bir eğitim anlayışının bir öğesi olarak görülmelidir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Teknoloji, Yapay Zeka

[1] Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Yapay Zekâ Destekli Araçların Sosyal Bilimlerdeki Yükselişi: Akademik Alanda Yeni Bir Sermaye Biçimi

Ezgi Karmaz[1]

Melike Hatun Sarıaslan[2]

Yapay zekâ (YZ) temelli yazma ve araştırma araçlarının hızla akademik üretim süreçlerine entegre edilmesi, sosyal bilimler alanında bilgi üretiminin yöntemlerini, ilişkisel yapısını ve rekabet dinamiklerini köklü biçimde dönüştürmektedir. Özellikle makale taslağı oluşturma, literatür tarama ve kaynak yönetimi gibi araştırma süreçlerinde YZ desteğinin artması, akademik çevrelerde ayrıcalık ve eşitsizlik biçimlerinin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede, YZ araçlarına erişim ve bu araçları etkin biçimde kullanabilme becerileri, sosyal bilimlerde yükselen bir dijital ve kültürel sermaye türü olarak önem kazanmaktadır.

Toplumsal koşullar ve kültürel dinamiklerle doğrudan ilişkili bilgi üretim süreçleri nedeniyle sosyal bilimler, YZ temelli araçların araştırma pratiklerine etkisinin en yoğun ve tartışmalı biçimde gözlemlendiği disiplinler arasında yer almaktadır. Bu çalışma, sosyal bilimler alanında YZ kullanımının akademik görünürlük, yayın performansı ve kariyer ilerlemesi üzerindeki etkilerini incelemekte; Bourdieu'nün alan ve sermaye kavramları çerçevesinde dijital sermaye literatürüyle söz konusu dönüşümü tartışmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, YZ yetkinliklerinin akademik alanda doğurduğu olası ayrıcalıklar ve eşitsizliklerin, araştırma süreçleri, bilimsel üretim ve öğretim faaliyetleri üzerindeki etkileri çalışmanın odaklandığı konular arasındadır.

Çalışma 2025 yılında, nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüş olup, Kırıkkale ve Ankara illerinde çeşitli üniversitelerde görev yapan farklı disiplinlerden ve kıdem düzeylerinden sosyal bilimci akademisyenlerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış derinlemesine yüz yüze görüşmelere dayanmaktadır. Elde edilen veriler, tematik içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve kuramsal çerçeve doğrultusunda sosyolojik olarak yorumlanmıştır. Bulgular, YZ yetkinliklerinin sosyal bilimler alanında yeni bir dijital ve kültürel sermaye biçimi olarak işlev görebileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, söz konusu yetkinliklerin akademik alandaki mesleki hiyerarşilerde değişim eğilimlerini destekleyebileceği ve YZ araçlarının farklı düzeylerde kullanımının akademik pratiklerde ayrışmalara neden olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, YZ kullanımının akademik üretim süreçlerini dolaylı biçimde etkileyebileceğine dair bulgular elde edilmiştir. Sonuç olarak, bu araştırma yapay zekâ yetkinliklerinin sosyal bilimlerde dijital ve kültürel sermaye olarak akademik pratikleri ve mesleki hiyerarşileri dönüştürme potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

Yapay Zekânın Mesleki Çalımı Bağlamında Duygusal Danışmanlık Olarak Astroloğun Dijital Temsili ve Etkileşimlerde Rasyo-duygusal Dönüşüm Haritası: Chatgbt ve X-Grok örneği

Hilal Ekşi[1]

Manuel Castells'e göre günümüzde dijitalleşmeyle birlikte bilgi deposu içerisinde yer almaktayız. Teknolojinin bizlere sunduğu bilgilerle yeni ağlar oluşmakta ve söz konusu ağlar içerisinde yeni bireysel yapılar ve davranış biçimleri zuhur etmektedir. Modernitenin kontrolcü ve hesaplayan bireyi yeni toplum yapısında çeşitli ve çok yönlü bilgilerle karşılaştığında gelen yeni bilgilerle kendisini şekillendirmektedir. Öte yandan rasyonelliğin getirdiği duygusal eksiklikler de her iki toplum yapısında bireylerin hem kendilik algılarında hem de birbirleriyle etkileşimselliklerinde dönüşümler meydana getirmektedir. Bu çalışma, bilgi toplumundaki rasyonel ve kontrol temelli bireyin duygusal davranış pratiklerini yapay zekâyla olan ilişkiselliği üzerinden irdelemeye çalışacaktır. İnsan ve insan olmayan etkileşiminin görünümünü ve insan-insan etkileşiminin gelecek portresini sunabilecek bu araştırma, nesnesi olarak duygusal danışmanlık sunan mesleklerden astrologluğu ve onun yapay zekâdaki simülasyon görüntüsünü temel almıştır. Araştırmanın amacı yapay zekâyı kendisine rasyo-duygusal danışman alan bireylerin etkileşimselliklerini dijitalleşen danışmanlık pratikleri üzerinden birey-toplum-teknoloji ilişkisi nazarında çözümlemek, yapay zekânın günümüz arenasında popülerleşen astrologların yerini bilgisel hızı ve çok yönlülüğüyle alıp almadığını "mesleki çalım" kavramıyla değerlendirmektir. Türkiye'de X-Grok ve ChatGBT uygulamalarından astrolojik danışmanlık alan bireylerin sorularından hareketle insan-insan olmayan etkileşiminin hangi boyutlara ve çıktılara doğru evrildiği tartışılacaktır. Bu minvalde araştırma verilerini toplamak için netnografi yöntemi kullanılmıştır. 2023-2025 yılları arasında astrologların ve astrolojik paylaşımların dijital görünümünün gözlemlenmesinin çıktılarının yanı sıra Şubat-Nisan 2025 ayları boyunca X-Grok ve ChatGBT ile astrolojik danışmanlık vasıtasıyla etkileşim kuran bireylerin sosyal medya paylaşımları toplanmıştır. Araştırma sonucunda insanların insan olmayanlarla etkileşiminde "meslek ve rol kullanımı", "duygu kullanımı", "uzmanlığa göre bilgi teyidi", "uygulamaların karşılaştırılmalı sınanması"," astrolog simülasyonu/mesleki simülasyon rolü", "duygu girdisi-rasyonel çıktı beklentisi", "analiz-duygu beklentisinin biraradalığı", "duygu beklentisinin yapay zekâya kayması", "postmodern dost", "etkileşim bozumu ve yeniden yaratımı", "rasyonel günlük" gibi muhtelif çıktıların olduğu tespit edilmiştir. Nihayetinde bireyler, yapay zekâyı çoklu kişilik olarak kullanmakta ve tüm bilgisel ve duyusal ihtiyaçlarının karşılanmasına denk getirmektedir. Söz konusu tüm bu durumlar ise gerçek sosyal arenadaki insan-insan etkileşiminin dönüşümünün görüntüsüne ayna tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Astroloji/Astrolog, Dijitalleşme, Rasyo-duygusal dönüşüm, Meslekler, Yapay Zeka

[1] Doktora Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji

Vegan Etik Bağlamında Çocuk Kitaplarında Hayvan Temsili

Öznur Yılmaz Altun[1]

Bu çalışma, çocuk kitaplarında yer alan hayvan temsillerine vegan etik perspektifinden yaklaşmaktadır. Çocuk edebiyatında hayvanların çoğunlukla insan merkezli ve antropomorfik biçimlerde temsil edildiği gözlemlenmektedir. Ancak bu temsillerin, çocukların hayvanlara yönelik etik farkındalıklarını nasıl şekillendirdiği konusu akademik literatürde yeterince tartışılmamaktadır. Bu nedenle, çalışmada söz konusu temsillerin çocukların etik farkındalıkları üzerindeki etkileri araştırma kapsamında ele alınmıştır. Araştırmada, özellikle türcülük, antropomorfizm ve etik kavramları çerçevesinde, çocuk edebiyatının yalnızca eğitici bir unsur olarak değil, aynı zamanda ideolojik bir araç olarak da işlev gördüğü kabul edilmektedir. Bu bağlamda temel araştırma soruları; çocuk kitaplarında sunulan hayvan temsillerinin türcülüğü yeniden üretip üretmediği ve aynı zamanda hayvanların birer özne olarak görülmesini destekleyen bir etik bilinç inşa edip etmediği etrafında şekillenmektedir. Araştırma kapsamında incelenen kitaplar, vegan topluluklar tarafından çeşitli bloglar ve internet sitelerinde önerilen, vegan etik anlayışına uygun olduğu belirtilen beş çocuk kitabı ile böyle bir iddiaya sahip olmayan beş farklı çocuk kitabından oluşmakta; toplamda on kitap karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Her iki grup da okul öncesi yaş grubuna yönelik olarak hazırlanmış kitaplardan seçilmiştir. Belirlenen bu kitaplar, nitel içerik analizi ve betimsel çözümleme yöntemleriyle değerlendirilmiş; metinlerdeki hayvan temsilleri hem dilsel hem anlatımsal hem de görsel boyutlarıyla birlikte ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Temsillerdeki türcülük, antropomorfizm olgusu, hayvanların özneleşme biçimleri ve bu unsurların vegan etik ilkelerle nasıl örtüştüğü ya da ayrıştığı detaylı şekilde analiz edilmiştir. Çalışmanın kuramsal arka planı, ilişki temelli etik anlayışına dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar doğrultusunda çocuk kitaplarında yer alan hayvan temsillerinin çocukların etik gelişimindeki rolü tartışılmakta; çocuk edebiyatının hayvan hakları bağlamında yeniden düşünülmesine katkı sunulması hedeflenmektedir. Bu çalışma herhangi bir akademik teze dayanmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Vegan Etik, Antropomorfizm, Çocuk Edebiyatı

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyoloji

İnsan-merkezciliğin Eleştirisinin Sınırı: Kırılganlık ve Radikal Başkalık Temelli Bir Etik

Selbin Yılmaz[1]

Bu bildiri, insan ile insan-olmayan varlıklar arasında kurulan ilişkilenme biçimlerine dair çağdaş kuramsal ve etik tartışmaları eleştirel biçimde sorgulamayı amaçlamaktadır. Yeni materyalist ve insan-sonrası yaklaşımların, insan-merkezciliği sorgulamaya ve insan ile insan-olmayan arasındaki etkileşimin olanakları üzerine düşünmeye başlaması ile beşerî bilimlerde hem yeni perspektifler açıldı hem bunlara karşın yeni eleştiriler gelişti. Bu yaklaşımlar için insan-merkezci dünya görüşünün yerinden edilmesi ilk hedefi oluşturuyor; özellikle vegan hareket ve hayvan hakları aktivizmi söylemlerinin temel dayanak noktasını insan-merkezciliğin eleştirisinin oluşturduğunu biliyoruz. Karşıt bir perspektifle bu argümanlar da eleştiriliyor: Hayvan "hakları", "yaşam hakkı", hayvanların da duygularının olduğu -acı çekiyor olmaları- ya da hayvanlarla duygudaşlıklar kurma gibi -merhamet etme, onlara karşı vicdanlı olma- savunmaların bizatihi insan-merkezci imalar barındırdığı dile getiriliyor. Tüm bu eleştirilerin haklılık payı vardır, çünkü buradaki ahlak ve duygu yüklü söylemi tartışmaya açmak isterler; daha doğrusu ahlakçı ve duygucu söylemlerin toplumsal dönüşümlerin garantisi olup olmadığına güçlü bir şerh düşerler. Rosi Braidotti'nin "insan-sonrası" kavramı ise insan-merkezciliğe daha radikal bir eleştiri getiriyor, insana özgü bu ahlak ve duygu yüklü söylemi aşmaya çalışıyor ve duygusal özdeşlikten ziyade varoluşsal temelde kurulacak bir ilişkiselliği öneriyor. İnsan-merkezciliği tartışmaya açan bu üç düzeye -insan-merkezciliğin eleştirisi, insan-merkezciliğin eleştirisinin insan-merkezci araçlarla yapıldığı iddiası ve insan-sonrası bir öznelliğin mümkünlüğü- "aksi mümkün mü?" sorusunu yöneltmenin önemine dikkat çekmeyi ve bizzat insan-merkezciliğin insan-merkezciliği eleştiren düşüncenin sınırına işaret ettiğini tartışmayı hedefliyorum.

Öznenin pozisyonunu dağıtmak isterken insan-merkezciliğin sınırlarına ulaşıyorsak eğer, ancak "ortak varoluşsal kırılganlığımız" düsturu ile hem kuramsal hem etik bir başlangıç noktasına sahip olabileceğimizi öne sürüyorum. Böylesi bir kırılganlık nosyonunun olumsuz, tepkisel ve insan-merkezci olduğu eleştirilerinin aksine ortak bir kırılganlık alanı içinde farkı muhafaza ederek radikal başkalık fikrini koruduğunu ve insan ile insan-olmayan arasındaki etkileşimin ancak radikal başkalık fikrinin korunarak mümkün olduğunu savunuyorum. Bu fikrin, insan-merkezcilikten bütünüyle çıkmanın mümkün olmaması kabulüyle ama yine de onu dönüştürme hedefiyle etik ve politik bir pozisyon olduğunu tartışmaya açmayı hedefliyorum.

Anahtar Kelimeler: İnsan-Merkezcilik, Kırılganlık, Radikal Başkalık, Öznellik, İnsan-Sonrası

[1] Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Tasarıdan Uygulamaya: Alan Deneyimlerini Açmak

Tuğba Erultunca[1]

Fuat Güllüpınar[2]

Yöntem, teknik, metodoloji, saha kavramları özellikle yolun henüz başında olan araştırmacıların kulaklarına oldukça ürkütücü gelir. Bu ürkütücü ses çok sayıda araştırmacının yazdığı ve aktardığı şekilde "standart, objektif, mesafeli" metodoloji bölümleri ile birden çok defa karşılaşıldığında ürkütücü olmaktan çıkar ve bu kavramları içeren bölümler metin içerisinde bulunan "yüzeysel" bir başlık gibi kabul edilerek "orada" konumlandırılır. Bu durumda sahada karşılaşılan güçlükler, araştırmacının sahip olduğu avantajlar ve dezavantajlar, itiraflar, duygular, düşünümsellik, veri üretim süreci, analiz aşamaları ve yazım dahil olmak üzere araştırmacının kendine ve araştırma sahasına dair tüm zengin deneyimi adeta dışarıda bırakılır. Bu çalışma henüz tamamlanmış olan, odağına kentten kıra dönüş hareketliliğinin alındığı doktora tezinin saha deneyimlerini araştırmacı ve yazarın sesi ile inceler. Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler araştırmacının/yazarın alan çalışması boyunca yaptığı gözlem ve deneyimlerine dayanmaktadır. Çalışmada ilk olarak araştırma konusunun, alanının ve öznelerinin belirlenmesi aşamasında akla gelen olası sorulara ilgili araştırmaya özel yanıtlar verilmiştir. Sonrasında hem araştırmacıların kişilik özellikleri hem de araştırma öznelerinin konumları, ilgileri, meşguliyetleri gibi çok sayıda faktörden etkilenebilen alana erişimin sağlanması, ilişkilerin kurulması, sürdürülmesi ve bu süreçte karşılaşılan zorluklara değinilmiştir. Sahada olmanın, temas etmenin, bağ kurmanın ya da daha mesafeli bir konumda bulunmanın avantajları ve dezavantajlarının neler olabileceği sorusu da böylelikle cevaplanmıştır. Pek az sayıda araştırmada yer verilen sahadan ayrılmanın araştırmacı da bıraktığı hisler ve kendisine dair farkındalıklar da alan deneyiminin önemli bir parçası olarak görülmüş ve değerlendirilmiştir. Bütün bu etkiler, kabuller, konum alışlar ile üretilen verinin nasıl analiz edildiği, analizin nerede başladığı ve sonlandığı, ortaya çıkan ürünün bütün bu deneyimlerden ne denli "bağımsız" olabileceği çalışma kapsamında ele alınan hususlardan bir diğeridir. Bu yönüyle çalışma, alan deneyimin araştırma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmesi ve çalışmada yer bulmasının önemini ortaya çıkarabilmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Nitel Araştırma, Metodoloji, Alan Deneyimi

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Temel Sosyal Bilimler

[2] Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Zaman Kavramının Sosyolojik Analizi: Eksi Sözlük Örneği

Zeynep Kurnaz[1]

Şahsenem Müşerref Öz[2]

Zaman kişilerin deneyimlerini, kültürel örüntüleri ve günlük akışın ritmini şekillendiren katmanlı bir kavramsal alandır. Norbert Elias'a göre zaman, toplum tarafından inşa edilmiş bir düzenleme aracıdır. Böylece kişilerin yaşamı, zamanla çerçevelenir. Bunun yanı sıra kişilerin zamana yükledikleri anlam yalnızca mekanik bir bağlama sahip değildir. Bu kavramsal çerçeveye ek olarak modernitenin zaman üzerindeki etkisi ile hızın bir ölçüt haline gelmesi, zamanın bir belirsizlik ve kaygı kaynağına dönüşmesine etki etmiştir. Bu çalışmanın amacı, zamanın anlamının yıllar içerisinde nasıl bir dönüşüm geçirdiğini tespit edebilmektir. Aynı zamanda insan deneyiminin zamanla ilişkisini ve zaman kavramına yönelik toplumsal değer ve kabulleri anlamak hedeflenmektedir. Bu araştırma nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Durum çalışması deseni benimsenmiştir. Bu çalışma için incelenen ve açıklanmaya çalışılan durum, Ekşi Sözlük'teki "Zaman" başlığı altında yer alan girdilerdir. Başlık 19 Nisan 1999 tarihinde açılmıştır. Ekşi Sözlük gibi sosyal platformlar, insanların duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini sansürsüz ve samimi biçimde ortaya koymalarını sağlamaktadır. Başlığın 1999 yılında açılmış olması, tarihsel bir okumaya olanak tanımaktadır. Böylece konuya ilginin arttığı/azaldığı yıllar ile değişimin ve sürekliliğin izlerini sürmek mümkün olmaktadır. Verilerin toplandığı 05 Mayıs 2025 tarihine kadar bu başlıkta toplamda 335 sayfa ve 3267 girdi yer almaktadır. Veriler VeriVeren aracı ile toplanmıştır. VeriVeren veri kazıma işlemlerini yapmaya imkan tanıyan bir veri toplama aracıdır. Toplanan veriler Maxqda ile nitel olarak kodlanmış ve tematik analizi yapılmıştır. Toplam dört temaya ulaşılmıştır: Zaman Algısı, Zaman İlişkin Duygular, Zamana İlişkin Metaforlar ve Benlik Yansımaları. Bulgular Ekşi Sözlük kullanıcılarının zaman kavramını sıklıkla kaçınılmazlık, erişilmezlik, akışkanlıkla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu kişinin zaman üzerindeki tahakküm arzusu açısından düşünüldüğünde zamanın müdahale edilemezliği insanı zaman karşısında aciz kılmaktadır. Bu bağlamda öne çıkan duygular arasında çaresizlik, hüzün ve nostalji öne çıkmaktadır. Zaman metaforlarına bakıldığında ise, zamanın çok yönlü ve karmaşık yapısını görmek mümkündür. Son olarak zamanla ilişkili olarak yaş algısı ve ölüm alt başlıklarına da sıklıkla rastlanmaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Sosyolog, Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

20. Yüzyıl Başında Afro- Amerikalı Bir Kadın Heykeltraş: Augusta Savage, Harlem Rönesansının Sanata, Kültüre ve Politikaya Katkıları

Esin Berktaş[1]

İç Savaştan sonra (1861- 1865) Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulması ve köleliğin resmi olarak kaldırılmış olması Afro-Amerikalılar için özgürlük anlamına gelmiyordu. Güney Amerika'nın sömürgeci ekonomisinin köleliğin sağladığı karşılıksız işgücü üzerine yükselen artı değerden vazgeçmesi en iyimser yorumla yüz elli sene daha sürecekti. Kölelik toplumsal, politik ve etik açıdan da bir sorun olarak görülmediğinden kölelik kaldırılmış olsa da ırkçılığın neden olduğu toplumsal ve kurumsal düzenlemeler, politik baskı, şiddet olayları, kemikleşmiş ayrımcılık ve aşağılama günümüze kadar bazı dönemlerde azalıp bazı dönemlerde yükselerek devam etti.

Harlem Rönesansı 20. yüzyıl başında daha adil bir yaşam kurmayı amaçlayan Afro- Amerikalıların Güney Amerika'dan Kuzey Amerika'ya kitlesel göçleri sonrasında New York'da bir araya gelerek yaşam biçimlerini, kimliklerini, yaratıcılıklarını ortaya koydukları ve dünya kültürünü tümden etkileyecek kadar güçlü bir ivme yakaladıkları dönem olarak tarihe geçti. Yeni Siyah Hareketi yüzyıllara dayanan ırkçı, ayrımcı ve sömürgeci anlayışa karşı Siyahların vatandaşlık ve insan hakları kazanma mücadelesini savunan, anti-emperyalist bir aktivizme dayanan; 1950'ler sonrasında güçlenen sivil haklar mücadelesine ilham kaynağı olan bir aydınlanma dönemi olarak tıpkı Sivil Haklar, Kara Panterler, Black Lives Matter hareketleri gibi günümüzde hala Afro-Amerikalıların özgürlük, adalet ve kimlik mücadelelerine yol gösteriyor.

Bu yazıda Siyahların ırkçılık karşıtı mücadeleleri ve bu mücadeleler sonrasında elde ettikleri kazanımları Harlem Rönesansı döneminde yaşamış bir kadın heykeltraş olan Augusta Savage'ın ırkçılık karşıtı aktivist yaklaşımıyla birlikte ilerleyen sanatsal yaşamı üzerinden değerlendireceğim. Böylece ailesi köle olarak çalıştırılmış, kendisi özgür olmasına rağmen ayrımcılıkla mücadele etmek zorunda kalmış, döneminin entelijensiyası içerisinde sanatsal birçok yeniliğe imza atmış bir kadın sanatçının ülkesindeki politik ve ideolojik gelişime nasıl katkıda bulunduğunu anlamaya çalışacağım. Yazıda toplumsal baskı mekanizmalarının çarklarının yüzyıllar içerisinde deşifre edilmiş ve etkisizleştirilmiş olması sebebiyle kadınların refah şartları içinde yaşamasını olanaklı kılan toplumsal kazanımların kaybedilmesinin çok mümkün olmadığını ileri sürmeme rağmen, her yeni toplumsal, politik ve ekonomik krizin toplumun devrimci devinimlerini yavaşlatabileceğinin göz önüne alınması gerektiğini de savunacağım.

[1] Bağımsız Araştırmacı, Emekli Akademisyen, Sinema Televizyon

İlişkisel Estetik Kuram ve Arte Útil Bağlamında Dijital Çağda Sanatsal Hakikat Rejimleri, Direniş ve Müzakere

Ayşe Çağrıcı Zengin[1]

Sanat her dönem estetik bir ifade aracı olmanın ötesine geçmişse de özellikle günümüzde sanatın sınırları çok daha geniş, açık ve akışkan hale gelmiştir. Dijital teknolojilerin hem tahakküm amacıyla bir denetim mekanizması olarak, hem de toplumsal muhalefetin direniş potansiyelini güçlendiren bir imkan olarak kitlesel ölçekte araçsallaştığı bu çağda sanat, toplumsal mücadelenin en kritik düzlemlerindendir. Bu çalışma da dijital çağda sanatsal hakikat rejimlerinin toplumsal direniş ve demokratik müzakere zemininin inşası yönünde ne gibi imkânlar sunduğunu ve sunabileceğini, Nicolas Bourriaud'ın İlişkisel Estetik Kuramı ve Tania Bruguera'nın Arte Útil (Faydalı Sanat) hareketi üzerinden ele almaktadır.

Çalışmada Arte Útil hareketinin İlişkisel Estetik Kuramın ötesine nasıl geçtiği, kavramsal sanat ve katılımcı sanat gibi pratiklerin dijitalleşen dünyada nasıl bir dönüşüm geçirdiği ve sanatın dijital hakikat rejimlerinde bir toplumsal direniş ve müzakere alanı olarak nasıl işlev gördüğü sorunsallaştırılmıştır. Bu sorular çerçevesinde çalışma, Arte Útil'in çeşitli projelerini ve bu projelerin dijital ortamda ne şekilde yeniden anlamlandığını analiz etme gayesiyle, niteliksel içerik analizini benimseyerek Arte Útil kapsamındaki çalışmalar üzerinden kavramsal bir inceleme gerçekleştirmektedir. Ayrıca çalışmada, sanat kolektiflerinin dijital mecralardaki etkinlikleri ve seyirci ile kurdukları etkileşim açısından Arte Útil'in potansiyeli üzerine eleştirel bir değerlendirme sunulmuştur.

Çalışma, İlişkisel Estetik Kuram ve Arte Útil hareketi içindeki sanatsal pratiklerin -demokratik müzakere zemininin inşası yönünde- sağlayabileceği imkânları tartışmaya açmış; Arte Útil'in yalnızca sanatsal bir ifade biçimi değil aynı zamanda dijital mecralarda yeni bir katılımcı sanat modeli sunduğunu ortaya koymuştur. Katılımcı sanatın bireyler arasındaki etkileşimi güçlendirdiği, ortak kamusal alanların sanat yoluyla yeniden şekillendirilebileceği ve sanatın demokratik süreçleri teşvik edici bir araç olarak işlev görebileceği de çalışmada ortaya çıkan temalardır. Bu bağlamda çalışma, dijital çağda sanatsal pratiklerin estetik ve politik direniş araçları olmanın ötesinde, demokratik müzakereyi teşvik eden platformlar olarak işleyebileceğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: İlişkisel Estetik, Arte Útil, Dijital Çağ, Direniş, Demokratik Müzakere

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Sosyoloji

Geç Modern Dönemde Genç Olmak

Lise Gençliğinin Değerleri Araştırması: Aydın İli Örneği

Kayhan Delibaş[1]

Bugünün gençleri kendilerinden önceki kuşakların daha önce asla deneyimlemediği bir dünyada büyümekteler. Öğleki önceki insani deneyimlerimizin bugün ve geleceğe dair çok az hükmünün olduğu günümüz koşullarında, bugününü gençleri tarafından en başından deneyimlenmek ve başa çıkılmak durumundadır. Böylesine büyük değişimlerin yaşandığı ve gençlerin bu duruma ayak uydurmak zorunda olmaları gerçeği önemli bir sosyolojik incelemeyi zorunlu kılarken, söz konusu değişimlerin çok boyutlu oluşu sosyal bilimlerin farklı disiplinle açısından ele alınarak incelenmelerini de gerektirmektedir. Gençlik ulusal açıdan düşünüldüğünde toplumun geleceğini inşa eden beşeri bir sermaye olarak kabul edilmektedir. Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında genç nüfus açısından Türkiye ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'de gençlerin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına yönelik çalışmalarda son birkaç yılda artış görülmekle birlikte gençliğin demografik profili, değerleri, davranış, tutum ve eğilimlerine yönelik akademik çalışmaların halen istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir.

Gençlik sosyoloji literatüründe son yılarda önemli bir artış görülmekle birlikte mevcut çalışmaların sıklıkla Z Kuşağının tüketim alışkanlıkları, marka tercihleri ve tüketici davranışları, sosyal medya kullanım durumları ve alışkanlıkları, iş ve meslek tercihleri ile iş yaşamı konusundaki algıları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Lise gençliği olarak adlandırdığımız grubun bakış açısını anlamak, politikacılar, akademisyenler ve gazeteciler için ülkenin karşı karşıya olduğu zorlukları etkili bir şekilde ele alabilecek politika ve stratejiler geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu saptamadan hareketle lise gençliğini anlama yönünde bir çaba olan bu çalışma Aydın ili Efeler ilçesinde yedi ayrı okul türünde 2080 lise öğrencisine uygulanan anket çalışmasına dayanmaktadır. On yedi farklı lisede anketçilerin danışmanlığında sürdürülen saha çalışması SPSS istatistik programı yardımıyla analiz edilmiş ve önemli görülebilecek bulgulara ulaşılmıştır. Lise gençliği arasında yaygın değerler sistemi, gençlerin kişiler arası güven düzeyleri, gelecekten beklentiler ve geleceğe güven, içinde yaşadıkları topluma ve ülkeye aidiyet dereceleri gibi çok çeşitli alanlarda bulgular incelenmiş ve analiz edilmiştir.

[1] Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

İkinci Seçenekten Stratejik Alana: Meslek Lisesi Gerçekten Memleket Meselesi mi Türkiye'de Mesleki Eğitim Politikalarının Eleştirel ve Gelecek Odaklı Analizi

Sergender Sezer[1]

Canan Budak[2]

Bu bildiri, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim politikalarının tarihsel gelişimini, ideolojik arka planını ve toplumsal sonuçlarını eleştirel bir sosyolojik perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. "Meslek lisesi memleket meselesi" şeklinde popülerleştirilen söylem, yalnızca ekonomik bir gerekliliği değil, aynı zamanda toplumsal sınıf ilişkilerinin yeniden üretimini de yansıtmaktadır. Çalışmada, mesleki eğitimin hangi toplumsal işlevleri yerine getirdiği, kimler için nasıl bir gelecek sunduğu ve bu alanın hangi sınıfsal ve ideolojik çerçevede şekillendiği analiz edilmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim politikalarının tarihsel gelişimini, sınıfsal yapılarla ilişkisini ve ideolojik arka planını eleştirel bir sosyolojik bakışla analiz etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim politikalarının tarihsel gelişimi, sınıfsal yapılarla ilişkisi ve ideolojik arka planı kurumsal kamu politikası tekniği ile analiz edilmiş ve eleştirel sosyoloji perspektifinden yorumlanmıştır. "Meslek lisesi memleket meselesi" söyleminin ardında yatan yapısal gerçeklikleri sorgulayan çalışmada, mesleki eğitimin toplumsal işlevi, sınıfsal yönlendirme mekanizmaları ve ideolojik temelleri incelenmektedir. Nitel bir araştırma olarak kurgulanan çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı politika belgeleri, kalkınma planları, sermaye çevrelerinin raporları, medya söylemleri ve akademik yayınlardan oluşan çeşitli metinler doküman analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir.

Kuramsal çerçevede Pierre Bourdieu'nün alan, habitus ve sembolik şiddet kavramları ile Louis Althusser'in devletin ideolojik aygıtları yaklaşımı birlikte kullanılmıştır. Bourdieu'nün kavramsal çerçevesi, mesleki eğitimin nasıl bir sınıf seçimi gibi sunularak eşitsizlikleri yeniden ürettiğini açıklarken; Althusser'in yaklaşımı, bu süreci ideolojik hegemonya yoluyla meşrulaştıran devlet politikalarına dikkat çekmektedir. Meslek liseleri, hem sermayenin ihtiyaç duyduğu iş gücünü karşılamak için stratejikleştirilmekte hem de sınıfsal konumları pekiştiren birer ideolojik aygıt olarak işlemektedir.

Çalışmanın bulguları, Türkiye'de mesleki eğitimin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyolojik ve ideolojik bir mesele olduğunu göstermekte; bu alana dair eşitlikçi ve eleştirel bir yeniden düşünüşü zorunlu kılmaktadır.

[1] Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Kamu Yönetimi

Z Kuşağının Zaman Tüketimi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme

Yeter Nursu Çelebi[1]

Dolunay Şenol[2]

Tüketim, yalnızca mal ve hizmetlerin edinilmesiyle sınırlı kalmayıp, değerlerin, anlamların ve hatta zamanın da dâhil olduğu çok katmanlı bir toplumsal süreçtir. İnsanlık tarihi boyunca tüketim, yalnızca bir ekonomik faaliyet olmaktan çıkmış; sosyal ilişkileri, kültürel normları ve bireysel deneyimleri şekillendiren dinamik bir olguya dönüşmüştür. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte ekonomik üretim süreçleri hızlanmış ve kapitalizmin etkisiyle tüketim hayatın her alanına yayılmıştır. Ancak bu dönüşüm, zamanın kullanım biçimlerini de köklü bir şekilde değiştirmiştir. Sanayi devrimi ve kapitalist sistem, sadece ürünlerin tüketilmesini değil, aynı zamanda zamanın da tüketime dönüştürülmesini sağlamıştır. Zaman, artık bireylerin üretkenliğini belirleyen bir kaynak olarak ele alınmakta, böylece bireylerin zamanla kurduğu ilişki yeniden tanımlanmaktadır. Günümüzde zaman, sadece bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yapıların şekillendirdiği kalıplarla da yönetilen bir kaynak hâline dönüşmüştür. Teknolojik gelişmeler ve dijitalleşmeyle birlikte, genç nesiller özellikle bu dönüşümün en belirgin şekilde hissedildiği gruplardan birisi olmuştur. Dijital platformlar, gençlerin gündelik yaşam ritüellerini, dikkat sürelerini ve hatta sıkılma biçimlerini etkileyen güçlü araçlar haline gelmiştir. Dijitalleşmiş bir kültürde yetişen bu nesil, zamanlarını sadece fiziksel dünyada değil, sanal ortamda da tükenmiş olarak hissetmekte; zamanın nasıl tükendiğine dair bir kontrol eksikliği hissetmektedir. Bu bağlamda, Z kuşağı, dijital dünyayla iç içe büyüyerek daha hızla tükettikleri zamanları bir değer olarak görmek yerine, bir tüketim süreci olarak deneyimlemektedirler. Kırıkkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğrencileri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek yapılan bu çalışma verilerinin, sosyolojik bakış ile değerlendirilmesi sonucunda gençlerin, zaman tüketimi ve bu tüketim biçimlerinin sosyolojik etkileri, dijitalleşen toplumda zamanın nasıl bir malzeme hâline geldiği ve bu dönüşümün bireylerin sosyal yaşamlarını nasıl şekillendirdiği ile ilgili bir bakış açısı oluşturulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tüketim, Zaman tüketimi, Gençlik, Z Kuşağı, Dijitalleşme

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

Modernleşme Sürecinde Ahiliğin İşlev Kaybı ve Toplumsal Ütopya Olarak Ahilik: Tarihsel-Sosyolojik Bir Değerlendirme

Simge Hayal[1]

Sanayileşme süreci ve kapitalist üretim biçimlerinin yaygınlaşması, geleneksel ticari örgütlenmeler üzerinde derin etkiler yaratmış ve ahilik anlayışını sürdürmeye çalışan esnaf gruplarını çeşitli açılardan zorlamıştır. Günümüz küresel dünyasında ahilik değerlerinin, yalnızca ekonomik yaşamda değil, toplumsal ilişkilerde de ne ölçüde varlığını sürdürebildiği tartışmaya değer bir konudur. Bu çalışmada, ahiliğin güven, adalet ve eşitlik esaslı yapısının günümüz ticaret anlayışı ile nasıl kesiştiği ve hangi yönlerden dönüşüme uğradığı ele alınmıştır. Çalışmanın odak noktası, Denizli Kaleiçi Demirciler Çarşısı'nda faaliyet gösteren esnafların ahilik kültürü hakkındaki algıları, bilgi düzeyleri ve bu kültürü yaşatma biçimleridir. Araştırma, nitel araştırma deseni çerçevesinde fenomenolojik bir yaklaşım benimseyerek yürütülmüş; esnafların deneyimlerini anlamak amacıyla 20 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, teknolojik ilerleme ve sanayileşmenin etkisiyle emek yoğun üretimden seri üretime geçişin, esnafların ekonomik gücünü azalttığını göstermektedir. Ayrıca çırak-kalfa-usta ilişkisinin giderek zayıflaması, ahilik ilkelerinin kuşaktan kuşağa aktarımını sekteye uğratmıştır. Katılımcılar, dürüstlük, paylaşım ve dayanışma gibi temel değerlerin önemini kabul etmekle birlikte, rekabetçi piyasa koşullarında bu değerleri sürdürmenin zorlaştığını vurgulamıştır. Sonuç olarak, ahilik geleneği modern ticaret ahlakı ile kıyaslandığında hâlâ önemli bir referans noktası olmayı sürdürmektedir. Bununla birlikte, ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümler, bu geleneğin hem biçimsel hem de işlevsel yönlerini dönüştürmüş görünmektedir. Çalışma, ahiliğin günümüz esnafı açısından nasıl algılandığını ortaya koyarak, kültürel mirasın korunması ve toplumsal düzenin inşasında tarihsel bir geleneğin güncel rolünü tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Esnaf, İş Ahlakı, Kültürel Miras, Ticaret

[1] Bağımsız Araştırmacı, Sosyoloji

Meslek Yüksekokullarındaki Hiyerarşik Yapının Çalışanların Çalışma Performansına Etkisi: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği

Melike Aslan[1]

Mehmet Kural[2]

Bu çalışma Muğla'daki Meslek Yüksekokullarında çalışan idari, akademik ve sürekli çalışan 94 personelle yapılan araştırmanın sonuçlarına dayandırılarak oluşturulmuştur.

Makale, "MYO'ların özellikle merkez kampüslerden uzak olması, iki yıllık eğitim vermesinden, buralarda daha çok öğretim görevlisi kadrosunda öğretim elemanları bulunduğundan, çoğu zaman idareciler buraları kendi malı gibi görme eğiliminde olduğundan ve bu okullarda üniversite kültürü yeterince gelişmediğinden çalışanlar arasında mobbing görülmektedir" temel varsayımından hareketle kurgulanmıştır. Araştırmanın problemi de bu varsayım üzerinden hareketle oluşturulmuştur. Bu araştırmanın temel kavramları; hiyerarşi, mobbing, akademi, psikolojik şiddettir ve gaslightingdir. Bu kavramlar çatışmacı kuram, diyalektik yöntem çerçevesinde nicel araştırma tekniği olan anket ve literatür taraması ile yapılmıştır. Araştırma tasarısında 100 katılımcıya ulaşmak hedeflenmiştir fakat katılımcıların bazıları çalışmaya katılmak istememiş, bazıları da müsait değillerdir. Alan; Muğla, Ula Ali Koçman ve Yatağan Meslek Yüksekokulları olarak belirlenmiştir. Araştırma, çatışmacı kuram kapsamında ve diyalektik yöntemin ilkelerine göre yapılmıştır. Çatışmacı kuramı toplumdaki sorunları, başta sınıfsal olmak üzere çatışma ekseninde ele alarak açıklamaya çalışmaktadır. Araştırma Tübitak 2209-A projesi kapsamında 2021 yılı 2. Dönem başvurusu ile yapılmıştır. 2023 yılında proje tamamlanmıştır. Araştırmanın bulguları gashligting kavramı hakkında anlamlı bir sonuç çıkarmıştır. Çünkü çalışanların büyük çoğunluğu cevapları mobinge uğradıkları yönünde olsa da kabul etmektedirler.

Çalışanlar arasında unvan/rütbe farklılıkları ve yöneticilerin çalışanlara karşı tavırlarının çalışanların çalışma performanslarını olumlu veya olumsuz etkilediği görülmüştür. Çalışanlar, %31,4 oranında kendilerine ve %30,0 oranında çalışma arkadaşlarına zorbalık(mobbing) yapıldığını, %31,4'ü yöneticilerinin onlara baskı uyguladığını, %48,5'i bu veya benzer sorunlardan dolayı iş yerinde çalışma barışını ve performansını etkileyecek bir şeyleri değiştirmek istediklerini, %22,9'u unvan farkının iş performansını bir şekilde etkilediğini, %22,8'i çalışma arkadaşları tarafından dışlandığını ve %22,9'u amirleri tarafından takdir görmediklerini belirtmişlerdir.

[1] Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Lisans Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji

Profesyonel mi Esnaf mı: Eczacılıkta Meslek Sarkacı

Feyza Kargılı[1]

Fatma Betül Baştar[2]

Elyesa Koytak[3]

Günümüzde yaşanan toplumsal ve dijital dönüşümler, sağlık sektöründe ve sağlık mesleklerinde ciddi değişimlere sebebiyet vermekte ve bu değişimler sağlık alanında çalışan profesyonellerin rollerinde de önemli değişikliklere sebep olmaktadır. Bu değişimin yansımalarının gündelik hayatta ve mikro ilişkilerde daha yoğun olarak eczacılık mesleğinde görüldüğü söylenebilir. Türkiye'de uzun bir dönem eczacılar; pansuman, enjeksiyon, aşılama gibi işlemleri yapabiliyorken yakın dönemde söz konusu işlemler yasaklanmıştır. Artık eczacılık pratikleri değişmekte ve bu anlamda eczacılar, sağlık alanında ticaret yapması bakımından esnaf veya sağlık danışmanı olarak görülmektedir. Eczaneler geçmiş dönemde, sağlıkla ilgili bilgi alma hususunda hastaların ilk tercih ettikleri kurum olarak görülürken artık sağlıkla ilgili durumlarda son durak hâlini almıştır. Bu anlamda, eczaneye gelen bireylerin bir müşteri olarak mı, yoksa hasta olarak mı geldikleri tartışması akıllara gelmektedir. Söz konusu durum eczacıların mesleki itibarındaki değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda çalışma, hem profesyonel hem "serbest meslek" olarak kabul edilen eczacılık mesleğinin çalışma ilişkilerinde yaşanan dönüşümün eczacıların mesleki rol ve itibarına yansımalarını keşfetmeyi hedefleyen bir araştırmadır. Nitel araştırma yöntemlerinden gömülü teori deseni kullanılarak yürütülen çalışmada, sekiz sahip ve mesul müdür eczacı, bir yardımcı eczacı, iki stajyer eczacılık öğrencisi, bir eczane çalışanı, bir hastane eczacısı ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşmelerden elde edilen bulgular; sosyal bir mekan olarak eczaneler, güven-bilgi-temsil ilişkisi, meslek sarkacı, sosyal medya olmak üzere dört başlıkta analiz edilmiştir. Analiz sonucunda eczacılık mesleğinin yalnızca kendi içinde farklı meslek rollerini barındırmakla kalmadığı, aynı zamanda profesyonellerin mesleklerini icra ederken başka mesleklerin rollerini de üstlendiği bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu durum, "meslek içinde meslek" kavramsallaştırmasını ortaya çıkarırken, eczacılık mesleğinde güven, bilgi ve temsil ilişkilerinin dengede tutulması gerektiğini ifade eden "meslek sarkacı" kavramını da doğurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eczacılık, Meslek Sosyolojisi, Toplumsal Rol, Mesleki İtibar, Mesleki Dönüşüm

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, İbn Haldun Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Sosyolog, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji
[3] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

Eğitimden Mesleğe Geçişte Mimarların Habitusu

Hilal Aktaş[1]

Gülsüm Çelik[2]

Elyesa Koytak[3]

Türkiye'de son yirmi yılda yükseköğretimin genişlemesiyle birçok profesyonel meslek giderek yükselen bir büyüme dalgasına sahne olmaktadır ve fakültede verilen eğitimle mesleğin gerektirdikleri arasında yeni köprüler kurulmaktadır. Bu bağlamda mimarlık mesleği öteden beri yüksek bir toplumsal statü ve itibara sahip olmakla birlikte kendi içinde giderek farklılaşan eğitim ve çalışma örüntülerine sahiptir. 2024 sonu itibariyle aktif 149 mimarlık fakültesinin 121'i, 2010 ve sonrasında kurulan yeni fakültelerdir. Bununla birlikte eğitimden mesleğe geçiş süreci güncel dönemde kritik bir değişime ve genişlemeye sahne olmaktadır. Bu araştırma mimarlık mesleği özelinde eğitimden mesleğe geçişin nasıl deneyimlendiğini; bu deneyimler temelinde meslekî yatkınlıkların fakülte yıllarından başlamak üzere nasıl şekillendiğini keşfetmeyi amaçlar. Nitel bir yönteme dayanan bu araştırmada farklı cinsiyet, yaş, kıdem ve çalışma durumlarından 16 mimarla derinlemesine mülakatlar yapılmış; yapılan mülakatlar gömülü teori yaklaşımına göre analiz edilmiştir. Böylece mimarların nezdinde eğitim ve mesleğe geçiş süreçlerinin hangi anlam, değer ve deneyim biçimlerine sahne olduğu; meslekî habitusunun nasıl şekillendiği tespit edilmiştir. Habitus bu anlamda meslek gibi bir sosyal gruba giriş sürecinde içselleştirilen, mesleğe özgü, meslek mensuplarının ekseriyetle paylaştığı ve tekrar ettiği, mesleğe dair, meslekle ilişkilerini kuran anlam ve görüş şemalarıdır. Fakülte süreci, müstakbel meslek mensuplarını hem birbirleriyle hem de mesleğin gerekliliklerileriyle ilk defa buluşturan bir süreç olarak habitusun şekillenmesinde öncü bir aşamayı ifade ederken, fakülteden mesleğe geçişte yaşanan deneyimler habitusu şekillendirmeye devam eder. Analiz sonucunda varılan bulgular mimarların habitusunu şekillendiren farklı boyutlara işaret eder: Mimarlık fakülteleri mezunlarına kazandırdıkları avantajlar anlamında kendi aralarında farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, fakülte yıllarından mesleğe sarkacak şekilde mesleğin zahmetli, adanma gerektiren, rekabetçi, çok yönlü bir çalışma temposu vardır. Mimarların staj ve ofis deneyimleri de fakülteden mesleğe geçişteki boşluklara işaret eder. Nihayetinde mimarların habitusu diploma prestijiyle tasarım becerisi, yoğun çalışmayla yaratıcılık, sürekli gelişimle rutinleşme gibi gerilimler içerir.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık, Mimarlık Eğitimi, Mimarlık Fakülteleri, Tasarım, Mimarlık Sosyolojisi

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, İbn Haldun Üniversitesi, Sosyoloji
[2] İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji
[3] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji

Bursa'da Dijitalleşen Esnaflar, Dönüşen İlişkiler: Üniversite Öğrencileriyle Katılımcı Bir Destek Modeli Üzerine Sosyolojik Gözlemler

Mukaddes Nur Karaoğlan[1]

Bu çalışma, Bursa'da küçük ve orta ölçekli işletmelerin dijital dönüşüm sürecine sosyolojik bir perspektifle yaklaşmakta ve üniversite öğrencileri ile esnaf arasında kurulan saha temelli etkileşim modelini incelemektedir. Dijital dönüşüm, yalnızca teknolojiye erişim değil; aynı zamanda bireylerin bu teknolojileri anlamlandırma, uygulama ve toplumsal yaşamın içinde aktif biçimde kullanma süreçlerini de içeren çok boyutlu bir dönüşüm alanıdır. Dolayısıyla dijitalleşme, ekonomik olduğu kadar kültürel ve sosyal eşitsizlikleri de yeniden üreten bir yapı sergilemektedir. Bu çalışma, dijital eşitsizliğin yerel düzeyde nasıl deneyimlendiğini ve gençlik-toplum etkileşimiyle bu eşitsizliklerin nasıl aşılabileceğini araştırmaktadır.

Bursa Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği (BESOB) ve Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) iş birliğiyle yürütülen projede, dijital dönüşüme ilgi duyan üniversite öğrencileri sahaya dahil edilmiştir. Farklı bölümlerden gelen bu gönüllü öğrenciler, Bursa'nın çeşitli ilçelerinde faaliyet gösteren esnafları ziyaret etmiş; her ziyarette gözlem ve ihtiyaç analizleri yapılmış ve ardından işletmelere özel dijital destek süreçleri başlatılmıştır. Öğrenciler, sosyal medya kullanımı, e-ticaret platformlarına entegrasyon, çevrimiçi iletişim stratejileri gibi konularda birebir uygulamalı destek sunmuş; böylece hem dijital becerilerini toplumsal katkı üzerinden geliştirmiş hem de yerel dayanışmaya katılmışlardır. Araştırmacı, bu projede koordinatör olarak aktif görev üstlenmiş ve aynı zamanda doğrudan saha görüşmelerini yürütmüştür.

Araştırma, katılımcı eylem araştırması yöntemiyle yürütülmüştür. Öğrenciler sürece yalnızca bilgi aktaran değil, aynı zamanda öğrenen, dönüşen ve ilişki kuran toplumsal aktörler olarak katılmıştır. Esnaf-öğrenci ilişkisi dikey değil, yatay ve karşılıklı öğrenmeye dayalı bir model olarak inşa edilmiştir. Bu etkileşim, dijital dönüşüm sürecine sadece teknik değil, aynı zamanda sosyal bir güven boyutu da kazandırmıştır. Gözlemler sonucunda, esnafların dijital araçlara erişim konusunda değil; bu araçları güvenle ve etkili biçimde kullanma konusunda ciddi tereddütleri olduğu saptanmıştır. Ancak gençlerle kurulan doğrudan ilişki, bu güven boşluğunu büyük ölçüde azaltmış, teknolojiye yönelik önyargıların yıkılmasına katkı sunmuştur.

Bununla birlikte, öğrenciler açısından da bu süreç sadece bir hizmet verme deneyimi olmaktan çıkmış; yerel topluluklarla doğrudan temas kurma, saha temelli sorumluluk alma ve dijital dönüşümün toplumsal doğasını kavrama açısından dönüştürücü bir deneyime dönüşmüştür. Öğrenciler, dijital bilgi kadar sosyal ilişki yönetimi, sabır, empati ve karşılıklı öğrenme gibi becerileri de geliştirmiştir. Bu yönüyle çalışma, üniversite ve toplum arasında kurulan geleneksel ilişki modellerinin ötesine geçerek, birlikte üretim ve dönüşüm temelli yeni bir çerçeve önermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma; dijitalleşme, ekonomik sosyoloji, gençlik çalışmaları, toplumsal eşitsizlik ve yerel dayanışma temalarını buluşturarak çok katmanlı bir analiz sunmaktadır. Esnafın dijital dönüşüm sürecini kolaylaştıran bu etkileşim modeli, aynı zamanda gençlerin toplumsal değişime aktif katılımını mümkün kılan bir zemin yaratmakta; üniversite-toplum iş birliğinin nasıl daha sürdürülebilir ve katılımcı hale getirilebileceğine dair yeni bir öneri ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Dönüşüm, Esnaf, Üniversite Öğrencileri, Dijital Eşitsizlik

[1] Bursa Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Deprem Sonrası Kadınların Deneyimleri: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afet Süreçleri ve Kolektif Güçlenme Stratejileri

Gökçesu Akşit[1]

Ali Haydar Dudaklı[2]

Bu bildiri, Şubat 2023 depremlerinin ardından Hatay'ın Defne ilçesinde kurulan konteyner kentteki Tekstil Atölyesi'nde çalışan 27 kadının ve kızlarının afet deneyimlerini toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alan bir araştırma projesini sunmayı amaçlamaktadır. Kasım 2024 - Kasım 2025 tarihleri arasında yürütülen çalışma, afet sonrası süreçte kadınların üzerindeki katmerli yükleri görünür kılmayı ve kolektif güçlenme stratejileri geliştirmeyi hedeflemiştir. Feminist metodoloji ile afet sosyolojisini birleştiren özgün bir yaklaşımla tasarlanan projede, çevrimiçi atölye çalışmaları yoluyla kadınların hem ekonomik hem de psikososyal güçlenmelerine katkı sunulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada, yaş, medeni durum ve göç deneyimi açısından çeşitlilik gösteren katılımcılarla beş ana başlıkta atölyeler gerçekleştirilmiştir: (1) Tanışma ve güven inşası, (2) Afet deneyimini toplumsal cinsiyet perspektifinden anlamlandırma, (3) Dayanıklılık ve baş etme stratejileri geliştirme, (4) Savunuculuk ve aktivizm becerileri kazandırma, (5) Anne-çocuk ilişkilerini toplumsal cinsiyet perspektifinden güçlendirme. Çalışma kapsamında demografik bilgi formları, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve atölye değerlendirme formları aracılığıyla kapsamlı veri toplanmış, bu veriler MAXQDA programı kullanılarak tematik analize tabi tutulmuştur. Literatürde özellikle Enarson (2000) ile Neumayer ve Plümper'in (2007) çalışmalarına dayanan teorik çerçeve kullanılmış, ancak burada savunulan afetlerin var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirdiği hipotezinin karşıtı bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma bulguları, afet sonrası süreçte kadınların bakım yüklerinin artmasına rağmen, ekonomik güçlenme ile birlikte kolektif dayanışma ağları kurarak dirençlilik geliştirebileceklerini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında, özellikle göçle gelenlerin, afet sonrası farklı yerel dayanışma ağlarının parçası olarak, daha eşitlikçi davranış biçimleri geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Çalışma, kadınları "afetzede" konumundan "değişim öznesi" konumuna taşıyarak, afet çalışmalarına feminist bir perspektif katmakta ve uygulanabilir bir müdahale modeli sunmaktadır. Bradshaw'ın (2013) belirttiği gibi, kadınların marjinalleştirilmiş konumları afet riskini artırırken, aynı zamanda onları değişimin önemli aktörleri haline getirmektedir. Araştırma sonuçları, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten afet politikalarının geliştirilmesine ve afet yönetiminde kadın katılımının artırılmasına katkı sağlayacak öneriler içermekte, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına afet sonrası iyileşme programları için örnek bir model sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet Sosyolojisi, Toplumsal Cinsiyet, Kolektif Güçlenme, Feminist Metodoloji, Bakım Emeği

[1] Prof. Dr., Maltepe Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Maltepe Üniversitesi, MÜAR

Afetlerin Siyasal Güven Üzerine Etkileri

Hülya Örki[1]

Afetler her ne kadar ilk bakışta fiziksel gibi görünse de özellikle etkileri ve sonuçları bakımından sosyal bir olgudur. Afetlerin sosyolojik boyutları son yıllarda afet sosyolojisi kapsamında tartışılmaktadır. Bu kapsamda afetin siyasetle ilişkisi literatürde görece az konu edinse de yalnızca "siyaset üreten" değil aynı zamanda "afet üreten" bir kurum olarak siyaset, afet sürecini kontrol etmeye çalışırken aynı zamanda kendisi de afetin sonuçlarından etkilenmektedir. Afetlerin, insan tarihinde birçok etkisi olduğu bilinmektedir. Afetlerin krize dönüşmesi, afet karşısında hazırlıksız olmanın ya da deprem, tsunami, kasırga gibi afetlerin engellenmesinin özellikle siyasal güven üzerinde etkisi olabilmektedir. Siyasal güven kısaca, bireyin içinde bulunduğu siyasal sisteme, siyasal sistemin kurumlarına güvenmesi şeklinde tanımlanabilir. Halkın yöneticilere, siyasal kurumlara ve sisteme yönelik güveni, onayı ya da desteğini ifade eden bir kavram olan siyasal güven toplumun kurumlara, yöneticilere, liderlere, siyasal sisteme güvenlerini referans almaktadır. Peki doğal afetler Türkiye'de siyasal güveni nasıl etkilemektedir? İlgili literatür afetin şiddeti, hükümetin yardım girişimleri ve bilgi yaymanın doğal afetler bağlamında insanların siyasal güvenini etkileyen üç temel faktör olduğunu göstermektedir. Özellikle doğal afet gibi kriz dönemlerinin kurumsal ve kişiler arası güven düzeylerinde artışa yol açtığı görüşünü destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Karşılaşılan kriz durumunda toplumun devlete duyduğu güven ve devletin kriz yönetiminde gösterdiği etkinliğin yakın ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu araştırma Türkiye'de 2021 yılında Muğla ilinde meydana gelen orman yangınları ve 6 Şubat 2023 yılında 11 ilde meydana gelen depremler özelinde doğal afetlerin halkın siyasal güveni üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda nicel yöntem ve tekniklerinin benimsendiği araştırmada veri toplama aracı olarak online anket tekniği tercih edilmiştir. Araştırmadan elde edilecek veriler SPSS programında analiz edilecek ve siyasal güven kavramı çerçevesinde katılımcıların kurumlara, yöneticilere, liderlere, siyasal sisteme güvenleri ölçülecektir.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afetler, Deprem, Yangın, Siyasal Güven

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyoloji

Zombilerden Afetlere Popüler Korkuların Sosyolojik Yansımaları

Fatma Levent[1]

Popüler medyada zombiler, uzaylılar, yapay zekâ ve diğer afet temsilleri birer korku figürü olarak ortaya çıkar, ancak bu figürler aynı zamanda modern kapitalist toplumların çelişkilerini yansıtan güçlü sembollerdir. Farklı biçimlerde temsil edilen bu figürler, tüketim toplumunun sıradanlaştırılmış tüketicilerini, yabancı düşmanlığını, ötekileştirme mekanizmalarını, teknolojik dönüşümlerin ortaya çıkardığı etik-politik ikilemleri ve olası sonuçlarını yansıtır. Böylece toplumsal korkular, politik ve ekonomik krizlerin yanı sıra kültürel anlatılar ve imgeler yoluyla da şekillenir ve yeniden üretilir. Bu nedenle korkuyla yalnızca bireysel bir tepki olarak karşılaşılmaz, kolektif hafızanın ve toplumsal endişelerin yapılandırdığı kültürel bir fenomen olarak da karşılaşılır. Bu çerçevede bu bildiri, popüler kültürde sıkça yer bulan korku figürlerini toplumsal korkuların tezahürleri olarak ele alır ve bu figürleri sosyolojik olarak analiz etmeyi amaçlar. Bu amaca yönelik olarak korku anlatılarının tarihsel ve sosyopolitik bağlamlarla ilişkili olarak nasıl üretildiği ve tüketildiği sorusuna odaklanır. Çalışma, kuramsal çerçevesini üç yaklaşım üzerine inşa eder. İlk olarak korkunun toplumsal gerçekliklerle ilişkisini ve nasıl ortaya çıktığını anlamak için Robin Wood'un "bastırılmış olanın geri dönüşü (return of the repressed)" kavramsallaştırmasını ele alır. Ardından Jeffrey J. Cohen'in popüler kültürdeki canavar figürlerini analiz ettiği yedi tezi "Monster Culture (Seven Theses)" ile korku figürlerinin toplumun dışladığı ötekileri nasıl temsil ettiğini inceler. Son olarak da korku figürlerinin gerçekliği yansıtırken aynı zamanda onu nasıl kurduğunu anlamak üzere Stuart Hall'un temsil kuramından faydalanır. Bu bildiri, korku kültürünün eleştirel bir analizini sunarak günümüzün temel toplumsal meselelerini tartışmaya açar ve korkunun pasif bir tepki olmadığını, toplumsal gerçekliklerin, ideolojik yönelimlerin bir aynası olarak işlev gördüğünü savunur. Sonuç olarak, popüler korku imgelerinin çözümlemesinin, günümüz sosyolojik krizlerini anlamak ve bu krizler karşısında toplumun verdiği tepkilerin tartışılmasını sağlamak için eleştirel bir araç sunduğunu ortaya koyar.

Anahtar Kelimeler: Korku Kültürü, Canavar Kuramı, Temsil, İdeoloji, Ötekileştirme

[1] Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Belirsizlik Döneminde Mutluluğun İzinde: Pandemi Öncesi ve Sonrası Avrupa'da Yaşam Memnuniyetindeki Değişimler

Ayşe Yetiş Bayraktar[1]

COVID-19 öncesi ve sonrası dönemlerde yaşam memnuniyetinde meydana gelen değişimleri ampirik olarak ölçme imkânı, sosyal bilimciler için sosyoekonomik etkilerin nicel olarak değerlendirilmesi, bölgesel farklılıkların incelenmesi, ülkelerin toparlanma süreçlerinin açıklanması ve hükümetlere uygun politika düzenlemeleri ve yönergelerle süreci etkin bir şekilde yönetmeleri için kanıt sunma açısından önemli bir araştırma fırsatı sunmaktadır. Neredeyse tüm ülkelerde uygulanan kısıtlamalar, gelir seviyeleri, işsizlik oranları ve sosyal yardımlara erişim gibi alanlarda ciddi zihinsel, fiziksel ve ekonomik baskılar yaratmıştır. Dezavantajlı ve kırılgan gruplar en ağır hasarı yaşamış ve bu nedenle Avrupa Birliği (AB) içinde değişimler eşit şekilde dağılmamıştır. Bu bağlamda, her bölgenin uyguladığı farklı stratejiler ve politikaların etkileri toparlanma süresini belirlemektedir. Politika yapıcılar çeşitli destek mekanizmaları sunmuş olsa da bireylerin bu araçlara erişimi sınırlı kalabilmiştir.

Bu çalışma, yaşam memnuniyetinin belirleyicilerine dair literatüre içeriksel ve yöntemsel olarak önemli katkılar sunmaktadır. İlk olarak, pandemi sürecinin AB ülkelerinde yaşam memnuniyetini nasıl etkilediği detaylı biçimde analiz edilmiştir. Bu analiz, 2013, 2018 ve 2023 yıllarına ait EUROSTAT verileri Python programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İkinci olarak, sosyal ve ekonomik desteklerin yaşam memnuniyetiyle nasıl ilişkili olduğu incelenmiştir. Küresel bir salgın öncesi ve sonrası yaşam memnuniyetindeki değişimlerin tespit edilmesi, toplumsal refahın değerlendirilmesi ve refaha yönelik politikaların yeniden şekillendirilmesi açısından önemlidir.

Analizler, yaşam memnuniyetinin hem mutlak değerlerini hem de yüzde oranlarını sunmakta ve bu oranlar çok çeşitli sosyal göstergelerle ilişkilendirilebilmektedir. Bazı ülkelerde, 2023'teki mutlak yaşam memnuniyeti değerleri 2018'in altında kalmasına rağmen yaş gruplarına göre ortalamalar sabit kalmıştır. 2018-2023 arasındaki değişim düzeyi, 2013-2018 döneminden önemli ölçüde sapma göstermemiştir. Buna karşılık, yaşam memnuniyeti yüzdelerinde birçok ülkede yüksek oranda düşüş yaşanmış ve 2018 seviyelerine ulaşılamamıştır. Çoğu ülkede, 16 yaş altı bireylerin yaşam memnuniyeti seviyeleri 2018'in altındadır.

Sonuçlar, bazı ülkelerde yaşam memnuniyetinin 2018'e kıyasla azaldığını, ancak yaş grupları genelinde ortalamanın sabit kaldığını göstermektedir. Bu çalışma, yaşam memnuniyetini hesaplamalı sosyal bilim yöntemleriyle analiz etmenin politika üretimi açısından güçlü bir araç olduğunu göstermektedir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Sosyoloji

Türkiye'de Farklı Otoriterleşme Dönemleri ve Değişmeyen Ekonomi-politik

Mustafa Doğanoğlu[1]

Sermaye birikim rejiminin dönüşümünün temel sosyolojik dinamiklerini şekillendirmiş olduğu dünya üzerindeki devlet ve egemenlik ilişkilerinin köklü dönüşümüyle beraber fetih kapasitesini kaybetmesinden doğan bir gereksinim olan Türkiye'de modernleşme serüveninin şafağına gidildiğinde, devlet ve bürokrasi temelli bir modernleşme hikâyesinin olduğu güçlü bir realite olarak karşımıza çıkar. Müslüman/Türk üretici güçlerin zayıflığının doğal sonucu olarak da okunabilir bu realite. Osmanlı'dan başlayarak Cumhuriyete intikal eden "sermayeyi millileştirmek ya da milli bir burjuvazi yaratmak" gibi bir politikanın olması, bu durumu doğrular niteliktedir. Böyle bir denklemde devlet, doğal olarak –kadro tahsisi dâhil- kaynak dağıtmanın ve zenginlik yaratmanın merkezine yerleştiği için devlet bürokrasisi de kilit konuma yerleşmiştir. Zira söz konusu kilit konumdan kaynaklı ayrıcalıklı bir konum elde eden yüksek bürokrasi aynı zamanda bir ayrıcalık dağıtma kapasitesini himaye edebilmektedir. Bu ayrıcalıklı konumunu koruma bağlamında bürokrasi, -güçlü bir burjuvazi dâhil- üretici güçlerin güçlenmesini kendi bekası açısından tehdit olarak görebilmektedir. Bu nedenle de dünden bugüne Türkiye'de "devlet eliyle zengin yaratma" geleneği kendisini yeniden üretebilmektedir. Buna Osmanlı'dan Cumhuriyete intikal eden "devlet kapısını" bir geçim ve yer kapma olanağı olarak görme geleneğinin köklü tarihselliğini ve yaygınlığını eklediğimizde "devleti kutsama" söyleminin ve geleneğinin ekonomi-politiği de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Bu, devletin farklı katmanlarda kaynak yaratama ve kaynak dağıtma bağlamında ana aktör olmasının doğal sonucudur. Bu realitenin, yönetici iktidarın yönetimde kalma süresinin uzamasıyla buluşmasının kaçınılmaz sonuçlarından biri – kuşkusuz bu noktada politik kültürün de önemli olduğunu belirtmek gerekir- otoriterleşmenin derinleşmesidir. Bu çalışma, Osmanlı'nın son dönemlerinden bugüne kadar geçen süre zarfında Türkiye'de farklı dönemlerde oluşan otoriterleşme ve iktidar yoğunlaşması meselesini iktidar-bürokrasi-sınıf üçgeni ve değişmeyen ekonomi-politik üzerinden anlamlandırma çabasındadır.

Anahtar Kelimeler: Bürokrasi, Otoriterleşme, Ekonomi-Politik

[1] Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Sosyoloji

Borç ve Vatandaşlık İlişkisini Yeniden Düşünmek

Z. Nurdan Atalay[1]

Tüm dünyada hane halkının borçluluk oranları artmaktadır. Borçlanma özellikle artan finansallaşma ile de birlikte düşünülmelidir. Finansallaşma ile birlikte borçlanma informel ilişkilerden (aile, akraba ve arkadaş vb.) formel ilişkilere (kredi, kredi kartları vb.) doğru bir genişleme göstermiştir. Hane halkının borçlanmasını kısıtlamaya yönelik mali politikalar uygulansa da borç içinde bulunduğumuz toplumsal ilişkilerin önemli bir boyutudur. Borçlanma, politika yapıcılar tarafından kamusal politika geliştirme (Kovid-19 zamanı tüketimi arttırıcı krediler, ya da enflasyonla mücadele için tüketimi kısmaya yönelik kredi sınırlandırmaları gibi) ve ekonomiyi düzenleme aracı kullanılırken aynı zamanda gündelik hayatın işleyişinde, ihtiyaçları karşılayıcı, şekillendirici ve yönlendirici olarak da karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda, borç toplumsal eşitsizlikleri de yeniden üretmektedir. Borç, finansal sistem içinde kaynakların yeniden dağılımıyla sınıfsal eşitsizlikleri arttırıcı ve mülksüzleştiricidir. Bu bağlamda, borcun modern toplumlarda bir tür eşitlik vaadi içeren vatandaşlıkla olan ilişkisini düşünmek gerekmektedir. Bu bildiri, vatandaşlığın özellikle sosyal boyutunun borçlanma ile ilişkisini eleştirel olarak nasıl düşünebiliriz sorusuna yanıt aranacaktır. Borçluluk, bireysel bir mesele olarak tartışılırken; borçluluğun sosyal boyutları hem değişen iş ilişkileri hem de artan finansallaşma ile ilişkisi göz ardı edilmektedir. Borç aslında vatandaşlığın da kurucu öğelerinden biri olarak okunabilir. Devlet ve vatandaş arasındaki ilişkide, vatandaş devlete borçlu olarak kavramsallaştırılır. Borçluluğun Türkiye'de aileden, devlete bütün toplumsal grupları bir arada tutan temel ilişki olduğunu öne süren tartışmalar da mevcuttur. Burada artan borçlanmayla birlikte, borçlanmanın bir tutkal değil bir tür kırılmaya karşılık geldiğini ve vatandaşlığın özellikle sosyal boyutunu aşındırdığını tartışılacaktır. Bu yanıtı ararken, Türkiye özelinde özellikle son yirmi beş yıldaki makro veriler üzerinden borçluluğun gelişimi analiz edilerek, vatandaşlık ve finansallaşma üzerine olan teorik tartışmalarla ilişkilendirilecektir. Sonuç olarak, bu aşındırmaya karşı vatandaşlığın vaatlerinin değişen toplumsal koşullara referansla nasıl dönüştürülebileceği sorusuna yanıt aranacaktır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

Kapitalist Genişleme ve Sermaye Arayışı Bağlamında Uzay Ekonomisi

İsa Demir[1]

Kapitalizm, bir üretim sistemi olarak doğuşundan bu yana küresel yayılma ve genişleme eğilimi sergilemiştir. Dönemsel olarak belli hammaddeler ve metalar, kapitalizmin kendisini yeniden üretmesine imkân sağlamıştır. 19. yüzyılda pamuk ve demire bağlı genişleyen kapitalizm, 20. yüzyılda çelik ve petrole bağlı büyüme eğilimi göstermiştir. 21. yüzyıl ise çokça tartışıldığı üzere siberuzay, veri ve dijital teknolojiler çağı olmuştur. Bu nedenle bu dönem ağ kapitalizmi, dijital kapitalizm, kod ekonomisi, enformasyon kapitalizmi gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. 21. yüzyılın bir diğer odağı turistik uzay seyahatleri, uzay madenciliği veya asteroid madenciliğidir. Söz konusu fenomenler kapitalizmin yayılmacı ve kolonyalist yöneliminin bir tezahürüdür. Nitekim uzay tabanlı sermaye kaynakları üzerine çalışan aktörler Elon Musk ve Jeff Bezos gibi dijital kapitalizmin öncü figürleridir. Dolayısıyla bilim ile kapitalizm arasındaki mutualist ilişki devam etmektedir. Gerek şirketler gerekse de devletler, başta Ay olmak üzere diğer uydulara, gezegenlere ve asteroidlere birer sermaye kaynağı olarak göz dikmiştir. Günlük uzay seyahatleri ve uzay madenciliği gibi gelişmeler, kapitalizmin ucuz hammadde ve kâr arayışı bir kenara bırakılarak, konvansiyonel medyada, iş dünyasında ve sinema sektöründe çoğu zaman bir ilerleme, zenginlik ve insanlık için bir kurtuluş biçiminde yansıtılmaktadır. Teknolojiyi özsel olarak kötücül değerlendiren yaklaşımlar ise söz konusu olguyu bir kıyamet senaryosu içinde değerlendirmektedir. Oysaki uzay çalışmaları, uzay kolonizasyonu kavramı çerçevesinde ve kapitalist sermayenin genişleme dinamiği içinde değerlendirilmelidir. Bu çalışma uzay ekonomisi kavramını, kapitalist sömürgecilik bağlamında değerlendirmekte ve onu kapitalizmin yeni sermaye alanları yaratma dinamiğine dayandırmaktadır. Amacımız; uzayı fethetme arzusunun, yeni sermaye alanları yaratma ve bunun sömürüsünü gerçekleştirme isteğinden kaynaklandığını göstermektir. Bu amaçla bu çalışmada teorik bir tartışma yürütülecek, uzay ekonomisi ve uzay kolonizasyonu kavramlarından yararlanılarak son dönemlerdeki uzay çalışmalarının ekonomik arka planı gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Uzay Ekonomisi, Uzay Kolonizasyonu, Uzay Madenciliği, Küreselleşme, Kapitalizm

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Hizmet

Gösteri Toplumu ve Tüketim

Ali Erdem Akgül[1]

Günümüzde bilişim teknolojilerinin gelişmesi, bireylerin hayat tarzlarında, isteklerinde ve beklentilerinde değişimlere sebep olmuştur. Tüketim alışkanlıkları da buna paralel biçimde değişikliklere uğramıştır. Aynı zamanda günümüz toplumunda gösteriş de artık tanınmak ve gündemde kalmak için bir araç haline gelmiştir. Gösteri, artık çağımızda bireylerin hayatının merkezinde yer almaya başlamıştır ve tüketim, eğlence, moda gibi alanları kendisine aracı kılmıştır. Gösteri toplumu tüketimci bir karakter taşımaktadır. Tüketim ise prestijin, isteklerin, kimliğin ve toplumsal ilişkilerin sembolü olarak; toplumsal etkileşim süreçleri içerisinde yer almaktadır. Tüketim, günümüzde bireylerin hayatında önemli bir yer işgal etmektedir ve bireyler artık tüketimi temel ihtiyaçları dışında kendilerini görünür kılmak, kimliklerini göstermeye hizmet eden bir araç olarak görmektedir.

Günümüz toplumunda gösterişin ön plana çıkmasında kuşkusuz medya ve internetin yaygınlaşmasının büyük etkisi bulunmaktadır. Bireyler bu araçlar sayesinde kendini ifade etmektedir; gösteri ve imaj sunumlarını yapabilmektedir. Bu araçlar bağlamında özellikle sosyal medya ön plana çıkmaktadır. Çağımızda gelişen dijital ağlarla birlikte sosyal medya gündelik hayatın merkezine yerleşmiş durumdadır. Sosyal medyanın gündelik hayatın içinde bu denli var oluşu beraberinde daha fazla görünür olmayı da açığa çıkarmıştır. Sosyal medya yalnızca bireylerin birbiriyle iletişim kurduğu basit denklemin dışına çıkarak; insanların kendilerini gösterebilme fırsatı yakaladığı bir sahneye dönüşmüştür. Sosyal medya araçlarını kullanan bireyler, tüketim davranışlarını da çevresine gösterebilmektedir. Günümüz toplumunda bireylerin varlığını göstermelerinin başat etmeni tüketmek olmuştur.

Seyir ve izleme üzerine kurulu gösteri toplumunun en temel özellikleri tüketim, imaj ve eğlencedir. Gösteri toplumunda en olağan günlük, sıradan olaylar bile büyük gösterilere dönüşebilmektedir. İnsanlar göründüğü ölçüde var olduğunu düşünebilmekte ve daha fazla görünür olmanın peşinde koşabilmektedir. Tüm bunlarda elbette ki toplumsal ilişkileri etkilemektedir. Bu yüzden günümüz toplumsal koşullarını, ilişkilerini anlayabilmek, değerlendirebilmek için gösteri toplumu bağlamındaki tartışmaları ve onun tüketim ile olan ilişkisini tahlil etmek elzemdir. Bu çalışmada literatürdeki tartışmalardan hareket edilerek, güncel örnekler ele alınarak konu sosyolojik olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gösteri Toplumu, Tüketim, Sosyal Medya

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji

İki Yönlü Bir Tartışma: Oyunlaştırma Kavramına Sosyolojik Bir Bakış

Emek Barış Kepenek[1]

Dijital oyunlar sadece bir eğlence aracı değil artık. Farklı toplumsal boyutlarda oyunların etkilerini görebiliyoruz. Oyunlaştırma son yıllarda etkisini göstermeye başlayan ve sosyal bilimlerde de dikkat çekmeye başlayan bir kavramdır.

Oyunlaştırma oyun tasarım öğelerinin oyun dışı alanlarda da kullanılması olarak tanımlanabilir. Daha sonra Oyunlaştırma "katılımı sağlamak, eylemi motive etmek, öğrenmeyi teşvik etmek ve sorunları çözmek için oyun tabanlı mekanikleri, estetiği ve oyun düşüncesini, oyun dışı ortamlara uyguladığınız bir süreçtir" olarak evrilmiştir. En çok kullanılan alanlardan bir tanesi eğitimdir. Zira, bilişsel, motivasyonel ve davranışsal öğrenme sonuçlarına odaklanan müdahaleler için etkili bir öğretim yaklaşımı olarak kullanılma potansiyeline sahiptir. Ancak ürün satışından tutun da şirket eğitimlerine kadar birçok alanda da kullanılmaya başlamıştır. Bu tip uygulamalar arttıkça ilgili tartışmalarda artıyor. Bir yandan neoliberal rasyonalizasyon ve çalışma hayatının ve emeğin yönetimsel optimizasyonu/ bir kontrol aracı arayışında 'oyunun' kullanılması meselesi olarak da görülebilir. Bu anlamda oyunlaştırma kavramının temsil ettikleri açısından son derece sorunlu görünmektedir. Sadece bir pazarlama unsuru mudur yoksa yeni bir kontrol/denetim aracı mıdır? Yoksa sosyal ilişkilerin renklendiği bir öğretim aracı mıdır? Öte yandan gündelik davranışın düzenliliğine ve standartlaşmasına karşı bir direniş biçimi olarak oyun ve eğlencenin toplumsal hayata uygulanması olarak da okunabilmektedir. Oyunlaştırma iki yönlü de tartışılıyor: Birincisi, yönetim tarafından iş uygulamalarının optimizasyonu ve rasyonelleştirilmesini içeren 'yukarıdan oyunlaştırma'; ikincisi ise, iş yerinde kontrole karşı aktif bir direniş biçimi olan 'aşağıdan oyunlaştırma'. Oyunlaştırma kavramını bilgi ekonomisini/ yeni kapitalizmi çevreleyen kültürel ve politik koşulların bir gösterim/ kontrol aracı olarak kullanıldığını düşünüyorum. Bu çalışmada da var olan literatür tartışmaları üzerinden Türkiye'de uygulamalar incelenecek ve bu alanda içerik geliştiren üreticiler ve firmalarla görüşmeler yapılacaktır. Hayatın sıkıcı ve koşturmaca içerisinde geçen renksiz tarafını az da olsa renklendirmeye çalışırken acaba yeni bir baskı ve kontrol alanı mı yaratıyoruz sorusuna cevap aranacaktır. Yeni gelişmeye başlayan Oyun Sosyolojisi alanına bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

[1] Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Sosyoloji

Dijital Oyun Mekânları: Minecraft Evreninde Eşitlik, Müzakere ve Kamusallık Arayışı

Okan Şeker[1]

21. yüzyılın ikinci çeyreğine girerken, toplumsal yaşam yapay zekâ, büyük veri ve algoritmik yönetişim gibi dijital teknolojilerle derin bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca üretim ve iletişim biçimlerini değil, aynı zamanda insan algısını, toplumsal ilişkileri ve demokratik müzakere zemininin niteliğini de yeniden şekillendirmektedir. Küresel eşitsizliklerin, toplumsal kutuplaşmaların ve otoriter eğilimlerin arttığı günümüzde, dijital oyunlar yalnızca bir eğlence aracı değil; kimlik inşası, kolektif eylem ve alternatif kamusallık deneyimlerinin üretildiği etkileşimli alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, dijital oyun evrenlerinde ortaya çıkan sosyalleşme biçimleri, güç ilişkileri ve dayanışma pratikleri üzerinden yeni toplumsal ütopyaların olanaklılığı sorgulanacaktır.

Çalışma, ideoloji ve ütopya ayrımını temel alarak, dijital oyunların hâkim toplumsal düzeni yeniden mi ürettiği, yoksa bu düzene karşı yeni tahayyüller geliştirme potansiyeli mi barındırdığı sorusuna odaklanmaktadır. Bildirinin temel yöntemi, çevrimiçi çok oyunculu bir dijital oyun olan Minecraft evreninde gerçekleştirilen netnografik saha çalışmasına dayanmaktadır. Katılımcı gözlem, oyun içi sohbet analizleri ve kullanıcı topluluklarının forum paylaşımları üzerinden oyuncuların adalet, eşitlik, dışlanma ve dayanışma pratikleri gözlemlenecektir. Özellikle çevrimiçi çok oyunculu dijital oyunlar, katılımcıların yalnızca bireysel stratejilerini değil, aynı zamanda kolektif eylemlerini, dayanışma pratiklerini ve adalet algılarını da yansıttığı melez toplumsal alanlara dönüşmektedir.

Araştırma kapsamında, genç oyuncuların dijital ortamlarda kolektif hareket etme biçimleri, toplumsal eşitsizliklere dair farkındalıkları ve oyun içi kamusal alan deneyimleri incelenecektir. Bu inceleme, dijital oyunların yalnızca bireysel tüketim nesneleri olmadığını; aynı zamanda toplumsal dönüşüm için eleştirel düşünme, müzakere ve birlikte üretim pratiklerine olanak tanıyan alanlar sunduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Sonuç olarak, bu bildiri dijital oyunların geleceğin toplumsal tahayyüllerine dair ipuçları taşıyıp taşımadığını sorgulamakta ve bu alandaki sosyolojik incelemelere katkı sunmayı amaçlamaktadır.

[1] Arş. Gör., İstanbul Kültür Üniversitesi, Radyo Televizyon ve Sinema

Bilimsel ve Spiritüel Hayat Arasında Benliğin Sunumu: Oto-etnografik Bir İnceleme

Gül Sevi Üçüncü[1]

Yoga, sadece fiziksel bir aktivite olarak görülmeyen; aynı zamanda benlik inşası, maneviyat arayışı ve yaşam tarzı seçimiyle iç içe geçmiş çok katmanlı bir öğretidir. Pratik edilmesi ve öğretinin içselleştirilmesi sürecinde bireysel bir arayış ve kişinin kendini yeniden inşa etme durumu söz konusudur. Öte yandan, akademik kariyerine devam eden bir doktora öğrencisi uzmanlaşma sürecinde konumu gereği çeşitli zorluklar ve belirsizlikler yaşar. Her iki yaşantı dünyasının beklentileri, ihtiyaç ve gereklilikleri farklıdır. Bu durum da kişiyi içinde bulunduğu yaşamlarda yeni kimlikler inşa etmeye ve habituslarına uygun şekilde benlikler sunmaya yöneltir. Dolayısıyla, araştırmacının iki kimliği üzerinden incelenen bu oto-etnografik çalışmada, gündelik yaşamda değişen durumlarla birlikte sosyal kimliğin nasıl yeniden üretildiğine ve nasıl güçlendirilerek, korunduğuna odaklanılmıştır.

Çalışma, araştırmacının 2020-2025 yıllarında Eskişehir'de aktif olarak içinde bulunduğu yoga deneyimlerine ve aynı süreç içerisindeki doktora kariyerine dayanmaktadır. Özellikle akademik kimliğinin ve yogi kimliğinin sunduğu alanlarda yaşadığı deneyimleri analiz etmektedir. Dolayısıyla araştırma sahası araştırmacının kendisidir. Bu kapsamda, araştırmacının katıldığı yoga pratiklerindeki ve akademik çevrelerdeki katılımlı gözlemleri, günlük notları, yoga eğitmenliği ve doktora öğrenciliği esnasındaki çok yönlü ilişkileri ve farkındalık süreçleri oto-etnografik yöntemle ele alınmıştır.

Araştırmacı, içinde bulunduğu iki ayrı gündelik yaşam pratiğinin birbiri ile çatışan hallerini refleksif bir biçimde ele alırken kimliğe, akışkan aidiyete ve gündelik yaşamda benliğin sunumuna dair vurgular ön plana çıkmıştır. Bu noktada, oto-etnografi yöntemi, araştırmacının hem içeriden hem de dışarıdan eleştirel bir gözle süreci anlamasını sağlayarak, benlik çalışmaları kapsamında özellikle kimlik ve aidiyet ile gündelik yaşam kuramlarına özgün bir katkı sunmaktadır. Elde edilen veriler, insanların sosyal kimliklerini inşa ederken farklı yaşam pratiklerinde sosyal dünyalarının merkezinde bulunan benlik sunumlarının iç içe geçtiğini göstermektedir. Araştırmacının her iki yaşantı dünyasında da kentli, orta sınıf, seküler bireyler arasındaki konumlanışında bireysel arayışların ve kendini gerçekleştirme halinin çatışmalarında iç içe geçen ve ayrışmaktan çok bütünleşen bir inşa süreci ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Oto-Etnografi, Kimlik, Aidiyet, Benliğin Sunumu

[1] Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Bir Hafıza Mekanı Olarak Hediyeleşme

Ezgi Karmaz[1]

Toplumsal yaşam, gündelik yaşam pratikleri üzerinden sürekli yeniden inşa edilmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca büyük toplumsal olaylarla değil, fark edilmeyen mikro etkileşimler ve tekrar eden gündelik pratiklerle de şekillenmektedir. Toplumsal hafıza ise gündelik yaşamın tekrar eden pratikleri ve kültür öğeleri aracılığıyla üretilmektedir. Bu bağlamda, hediyeleşme pratiği toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde ve kültürel değerlerin aktarımında önemli bir işlev görür. Aynı zamanda bir hafıza mekânı olarak toplumsal değerlerin somutlaştığı bir alan sunar. Toplumların, yerel kültürel sürekliliğinin bir göstergesi olan hediyeleşmenin yerellikten ve mekândan bağımsız bir olguya evrildiği gözlemlenmekte; modernleşme, bireyselleşme ve tüketim kültürünün yükselişiyle hediyeleşme pratikleri hem biçim hem de toplumsal işlev açısından dönüşüme uğramaktadır.

Bu çalışma, hediyeleşmeyi "geçmiş" ve "bugün" ekseninde karşılaştırmalı olarak ele alarak, toplumsal belleğin inşasında ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında üstlendiği işlevleri ve bu işlevlerin nasıl değiştiğini, 65 yaş ve üzeri bireylerin deneyimleri üzerinden incelemektedir. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemiyle, benzer kentsel yaşam deneyimlerine ve sosyoekonomik koşullara sahip bireyler arasından seçilmiştir. Katılımcıların tümü emekli ve düzenli geliri olan ve kentsel yaşam pratiklerine uzun süre boyunca dahil olmuş bireylerdir. Bu, toplumsal hafıza ve kültürel değişim süreçlerinin benzer kültürel sermaye yoğunluğuna bağlı bağlamlar üzerinden yorumlanmasına imkân tanımıştır. Böylece, bireysel hafızanın ve pratiklerin toplumsal hafızayla ilişkisinin anlaşılmasına zemin hazırlamıştır.

Araştırma, 2025 yılında Ankara'da nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüş; yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler üç kategorik dönem (gençlik, orta yaş ve son on beş yıl) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; sosyolojik yorumlama sürecinde Mauss'un armağan döngüsü, Halbwachs'ın kolektif hafıza kuramı ve Nora'nın hafıza mekânları kavramsallaştırması temel alınmıştır. Elde edilen bulgular hediyeleşme pratiklerinde yaşanan dönüşümleri toplumsal hafıza bağlamında ele alarak, kültürel süreklilik ve kopuş dinamiklerini gündelik hayat ekseninde görünür kılması ve literatüre özgün bir katkı sunması amaçlanmaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

Birlikte Başlayan, Tek Başına Biten Yolculuk: Eşini Kaybeden Yaşlıların Yaşlanma Deneyimi

Berfin Varışlı[1]

Ali Babahan[2]

Zuhal Güler[3]

Eş kaybı, yaşlı bireylerin (65 yaş ve üzeri) yaşam kalitesini, sosyal, kültürel ve ekonomik sermayesini doğrudan etkileyebilmektedir. Eş kaybı yaşayan yaşlı bireylerin yaşlanmayı deneyimleme biçimleri yaşlıdan yaşlıya, yaş kategorisine (65-74, 75-84, 85 ve üzeri), sosyal, kültürel ve ekonomik sermayelerine göre değiştiği gibi, cinsiyete göre de değişebilmektedir. Bu kapsamda araştırmanın konusunu eşini kaybeden kadın ve erkek yaşlıların eşin ölümüyle birlikte yaşlanmayı nasıl anlamlandırarak deneyimledikleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı, eş kaybı yaşamış olan 65 yaş ve üzeri bireylerin, eş kaybını ve yaşlanmayı deneyimleme biçimlerini anlamak ve bu "deneyimlerinin özüne" ulaşmaktır. Söz konusu amaca ulaşmak için araştırma boyunca nitel araştırma desenlerinden olan fenomenolojik yaklaşımın temeli olan aşağıdaki soruların cevabı aranacaktır. Eş kaybı yaşamış olan 65 yaş ve üzeri bireylerin yaşlanmayı:

- Nasıl algıladıkları?

- Nasıl tanımladıkları?

- Nasıl hissettikleri?

- Nasıl yargılandıkları?

- Nasıl hatırladıkları?

- Nasıl anlamlandırdıkları?

- Başkaları ile nasıl konuştukları ya da başkalarına nasıl anlattıkları?

Araştırmanın kapsamını, Bolu iline bağlı Seben ilçesinde yaşayan 65 yaş ve üzeri bireyler oluşturmaktadır. Seben ilçesinin seçilmesinin nedeni ise, Seben'in Türkiye'de yaşlı nüfus oranının en fazla olduğu ilçelerden biri olmasıdır. Örneklem yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemi kullanılacaktır. Söz konusu yöntemle yeterince katılımcıya ulaşılmaması durumunda ise kar topu örnekleme yöntemine başvurulacaktır. Çalışmanın kapsamına eşini kaybetmiş en az 10 kadın 10 erkek yaşlı olmak üzere toplam 20 katılımcının dahil edilmesi planlanmaktadır. Veriler doyum noktasına ulaşmazsa bu sayı arttırılacaktır.

Araştırma, Nitel Araştırma Desenlerinden Fenomenolojik bir çalışmadır. Veriler, yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak derlenecektir. Mülakat verileri içerik çözümlemesine tabi tutularak Tema-Kategori-Kod belirlenerek analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eş Kaybı, Yaşlılık, Yaşlanma, Fenomenoloji

[1] Doç. Dr., Sosyoloji- Maltepe Üniversitesi
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji
[3] Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyoloji

Yaş Ayrımcılığı ile Mücadelede Eğitimin Dönüştürücü Rolü

Hacer Akülkü[1]

Mehtap Demir[2]

İnsanoğlu tarih boyunca yaşam süresini uzatmanın yollarını aramıştır. Modern dünyadaki bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, yaşam süresinin uzamasına ve yaşlı nüfus sayısının artmasını sağlamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2023 yılı itibariyle Türkiye'de yaşlı nüfus sayısı 8 milyon 722 bin 806 kişi olup, yaşlı nüfus toplam nüfusun %10,2'sini oluşturmaktadır. Nüfus projeksiyonlarına göre, bu oranların 2040 yılında %16,3, 2080 yılında %25,6 ulaşacağı öngörülmektedir. Nüfusun yaşlanmasıyla sağlık ve bakım hizmetlerinde artış, kuşaklararası iletişim kopukluğu, yaşlılığın yük olarak görülmesi gibi sosyokültürel ve yapısal sorunlar ile modern toplumda toplumsal değerlerde yaşanan dönüşümler, yaşlılığı ayrıştırıcı bir hale getirmiş ve yaş ayrımcılığına (ageism) yol açmıştır. Bu çalışmada yaşlılık ve sosyal hizmet derslerini alan sosyal hizmet öğrencilerinin, aldıkları eğitim sonrasında yaş ayrımcılığına yönelik tutumlarında değişkenlik olup olmadığı araştırılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, yaşlılık ve yaşlanma konularını kapsayan derslerin, yaş ayrımcılığına yönelik tutumlar üzerinde etkisinin varlığını ortaya koymak ve varsa yönünü belirlemektir. Böylece araştırma, yaş ayrımcılığı gibi toplumsal bir sorunun çözümünde, yaşlılık ve yaşlanma temalı müfredat içeriklerinin, öğrenci tutumları üzerindeki rolüne odaklanarak bu alandaki sınırlı akademik tartışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir. Araştırmanın örneklemini Kırklareli Üniversitesi Vize MYO Sosyal Hizmet programı (2023-2024 Güz Dönemi) önlisans öğrencileri oluşturmaktadır. Fraboni Ageisim Ölçeği (FSA) kullanılan araştırmada, kolayda örneklem aracılığı ile ulaşılan örneklem ve elde edilen veriler SPSS 27. paket programı üzerinden nicel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan hipotezlere uygun olarak normal dağılım testleri, açıklayıcı faktör analizi, güvenilirlik testleri, bağımsız örneklem t-testleri ve tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır. Araştırmanın sonunda dersi alan öğrenciler ile almayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Araştırma sonucunda uygulayıcılar ve yöneticilere öneriler sunularak literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık

[2] Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Yaşlıların Eş Kaybı Sonrası Bekârlık Deneyimleri: Dulluk, Sosyal Dışlanma ve Baş Etme Stratejileri

Deniz Çakmaz[1]

Muammer Tuna[2]

Nüfusun yaşlanmasıyla birlikte kuşaklar arasında etkileşimi azaltabilecek sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sorunların etkileri içerisinde yaşlılar açısından yaşlı yalnızlığı, öteki konumuna itilme, yaşlılara yönelik şiddet yer alırken genç kuşaklar açısından söz konusu etkiler arasında genç kuşakların nüfusun yaşlanmasıyla birlikte kendisini toplumun dışına itilmiş hissetmesi ve beraberinde suça veya madde kullanımına yönelmesi yer almaktadır. Bu açıdan kuşaklar arası etkileşimi sağlamak bir gereklilik olarak görülmektedir. Çalışmanın amacı kuşaklar arasındaki çatışmaları engelleyecek bir etkileşim alanı yaratmak ve her iki kuşak arasındaki bağı kuvvetlendirmeye yönelik çalışmalar yürütmektir. Bu nedenle projenin aşamalarında eğitim programları ve bu eğitim programlarını ölçmeye yönelik araştırmaların yapılması hedeflenmiştir. Birinci aşamada, 15-20 yaş aralığında yer alan genç kuşaklar ile 60 yaş üstü vatandaşlarımız arasında karşılıklı anlayışa dayalı bir etkileşimi içeren eğitici programlar uygulanmıştır. İkinci aşama ise karşılıklı birebir etkileşime dayalı kısa etkinlikleri kapsamaktadır. Son olarak, Muğla'nın Menteşe ilçesinde yer alan liselerden seçilen 10 lisede uygulanan programlar, uzun ve kısa filmler olarak kayıt altına alınmıştır. Bu filmler "Kuşaklararası Etkileşim" adıyla YouTube kanalında 10 adet uzun ve 56 adet kısa film olmak üzere toplam 66 video-film olarak yayınlanmıştır. Eğitici programların uygulandıktan sonra etkileşim üzerine etkilerini test etmek için başlangıçta tüm katılımcılara karşı kuşakla olan bağını ölçen anketlerin uygulanması proje sonunda projenin belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşmadığını anlamak amacıyla oldukça önemlidir. Bu bağlamda eğitici programlara başlanmadan önce 500 lise öğrencisi ve 60+ Tazelenme Üniversitesi öğrencilerinden seçilen 50 kişiyle kuşakların birbirlerine yönelik tutum ve davranışlarını ölçen anketler yapılmıştır. Aynı anketler etkinlikler sonunda tüm katılımcılara bir kez daha uygulanmıştır. Sonuç olarak, Proje yüz yüze etkileşimin ötesinde; dijital teknolojilerin kullanımını, yaşlı ve genç kuşakların dijital mecralar üzerinden etkileşimini ve iş birliğini içermesi ve dijital eğitim materyallerine dayalı bir eğitim modeli olması açısından son derece yenilikçidir. Ayrıca projenin sosyal medya platformları üzerinden tüm Türkiye'ye yaygınlaştırılabilmesi ve yaygın etkisinin kolaylıkla arttırılabilmesi mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Çatışma, Kuşaklararası Etkileşim, Tazelenme Üniversitesi, Deneyim Aktarımı, Yaşlılık-Gençlik

[1] Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji

Sermaye ve Kampüs: Türkiye'de Vakıf Üniversitesi Yöneticileri

Ece Bengi Tüfekçioğlu[1]

İdeolojik yeniden üretimin merkezlerinden biri olan üniversiteler, Türkiye'de kamu ve vakıf olmak üzere iki ana yapıda faaliyet göstermektedir. Vakıf üniversitelerinde karar alma süreçlerinin büyük ölçüde yönetim kurulu başkanları tarafından yönlendirilmesi, üniversitenin kurumsal kimliği ile bu aktörlerin eğitimsel formasyonu, sınıfsal kökeni ve ailevi sermayesi arasında doğrudan bir ilişki kurulmasına yol açmaktadır. Bu durum, vakıf üniversitelerinin yönetim kurulu başkanlarını, sermaye ile bilgi üretiminin kesişim noktasında yer alan merkezi figürler haline getirmektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki 76 vakıf üniversitesinin yönetim kurulu başkanlarını inceleyerek, yükseköğretim alanında sermaye birikiminin ve sınıf ilişkilerinin kurumsallaşma biçimlerini sosyolojik bir perspektifle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kuramsal çerçeve olarak Pierre Bourdieu'nün ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye biçimlerine dayanan yaklaşımı benimsenmiştir. Çalışmanın örneklemini ve aynı zamanda evrenini oluşturan yönetim kurulu başkanlarına ilişkin veriler; üniversitelerin resmî internet siteleri, Yükseköğretim Kurulu veri tabanları ve basın arşivlerinden toplanmıştır. Başkanların eğitim geçmişi, cinsiyeti, yaşı, doğum yeri ve mesleki kariyerine ilişkin bilgilerden oluşan veri seti, bu aktörlerin sermaye tiplerini ve sınıfsal konumlarını anlamaya yönelik olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Türkiye'de vakıf üniversitelerinin önemli bir kısmında "aile sermayesi"nin kurumsal yapıyı belirlediğini, yöneticilik pozisyonlarının çoğunlukla nesiller arası aktarımla şekillendiğini ve bu durumun yükseköğretim alanında ailelerin vakıf üniversitelerinin kimliklerini de biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, yükseköğretim alanında kamusal sermaye aktarımı ve kurumsal miras üzerinden, çoğu zaman aile içinden devralınan pozisyonlarla şekillenen kapalı bir elit yeniden üretimi dinamiğine işaret etmektedir. Çalışma, üniversitelerin yalnızca akademik değil, aynı zamanda sınıfsal ve ideolojik alanlar olarak da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, yönetim kurullarında kadın temsiliyetinin son derece sınırlı olması, toplumsal cinsiyet boyutunun da dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Vakıf Üniversitesi, Sermaye, Aile

[1] İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Politik Katılımın Bir Arenası Olarak Üniversite

Büşra Tombak İlhan[1]

Türkiye'de yükseköğretim, pek çok kez siyaset ve iktidar alanlarının uzantısı olarak işlev görmüştür. Bağlı olduğu kuruluş ve yönetim yapısı bakımından iktidardan uzak olmayan üniversiteler; tarih boyunca yoğun siyasi çatışmaların, yönetim meşruiyetinin ve toplumsal mücadelenin bir uzantısı olmuştur. Benzer biçimde bugün de üniversiteler toplumsal mücadelenin aktif üyeleri olarak görülür. Öte yandan oy kullanma oranları, artan yükseköğretim mezunu sayısına rağmen 1950'den 2018'e %3 düşmüştür (TUİK, 2018; 1950 - %89.2, 2018 - %86.2). Üniversite öğrencileriyle yapılan informal görüşmeler, ideolojik adanmışlığın oldukça zayıf olduğu göstermiştir. Araştırmalar, politik katılımın ait olunan toplumun sınıflı yapısı, okunan bölüm ve öğrenim seviyesine göre şekillendiğini gösterir (Pilati, 2017). Sınıf ayrışmasının daha keskin olduğu ülkelerin vatandaşları, daha güçlü politik katılım göstermiştir. Bunun yanında göçmenlik durumu, politik bilgi seviyesi ve okul yapısı da politik katılımı etkiler (Michaels, 2020). Eğitim seviyesi yükseldikçe, bireylerin demokratik değerleri de vatandaşı olunan ülkenin demokrasi seviyesinden bağımsız şekilde yükselir (Mühleck, & Hadjar, 2023). Diğer bir ifadeyle eğitim, politik katılımın şekillendiği önemli bir kurum olarak işlev görür.

Buradan hareketle bu çalışma, üniversite öğrencilerinin politik katılım istek ve davranışlarının bireysellik ve otonomi çerçevesinde, aile ve okul kurumlarıyla ilişkisinin anlaşılmasını amaçlar. Bu amaçla İstanbul'da bir devlet üniversitesinde 17 öğrenciyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Katılımcılar, 250 öğrenciye uygulanan politik katılım ölçeği ile maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Politik katılım seviyesi az, orta ve üst olan öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılmıştır. İçerik analizi yöntemiyle incelenen görüşmeler, üniversite öğrencilerin politik katılımlarının hedefledikleri meslek, üniversite yapısı ve aileleriyle ilişkili olduğunu, bireselliklerini fayda üzerinden tanımlayan öğrencilerin politik katılımının daha zayıf olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin politik katılım eğilimleri, habituslarındaki aktif politik katılım, pasif politiklik ve vatandaşlık becerilerine göre şekillenmiş görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Politik Katılım, Üniversite, Habitus, Bireysellik

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik üniversitesi, Eğitim Bilimleri

Yükseköğretim Sosyolojisine Çağrı

Mete Kurtoğlu[1]

2. Dünya Savaşı sonrasında özellikle ABD ve Avrupa'da yükseköğretimin kitleselleşmesi ve yükseköğretim sistemlerinin ortaya çıkması ile üniversiteler ve yükseköğretim kurumlarının toplumsal değişme ve gelişmedeki rolü ulusal düzeyde artmıştır. Küresel bilgi toplumu/ekonomisine geçiş tartışmaları ile bu rol yeni ve karmaşık boyutlar kazanmıştır. Özellikle 1990'lardan itibaren OECD, Dünya Bankası, Bologna Süreci gibi politika metinlerinde dile getirilen kitleselleşme, uluslararasılaşma, kalite güvencesi, hayat boyu öğrenme, piyasalaşma, öğrenme merkezli eğitim, üniversite-sanayi işbirliği gibi temel başlıklar yükseköğretim reformlarının temel küresel eğilimleri olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamlı dönüşümler uluslararası ve disiplinlerarası bir alan olarak 'yükseköğretim araştırmaları' alanının gelişimini hızlandırmıştır. Bu alanda küresel düzeyde araştırma merkezleri, alana özgü dergiler, konferanslar ve lisansüstü programlar bulunmaktadır. Türkiye'de de 2010'lardan itibaren benzer bir gelişme yaşanmış ve yükseköğretim araştırmaları 2015'te doçentlik alanı olarak kabul görmüştür.

Ancak, bu genç disiplinler arası alanda sosyoloji alanından katkıların sınırlı kaldığı ve 'yükseköğretim sosyolojisinin' sosyoloji bölümlerinde de kabul görmediği gözlenmektedir. (bu kongrenin konu listesinde de yer almamaktadır). Eğitim sosyolojisi ve bilgi ve bilim sosyolojisi ile ilişkisinin ötesinde yükseköğretimin; kalkınma/gelişme sosyolojisi, örgüt sosyolojisi, demografi, toplumsal cinsiyet çalışmaları, göç sosyolojisi, iletişim sosyolojisi, kent sosyolojisi, toplumsal tabakalaşma, modernleşme vd. alanlarla çeşitli kesişim noktaları bulunmaktadır. Bir yükseköğretim sosyolojisi alanından söz etmek için erken olmakla birlikte yükseköğretimin bu çok-boyutlu alanlarla etkileşimini sosyoloji yaklaşımları ile incelemek önemli ve acil bir ihtiyaçtır. Ayrıca; Weber, Parsons, Bourdieu, Randall Collins gibi önemli sosyologların yükseköğretim üzerine çalışmaları bilinmektedir. Bununla birlikte, uluslararası alanda yükseköğretim araştırmalarının ortaya çıkışında 2. Dünya Savaşı sonrası yükseköğretimin dönüşümünü tartışan Burton Clark ve Martin Trow gibi sosyologların çalışmaları öncü olmuştur. Günümüzde sayıları az olmakla birlikte farklı ülkelerde "Sociology of Higher Education" başlıklı dersler açılmaktadır. Ayrıca "yükseköğretim sosyolojisi el kitabı" gibi temel kaynaklar yayımlanmaktadır.

Bu çalışmada, 'yükseköğretim sosyolojisi'nin ortaya çıkışı ve güncel tartışmaları ilgili sosyoloji alt alanları ile ilişkisi çerçevesinde tartışılacaktır. Türkiye'deki sosyoloji bölümlerinin lisansüstü programlarında bir 'yükseköğretim sosyolojisi' dersi geliştirilmesi için öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim Sosyolojisi, Yükseköğretim Araştırmaları, Disiplinlerarasılık, Yeni Alan Önerisi, Ders Önerisi

[1] Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi

Türkiye'de Üniversitelere Güvenin Siyasal Kurumlar Üzerinden İnşası

Haktan Ural[1]

Hande Eslen Ziya[2]

Bu çalışma, Türkiye'de üniversitelere duyulan güvenin sosyo-politik ve sosyo-ekonomik belirleyicilerini incelemektedir. Araştırma kapsamında, Dünya Değerler Araştırması'nın 6. (2011) ve 7. (2018) dalgalarına ait Türkiye verileri kullanılarak yapısal eşitlik modellemesi uygulanmıştır. Kurulan modelde, bireylerin gelir düzeyi, eğitim durumu gibi sosyo-ekonomik değişkenlere ek olarak, hükümet, parlamento, siyasal partiler ve adalet sistemi gibi temel siyasal kurumlara duyulan güvenin üniversitelere yönelik kurumsal güven üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Yapısal eşitlik modellemesi hem gözlenen hem de örtük değişkenler arasındaki ilişkileri aynı anda test edebilme olanağı sunduğu için, çok düzeyli güven yapılarının değerlendirilmesinde uygun bir yöntem sağlamaktadır.

Üniversiteler, çoğunlukla uzmanlık, liyakat ve özerklik ilkelerine dayalı, siyasetten bağımsız bilgi üretim kurumları olarak tahayyül edilse de Bourdieu'nün alan kuramı perspektifinden bakıldığında, bu kurumlar toplumsal güç ilişkilerinden bağımsız olmayan, siyasal ve sembolik sermayenin yeniden üretildiği yapılar olarak değerlendirilebilir. Bu durum, üniversitelerin yalnızca bilimsel bilgi üretim merkezleri değil, aynı zamanda iktidar ilişkilerinin sürekliliğini sağlayan alanlar olarak işlev gördüğünü düşündürmektedir.

Araştırma sonuçları, özellikle hükümete ve yargı sistemine duyulan güvenin, üniversitelere duyulan güven üzerinde güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı etkiler yarattığını göstermektedir. Siyasal kurumlara güvensizlik arttıkça, üniversitelerin kamusal meşruiyeti de zayıflamaktadır. Eğitim seviyesi, gelir düzeyi gibi bireysel etkenler de modele dahil edilmiş, ancak siyasal güven değişkenlerinin belirleyiciliği karşısında ikincil düzeyde kalmıştır. Bu durum, üniversitelere duyulan güvenin büyük ölçüde bireylerin siyasal düzen algısıyla çakıştığını ve teknik-akademik performanstan çok rejimle kurulan ilişkiye göre biçimlendiğini ortaya koymaktadır.

Bulgularımız, yükseköğretime duyulan güvenin üniversitelerin kendi performansından çok, siyasal kurumlara ve devlete atfedilen meşruiyetle biçimlendiğini; dolayısıyla bu güvenin, üniversitelerin siyasal düzenin birer uzantısı olarak algılandığı bir çerçevede şekillendiğini göstermektedir.

[1] Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Professor of Sociology at University of Stavanger

Faşizmin Yirmi Birinci Yüzyılda İktidara Gelmesi Mümkün Mü?

Hüseyin Say[1]

Bu çalışma; faşizm ideolojisinin yirminci yüzyıla özgü bir olgu olduğunu iddia etmeyi deneyen, saha araştırmasına dayanmayan bir çalışmadır. Faşizmin ortaya çıkmasına neden olan maddi koşullar, tarihsel bir perspektifte ele alınmış ve günümüzle yirminci yüzyıl arasındaki farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Pejoratif bir anlam muhteva ettiği için tanımlaması hayli güç olan faşizm, yirminci yüzyılda ortaya çıkmış; Almanya ve İtalya özelinde çok kısa süre hüküm sürmüş olsa da koca bir yüzyıla damga vurmuştur. Faşizmi ortaya çıkaran başat ilke ortak iyidir. Toplumlar ortak iyi için soykırımı dahi sıradanlaştırmış, sorgusuz sualsiz itaat etmiş, çocuk doğurmuş, hatta engelli olan çocuklarının ölümüne üstün ırk şiarı doğrultusunda razı gelmiş, çalışmış ve savaşmıştır. Ortak iyi talebine sebep olan en önemli unsur ise faşizmin doğduğu toplumların ekonomik veya tarihsel hayal kırıklıklarıdır. Rasyonalitenin hükmünü yitirdiği bir yönetim biçimi olan faşizm, ironik biçimde toplumdaki rasyonaliteyi yok etmek adına bilimi ve rasyonaliteyi kullanmıştır. Faşizmi ortaya çıkaran unsurlar genellikle ülkelere özgü tarihsel unsurlardır ve faşizme tabi toplumlar bilerek ve isteyerek bu yönetim biçimini seçmiştir. Kısaca faşizm, toplum rızasına dayalı bir yönetim biçimidir. Demokrasinin aşındığı ve tartışıldığı, popülist liderlerin iktidara geldiği, zenofobiye paralel olarak milliyetçiliğin yükseldiği bir dönemde faşizmin hayaleti toplumların üstünde dolaşmakta ve faşist yönetimlerin iktidara geleceğinden endişe edilmektedir. Faşizme zemin hazırlayan unsurlar, günümüzde birçok ülkede az ya da çok bulunsa bile faşizmin yeniden hayat bulma ihtimali çok düşüktür. Küresel ekonominin ülkeleri diyalog kurmaya mecbur bırakması ve ekonomik süper güçlerin tahakkümü; Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar; bireyselleşmeye paralel olarak kişilerin toplumsal ortak iyi ülküsündeki azalma; teknolojinin gelişimine paralel olarak iletişim araçlarındaki tekelin ortadan kalkması gibi nedenlerden ötürü faşizmin, yirminci yüzyıla özgü bir ideoloji olarak kalması kuvvetle muhtemeldir.

Anahtar Kelimeler: Faşizm, Demokrasi, Küreselleşme

[1] Arş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Sosyoloji

Bilim, İnanç ve Güven: Türkiye'de Siyasetler ve Kamular

Gülşen Seven[1]

Mehmet Alper Yalçınkaya[2]

Bilimin toplumsal sonuçlar doğuran alanlarda giderek daha fazla belirleyici olduğu, bazı kamusal politikaların ise bilimsel otoriteye dayandırılarak meşrulaştırıldığı bir dönemde, bilim ile siyaset arasındaki ilişkiye dair toplumsal algılar daha karmaşık ve tartışmalı bir hal almaktadır. Özellikle bilimsel bilginin ""siyasallaştığı"" yönündeki algılar, komplo teorilerine ve "bilim inkârcılığı"na açık bir zemin oluşturmakta; sağ popülist söylemlerle güçlenen siyasi hareketlerin dini referansları yoğun biçimde kullanması ise alternatif bilgi kaynaklarına yönelimi teşvik ederek bu eğilimleri daha da pekiştirmektedir.

Son yıllarda kamuoyunun bilime olan güveninde yaşanan düşüş, özellikle COVID-19 pandemisi sürecinde daha da görünür hâle gelmiş; aşı karşıtlığı, komplo teorileri ve uzmanlara duyulan şüphe gibi eğilimler küresel düzeyde geniş yankı bulmuştur. Ancak bu tartışmalar çoğunlukla ABD ve Avrupa örneklerine odaklanmış; İslam dünyasına dair bağlamsal analizler görece sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, Türkiye'nin hem siyasi yapısı hem de İslami geleneğiyle bu konuda özgün ve açıklayıcı bir örnek sunduğu varsayımıyla yola çıkarak, Türkiye'de dindar Müslüman bireylerin bilim ve bilim insanlarına dair algılarını incelemektedir. Özellikle bilimsel bilginin siyasallaştığı düşünülen üç güncel mesele — mRNA aşıları, toplumsal cinsiyet ve cinsellik, iklim değişikliği — üzerinden bu algıların şekilleniş biçimlerini analiz etmektedir.

Araştırmamız, üçü "iktidar yanlısı", üçü ise "iktidar karşıtı" olarak tanımlanabilecek toplam altı şehirde gerçekleştirdiğimiz odak grup görüşmelerine dayanmaktadır. Katılımcıların bilim insanlarına ve hükümet politikalarına duyduğu güven, bu meselelerde "İslami" bir yaklaşım olup olmadığına dair kanaatleri ve dini-siyasi kimliklerin bu algılar üzerindeki etkileri araştırmamızın temel eksenlerini oluşturmaktadır. Bulgularımız, dindar bireylerin bilime kategorik bir karşıtlık sergilemektense, bilimsel bilgiye yönelik tutumlarını siyasal ve ahlaki bağlamlarda yeniden yorumladıklarını göstermektedir. Bildirimiz, bu bulgular doğrultusunda "anti-bilimcilik" kavramının Türkiye bağlamında yeniden düşünülmesi gerektiğine işaret ederken, Türkiye'de bilim-toplum ilişkisine dair bazı çıkarım ve değerlendirmelerle sona ermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din, İklim, Cinsiyet, COVİD

[1] Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

[2] Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Sosyoloji

Genç Türk Diaspora Üyelerinin Hollanda'da Popülist Radikal Sağ Partinin Yükselişine İlişkin Destekleyici Anlatıları

M. Mustafa İyi[1]

Bahar Cebe[2]

Popülist aşırı sağ partiler (PASP) dünya çapında destek kazanırken, araştırmacılar bu partilerin çekirdek seçmen kitlesini ekonomik olarak güvensiz, düşük eğitimli, çalışan ve alt-orta sınıflardan erkek seçmenler olarak tanımlamaktadır. Ancak son zamanlarda yapılan çalışmalar, bu partilerin göçmenlerden ve diaspora topluluklarından giderek daha fazla oy aldığına işaret etmektedir. Göçmenlerin ve diaspora topluluklarının popülist aşırı sağ partileri desteklemeyeceği beklentisine rağmen, son gözlemlerimiz üçüncü kuşak Türk diasporasının Hollanda'daki popülist aşırı sağ partilere yönelik olumlu tutumlarını ortaya koymaktadır. Bu araştırma, Hollanda'daki genç kuşak Türk diasporasının Hollanda'daki popülist aşırı sağ parti olan Özgürlük Partisi (PVV) ve lideri Geert Wilders'a yönelik olumlu ve destekleyici anlatılarını incelemektedir. Araştırma özellikle üçüncü nesil Türk diasporası üyelerinin olumlu ve destekleyici anlatılarını anlamaya odaklanmaktadır. Nitel metodoloji yaklaşımı ve anlatı araştırmasının kullanıldığı bu çalışma, Hollanda'da doğup büyümüş, 18-35 yaş arası üçüncü nesil Türk diaspora üyeleriyle Ekim 2023 ve Nisan 2024 tarihleri arasında yapılan anlatı araştırması kapsamında elde edilen verilere dayanmaktadır. Katılımcıların PVV ve Wilders'a yönelik olumlu anlatılarının altında yatan nedenleri ortaya çıkarmak için ilgili verilerimizi tematik içerik analizi yoluyla analiz ettik. Veri analizi sonucunda, Hollanda'daki genç kuşak Türk diasporası üyelerinin PVV ve Wilders'a yönelik olumlu anlatılarında üç husus öne çıkmaktadır: (1) ekonomi politikalarının desteklenmesi, (2) Hollanda Anayasa'sı ve yasalarına duyulan güven ve (3) sosyal konularda paylaşılan değerlerle şekillenen ideolojik yakınlık. Bu çalışma, Batı demokrasilerinde popülist aşırı sağ partilerin normalleşmesini ve geleneksel sağ seçmenlerin ötesinde aşırı sağcı partilerin göçmen ve diaspora üyeleri arasında artan cazibesini vurgulamaktadır. Çalışmamızın bulguları, literatürdeki genel kanaatin aksine, dini kimliğin Türk diasporasının PASP'a oy verme tercihini anlamlı bir biçimde etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Popülist Radikal Sağ Partiler, Türk Diasporası, Genç Kuşak, Oy Verme

[1] Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Yıldız Teknik Üniversitesi

Alternatif Sağın Yükselişi: Küresel Bir Fenomen Olarak Alternatif Sağ ve Türkiye'deki Seküler Milliyetçiliğe Etkileri

Elif Genç[1]

Bu çalışmanın amacı, özellikle internet çağında sosyalizasyon geçirmiş neslin siyaseti kavrayış ve pratik ediş biçiminde alternatif sağ ideolojisinin dönüştürücü bir etkisi olup olmadığını tartışmak ve bu etkinin göçmen karşıtlığı gibi temalar üzerinden, Türkiye'deki seküler milliyetçilik içerisinde nasıl yankılandığını incelemektir.

Son dönemde aşırı sağın dünya genelindeki yeniden yükselişi, faşizmin doğası ve sürekliliğine ilişkin tartışmaları yeniden gündeme taşımıştır. Aşırı sağ partilerin Avrupa Parlamentosu'ndaki seçim başarıları, bazı Avrupa ülkelerinde iktidar değişimleri ve ABD'de Trumpizm'in geri dönüşü, siyasi dinamiklerde küresel bir değişime işaret etmektedir. Bu durum, Arendt gibi düşünürlerin tartıştığı biçimiyle faşizmin tarihsel bir tekerrürüne mi tanıklık ettiğimiz yoksa yeni ideolojik koşullarla biçim değiştirmiş bir faşizmle mi karşı karşıya olduğumuz sorusunu sordurmaktadır.

Alternatif sağ, net bir ideolojik alternatif sunmadan; dijital güdümlü, transgresif ve nihilist bir metapolitik stratejiyle liberal demokrasileri aşındırmaktadır. Bu strateji, incellik gibi benzer şekilde yıkıcı, nihilist fakat herhangi bir somut alternatif üretmeyen ve varoluşsal bir hoşnutsuzluk hâlinden beslenen hareketlerle de örtüşmektedir. Alt-right ve incel hareketlerinin aynı tarihsel bağlama tekabül etmesi, yalnızca siyasi değil, siyaset dışı olanın da politik bir isyan biçimi hâline geldiği; kapitalizmin krizlerine rağmen sahici bir çıkış üretemeyen yeni bir anlamlandırma rejimine işaret etmektedir.

Türkiye'de yükselen seküler milliyetçilik; dini referanslardan arındırılmış, kentli ve genç kuşaklar tarafından sahiplenilen, göçmen karşıtlığı, liyakat vurgusu ve kültürel homojenlik arayışı etrafında şekillenen yeni bir siyasal yönelimdir. Bu yönelimin alternatif sağ stratejileriyle olan temasları, kültürel kimlik ve düzen vurgusu üzerinden ele alınmaktadır.

2024 Aralık ve 2025 Mart tarihleri arasında kurumsal siyasette aktif olan ve yaşları 19-32 arasında değişen 23 seküler milliyetçi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş; veriler tematik analizle değerlendirilmiştir. Bu çalışma, Türkiye'de seküler milliyetçiliğin ideolojik temellerini anlamaya yönelik önemli bir katkı sunmakta; küresel alternatif sağ ile kesişim ve ayrışma noktalarını görünür kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Milliyetçilik, Seküler Milliyetçilik, Alternatif Sağ, Dijital Faşizm

[1] Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji

Sayed Kashua'nın Dans Eden Araplar Adlı Romanında İsrailli Arap Kimliği

Hülya Doğan[1]

1948 yılında Arapların yaşadığı coğrafyada kurulan İsrail Devleti'nde vatandaşlık dinsel kimlik üzerine inşa edilmiştir. Sürgünler ve çatışmalar Arap nüfusu hem sayısal hem de oransal olarak azaltırken, siyonizm ile ideolojik alt yapısı kurularak "aliya" yani kutsal göç ile Yahudi vatandaşların sayısı artırılmıştır. Buna rağmen, halen Arap asıllı İsrail vatandaşları İsrail nüfusunun yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. Aynı topraklar üzerinde egemen olma mücadelesinden ziyade; bir var olma, hayatta kalma savaşı veren iki farklı etnik unsur; gündelik hayatta bir arada yaşamak durumunda kalmakta, bu durum da çeşitli çatışmalara neden olmaktadır. Bu çatışmalar sadece fiziksel değil, Arap asıllı İsrail vatandaşlarının bir kimlik çatışması olarak da görülmektedir.

İsrailli Arapların çoğu iki dillidir ve ikinci dilleri de Modern İbranice'dir. Dil kimliğin en önemli parçası olmakla birlikte, azınlık olan grubun egemen grubun dilini öğrenmesi bir zorunluk haline gelmektedir. Egemen grubun dilini öğrenme zorunluluğu, o dille eğitim almak ve sürecin sonunda egemen ve ""düşman"" grubun diliyle edebiyat yapmak zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Egemen grubun diliyle edebiyat yapmak da azınlıkların kimliklerini sürekli tartışılır hale getirmektedir. Arap bir yazarın İbranice yazması, İsrail'deki Arapların hikâyelerini çoğunluk toplumuna ulaştırarak görünür olmalarını sağlarken, diğer yandan, bu tercih kendi toplumu içinde eleştirilere yol açmaktadır. Naim Araidi, Anthon Shammas, Atallah Mansour, Sayed Kashua gibi Arap yazarlar eserlerini Modern İbranice ile yazan isimlerden bazılarıdır. Modern İbranice Araplar tarafından Siyonizmi meşrulaştırma aracı olarak görülmektedir. Dilin taşıdığı kültürel güç, çoğunluk dilinde yaşanan deneyimler ve edebi üretimler aracılığıyla azınlık kimliğini dönüştürmektedir. Bu çalışmada ele alınan Sayed Kashua'nın Aravim Rokdim (Dans Eden Araplar) adlı romanı çerçevesinde, azınlık gruba mensup bireyin ne "kendisi" ne de "öteki" olabilmenin getirdiği kimlik çatışması ve çoklu aidiyet hissi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Dil, Aidiyet

[1] Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji

Popüler Yazarlığın Yeni Ekosistemi: Sosyal Medya Fenomenlerinden Kitaplı Yazarlara

İlker Aslan[1]

Bu bildiri, sosyal medya platformları aracılığıyla ortaya çıkan yeni yazar figürlerinin, geleneksel yazarlık nosyonlarını nasıl dönüştürdüğünü incelemektedir. Çalışma, 2024 yılının Eylül ayında savunduğumuz "Yazarlık Alanının Kurulumu: Popüler Yazarlık Söyleminin Kültür-Politiği" başlıklı doktora tezinin saha bulgularına dayanmaktadır. Dijitalleşmenin ve sosyal medyanın edebiyat alanına etkileri, yazarlığın kültürel anlamı, üretim-tüketim ilişkileri bağlamında yeniden değerlendirilmektedir. Sosyolojik bir perspektifle yürütülen çalışmada, sosyal medyada popülerlik kazanmış kişilerin kitap yayınlama süreci ele alınmakta; Instagram, Twitter gibi mecralarda içerik üreten bireylerin bu içerikleri kitaplaştırarak "yazar" kimliği kazandıkları gözlemlenmektedir. Çalışma, edebiyat sosyolojisi ve iletişim sosyolojisi kesişiminde konumlanmakta; yazar-yayıncı-okur üçgenindeki ilişkilerin sosyal medya çağında aldığı yeni biçimleri tartışmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı saha çalışmasında 15 sosyal medya yazarıyla yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar, bu dönüşümün iç dinamiklerini ortaya koymaktadır. Yazarların yazarlık tanımları, sosyal medyanın yazınsal üretim üzerindeki etkileri ve yayıncılık sektörüyle kurdukları ilişkiler bu çerçevede değerlendirilmektedir. Bildiri, günümüz yazarlık alanının demokratikleştiği kadar metalaştığını da ileri sürerek, yazarlığın artık yalnızca metinsel üretime değil, aynı zamanda imaj, görünürlük ve sosyal medya stratejilerine dayandığını savunur. Bu bağlamda çalışmanın bulguları, dijital kültürün yeni yazar tipolojilerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymakta; yazarlığın kültürel sermaye, şöhret ve ekonomik kazanç eksenlerinde yeniden üretildiğini göstermektedir. Araştırma, sosyal medya fenomenlerinin kitaplarının içeriğini otobiyografi, kişisel gelişim ve deneme türlerinin melez formlarında oluşturduklarını; yayınevlerinin ise bu içerikleri ticari potansiyeli yüksek ürünler olarak konumlandırdıklarını göstermektedir. Görüşmelerde elde edilen veriler, bu yeni yazarlık biçiminin hem kültürel üretim hem de tüketim biçimlerini dönüştürdüğüne işaret etmektedir. Sonuç olarak, yazarlık artık yalnızca bireysel bir üretim alanı değil; dijital platformlar üzerinden işleyen kolektif ve performatif bir pratiğe dönüşmüştür. Çalışmanın tamamında popüler yazarlık ve popüler yayıncılığın sosyal medya etkisinde evrildiği nokta doğrudan saha bulgularına dayanarak açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Popüler Yazarlık, Sosyal Medya, Instagram, Kültürel Dönüşüm

[1] Arş. Gör. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyoloji

Biraz Gürültü Bol Direniş: "We Are Lady Parts" Dizisinde Farklı Feminist Temsiller

Merve Burcu[1]

Rabia Atsay[2]

Kurgusal yapımlar, roman, oyun, film veya dizi gibi medya araçları, toplumsal gerçekliği yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal dönüşüme dair potansiyel imkanları da ortaya koyabilmektedir. Bu çalışma, "We Are Lady Parts" dizisini feminist bir perspektifle inceleyerek, kurgunun toplumsal gerçekliğin ötesinde toplumsal dönüşüm sürecine nasıl olanak sağlayabileceğini sorgulamaktadır. Dizi, her biri farklı birer toplumsal mücadele biçimi ortaya koyan feminist yaklaşımları tek bir yapının içinde sunarak günümüz dünyasında toplumsal değişimin nasıl şekillendiğini göstermektedir. Bu kapsamda Müslüman kadınların ve punk kültürünün kesişiminden beslenen bir hikâyeye sahip dizide yer alan beş ana karakter, Roland Barthes'ın Göstergebilim kuramı doğrultusunda analiz edilerek farklı feminist yaklaşımların bir temsili olarak ele alınmaktadır.

Dizinin bölümleri izlenerek 20.02.2025-20.03.2025 tarihleri arasında oluşturulan veri seti MAXQDA-24 programı ile analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda dış görünüş (baş örtüsü, giyim tarzı, aksesuarlar vb.), aile yapısı (muhafazakâr, seküler, parçalanmış vb.), sosyal grup (göçmen, yerli vb.), sosyal ilişkiler (kız kardeşlik, duygusal partnerlik, ebeveynlik, arkadaşlık vb.) ve olaylara verilen tepkiler (asi, uyumlu, çözüm odaklı, çekingen vb.) şeklinde tematik kategoriler ortaya çıkmıştır. Böylece her bir tematik kategori, araştırmanın temel kavramsal çerçevesini oluşturan post modern teori ve farklı feminist (radikal, liberal, queer ve post-kolonyal vb.) yaklaşımlarla birlikte yorumlanmıştır. Günümüz dünyasının karmaşık toplumsal yapısı, kadınların içinde bulunduğu toplumsal mücadele alanlarını çok daha çeşitli ve katmanlı bir hale getirmektedir. Çalışma, her bir feminizm türünün kadınların toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorunlara farklı stratejiler sunarken aynı zamanda toplumsal dönüşüm için nasıl ortak bir alan yaratma potansiyeline sahip olduğunu da sorgulamaktadır. Ayrıca, çalışma mevcut toplumsal stereotiplere karşı müzik, sosyal medya ve diğer dijital araçlarla Müslüman kadınlara dair alternatif temsillerin nasıl üretilebileceğini ve bu temsillerin toplumsal dönüşümündeki yerine dair bir örnek sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Feminist Kuram, Tematik Analiz, Toplumsal Dönüşüm, Müslüman Kadın Temsili

[1] Arş. Gör. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyoloji

Kadın Bildungsromanlarında Karşılaştırmalı Okuma Denemesi: Tante Rosa ile Run Gülüzar Run Örnekleri

Ayşegül Ergül Aslan[1]

Bildungsroman; çocukluk evresinden yetişkinlik evresine geçiş sürecinde kişinin yaşadığı ruhsal ve düşünsel değişimi konu alan roman türüdür. Bu türde, kişinin olgunlaşma süreci, birey-toplum ilişkisi ile beraber ele alınarak, kişisel tarihin ardındaki toplumsal tarih de belirleyici bir unsur olarak değerlendirilir. Roman kahramanının yaşadığı değişim/dönüşüm serüveni, kahramanın içinde yaşadığı toplumun değişim/dönüşüm hareketlerinden bağımsız olarak düşünülemeyeceğinden, büyüme romanları okura aynı zamanda toplumsal bir seyir imkânı da tanımaktadır.

Tante Rosa (Sevgi Soysal, 1968) ve Run Gülüzar Run (Ayşegül Kocabıçak, 2017) adlı romanlar incelendiğinde, kadın roman kahramanları olarak Tante Rosa ve Gülüzar'ın büyüme-gelişme-olgunlaşma süreçlerinin ayrıntılı olarak konu edildiği tespit edilmiştir. İkisi de kadın yazarlar tarafından kaleme alınan eserlerin başkarakterleri olan Gülüzar dokuz, Tante Rosa ise on bir yaşında kız çocuklarıdır. Henüz çocukluklarından itibaren, içinde bulundukları aile, mahalle ve toplumla uyum sağlamak konusunda zorluklar yaşarlar. Çünkü ikisi de, yerleşik kabullerin kendilerine sunduğu olanakların dışına çıkmak ister. Her ne kadar Tante Rosa 'yabancı' bir kültürde yaşayan bir kız çocuğu olsa da tıpkı Bursa'da yaşayan Gülüzar gibi o da ailesi tarafından kendisine dayatılan rolle mücadele eder. Gülüzar, henüz on yedi yaşındayken evlendirilmenin kıyısından -tamamen şans eseri- döner, Tante Rosa ise çok genç yaşta evlendirilir. Coğrafya, kültür ve içinde bulunulan dönem farklı olsa da kadın karakterlerin yazgıları ortaktır.

Yayımlanma tarihleri arasında yarım asırlık geniş bir zaman dilimi bulunan iki roman arasındaki benzerlik ilişkisi, toplumsal kabullerin değişim ve dönüşüme karşı sergilediği direnç açısından ele alındığında, modern dünyaya ait birer modern kadın kahraman olarak Tante Rosa ve Gülüzar'ın, uyum sağlamak zorunda bırakıldıkları geleneksel rollerle mücadeleleri hem edebiyatta hem de toplumsal yaşamda güncelliğini koruyan bir konu olarak dikkat çeker. Çalışmada bilhassa 20. yüzyıla kadar daha ziyade erkek roman karakterleri üzerine kurulan bildungsroman türünün kadın yazınındaki karşılığı üzerinde durulacak ve Tante Rosa ile Gülüzar'ın büyüme, gelişme, olgunlaşma süreçleri feminist eleştiri yöntemi ile incelenerek toplumsal cinsiyet odağında okunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Edebiyat Sosyolojisi, Kadın Yazını

[1] Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Türkiye’den Almanya’ya Yönelen Yeni Nesil Göçleri Tarihsel Bağlamı İçinde Ele Almak: Son On Yılda Göç Etmiş Türkiyeli Gençlerin Deneyimleri

Ulaş Güryüzer[1]

Bu tez çalışması, son on yıllık süreçte Türkiye'den Almanya'ya göç eden 20-34 yaş arası bireylerin göç etme nedenlerini ve göçmenlik deneyimlerini derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde uluslararası göç hareketleri giderek çeşitlenmiş; göç olgusu yalnızca gönüllü ya da zorunlu göç ikiliğiyle açıklanamayan çok boyutlu bir hale gelmiştir. Türkiye ile Almanya arasında uzun yıllardır süregelen göç ilişkisi, son on yıl içerisinde hem nitelik hem de nicelik açısından önemli dönüşümler geçirmiştir. Bu bağlamda, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Almanya Federal Göç ve Mülteciler Dairesi (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - BAMF) verileri, Türkiye’den Almanya’ya yönelik göçlerin düzenli olarak arttığını ve geri dönüşlerin önemli ölçüde azaldığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Araştırma, göç hareketlerinin en yoğun yaşandığı yaş grubu olarak belirlenen 20-34 yaş aralığındaki bireylerin deneyim ve anlatıları üzerinden göç olgusunu anlamaya odaklanmıştır. Bu yaş grubu, genç yetişkinlik döneminde yer almakta ve hem Türkiye’de yaşanan toplumsal, ekonomik ve politik gelişmelerden etkilenmekte hem de Almanya’da göçmenlik sürecinde farklı zorluklar ve fırsatlarla karşılaşmaktadır. Araştırmada, göçmenlerin yaşadığı bu çok katmanlı deneyimlerin derinlemesine incelenebilmesi için nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir.

Veriler, 2025 yılının Şubat ve Nisan ayları arasında, halihazırda Almanya’da en az bir yıldır yaşayan 11 kadın ve 9 erkek olmak üzere toplam 20 Türkiyeli göçmenle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine çevrimiçi görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Bu görüşmelerde, katılımcıların göç kararları, göç öncesi ve sonrası deneyimleri, toplumsal ve bireysel algıları detaylı şekilde ele alınmıştır. Toplanan veriler, tematik kodlama yöntemi kullanılarak titizlikle analiz edilmiş ve katılımcıların anlattıkları çerçevesinde ortaya çıkan temalar sistematik biçimde değerlendirilmiştir.

Tez, bireylerin göç süreçlerine yükledikleri anlamları açıklığa kavuşturmakta; aynı zamanda Türkiye-Almanya göç hareketlerini tarihsel bağlamda değerlendirerek literatüre özgün katkılar sunmayı hedeflemektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, katılımcıların yaşadıkları deneyimlerin çok yönlülüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcılar, Türkiye’de son on yılda gerçekleşen toplumsal, ekonomik, politik ve çevresel gelişmeler ışığında göç kararlarını şekillendirmiş; Almanya’da ise çeşitli bireysel ve yapısal süreçlerden geçmiştir. Bu süreçler, göçün sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyo-politik ve duygusal boyutlarını da kapsamaktadır. Ayrıca katılımcıların sosyal ağları ve aidiyet hisleri de göç deneyimleri üzerinde etkili olmuştur.

Araştırmada öne çıkan temalar şu şekilde gruplanmıştır: Katılımcıların kişisel ve demografik tanıtımları; göçü anlamlandırma biçimleri ve göç kararına etki eden sosyo-politik arka plan; Türkiye’de son on yılda deneyimlenen olumlu ve olumsuz gelişmeler; göç kararına yol açan kritik duygusal çöküş anları; Almanya’daki göçmenlik süreçleri, ve katılımcıların geri dönüşe ilişkin düşünce ve beklentileri. Bu temalar, göç olgusunun karmaşıklığını ve bireylerin yaşadıkları dönüşüm süreçlerini anlamak açısından önemli ve zengin bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Genç Göçü, Göç Sosyolojisi, Türkiye, Almanya, Yeni Nesil Göç

[1] Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji

Almanya'da Türk Göçmenlerin Aşırı Sağ Medyada Temsili: Dışlayıcı Söylemlerin Sosyolojik Analizi

Tuğçe Bayır[1]

Bu çalışma, Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin aşırı sağ medya organlarında nasıl temsil edildiğini ve bu temsillerin sosyal kimliğin inşasında nasıl dışlayıcı sınırlar oluşturduğunu sosyolojik bir çerçevede analiz etmektedir. Türkiye'den Almanya'ya 1961 tarihli işgücü anlaşmasıyla başlayan göç, zamanla kalıcı hale gelmiş, Türkiye kökenli göçmenler Almanya'da iş gücü, eğitim, kültür ve sivil toplum gibi alanlarda etkin rol oynamaya başlamıştır. Ancak bu yerleşikliğe rağmen, özellikle aşırı sağ medya söylemlerinde Türk göçmenler sıklıkla "yabancı", "uyumsuz", "tehdit unsuru", "sosyoekonomik yük" gibi temalarla temsil edilmekte, bu temsil biçimleri, onların toplumsal kimliklerini ayrımcı bir çerçeveyle sınırlandırmakta ve kolektif aidiyetlerini dışlamaktadır.

Bu çalışmanın kuramsal temelini üç yaklaşım oluşturmaktadır. İlk olarak, Richard Jenkins'in sosyal kimlik kuramı, kimliğin kişinin kendini tanıması (benlik) ve başkaları tarafından tanınması (öteki) süreçlerinin karşılıklı ilişkisiyle oluştuğunu savunur. Kimlik, hem bireyin kendini kim olarak gördüğüyle hem de toplumun onu nasıl tanıdığıyla şekillenir. Aşırı sağ medya organları, bu tanıma sürecine müdahale ederek göçmenleri indirgemeci kalıplarla tanımlar. Türk göçmenlere sıklıkla kültürel uyumsuzluk, tehdit ve suça eğilim gibi imgeler atfedilerek kimlikleri tek yönlü, sabit ve dışlayıcı biçimde inşa edilir. Jenkins'in vurguladığı karşılıklılık mekanizması burada bozulur; göçmenlerin kendilerini tanımlama hakları ellerinden alınır ve kimlikleri başkalarınca tanımlanır.

Bir diğer taraftan Rogers Brubaker, tıpkı Jenkins gibi, kimliği sabit ve özsel bir kategori olarak değil, siyasal ve toplumsal mücadeleler içinde şekillenen bir inşa süreci olarak ele alır. Brubaker'a göre toplumsal gruplar ve sınırlar, temsil ve söylem yoluyla yeniden üretilir. Aşırı sağ medyada göçmenlere yüklenen "ekonomik yük", "kültürel uyumsuzluk", "güvenlik tehdidi" gibi negatif temsiller onların ulusal anlatıların dışında tutulmasına hizmet eder. Bu tür temsiller, "biz" ve "onlar" ayrımının belirginleşmesine ve toplumsal sınırların yeniden çizilmesine neden olur. Kimlik bu noktada sadece bireysel bir aidiyet değil, kolektif dışlamanın da aracı haline gelir.

Richard Alba'nın "bright" (keskin) ve "blurred" (bulanık) sınırlar kavramsallaştırması, göçmenlerle yerleşik nüfus arasındaki toplumsal sınırların nasıl inşa edildiğini karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Alba, Fransa'daki Mağribi kökenliler, Amerika'daki Meksikalılar ve Almanya'daki Türkler gibi üç farklı bağlamda toplumsal, politik ve kültürel sınırların ne ölçüde geçirgen olduğunu inceleyerek belirli göçmen topluluklarının ulusal aidiyet ve toplumsal kabul süreçlerine ne ölçüde dahil edildiğini tartışır. "Keskin" sınırlar, göçmenlerin yerel toplumla bütünleşmesini engelleyici bir unsur olarak işlev görürken "bulanık" sınırlar, kimliklerin iç içe geçmesine ve kapsayıcı vatandaşlık pratiklerinin gelişmesine olanak tanır. Bu çerçevede, aşırı sağ medyanın söylemleri Türk göçmenleri sürekli bir şekilde "öteki" olarak konumlandırıp toplumsal sınırları keskinleştirmekte ve bu sınır inşasını daha da katılaştırmaktadır.

Bu bağlamda, 2021–2025 yılları arasında yayımlanmış aşırı sağ eğilimli medya içerikleri nitel içerik analizi yöntemiyle incelenecektir. Temsillerde kullanılan temalar, söylemsel yapı ve tekrar eden kimlik kalıpları kodlanacak; bunların toplumsal kimlik, tanınma, sınır ve farklılık üretimi açısından anlamları değerlendirilecektir. ""En İyi Yüksek Lisans Sunumu Ödülü"" için aday gösterilmesini istediğim bu çalışma, kimliğin sadece bireysel değil, söylemsel ve toplumsal düzeyde de nasıl üretildiğini göstererek göç, temsil ve kimlik ilişkisini sosyolojik bir yaklaşımla irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Göçmenler, Almanya, Aşırı Sağ, Medya Temsili

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Yüksek Nitelikli Göç Bağlamında Ulusötesi Dayanışmanın Yeni İhtimalleri: ODTÜ Mezunları Derneği Örneğinde Çevrim İçi Mentorluk, Gurbette Duygusal Ebeveynlik ve Duygusal Destek Pratikleri

Ayşe Sıla Nur Dal[1]

Bu sunum, küresel ölçekte dönüşen toplumsal ve mekânsal hareketlilik biçimlerinin, yüksek nitelikli göçmenler arasında ortaya çıkan yeni dayanışma pratiklerine zemin hazırladığı bir bağlamda, bu pratiklerin duygusal destek boyutuna odaklanmaktadır. Çalışmanın amacı, literatürde yaygın olarak kabul gören, yüksek nitelikli göçmenlerin dayanışma ağlarına ihtiyaç duymadığı veya nitelikleri sayesinde çok çeşitli sosyal ağlara erişmek için sınırsız fırsatlara sahip oldukları şeklindeki varsayımları, niteliksel veriye dayalı olarak sorgulamak ve bunun ötesinde, yüksek nitelikli göçmenlerin dayanışma ve desteğe ihtiyaç duyduğunu, bu desteğin duygusal boyutlarının ise göç sürecinde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktır. TÜBİTAK 3005 – Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Yenilikçi Çözümler Araştırma Projeleri Destek Programı kapsamında yürütülen "Yüksek Nitelikli Göçmen ve Öğrenci Hareketliliği Temelli Ulusötesi Sosyal Dayanışma Ağları" başlıklı projeye dayanan bu sunum, ODTÜ Mezunları Derneği bünyesindeki Yurtdışı Eğitim ve Yaşam Destek Komisyonu'nun önayak olduğu gönüllülük esaslı çevrim içi mentorluk faaliyetlerini mercek altına almaktadır. Araştırma kapsamında, Almanya, Hollanda, İngiltere ve İtalya gibi göçün yoğun yaşandığı ülkelere göç eden ve çevrim içi mentorluk faaliyeti yürüten ODTÜ mezunlarıyla, göç etmeyi planlayan yeni mezunlar ile bu iki grubu çevrim içi bir şekilde bir araya getiren komisyon üyeleriyle yarı yapılandırılmış çevrimiçi derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş; bu mülakatlar, bilgi paylaşımının ötesine geçen, ortak duygular, kırılganlıklar ve aidiyetler etrafında kurulan destek ilişkilerini görünür kılmıştır. Görüşmeler ilk olarak 2024 yılında gerçekleştirilmiş, takipçi görüşmeler ise 2025 yılında yürütülmüştür. Çalışma aynı zamanda, araştırmacının yüksek lisans tezinin bir parçası olarak kurgulanmıştır. Ön bulgulara dayanarak, göçün beraberinde getirdiği sıla hasreti, yalnızlık ve kırılganlık gibi duygulara karşı geliştirilen dayanışma pratikleri, "gurbette duygusal ebeveynlik" kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu kavram, teknik yardımın ötesine geçerek güven, yönlendirme ve duygusal destek sunan ilişkisel bir alanı tanımlar. Sara Ahmed'in duyguların toplumsal ilişkileri şekillendirme gücüne ilişkin yaklaşımından yola çıkan bu çalışma, gönüllü sosyal dayanışma ağlarının yalnızca faydacı nedenlerle değil; ortak duygusal deneyimler ve tanıdık hale gelmiş kırılganlıklar üzerinden kurulduğunu öne sürmektedir. Yeni gelen mezunlara yönelen kişisel ilgiler, yalnızlıkla baş etmeye yönelik deneyim aktarımı ve göçün duygusal yüklerine dair paylaşımlar, ulusötesi aidiyetlerin nasıl duygular yoluyla kurulduğuna dair önemli ipuçları barındırmaktadır. Bu çerçevede bildiri, Thomas Faist'in ulusötesi sosyal alanlar kuramını duygular üzerinden yeniden düşünmeyi önermektedir. Faist'in yapısal ve kurumsal ilişkiler temelinde çizdiği alanların, aynı zamanda ortak hassasiyetler ve duygusal bağlılıklarla da inşa edildiği öne sürülmektedir. Sonuç olarak çalışma, nitelikli göçün yalnızca ekonomik ya da mesleki bir yön değiştirme değil; aynı zamanda göçmen özneler arasında duygusal dayanışma, rehberlik ve kolektif aidiyet alanları yaratan bir toplumsal deneyim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sunum, değişen göç dinamikleriyle birlikte yüksek nitelikli göçmenler arasında şekillenen duygulanımsal pratiklere dair özgün bir perspektif sunmayı hedefler.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Nitelikli Göç, Duygusal Destek, Sosyal Dayanışma Ağları, Çevrim İçi Mentorluk, Ulusötesicilik

[1] Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

Çocuksuz Aile Olur mu?" Tartışmaları Üzerinden Modern Aile Kavramının İdeolojik İnşası: Erken Cumhuriyet Dönemi Basınına Bir Bakış

Pınar Aydoğan[1]

Bu çalışma, erken Cumhuriyet döneminde aile kavramının nasıl yeniden tanımlandığını ve bu tanımda çocuğun hangi ideolojik işlevleri üstlendiğini basın aracılığıyla incelemeyi amaçlamaktadır. "Çocuksuz aile olur mu?" sorusu etrafında şekillenen toplumsal ve siyasal yaklaşımlar, dönemin ulus inşası politikaları ve modernleşme söylemleriyle birlikte ele alınmıştır. Aile, yalnızca özel bir kurum değil, Cumhuriyet rejiminin geleceğini taşıyacak yurttaşların yetiştirildiği bir yapı olarak düşünülmüş; çocuk ise bu yapının hem tamamlayıcı hem de meşrulaştırıcı unsuru hâline getirilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. 1929–1945 yılları arasında yayımlanan Akşam, Cumhuriyet, Ulus ve Vakit gazeteleri sistematik biçimde taranmış; çocuk, aile ve nüfus meselelerine dair köşe yazıları, makaleler ve haber içerikleri söylem analizi perspektifiyle incelenmiştir. Veriler dönemin aile anlayışı, toplumsal cinsiyet rolleri ve nüfus politikaları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, çocuğun yalnızca aileyi tamamlayan bir unsur değil, aynı zamanda milletin devamlılığına hizmet eden bir sembol olarak kurgulandığını göstermektedir. "Çocuksuz aile şekersiz çaya benzer" ve "çocuksuz aile yuvası suyu çekilmiş değirmene benzer" gibi benzetmeler çocuklu aile idealini kuvvetlendirirken, "çocuk, ailenin olduğu kadar milletin ölmezlik fikrini de canlı tutar" gibi ifadeler bireysel ebeveynliği ulusal bir sorumluluk düzeyine taşımaktadır. "Şen ve kalabalık bir Türk milleti yaratmak" amacıyla yürütülen nüfus politikaları, çocuklu aileyi yurttaşlık görevinin bir göstergesi olarak yeniden tanımlamıştır. Bu süreçte basın, yalnızca bilgi aktaran bir araç değil, aynı zamanda aile ideolojisini üreten ve yeniden üreten bir güç olarak işlev görmüştür. Bu bağlamda, erken Cumhuriyet dönemi basını, aile kavramını çocuk üzerinden tanımlayan ideolojik bir çerçeve kurmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile, Erken Cumhuriyet Dönemi, Nüfus Politikaları, Kadınlar ve Görevleri

[1] Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kamu Yönetimi

Yalnız Yaşamanın Toplumsal Halleri: Ataerkil Aileye İtirazlar ve Toplumsal Kırılganlık Biçimleri

Pınar Melis Yelsalı Parmaksız[1]

Günümüzde küresel ölçekte artan tek kişilik haneler olgusu, sadece demografik değil aynı zamanda politik, kültürel ve toplumsal kırılmalarla iç içe geçmiş çok boyutlu bir dönüşümün yansımasıdır. Bu bildiri, İstanbul'un farklı ilçelerinde Mayıs-Ağustos 2024 tarih aralığında yalnız yaşayan farklı yaş ve cinsiyet özelliklerine sahip 36 katılımcı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen nitel bir araştırmaya dayanmaktadır.

Yalnız yaşamak seçime bağlı ve zorunluluk sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir. Katılımcılar, aileyi hem önemli bir dayanışma birimi hem de bireysel özgürlükleri sınırlayan bir yapı olarak tanımlamaktadır. Özellikle kadınlar açısından yalnız yaşamak, ataerkil aile normlarına karşı bir güçlenme ve özerklik deneyimiyle ilişkilenmektedir. Ancak bu deneyim, ekonomik güvencesizlik, sosyal baskı ve güvenlik endişesi gibi nedenlerle kırılganlaşmakta; söz konusu riskler, aynı zamanda kadınların yalnız yaşamasına yönelik toplumsal baskının da meşrulaştırıcı zemini haline gelmektedir. Ev içi bakım emeği hem erkek hem kadınlar açısından farklı biçimlerde yalnız yaşama deneyimi şekillendiren önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma, yalnız yaşamanın kırılganlık biçimlerinin yaşa ve sosyoekonomik statüye göre değiştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle yaşlı bireylerde bu durum sosyal izolasyon, bakım yoksunluğu ve yoksulluk ile birleşerek daha derin kırılganlıklara dönüşebilmektedir. Gelir düzeyi düşük bireyler için ise yalnız yaşamak, temel ihtiyaçlara erişim sorunuyla iç içe geçmekte; konut, sağlık ve güvenlik gibi alanlarda yapısal eşitsizlikleri daha görünür kılmaktadır.

Bu çalışma, modern kent yaşamında yalnız yaşamanın nasıl bir toplumsallık kurduğu, toplumsal yapı ve kurumların değişimi ve dönüşümü, yeni dayanışma biçimlerinin imkânı ve mevcut sosyal politikaların bu çoğul deneyimlere nasıl yanıt verebileceği üzerine düşünmeye davet etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yalnız Yaşama, Tek Kişilik Haneler, Kırılganlık, Toplumsal Cinsiyet, Yaşlılık, Sosyal Eşitsizlik, Aile

[1] Prof. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyoloji

“Yurt Çocuğu” Kadın Damgasının Yeniden Üretilmesinde Devlet Ebeveynliğinin Rolü

Günseli Ayça Şaldırdak[1]

Günümüzde devletlerin toplumsal rollerinin ve kurumlarının yaşadığı dönüşüm, mevcut krizlerin ve artan belirsizliklerin gölgesinde şekillenmektedir. Bu belirsizliğin kritik bir tezahürü de devletin “ebeveynlik” rolünü üstlenmesi ve bu rolün bireylerin yaşamlarında yarattığı sonuçlarla ilgilidir. Bu çalışma, Türkiye'de devlet korumasında büyümüş kadınların damgalanmasında “devlet ebeveynliğinin” rolünü anlamayı amaçlamaktadır.

Toplum, “yurt çocuğu” olarak gördüğü kurum bakımında yetişmiş bireylere çeşitli sıfatlar atfederek onları psikolojik sorunları olan, saldırgan, suça eğilimli bireyler şeklinde damgalamaktadır. Bu damga kadınlar söz konusu olduğunda patriyarkanın yarattığı cinsiyetlendirilmiş damgalama ile kesişerek derinleşmekte, kadın bedeni ve cinselliği üzerinden şekillenerek ekonomik, psikolojik ve cinsel istismar riskini artırmaktadır. Kurum bakımından ayrılan bireylerin karşılaştığı barınma, yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanma gibi sorunlar pek çok çalışmaya konu olsa da devlet ebeveynliği ile cinsiyetlendirilmiş damgalama arasındaki ilişkiyi kadınların deneyimleri üzerinden eleştirel ve derinlemesine inceleyen araştırmaların eksikliği dikkat çekmektedir; bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı ve kurum bakımı sonrası süreçte toplumsal cinsiyet bağlamında özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmada, kurum bakımından ayrılan 20 kadınla 2022 Mayıs-2023 Ağustos tarihleri arasında Ankara’da yüz yüze, derinlemesine görüşmelerde devlet ebeveynliğinin yetersizliği ve bunun kadınların “yurt çocuğu” damgalanma deneyimlerine etkisi ele alınmıştır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme ve kartopu yöntemiyle seçilmiş ve görüşmeler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen bilgiler devlet ebeveynliğinin kısa vadeli yapısı, kurum bakımındaki kadınları kurum sonrası destekten yoksun bırakması, kadınların belirsizlik ve yalnızlık deneyimlerini artırdığını ve onları sosyal dışlanmaya açık hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, ekonomik, sosyal ve psikolojik destekten mahrum bırakılan kadınların toplumsal cinsiyet normlarıyla ilişkili damgalamalara karşı savunmasız kalmasına neden olmaktadır. Kadınların kurum bakımı sonrası dönemde yaşadıkları işsizlik ve yoksulluk deneyimleri, “yurt çocuğu” kimliği ile ilişkili cinsiyetlendirilmiş damgalamayı derinleştirmekte ve yeniden üretmektedir. Devletin yapısal düzeyde müdahale eksikliği, damgalamayı meşrulaştırarak kadınları bu damgalanmış kimliğe hapsetmektedir.

Anahtar Kelimeler: Devlet Ebeveynliği, Kurum Bakımı, Cinsiyetlendirilmiş Damgalanma, Yurt Çocuğu

[1] Arş. Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyoloji

Kutsalın Kozmik Yeniden İnşası: Türkiye'den Bir Ufo Dini Olarak Bilgi Kitabı ve Tanrının Teknolojik Surette Geri Dönüşü

Meriç Kükrer[1]

Bu çalışma, Türkiye'de faaliyet gösteren Dünya Kardeşlik Birliği Mevlâna Yüce Vakfı tarafından yayımlanan Bilgi Kitabı'nı, UFO dinleri bağlamında ele almakta; bu metin aracılığıyla dinsel söylemin, Kemalist sekülerlik, neoliberal bireycilik ve Yeni Çağ spiritüalizmi ile nasıl yeniden biçimlendirildiğini incelemektedir. 1980'lerde uzaylılar tarafından yazdırıldığı iddia edilen ve günümüzde hem basılı kopyalarıyla hem de dijital mecralarda dolaşımda olan bu metin, Tanrı'yı "kozmik bir bilinç" olarak tanımlar; Atatürk'ü galaktik bir kurtarıcı, topluluğun lideri Bülent Çorak'ı ise Mevlâna'nın reenkarnesi ve kadın bir peygamber olarak konumlandırır. Böylece, geleneksel din anlayışlarının ötesine geçen; ancak yerel ideolojik ve kültürel kodlarla örülmüş hibrit bir kutsallık rejimi inşa edilir.

Bu inceleme, aşkınlık, gizem, ruhsal varlıklara inanış, mükemmeliyetçilik, kurtuluş, evrene amaç ve anlam atfı gibi metafizik öğelerin yanı sıra, ileri teknolojiye duyulan inanç ve uzaylıların insanlığın evrimsel tekâmülüne rehberlik eden kutsal varlıklar olarak temsil edilmesi gibi unsurlar etrafında şekillenen UFO dinlerinin, Türkiye bağlamında nasıl özgün bir biçim kazandığını ve özellikle 1980'lerden itibaren belirginleşen toplumsal dönüşümlerle birlikte nasıl kurumsallaştığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, yerel (İslami, Kemalist ve Cumhuriyetçi) kodlarla, yerel ötesi (Yeni Çağ, neoliberal öznellikler, kozmik anlatı gibi) dinamikler arasındaki etkileşim analiz edilmektedir.

Ayrıca çalışma, Bilgi Kitabı'nın söylemsel yapısını Ezoterizm, Bilimcilik, Milenyumculuk gibi UFO dinlerinin ortak temaları ışığında değerlendirmekte ve bu temaların Türkiye'ye özgü dinsel-toplumsal dönüşümlerle nasıl eklemlendiğini tartışmaktadır. Bu bağlamda, devlet-dışı dinsel otoritenin, bireysel kurtuluşun neoliberal yorumlarıyla nasıl bütünleştiği ve teknolojik dilin dinsel meşruiyet üretiminde nasıl işlevselleştirildiği gösterilmektedir.

Bilgi Kitabı'nın çok katmanlı anlam dünyasının çözümlenmesi, yalnızca metnin yüzeysel içeriğine değil, aynı zamanda onu kuşatan anlam rejimlerine ve metinlerarası ilişkilere nüfuz etmeyi gerektirdiğinden, eser hermeneutik yöntemle analiz edilmiştir. Bu doğrultuda kitap, tarihsel bağlamı, kültürel referansları ve söylemsel biçimleriyle birlikte ele alınmakta; metnin iç mantığını ve onu mümkün kılan epistemolojik zemini açığa çıkarmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dinsel Hareketler, Ufo Dinleri, Sekülerleşme, Teknoloji ve Din

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji

Çoklu Buhran Çağında Doğu Anadolu'da Şifacılık Deneyimleri: Nitel Bir Araştırma

Figen Balamir[1]

Tarih boyunca insanlar özellikle savaş, kıtlık, doğal afet, salgın gibi dönemlerde mutlak bir yoksunluğa düşmüş, kimi zaman da görece refaha ulaşsalar da çeşitli ruhsal ve fiziksel sorunlarla karşılaşmaya devam etmişlerdir. Bu sorunlara karşı mutlak bir teslimiyet yerine bunlarla baş etmeye çalışan insanlar, yeni yöntemler geliştirmiş veya geleneksel pratikleri yeniden deneyimleme ihtiyacı hissetmişlerdir. Dinî şifacılık da bu yöntemlerden birisidir. Bu çalışmada Ağrı, Erzurum ve Iğdır'da gerçekleştirilen nitel bir saha araştırmasıyla bireylerin dini şifacılara müracaat etme deneyimlerine odaklanılmıştır. Çalışmada katılımcıların "hoca", "seyda", "şeyh", "molla" gibi literatürde "dinî şifacı" olarak adlandırılan kişilere müracaat etme motivasyonlarının anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmanın problemi, "Eğitim, teknoloji ve modern tıbba erişimin nispeten kolaylaştığı günümüz Türkiye'sinde farklı yaş ve cinsiyetteki bireyler neden dini şifacılara müracaat etmektedirler?" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmada nitel yaklaşım desenlerinden fenomenolojik desen kullanılarak bireylerin gündelik yaşamlarında "şifacılık" fenomeninin yeri anlaşılmaya çalışılmıştır. Amaçlı örneklem yoluyla ulaşılan 20-70 yaş aralığındaki 30 katılımcıyla 2025 yılının Ocak - Mart aralığında yüz yüze ve çevrimiçi yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görüşlerinin tematik analizi sonucunda elde edilen bulgulardan bazıları şunlardır: Katılımcılar erkek, kadın ve eğitim düzeyi fark etmeksizin nazar, cin çarpması, büyü bozumu, kaynağı teşhis edilemeyen bayılma gibi sebeplerle şifacılara müracaat etmişlerdir. Diğer taraftan katılımcıların çoğunluğu şifacıların "özel" birtakım bilgilerle donatıldığına inanmakla beraber tıbbî tedaviye de başvurmuşlardır. Genel olarak Kitabî İslam'ın onaylamadığı ve modern tıbbın reddettiği şifacılık uygulamalarına daha çok kadınların ve eğitim düzeyi düşük kesimlerin ilgi gösterdiği bilinse de saha verileri erkeklerin ve eğitim düzeyi yüksek bireylerin de bu şifacılara müracaat ettiğini göstermektedir. Sonuç olarak günümüzde sosyal, dini ve ekonomik gibi çoklu buhranla yüzleşen bireyler, farklı pratiklerle ruhsal sağlıklarını geri kazanmaya çalışmaktadırlar. Kaynağını Anadolu halk inançlarından alan şifacılık geleneği, bireylere aradıkları şifayı vermese de onlara iyileşeceklerine dair bir umut duygusu aktararak günümüzdeki varlığını devam ettirmektedir.

Anahtar kelimeler: Din Sosyolojisi, Dinî Şifacılık

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, Din Sosyolojisi

Ritüelden Reddiyeye: Türkiye'de Üniversite Gençliğinin Ölümle Seküler Yüzleşme Biçimleri Bir Ölçek Geliştirme Çalışması

Adem Sağır[1]

Volkan Ertit[2]

Mehmet Tayanç[3]

Rumeysa Küskü[4]

Murat Kaan Tezcan[5]

Ölüm, insanlık tarihinin evrensel deneyimlerinden biri olarak bireylerin ve toplumların anlam dünyasında köklü izler bırakır. Toplulukların ölümle kurdukları ilişkiler, toplumsal ve kültürel değişimlere bağlı olarak değişmektedir. Bu değişim, bireylerin ölümle ilgili tutum ve davranışlarını da etkilemektedir. Bu çalışmaya odak olması bağlamında sekülerleşme tartışmaları, modern toplumlarda ölüm ritüellerini, yas pratiklerini, bireylerin ölümle ilgili algılarını ve tutumlarını dönüştürmüştür. Klasik anlamıyla sekülerleşme, geleneksel dini ritüellerin etkisinin azalması, bireysel anlam arayışlarının çeşitlenmesi ve kamusal ölüm pratiklerinin yeni biçimler kazanması gibi değişimlere yol açmıştır.

Bu çalışmada geliştirilecek olan "Ölüm ve Sekülerlik İlişkisi Ölçeği", bireylerin ölüm olgusuna, yas sürecine ve kamusal ritüellere dair tutumlarını anlamayı amaçlayan bir araştırma aracı olarak yapılandırılmıştır. Ölçek, "sekülerleşme, bireylerin ölümle ilgili düşüncelerini ve deneyimlerini nasıl şekillendiriyor?", "kamusal alanda ölüm pratikleri nasıl bir dönüşüm geçiriyor?", "geleneksel dini ritüeller ve seküler yas biçimleri arasındaki ilişki bireyler tarafından nasıl algılanıyor?" sorularına yanıt aramıştır. Ölçek, bireysel ölüm algısı, toplumsal ritüellere katılım düzeyi, sekülerleşme etkisi ve modern yas tutma pratiklerine yönelik geniş bir çerçeve sunacaktır. Araştırmacılar, elde edilen veriler aracılığıyla, modern toplumlarda ölüm ve sekülerlik ilişkisinin sosyokültürel boyutlarını daha iyi analiz etmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın evreni için Karabük ve Siirt Üniversitesi seçilmiştir. Burada amaçlı örneklem tekniğiyle 1242 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında ölçeğin geliştirilmesi amacıyla bir geçerlik ve güvenirlik çalışması için kullanılacaktır.

Araştırmanın bulgularında sıklıkla kendilerini "muhafazakar ailelerin seküler çocukları" olarak tanımlayan gençler de dini kurallara uygun olarak geleneksel defin törenlerinin hala güçlü bir talep olduğu görülmüştür. Ancak nasıl defnedileceklerinin hiçbir önemi olmadığını söyleyenlerin ve bedenini bilimsel araştırmalar için bağışlanabilir bulanların oranı dikkat çekmiştir. Sekülerleşmenin bir yansısı olarak modern tıbba olan inancın gücünü korumaya devam ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sekülerleşme, Ölüm Sosyolojisi, Din, Üniversite Gençliği

[1] Prof. Dr., Karabük Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Psikoloji
[3] Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Sosyoloji
[4] Arş. Gör., Karabük Üniversitesi, Sosyoloji
[5] Karabük Üniversitesi, Sosyoloji

Gig Ekonomisinin Görünmeyen Yüzü: Kadın Esnaf-kuryeler

Elif Hacısalihoğlu[1]

Şaziye Aleyna Kara[2]

Gig ekonomisi kısmi süreli, proje bazlı veya dijital platformlar aracılığıyla çalışanların olduğu bir yapıdır. 2008 yılı ekonomik krizinde, işsiz kalan kitlelerin gelir elde etme çabaları ile beraber kavramın kullanımı görünür hale gelmiştir. İnternet kullanımının artışı ve kurulan dijital platformlar (Uber, Airbnb vb.) sürecin altyapısını oluşturmuş; Covid-19 pandemisi ve beraberinde dijital platformlardaki artışla gig ekonomisi küresel anlamda daha da yaygın hale gelmiştir. Bu çalışma, gig ekonomisi kapsamında dijital platformların yaygınlaşması ile yeni bir çalışma biçimi olarak esnaf-kuryeliği konu edinmekte, özel olarak kadın esnaf- kuryelerin alandaki varlık ve deneyimlerini tartışmaya açmaktadır.

Dijital platformlardaki çalışma modellerinin esnek çalışma, ek gelir imkânı, işe erişim kolaylığı ve girişimcilik gibi avantajları tartışılmaktadır. Öte yandan gig ekonomisi geleneksel moto-kurye emeğini de bu iş ilişkileri içerisinde kendi hesabına çalışan esnaf-kurye emeğine dönüştürmüştür. Türkiye'de esnaf-kuryeliğin yaygınlaşması, sektörde çalışanların farklı örgütlenme çabaları, raporlamalar, vb. yollarla yeni sorunların gündeme getirilmesini sağlamıştır. Sektörün erkek egemen yapısı nedeniyle kadın kuryeler ise sektörde görünür olmakta zorlanmaktadırlar. Türkiye'de esnaf-kuryeler üzerine literatürde çalışmalar sınırlı olmakla beraber, kadınlar özelinde çalışmaya ise rastlanamamıştır. Bu sebeple bu çalışma kapsamında esnaf-kurye olarak çalışan kadınların deneyimlerini görünür kılmak adına derinlemesine mülakat tekniğine başvurulmuştur. Nisan-Mayıs 2025 tarihlerinde yüz yüze ve online olarak dokuz kadın esnaf-kurye ile görüşme gerçekleştirilmiş; görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler Edirne ve İstanbul illeri ile sınırlandırılmıştır. Kadın esnaf-kurye olarak çalışma deneyimini anlamak adına yapılan görüşmeler sonucunda, görüşmecilerin eski iş deneyimi olarak hizmet sektörü ağırlıklı ve güvencesiz işlerde çalıştıkları görülmektedir. Köken aile ilişkilerindeki ataerkil kalıpların işe yönelme ve işi anlamlandırmalarında etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Esnaf-kuryelik yapmalarında özgürlük hissi, motor sevgisi, zaman kullanımındaki esneklik ve nakit getirisi belirgindir. Görüşmelerde işin fiziksel olarak zor bir iş olduğunu belirtmekle beraber, görüşmeciler işin yapılabilirliğine dair cinsiyet ayrımı yapılmaması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Diğer kadın esnaf-kuryelerle karşılaşmaktan, yardımlaşma ve iletişim kurmaktan memnun olmakla beraber, erkek kuryelerle flörtöz yaklaşımları nedeniyle iletişimi sınırlandırdıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gig Ekonomisi, Esnaf-Kuryeler, Kadın-Kuryeler, Çalışma Hayatında Kadınlar, Platform Ekonomisi

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi

[2] Trakya Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Vaatler ve Gerçekler Sarkacında Platform Kapitalizmi ve Esnaf Kuryelik Modeli

Ece Didem Çelik[1]

Melih Yeşilbağ[2]

Dijital platformların küresel ölçekte yükselişi, emek biçimlerinde yapısal dönüşüme yol açmıştır. Bu dönüşüm, esneklik ve özerklik vaatleriyle cazip hale getirilen ancak yapısal güvencesizliği kurumsallaştıran gig ekonomisi modelini yaygınlaştırmıştır. Katılım, eşitlik ve aşağıdan demokrasi söylemleriyle meşrulaştırılan emek rejimi üzerine eleştirel akademik yazın giderek genişlemektedir. Türkiye'de bu yapının en somut örneklerinden biri, platform şirketlerinin dağıtım ağında uygulanan esnaf kuryelik modelidir. Özellikle pandemi döneminde sayıları hızla artan platform kuryeleri, gerek bu istihdam biçiminin vadettiği olanaklar üzerine yaygınlaşan söylemler gerekse kuryelerin zaman zaman şiddetli bir şekilde gündeme gelen kolektif eylemleri ve talepleriyle kamuoyunda dikkat çekmektedir. Bu çelişkiden yola çıkan çalışma, platform kuryelerinin emek deneyimlerini konu edinmektedir. Bu çalışma kapsamında, 2024 yılında Türkiye'de 9 farklı şehirde, Getir, Trendyol ve Yemeksepeti şirketlerinde esnaf kurye modeliyle çalışmakta olan 24 kuryeyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeye dayanmaktadır. Araştırmanın öne çıkan bulguları şöyle özetlenebilir.

Öncelikle, çalışma, platformların sunduğu özerklik söyleminin pratikte ciddi sınırlamalar içerdiğini ortaya koymuştur. Kuryeler, başlangıçta çalışma saatlerini özgürce belirleyebilme beklentisiyle platformlarda yer alsalar da iş yoğunluğu ve gelirlerini doğrudan etkileyen algoritmik kontrol mekanizmaları nedeniyle pratikte platforma bağımlı çalışanlardır. Birçok katılımcı, "kendi işinin patronu" olmanın getirdiği esneklik söyleminin yanıltıcı olduğunu, platformların uyguladığı puanlama ve ceza sistemleri sebebiyle sürekli çevrimiçi kalma baskısı yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca, kuryeler Bağ-Kur primlerini ödemekte zorlanabildiklerini ve bu durumda sağlık güvencesinden yoksun hale geldiklerini belirtmişlerdir. Hastalık sebebiyle bile işe gidemediklerinde algoritmik kontrol nedeniyle mevcut pozisyonları ve önceliklerini kaybetme riski olan kuryelerin "hastalanmaktan korkar hale geldik" şeklinde yakınmaların yaygın olduğu tespit edilmiştir. Bağ-Kur sisteminde ödeme zorluğu yaşayan kuryeler temel sosyal haklardan ve emeklilik hakkından faydalanamamaktadırlar. Bu durum, sosyal güvencesizlik, gelir dalgalanmaları ve platformların performans temelli cezalandırma sistemleriyle birleştiğinde kuryelerin ekonomik ve sosyal anlamda kırılganlığını artırmaktadır. Sonuç olarak, esneklik, özerlik, katılım ekseninde şekillenen tekno-optimist söylemin aksine, kuryelerin çalışma pratikleri algoritmik kontrol altında özerklik yitimi, güvencesizlik ve emek yoğunlaşması ile karakterize edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Platform Kapitalizmi, Gig Ekonomisi, Özerklik, Güvence, Esnaf Kuryelik

[1] Arş. Gör., Tarsus Üniversitesi, Sosyoloji
[2] Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyoloji

Esnek çalışma Ortamlarında Duygusal Emek ve İş Güvencesizliği: Samsun'daki Cash & Carry Çalışanları Üzerine Nitel Bir çalışma

Safa Taşkıran[1]

Bu çalışma, Samsun'da faaliyet gösteren Cash & Carry mağazası çalışanlarının esnek çalışma koşulları altında maruz kaldığı duygusal emek süreçleri ile iş güvencesizliği deneyimlerini, Richard Sennett'in esnek kapitalizm ve Arlie Hochschild'in duygusal emek teorileri çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, toptan satış sektörü örneğinde, neoliberal iş yönetiminin ekonomik güvencesizlik ve duygusal sömürü mekanizmalarındaki emek pratiklerine eleştirel bir çözümleme sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, neoliberal rasyonalitenin emek süreçlerinde oluşturduğu yapısal çelişkiler, ekonomik tahakküm ile duygusal denetim arasındaki simbiyotik ilişkiyi yeniden üretme dinamikleri bağlamında sorgulamaya tabi tutmaktadır. Nitel metodoloji kapsamında, Samsun'da, amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen 15 Cash & Carry çalışanıyla (stok görevlileri, kasiyerler, dağıtım elemanları) yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcı seçiminde, en az bir yıllık sektör deneyimi, çoklu görev yükü ve müşteri etkileşimi yoğunluğu kriterleri temel alınmıştır. Veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; rol genişlemesi (resmi görev tanımlarını aşan; envanter yönetimi, temizlik, müşteri şikayetleri ve angaryalar), duygusal çelişki (zorunlu nezaket performansları ve içselleştirilmiş stres) ve kronik iş güvencesizliği (keyfi görev değişiklikleri ve işten çıkarılma korkuları) temaları öne çıkmıştır. Bulgular, Sennett'in esnek kapitalizmin mesleki kimliği aşındırdığına dair tezini destekler nitelikte olup katılımcılar, sürekli değişen sorumluluklar nedeniyle aidiyet duygularının parçalandığını belirtmiştir. Hochschild'in duygusal emek kuramı ise, müşteri etkileşimlerinde duyguların metalaşmasını ve bu sürecin neden olduğu içsel çatışmaları açıklamaktadır. Alternatif iş olanaklarının kısıtlılığı, çalışanların söz konusu koşulları kabullenmesine yol açmaktadır. Nihayetinde çalışma, Cash & Carry işyerlerinin duygusal prekarite olarak adlandırılabilecek bir sömürü biçiminin kurumsallaşmasının çalışanlar üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Bu prekarite gerek fiziksel gerekse de duygusal emeğin esneklik retoriği altında görünmez kılınmasıyla beslenmektedir. Bulgular, neoliberal çalışma modellerinin Batı-dışı bağlamlardaki yansımalarını eleştirel bir perspektifle tartışmaya açarak, emek politikalarında yerelleştirilmiş çözümlerin gerekliliğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Emek, İş Güvencesizliği, Esnek Kapitalizm, Cash & Carry, Prekarite

[1] Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Ergenlik Çağındaki Kız Çocuklarının Beden Algısı ve Benlik Saygısı Üzerinde Sosyal Medya Kullanımının Etkisi: Sosyolojik Bir Araştırma

Halime Nur Yayla[1]

Araştırmanın temel amacı ergenlik çağındaki kız çocuklarının bedeni üzerinde şekillenen güzellik algısını ve benlik saygısını sosyolojik bağlamda incelemektir. Kamusal alanın dijitalleşmesi ile birlikte sosyal medya ağları yeni bir kamusal alana dönüşmüştür. Bu durum ergenlik çağında olan kız çocuklarının kendilerine sosyal medya ağlarında yeni bir kimlik inşa etme sürecini ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda 15-18 yaş arasındaki Instagram ve TikTok kullanan ergen kız çocuklarının sosyal medya deneyimlerinin, güzellik algısı ve benlik saygısının oluşumunda nasıl bir rol oynadığının incelenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda araştırmada ergenlik dönemindeki kız çocuklarının, güzelliği nasıl tanımladığı, beden algısını şekillendiren etkenlerin neler olduğu ve sosyal medyanın ergenlik çağındaki kız çocuklarının beden algısı ve benlik saygısı üzerindeki etkisinin neler olduğu gibi sorular üzerinde durulacaktır. Ergenlik çağındaki kız çocuklarının Instagram ve Tiktok kullanım sıklığı ile beden algıları ve benlik saygısı arasında bir ilişki olup olmadığı ve Instagram ve Tiktok da takip ettikleri hesapların beden algısı ve benlik saygısı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu gibi sorular araştırmanın odak noktası olmuştur.

Araştırmada nicel yöntem kullanılarak pilot bir anket çalışması yapılmıştır. Katılımcılara anket tekniği uygulanmış olup, katılımcılar, araştırmanın konu ve kapsamına uygun olacak şekilde tabakalı örnekleme metoduyla; alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyi, farklı eğitim düzeyleri ve farklı etnik gruplardan kız çocuklarını temsil edecek şekilde seçilmiştir. Bu bağlamda, aktif Instagram ve Tiktok kullanıcısı olan 60 katılımcı ile anket çalışması yapılmıştır. Bunun için Bursa ilinde üç düzeyi temsil edecek ilçeler (Yıldırım, Osmangazi, Nilüfer) belirlenip, katılımcılara eğitim gördükleri okullar vasıtasıyla iletişime geçilmiştir. Araştırmayı temsil eden ilçelerin demografik yapıları Bursa İl ve İlçe Nüfus ve Büyükşehir Belediyesinin nüfus kayıtlarına göre belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçları Spss veri aracı ile çözümlenmiş ve T-test / ANOVA uygulanmıştır. İlçelerin bulunduğu okullar(gruplar) arasında fark olup olmadığı yorumlanmıştır. Bununla birlikte Regresyon analizi uygulanmış ve bir değişkenin diğerini ne kadar açıkladığı anlamlandırılmaya çalışılmış ve grupların yüzdelerini karşılaştırabilmek için Ki-Kare Analizi uygulanarak sonuçlar sosyolojik bağlamda yorumlanmıştır.

[1] Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji

Paylaşan Ebeveynlik ve Dikkatli Paylaşan Ebeveynlik Kavramları Üzerinden Dijital Çağda Ebeveynlik

Zeynep Serap Tekten[1]

Günümüzde dijitalleşme, gündelik yaşam pratiklerini derinlemesine dönüştürmekte ve bu dönüşüm aile yapısı ile ebeveynlik tarzlarını da doğrudan etkilemektedir. Dijital ebeveynlik pratiklerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetine ilişkin sorumlulukları yeniden tanımlanmakta ve tartışmaya açılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkçe'de henüz tam olarak yerleşmiş ve herkesçe kabul gören karşılıkları bulunmayan sharenting ve mindful sharenting kavramlarını mahremiyet ve dijital ebeveynlik ekseninde ele almaktır.

Sharenting, paylaşmak (sharing) ve ebeveynlik (parenting) kavramlarının birleşiminden türetilmiş olup, ebeveynlerin çocuklarına dair içerikleri sosyal medya platformlarında paylaşma eylemini ifade eder. Bu kavramın literatürde "paylaşananababalık" ve "paylaşan ana-babalık" şeklinde kullanımlarına da rastlanmaktadır. Çalışmanın ikinci ana kavramı olan "mindful sharenting" için ise "dikkatli paylaşan ebeveynlik" karşılığı kullanılmıştır. Bu çalışma literatür taramasına dayalı olarak gerçekleştirilmiş, paylaşan ebeveynlik ve dikkatli paylaşan ebeveynlik kavramları çerçevesinde ulusal ve uluslararası akademik kaynaklar incelenmiştir.

Ebeveynlerin paylaşımları bıraktıkları dijital izler, özellikle çocukların mahremiyetleri ve rızaları bağlamında önemli tartışmalara yol açmaktadır. Ayrıca, bu paylaşımlar nedeniyle çocuklar siber tehditlere karşı savunmasız hâle gelebilmekte, bu da güvenliğe dair riskleri beraberinde getirmektedir. Birçok ebeveyn artan endişelere karşın çocukları ve aile yaşantılarına dair içerikleri paylaşmaya devam etmektedir. Bazı ebeveynler ise bu paylaşımları yaparken çocuklarının mahremiyetini korumaya yönelik birtakım stratejiler geliştirmektedir. Çocuklarının mahremiyetini korumaya çalışırken aynı zamanda sosyal medya paylaşımlarını sürdürmek isteyen ebeveynlerin geliştirdiği stratejiler de literatürde mindful sharenting (dikkatli paylaşan ebeveynlik) kavramı çerçevesinde tanımlanmaktadır. Dikkatli paylaşan ebeveynlik stratejileri, bu çalışmanın ikinci ana noktasını oluşturmaktadır. Ebeveynlerin paylaştıkları fotoğraflarda çocuklarının yüzlerini özellikle emojiler, çıkartmalar veya bulanıklaştırma gibi dijital araçlar aracılığıyla gizlemeleri, bu stratejilerin başında gelmektedir. Bu durum, ebeveynlerin hem paylaşım yapma arzularının hem de çocuklarına ilişkin mahremiyet kaygılarını giderme çabalarının bir göstergesidir. Ebeveynlerin, sosyal medyada paylaşım yapmayı sürdürürken çocuklarının mahremiyetine özen göstermeye çalıştıkları süreçte devreye soktukları stratejileri anlamak, dijital ebeveynliği kavramsal olarak çözümlemek açısından önemli bir analiz alanı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sharenting, Paylaşan Ebeveynlik, Mindful Sharenting, Dikkatli Paylaşan Ebeveynlik, Dijital Ebeveynlik

[1] Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyoloji

Reklamın Yeni Söylemi: Toplumsal Hassasiyetlerin Metalaştırılması

Gülcan Şener[1]

G. Motif Atar[2]

Artan rekabet ve ürün/hizmet özellikleri arasında somut farklılıkların ortadan kalkması ile beraber markalar, reklamlarında hedef kitlelerinin dikkatini çekerek duygusal bir bağ yaratmak amacıyla tüketicinin hassas olduğu konulara reklam kampanyalarında sıklıkla yer vermekte, markanın rekabette farklılaşması için bir "amaca" sahip olması yönünde çalışma yapmaktadırlar. Bu anlayışla markalar, toplumsal eşitlik, çevre duyarlılığı ve insan hakları gibi konuları reklam kampanyalarının merkezine alarak "woke advertising" ve "diversity and inclusion advertising (DIA)" pratiklerini benimsemeye başlamıştır. Bu tür söyleme sahip kampanyalar bir yandan toplumsal meselelere dair farkındalık yaratırken diğer yandan bu hassasiyetlerin ticarileştirilmesi nedeniyle sıklıkla eleştirilmekte ve markalar samimiyetsiz bulunmaktadır. Türkiye bağlamında "woke advertising", özellikle son yıllarda büyük ölçekli markaların toplumsal cinsiyet eşitliği, çevre bilinci, engellilik temsili ve şiddet karşıtlığı gibi meseleleri reklam söylemlerine entegre etmeleriyle görünürlük kazanmıştır. Bu tür kampanyalarda, markalar çoğunlukla duygusal anlatım teknikleri, görsel çeşitlilik ve hikâye temelli stratejilerle "farkındalık" inşa etmeye çalışmaktadır. Diğer taraftan, reklam kampanyasında "woke-washing" (duyarlılık cilası, duyar kasma) yapan markalar kapsayıcılık konusunda etik bulunmamakta ve ticari bir amaç güttükleri eleştirileriyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu çalışma, Türkiye'de 2024-2025 yıllarında dijital ve geleneksel mecralarda yayımlanan reklam kampanyalarını söylem ve içerik analizi yöntemiyle incelemektedir. Örneklem kapsamında yer alan kampanyalar arasında:

– Finish'in su tasarrufuna odaklanan "Yolun Sonu Görünüyor" ve toplumsal cinsiyet rollerini değiştirmeye yönelik"Mutfakta Birlikte" kampanyaları,

– Akbank'ın sosyal kapsayıcılık ve sürdürülebilirliği vurguladığı "Sürdürülebilirlik İnsan İçin, #HepimizİçinHepimizİçin" projesi,

– Boyner'in kadın cinayetlerine dikkat çeken ve toplumsal cinsiyet temelli şiddeti görünür kılmayı amaçlayan "Beni Unutma" kampanyası yer almaktadır.

Türkiye'deki reklam söylemlerinde "woke" temalarının neler olduğu, nasıl bir söyleme sahip olduğu ve ne ölçüde araçsallaştırıldığı sorusu, bu çalışmanın ana sorunsalıdır.

Literatürü destekler nitelikte bu çalışmanın bulguları birçok kampanyada duygusal etkileyicilik ve kapsayıcı görsel temsiller üzerinden bir farkındalık yaratılmaya çalışıldığını; ancak bu söylemlerin çoğunlukla yüzeysel kaldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Woke Advertising, Toplumsal Hassasiyetler, Metalaşma

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
[2] Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

Gündelik Nesnelerin Sınıfsal Kodları: Gösterişçi Tüketim Üzerinden Kentsel Temsiliyetin Dönüşen İmgeleri

Aleyna Taydaş

Kent sosyolojisinin güncel yönelimleri, mekânın yalnızca fiziksel değil aynı zamanda kültürel, simgesel ve sınıfsal anlamlarının da çözümlemesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda mekân, toplumsal ilişkilerin yeniden üretildiği, aidiyetlerin kurgulandığı ve sosyal konumların sergilendiği çok katmanlı bir olgudur. Mekânsal pratikler; tüketim alışkanlıkları, estetik beğeniler ve sınıfsal stratejilerle iç içe geçmiş biçimde, bireyin gündelik yaşam organizasyonunda belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin başkentinde yer alan iki çarpıcı mekânsal zıtlık üzerinden; Ankara'nın modern tüketim merkezi olan Tunalı Hilmi Caddesi ile el emeğine dayalı üretim kültürüyle şekillenmiş Siteler Sanayi Bölgesi özelinde, gösterişçi tüketim konumlanma ve mekânsal temsiliyet ilişkilerini, masif yemek masaları gibi simgesel tüketim nesneleri üzerinden incelemektedir. Amaç, mekân ile tüketim arasında kurulan bağın yalnızca maddi değil, aynı zamanda kültürel, estetik ve simgesel düzlemlerde nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktır. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde amaç, kapsam ve yöntemsel çerçeve ortaya konmuş; ikinci bölümde mekân kavramı literatür eşliğinde değerlendirilmiş ve kent-tüketim ilişkisine odaklanılmıştır. Üçüncü bölümde Simmel, Weber, Veblen ve Bourdieu'nün kuramsal yaklaşımlarıyla tüketim ve toplumsal tabakalaşma bağlamında kuramsal bir zemin oluşturulmuştur. Dördüncü bölümde, Tunalı Hilmi Caddesi ve Siteler Sanayi Bölgesi'nin tarihsel ve mekânsal dönüşümleri incelenmiş; son bölümde ise bu iki lokasyona dair saha verileri karşılaştırmalı olarak analiz edilerek, bulgular Mübeccel Kıray ve İbrahim Yasa'nın toplumsal değişme kuramları ışığında tartışılmıştır. Bourdieu'nün habitus, alan ve kültürel sermaye kavramlarını temel teorik eksen olarak benimsemektedir. Bourdieu'nün ortaya koyduğu sınıfsal habitus; bireylerin tüketim tercihlerinde içkin olan estetik eğilimleri ve mekânla kurdukları ilişkiyi anlamlandırmak açısından işlevseldir. Kuramsal düzlem, çalışmanın analiz çerçevesini beslemektedir. Yöntemsel olarak, çalışma nitel araştırma yöntemiyle yapılmıştır, derinlemesine görüşme, katılımcı gözlem ve görsel belge analizi teknikleri kullanılmıştır. Ankara'da farklı sınıfsal örüntülere sahip bireylerin yaşadığı iki bölgeden, toplam 40 katılımcı ile görüşmeler 2024 yılında ocak ve ağustos ayları arasında yapılmıştır. Katılımcıların evlerindeki masif yemek masalarına dair gönderdikleri görseller üzerinden, tüketim nesnesinin mekânsal sunumu, konumlandırılması ve estetik kodları analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, MAXQDA 2024 yazılımı kullanılarak tematik analiz yoluyla çözümlenmiştir. Tunalı Hilmi Caddesi, 1980 sonrası neo-liberal politikaların etkisiyle dönüşüme uğramış, orta ve üst sınıfın sembolik sermaye üretimini mekân üzerinden gerçekleştirdiği bir kentsel vitrin haline gelmiştir. Buradaki katılımcılar, masif yemek masasını bir "yaşam tarzı beyanı" olarak konumlandırmakta, masa sadece bir mobilya değil, aynı zamanda estetik bir prestij nesnesi ve sınıfsal gösterge işlevi görmektedir. Siteler Sanayi Bölgesi ise, zanaat geleneğinin, üretim emeğinin ve işlevsel tüketimin öne çıktığı üretim sahasıdır. Buradaki katılımcılar için masif masa, kullanım değeri yüksek, dayanıklı ve çoğu zaman aile yadigârı işlevi gören nesneler olarak anlam kazanmaktadır. Bu karşıtlık, tüketimin hem görünürlük stratejisi hem de sınıfsal yerleşiklik biçimi olduğunu göstermektedir. Çalışmanın özgünlüğü, bireysel tüketim pratiklerini toplumsal yapı ve mekânsal organizasyon bağlamında çözümlemesidir. Tüketim, bu bağlamda yalnızca bireysel tercih değil; kültürel kodların, sınıfsal aidiyetlerin ve toplumsal tahayyüllerin mekânsal organizasyonu olarak ortaya çıkmaktadır. Masif yemek masası, bu organizasyonun hem maddi hem de simgesel düzeydeki en güçlü araçlarından biridir. Sonuç olarak, mekân, estetik tüketim ve sınıfsal temsiliyet ilişkisini görsel veri ve saha gözlemiyle inceleyerek, tüketim kültürünün mekânla olan çok boyutlu ilişkisini analiz etmektedir. Bu bağlamda, gerçekleştirilen çalışma, kent sosyolojisi ve tüketim kültürü tartışmalarına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gösterişçi Tüketim, Toplumsal Sınıflar, Kent, Mekân

Pandemi Sürecinde Köylerde Yaşanan Teknolojik Sıkıntılar

İlayda Uğurlu[1]

COVİD-19 pandemisi, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de yaşamın her alanında köklü değişimlere neden olmuştur. Eğitimden sağlığa, üretimden sosyal ilişkilere kadar birçok faaliyet dijital ortama taşınmıştır. Ancak kırsal bölgelerde, özelliklerde köylerde yaşayan nüfus için bu dönüşüm ciddi teknolojik sorunları beraberinde getirmiştir. Pandemi süreciyle birlikte internet erişimi ve dijital cihaz kullanımı temel bir ihtiyaç haline gelmiştir. Şehir merkezlerinde bu dönüşüme görece hızlı uyum sağlanırken köylerde yaşayan bireyler birçok yapısal eksiklik nedeniyle ciddi zorluklar yaşamıştır. Bu durum, dijital uçurumun derinleşmesine ve kırsal alanlardaki sosyoekonomik eşitsizliklerin daha görünür hale gelmesine neden olmuştur. Köylerde yaşanan en büyük sorunlardan biri, yetersiz internet altyapısıdır. Birçok köyde ya internet hiç bulunmamakta ya da hız ve kalite açısından çok düşük seviyelerde sunulmaktadır. Uzaktan eğitim süreçlerinde öğrencilerin derslere bağlanamaması, sağlık hizmetlerinde tele-tıp uygulamalarının kullanılamaması ve çiftçilerin tarım teknolojilerine erişimde geri kalması gibi olumsuz sonuçlar doğurmuştur. İnternet altyapısının yanında, dijital cihaz eksikliği de önemli bir problem olmuştur. Özellikle ekonomik durumu iyi olmayan ailelerde bilgisayar, tablet ve akıllı telefon sahibi olmak mümkün olamamıştır. Çocuklar derslerini takip etmek için bir akıllı telefonu birden fazla kişiyle paylaşmak zorunda kalmış veya tamamen eğitimin dışında kalmıştır. Teknolojiye erişim sağlansa bile dijital okuryazarlık seviyesinin düşüklüğü köylerdeki bireylerin bu imkanlardan yeterince yararlanmasını engellemiştir. Özellikle yaşlı nüfus, e-devlet işlemleri, online randevu sistemleri gibi uygulamaları kullanmakta zorlanmış, bu da sağlık hizmetlerine erişimde ve diğer kamu hizmetlerinde aksamalar yaratmıştır. Castells'in ağ toplumu kuramı üzerinden değerlendirdiğimizde ona göre modern toplum fiziksel mekanlardan çok dijital ağlar üzerinden şekillenmektedir. Bilgiye, eğitime, sağlığa ve üretime erişim artık büyük ölçüde dijital platformlar üzerinden gerçekleşmektedir. Ancak bu ağlara dahil olamayan bireyler 'ağ dışı' kalmakta ve toplumsal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Pandemi süreci, köylerde yaşayan bireylerin ağ toplumuna tam anlamıyla entegre olamadığını açık biçimde ortaya koymuştur. Ağ toplumunda yer almak yalnızca teknik altyapıyla değil, aynı zamanda bireylerin dijital araçları kullanabilme yetenekleriyle mümkündür. Köylerde yaşayan bireyler arasında hem cihaz eksikliği hem de dijital okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü, ağ toplumunun sunduğu olanaklardan faydalanmalarını engellemiştir. Özellikle yaşlı nüfus, sağlık hizmetleri gibi hayali alanlarda bile dijitalleşmenin gerisinde kalmıştır. Castells, ağlara erişimin aynı zamanda ekonomik güç ve toplumsal statü ile doğrudan ilişkili olduğunu vurgular. Köylü üreticiler pandemi süresince ürünlerini pazara dijital kanallar üzerinden ulaştıramamış, şehirlerdeki tüketici taleplerine cevap verememiştir. Böylece ekonomik kayıplar artarken, kırsal toplumlar ağ toplumunda daha da görünmez hale gelmiştir. Nisan-Haziran 2024 tarihleri arasında Niğde Çamardı ve Burç köylerinde teknolojik sıkıntılar ve altyapı hakkında bir saha araştırması yapılmış, yapılan çalışmada toplamda 18 hane ziyaret edilmiş, 12 öğrenci, 6 öğretmen ve 5 muhtar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca gözlem yöntemiyle internet altyapısı, dijital cihazlara erişim durumu ve dijital okuryazarlık düzeyleri analiz edilmiştir. Görüşmelerin tamamına yakını, köylerdeki internet altyapısının ya hiç olmadığını ya da son derece düşük hızlarda çalıştığını ortaya koymuştur. Bazı evlerde yalnızca cep telefonu üzerinden sınırlı bir erişim sağlanırken, çevrimiçi platformlara erişim sınırlı kalmıştır. Özellikle çok çocuklu ailelerde tek cep telefonu olması Çocukların uzaktan eğitime katılmasını imkansız hale getirmiştir. Görüşülen öğrencilerden biri 'ağabeyim sabah dersi olduğunda biz bekliyoruz, bizimkiler öğleden sonra ama o zaman da internet bitiyor.' İfadelerini dile getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Pandemi, COVİD19, Sosyal Değişim

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyoloji

Keçiören'de Kültürel Entegrasyon Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Analizi: Eritme Kazanı mı Salata Kasesi mi?

Beyza Şimşek[1]

Bu çalışma, Keçiören ilçesinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin kültürel entegrasyon süreçlerini, "eritme kazanı" (melting pot) ve "salata kasesi" (salad bowl) teorileri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın kuramsal çerçevesini Anthony Giddens'ın yapılaşma kuramı oluşturmaktadır. Yapılaşma kuramı, bireylerin toplumsal yapılar içinde pasif özneler olmadığını, aksine bu yapıları sürekli olarak yeniden ürettiklerini ileri sürmektedir. Bu doğrultuda, göçmenlerin kültürel entegrasyon deneyimleri yalnızca politikaların sonucu olarak değil, aynı zamanda bireylerin günlük yaşamda verdikleri pratik kararlar, stratejik eylemler ve alışkanlıklar yoluyla şekillenmektedir. Bu minvalde, araştırma, hem göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini ne ölçüde koruduklarını hem de ev sahibi toplumun kültürel yapısına ne derece uyum sağladıklarını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Çalışma, nitel bir nirengi yöntemiyle yürütülecek ve 15 Suriyeli göçmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilecektir. Veriler, tematik analiz yöntemiyle değerlendirilecektir. Görüşme soruları, yapılaşma kuramı çerçevesinde, hem "melting pot" hem de "salad bowl" yaklaşımlarına uygun şekilde tasarlanmıştır.

Veriler, göçmenlerin kamu hizmetlerine erişiminden sosyal ilişkilerine, kültürel kimliklerini sürdürme biçimlerinden ekonomik hayata katılımlarına kadar geniş bir yelpazede toplanacaktır. Görüşmeler aracılığıyla, göçmenlerin ev sahibi toplumla nasıl bir ilişki kurdukları, bu ilişkilerin günlük yaşamda ne tür deneyimlere yol açtığı ve entegrasyon süreçlerinin hangi modelle daha çok örtüştüğü incelenecektir.

Araştırma bulgularının, göçmenlerin büyük kısmının kültürel kimliğini koruma yönünde güçlü bir eğilimi olduğunu; buna karşın bazı bireylerin ev sahibi toplumun norm ve değerlerine daha fazla uyum sağlama çabası içinde olduğunu ortaya koyması beklenmektedir. Bu durumun, Keçiören özelinde her iki yaklaşımın da farklı bireylerde karşılık bulduğunu göstermesi öngörülmektedir. Çalışma, kültürel entegrasyon süreçlerinin tek biçimli değil; karma, çok katmanlı ve bağlama duyarlı biçimlerde işlediğini savunmaktadır.

Çalışma, 2025 yılı bahar döneminde sahada toplanan verilere dayanacak, tamamlanmak üzere olan bir yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Araştırmanın bulgularının, Türkiye'deki entegrasyon politikalarının yerel düzeydeki etkilerini anlamak ve göçmenlerin özne olarak nasıl konumlandıklarını göstermek açısından katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Entegrasyon, Yapılaşma Teorisi, Salad Bowl, Melting Pot

[1] Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji

Ailenin Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Aşk Bağımlılığına Yansımaları

Deniz Tan[1]

Demet Havaçeliği Atlam[2]

Selen Açıkyol[3]

Aile, bireylerin içine doğduğu, temel değerleri, normları ve davranış kalıplarını kazandığı ilk alandır ve bireyin duygusal, ahlaki, kültürel ve toplumsal yönlerinin inşa edildiği bir yapıdır. Aile toplumsal cinsiyet rollerinin ve romantik ilişkilerin yapılandırılmasında da rol oynamaktadır. Romantik ilişkilerin değerlendirilmesinde aileye olan aidiyet süreci de belirleyicidir. Bu çalışmanın amacı üniversite gençliğindeki aile aidiyeti ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki bağlantıyı incelemek ve aşk bağımlılığı üzerindeki etkisini saptamaktır. Kesitsel bir saha araştırması olarak tasarlanan bu çalışmada cinsiyet ve bilim alanları dağılımı kontrol altına alınmış olup Ekim 2023-Şubat 2024 aralığında Ege Üniversitesi fakültelerinde okuyan, yaşları 18-35 aralığında olan 380 erkek, 424 kadın olmak üzere 804 katılımcı değerlendirilmiştir. Romantik ilişki deneyimi olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler QR kod ile bağlantılı Google anket formu aracılığı ile araştırmaya katılmıştır. Bu çalışmada Aile Aidiyeti Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rolleri Tutum Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Bağımlılık Ölçeği kullanılmıştır. Analizlerde Pearson ki kare, t testi, ANOVA, korelasyon testleri ve hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Bu çalışmada cinsiyete göre aile aidiyet puanlarında farklılık bulunmamıştır. Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklerin daha geleneksel, kadınların daha eşitlikçi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadınlarda aile aidiyeti yükseldikçe toplumsal cinsiyet konusunda eşitlikçi tutumlarının arttığı görülmüştür. Kadınların ailesinde ebeveyn ayrılığı daha fazla görülmüştür. Erkeklerin ailesinde ebeveyn ayrılığı yaşayanların daha eşitlikçi bir tutum benimsediği saptanmıştır. Kadınlarda ise bu ayrılıklar tutum değişikliğine sebep olmamaktadır. Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerine sahip olanların daima yüksek aile aidiyeti yaşadıkları saptanmıştır. Cinsiyete göre aşk bağımlılığı puanları arasında fark çıkmamıştır. Aile aidiyeti düşük olan ve geleneksel cinsiyet rolüne sahip kadınların; geleneksel cinsiyet rolüne sahip olan erkeklerin aşk bağımlılığının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveyn ayrılığı ya da kaybının aşk bağımlılığı ile ilişkisi bulunmamıştır. Bu araştırmada toplumsal cinsiyet rolleri ve aile aidiyetinin aşk bağımlılığını %4 düzeyinde açıkladığının saptanması önemli bir bulgudur. Sonuç olarak aileye özgü özelliklerin toplumsal cinsiyet rolleri ve aşk bağımlılığı üzerinde etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Rolleri, Aile Aidiyeti, Aşk Bağımlılığı, Romantik İlişkiler, Aile Özellikleri

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Madde Bağımlılığı

[3] Yüksek Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü

Tr81 Bölgesinde Düşük Toplam Doğurganlık Hızının Sosyoekonomik Dinamikleri

Caner Özdemir[1]

Figen Uzar Özdemir[2]

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de son beş yılda toplam doğurganlık hızının en düşük olarak ölçüldüğü Zonguldak, Bartın ve Karabük illerinde (TR81 Bölgesi) doğurganlığın bu denli düşük olmasının sebeplerini ortaya koymaktır.

Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan doğum istatistikleri ve Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması verileri kullanılarak TR81 bölgesindeki düşük doğurganlık hızının olası sebepleri nicel veri analizi yöntemleriyle incelenmektedir.

Toplam doğurganlık hızı bir kadının, istatistiksel olarak doğurganlık çağı olarak kabul edilen 15-49 yaşları arasında doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade eden bir demografik göstergedir. Doğurganlık hızı, bir toplumun yaş yapısı ve ilk evlilik yaşı gibi demografik faktörlerden, kadınların eğitim durumu ve işgücüne katılımı gibi sosyoekonomik göstergelerden ve bireylerin toplumda kadının konumuna, evliliğe ve çocuk sahibi olmaya dair görüşlerinden etkilenen bir göstergedir.

TÜİK verilerine göre 2024 yılı için Türkiye ve TR81 bölgesindeki toplam doğurganlık hızlarını karşılaştırdığımızda bu hızın Türkiye ortalaması için 1,48 iken Karabük için 1,20, Zonguldak için 1,15 ve Bartın için 1,12 olduğu görülmektedir. Bu şehirler 2024 yılı verilerine göre toplam doğurganlık hızı en düşük altı ilden üçüdür. Bu farkın sosyolojik olarak nereden kaynaklandığını anlayabilmek için doğurganlığı etkileyen pek çok sosyoekonomik göstergeyi bir arada düşünmek ve değerlendirmek gerekir.

Literatürde doğurganlığı etkileyen demografik, sosyolojik, ekonomik ve biyolojik pek çok değişkenden bahsedilmektedir. Yapılan veri analizleri TR81 bölgesi özelinde doğurgan çağdaki kadın nüfusu, ortalama eğitim seviyesi, işgücüne katılım, şehirleşme oranı, nüfusun yaş dağılımı gibi değişkenlerin TR81 bölgesindeki düşük doğurganlık oranını tek başına açıklamakta yetersiz kaldığını göstermektedir. Ancak, analizler pek çok faktörün eş zamanlı olarak gerçekleşmesinin TR81 bölgesinde toplam doğurganlık hızının dünyanın en düşük doğurganlık hızına sahip ülkeleri düzeyine düşmesine sebep olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demografi, Doğurganlık, Zonguldak, Bartın, Karabük

[1] Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyoloji

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Vatandaşlık Stratejileri ve Geri Dönüş Göçü: Avusturya ve Hollanda'dan Geri Dönüş Yapan Göçmen Aileler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Hilal Arslan Türkoğlu[1]

Alanur Çavlin[2]

Avusturya ve Hollanda'dan Türkiye'ye geri dönen Türkiye kökenli göçmenlerin sayısı son on yılda istikrarlı bir şekilde artmış, ikinci kuşak göçmenler her yıl birinci kuşak göçmenleri geçmiştir. 2014 ve 2023 yılları arasında Avusturya'dan Türkiye'ye geri dönen göçmenlerin toplam sayısı 19.553'ten 33.257'ye, Hollanda'dan ise 29.928'den 39.399'a yükselmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma Avusturya ve Hollanda'daki göçmenlerin yerel ekonomik ve sosyal kalkınma üzerindeki etkisini, doğum ve ebeveyn haklarına dayalı farklı vatandaşlık rejimlerinin ve çifte vatandaşlık ve mavi kart gibi vatandaşlık politikalarının geri dönüş göçü kararlarını nasıl şekillendirdiğine odaklanarak incelemeyi amaçlamaktadır. De Haas'ın (2021) istek-yapabilirlik kuramsal çerçevesini kullanan araştırma, kadın ve erkeklerin vatandaşlık seçenekleri arasında gezinirken farklı motivasyonlara ve kısıtlamalara sahip olabileceğini kabul ederek, toplumsal cinsiyetin bu seçimleri nasıl etkilediğini araştırmaktadır. TÜİK ADNKS'den elde edilen veriler ile saha çalışması öncesinde gerçekleştirilen nicel analiz, geri dönen göçmenlerin kuşak yapısı, demografik özellikleri ve bölgesel dağılımına ilişkin genel bir çerçeve sunmuş ve bölgesel kalkınma göstergeleriyle birlikte değerlendirildiğinde nüfusuna oranla yüksek geri dönüş oranları ve sosyo-ekonomik kalkınma düzeylerindeki farklılıkları temsil etmeleri nedeniyle Yozgat ve Karaman illeri nitel saha çalışması için seçilmiştir. Karşılaştırmalı nitel araştırıma verileri, son on yıl içinde geri dönmüş 30 göçmen, aileleri ve kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan 10 paydaşla yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Tematik analiz yöntemiyle elde edilen bulgularımız, yasal çerçevelerin cinsiyete dayalı aile dinamikleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve bu etkileşimin hareketlilik, aidiyet ve geleceğe dair güvenlik arayışlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, Avusturya ve Hollanda'daki farklı vatandaşlık rejimlerini karşılaştırarak, vatandaşlığın ulusötesi ve döngüsel göç modelleri üzerindeki rolünü daha iyi anlamaya katkı sunmaktadır. Ayrıca, bu politik farklılıkların kadın ve erkek göçmenlerin hareketlilik stratejilerini gerçekleştirme biçimlerini, vatandaşlık haklarını kullanma yollarını ve ulusal aidiyet kalıplarını da nasıl etkilediğini tartışmaktadır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji

[2] Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Nüfusbilim

Cumhuriyet'in Nüfusu: Haber-filmlerde Sayım ve Güç

Aytül Tamer Torun[1]

Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli varoluş davalarından biri ülke nüfusuydu çünkü savaşlar, toprak kayıpları ve nüfus mübadelesi sonrasında yeni kurulan ülkenin gücü ile nüfusu arasında bir paralellik kuruluyordu. 1923 yılında bu topraklarda yaşayan nüfusu bir bütünlük içerisinde betimlemeye yarayacak bir veri bulunmadığı için, uluslararası kriterlere uygun olarak 1927'de ilk nüfus sayımı gerçekleştirildi. 1935 yılından itibaren de her beş yılda bir nüfus sayımı büyük bir ciddiyet ile ulusal bir dava olarak eyleme geçirildi. İlk zamanlarda basın önemli bir propaganda aygıtı iken 1940'lı yıllarda radyo ve haber-filmler ile kamuoyu oluşturulmaya çalışıldı.

Haber-filmler sinemalarda gösterilen haber-belgesel türü olarak, televizyon evlerimize girene kadar, etkin bir propaganda kanalıydı. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de hem iletişim hem tarih alanında unutulmaya yüz tutmuş haber-filmler bir dönemin temel propaganda aracıdır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında kamusal alanda, sinemalarda yayınlanan haber film, iktidarlar tarafından propagandanın yayılmasında kullanılmıştır. Haber film özellikle savaş döneminde çekici bir kitle iletişim unsuru haline gelmekle kalmamış aynı zamanda tek başına bir savaş aracı haline gelmiştir. 20. yüzyılın başından itibaren gelişme gösteren haber film, küresel sinema programının bir parçası haline gelmiştir (Hoffmann, 2018)

Haber film, belirli bir olayın seslendirme ile açıklandığı, sözlü yorumlar ve müziğin yer aldığı, hareketli görüntülere retorik söylemin eşlik ettiği, raporların belirli bir birleşimiyle meydana gelen işitsel ve görsel medya olarak tanımlanabilir. Haber filmin uzunluğunun genellikle iki dakikayı geçmemesi haber filmin kitlelere vereceği mesajın çağrışım ve ifade etme prosedürlerinin çok çeşitli olasılıklarını gösterir (Bleuler vd., 2016).

Bu çalışmada 1945 yılı nüfus sayımı için hazırlanan haber-filmler nüfus, güç/iktidar ve "cumhuriyet ailesi" imgeleri üzerinden analiz edilecektir. Haber-filmde nüfus sayımının nasıl yapılması gerektiği anlatılırken bir yandan da "makbul vatandaş" ve "makbul aile"nin profili ortaya konmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Film Arşivi'nden ulaşılacak olan Türkiye yapımı haber-filmler, sembollerin manipülasyonu ile kolektif bilinç ve tutumun güdülenmesi aracı olarak iktidarın önemli bir propaganda unsuru olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Nüfus, Propaganda, Medya, Haber-Film

[1] Prof. Dr., Hacı Bayram Üniversitesi, İletişim